

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

AYFER TUNÇ'UN HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Tuğba AKÇAY

Danışman
Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Tuğba AKÇAY'a ait "**Ayfer Tunç'un Hikâyelerinde Söz Dizimi**" adlı çalışma, jürimiz tarafından **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans / Doktora Tezi** olarak oy birliğiyle / oy çoğunluğuyla kabul edilmiştir.

26/06/2019

Ünvan, Adı, Soyadı İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

Üye : Doç. Dr. Tülay ÇULHA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hanife ÖZER

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Ayfer Tunç’un Hikâyelerinde Söz Dizimi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tuğba AKÇAY

26.06.2019

ÖN SÖZ

Bir dilde sesler heceleri, heceler kelimeleri, kelimeler kelime gruplarını, kelime grupları cümleleri, cümleler paragrafları, paragraflar metinleri oluşturur. Metinler ise insanların günlük hayatlarını devam ettirebilmelerinde önemli bir role sahiptir. Kendimizi ifade etmede, çevremizle iletişim kurmada metinlerin dolayısıyla dilin önemi tartışılmayacak kadar büyüktür. İnsanları ve milletleri yaşatan, onların dilleridir. Dili sayesinde bir milletin kültürü, gelenek ve görenekleri, manevî değerleri bir kuşaktan diğerine aktarılır ve kalıcı hâle gelir. Şüphesiz ki bir dilin anlamlı en küçük birimleri kelimelerdir. Fakat kelimeler hayatımızda duygu ve düşüncelerimizi tam anlamıyla ifade edebilmek için yeterli değildirler. Kelimelerin dilde anlam kazanabilmesi, duygu ve düşünceleri daha iyi ifade edebilmesi için belirli kurallarla bir araya gelmesi gerekir. Belirli kurallarla bir araya gelen bu kelimelere ise “kelime grupları” adı verilir.

Dillerdeki kelime grupları (söz öbekleri) insan vücudundaki omurilik gibidir. Eğer omurilik zarar görürse insan felç olur!

Bu sebeple kelime grupları bir dil için çok önemlidir. Tıpkı omuriliğin insan beynini onun vücuduna bağlayıp yönettiği gibi, kelime grupları da kelimeleri cümlelere bağlar, metinleri ve dolayısıyla da dili yönetir. Bir dilde kelime grupları iyi anlaşılmadığı takdirde sözcük türleri de yeterince anlaşılabilir. Gerek bağlaşıklık gerekse bağdaşıklık yönünden pek çok hatalar ortaya çıkar. Ayrıca iyi bilinmeyen kelime grupları, cümleyi öğelerine doğru ayırmayı da engeller. Ve tüm bunların sonucunda cümlenin anlamı yitirilir.

Bir dilde kelimelerin ve kelime gruplarının cümle oluşturacak şekilde bir araya gelmesini ve bunun kurallarını inceleyen dil bilgisi alanına söz dizimi, sentaks veya cümle bilgisi adları verilir. Bir milletin düşünce yapısını ve bunun derinliklerini anlamak söz dizimini iyi bilmekle mümkündür. Söz dizimini iyi bilmek ise o dil için

sağlam bir gramer bilgisi ve tahlille mümkündür. Türkçenin söz dizimi pek çok dile göre oldukça esneklik. Bu esneklik, dilimizi daha da zenginleştirmektedir. Günümüzde, söz dizimi üzerine çalışmalar gittikçe artmaktadır. Bu çalışmalar sayesinde dilimiz, onun derinliklerine inerek daha anlaşılır hâle gelecektir. Pek çok eser üzerine söz dizimi çalışması yapılmış olmasına rağmen son zamanlarda adından oldukça sık söz ettiren, nitelikli eserler ortaya koyan Ayfer Tunç'un eserleri üzerinde dil bilimsel açıdan hiçbir çalışma yapılmamıştır.

Ayfer Tunç, çağdaş yazarlar içerisinde pek çok türde eser vermiş fakat daha çok roman ve hikâyeleriyle ön plana çıkmış bir yazardır. Eserlerinde seçtiği konular, üslubu ve söz dizimi, yazarı çağdaşlarından ayırmıştır. Özellikle hikâyelerinde kullandığı dil, yazarın ne kadar geniş bir kelime hazinesine sahip olduğunu gösterir. Her yazar gibi, Ayfer Tunç da hayatında geçirdiği değişimlerle birlikte, yazdığı eserlerindeki dili de değiştirmiş ve geliştirmiştir. Bu sebeple biz de bu değişimi ve gelişimi de gösterebilmek için yazarın tüm hikâye kitapları üzerinde söz dizimi çalışması yaptık. Toplam dört hikâye kitabı bulunan yazarın yalnızca *Aziz Bey Hadisesi* adlı kitabı, bağımsız bir hikâye kitabı olarak basılmıştır. Diğer her bir hikâye kitabı içinde çok sayıda hikâyesi mevcuttur. Bütün bu hikâyeler üzerinde yaptığımız söz dizimi çalışmasıyla, yazarın dili kullanmadaki hâkimiyetini ve çağdaş yazarların söz dizimini kullanmadaki gidişatını da ortaya koymaya çalıştık. Ayfer Tunç'un romancılığı ve hikâyeciliği üzerinde yüksek lisans tezleri ve makaleler yazılmıştır. Fakat eserleri söz dizimi bağlamında hiç incelenmemiştir. Biz de bu çalışmamızla günümüzde adından çok söz ettiren Ayfer Tunç ile ilgili bu eksikliği de gidermeye çalıştık.

Çalışmamın her aşamasında benden rehberliğini ve engin bilgilerini esirgemeyen, her zaman ışığıyla yolumu aydınlatan sayın danışman hocam Prof. Dr. İ. Gülsel SEV'e, her zaman bana destek olan sevgili eşim Caner AKÇAY' a ve tezimle ilgili her konuda fikir danışıp yardım aldığım değerli arkadaşım Hüseyin GAMSIZ'a teşekkürlerimi sunarım.

Tuğba AKÇAY

26.06.2019

ÖZET

AYFER TUNÇ'UN HİKÂYELERİNDE SÖZ DİZİMİ

Tuğba Akçay

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İ. Gülsel SEV

Haziran-2019, 262 + xx Sayfa

Ayfer Tunç, edebiyatımızda pek çok türde eser vermiş bir yazardır. Ancak daha çok roman ve hikâyeleriyle ön plâna çıkmıştır. Özellikle hikâye türünde çok başarılı örnekler vermiştir. Eserlerinde kendine has, akıcı, dolambaçsız bir dil ve üslup kullanmıştır. Son zamanlarda adından fazlaca söz ettiren ancak hâlâ yeterince keşfedilmemiş olan Ayfer Tunç, eserlerinin içeriğinden çok dili kullanım şekli ve söz dizimiyle de dikkatimizi çekmiştir.

Bu çalışmanın konusu Ayfer Tunç'un bütün hikâyelerinde söz diziminin incelenmesidir. Eser, söz dizimi başlığı altında kelime grupları ve cümle bahsini içermektedir. Kelime grubu başlığı altında, kelime gruplarının yapısı, çeşitleri, cümlede kullanımı ve diğer kelime gruplarıyla etkileşimi ortaya konmuş ve dört eserden de seçilen örnek cümlelerle desteklenmiştir. Cümle bahsinde, cümlelerin yapıları, bağlanma şekilleri, cümlelerin unsurları ayrıntılı olarak incelenmiş ve eserlerden örnek cümleler verilmiştir. Eserin giriş bölümünde, yazardan ve onun edebî yönünden bahsedilmiştir. Sonuç bölümünde ise incelenen eserlerde görülen dil özellikleri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Ayfer Tunç, Söz Dizimi, Kelime Grupları, Cümle.

ABSTRACT**THE SYNTAX OF AYFER TUNÇ'S STORIES****Tuğba AKÇAY****Master Thesis****Turkish Language and Literature Department****Consultant: Prof. Dr. İ. Gülsel SEV****June-2019, 262 + xx Pages**

Ayfer Tunç is an author who has many literary works in our literature. But she comes to the front mostly by her novels and stories. She has written many successful books especially on story type. She uses an authentic, fluent and flat-out language and wording on her literary works. The author who has been very popular nowadays, but still not discovered enough, takes our attention by her wording style and syntax.

The subject of this study is the analyse of syntax in Ayfer Tunç's all stories. This literary work involves word groups and sentence issue. Under the title of syntax, Under the title of word groups, the structure and types of word groups, their use in the sentence form are presented and supported by the sample sentences from four literary works. In the sentence part, the structure of sentences, attachment patterns and the elements of the sentences are analysed in a detailed way and sample sentences are presented from these literary works. In the introduction part of this literary work, the author and her literary style are mentioned. On the other hand, linguistic features of the literary works analysed, are studied in the final part.

Key words: Ayfer Tunç, Syntax, Word groups, Sentence.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. AYFER TUNÇ	3
II. BÖLÜM	
2. KELİME GRUPLARI	15
2.1. İsim Tamlamaları	19
2.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları.....	22
2.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları	22
2.1.1.2. Unsurlarından Biri Ya da İki Kelime Grubu Olan İsim Tamlamaları	24
2.1.1.2.1. Unsurlarından En Az Biri İsim Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	24
2.1.1.2.2. Unsurlarından Biri Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları	26
2.1.1.2.3. Tamlayanı Unvan Grubu Olan İsim Tamlamaları	30
2.1.1.2.4. Unsurlarından Biri Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları	31

2.1.2. Cümledeki Görevlerine Göre İsim Tamlamaları	32
2.1.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması	32
2.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması.....	34
2.1.2.3. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	37
2.1.2.4. İsim Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	39
2.1.2.5. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması.....	40
2.1.3. İsim Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri	41
2.1.3.1. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	41
2.1.3.2. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	42
2.1.3.3. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	43
2.1.3.4. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	44
2.1.3.5. İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	45
2.1.4. Farklı Yapıdaki İsim Tamlamaları.....	45
2.1.4.1. “Dan...biri” yapıları Kelime Grupları.....	45
2.1.4.2. ”-mAk” isim-fiil Ekli Kelime Grupları	46
2.2. Sıfat Tamlamaları.....	46
2.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları	47
2.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek kelime Olan Sıfat Tamlamaları.....	47
2.2.1.2. Tamlananı Ortak Olan Sıfat Tamlamaları.....	48
2.2.1.3. Sıfat Unsuru Pekiştirilmiş Sıfattan Oluşan Sıfat Tamlamaları ...	50
2.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	50
2.2.2.1. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlamaları	50
2.2.2.2. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları	53
2.2.2.3. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	54
2.2.2.4. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları.....	55
2.2.2.5. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	56

2.2.2.6. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlamaları	56
2.2.2.7. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlamasından Oluşmuş Sıfat Tamlamaları	57
2.2.3. Cümledeki Görevine Göre Sıfat Tamlamaları	57
2.2.3.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	57
2.2.3.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	59
2.2.3.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	60
2.2.3.4. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	60
2.2.4. Sıfat Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Yeri	61
2.2.4.1. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	61
2.2.4.2. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	63
2.2.4.3. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması	64
2.2.4.4. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması	66
2.2.4.5. Sıfat Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	66
2.3. Sıfat-Fiil Grubu	67
2.3.1. Yapı Bakımından Sıfat-Fiil Grubu	68
2.3.1.1. -An Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	68
2.3.1.2. -mİş Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu.....	71
2.3.1.3. -AcAk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu.....	72
2.3.1.4. -Dİk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	73
2.3.1.5. -mAz Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu	75
2.3.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat-Fiil Grubu	75
2.3.2.1. Sıfat -Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	75
2.3.2.2. Sıfat -Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	77

2.3.2.3. Sıfat –Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması	78
2.3.3. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri	78
2.3.3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	78
2.3.3.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	80
2.4. İsim-Fiil Grubu	80
2.4.1. Yapı Bakımından İsim-Fiil Grubu	82
2.4.1.1. –mAk Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu	82
2.4.1.2. –mA Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu	82
2.4.1.3. –ş/-İş Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu	83
2.4.2. Cümledeki Görevlerine Göre İsim-Fiil Grubu:	84
2.4.2.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması:	84
2.4.2.2. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	85
2.4.2.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması.....	85
2.4.3. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu	85
2.4.3.1. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	85
2.4.3.2. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	86
2.5. Zarf-Fiil Grubu.....	86
2.5.1. Yapı Bakımından Zarf-Fiil Grubu	87
2.5.1.1. –İp Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	87
2.5.1.2. –İncA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	88
2.5.1.3. –ArAk Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	89
2.5.1.4. –kAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	90
2.5.1.5. –mAdAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	91
2.5.1.6. –DıkçA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu.....	92
2.5.1.7. –sA Şart Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu	92
2.5.1.8. –r/-Ar... mAz Kalıbıyla Kurulan Zarf-Fiil Grubu	93

2.5.2. Cümledeki Görevlerine Göre Zarf-Fiil Grubu	94
2.5.2.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması.....	94
2.6. Tekrar Grubu.....	97
2.6.1. Yapı Bakımından Tekrar Grubu	98
2.6.1.1. Aynı kelimenin Tekrarı İle Oluşan Tekrar Grubu.....	98
2.6.1.2. Yakın Anlamli Kelimeler İle Oluşan Tekrar Grubu.....	99
2.6.1.3. Zıt Anlamli Kelimeler İle Oluşan Tekrar Grubu.....	101
2.6.2. Cümledeki Görevine Göre Tekrar Grubu	102
2.6.2.1. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	102
2.6.2.2. Tekrar Grubunun Özne Olarak Kullanılması.....	103
2.6.3. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri.....	104
2.6.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	104
2.6.3.2. Tekrar Grubunun Birleşik Fiilde İsim Unsuru Olarak Kullanılması.....	104
2.7. Edat Grubu.....	105
2.7.1. Yapı Bakımından Edat Grubu.....	107
2.7.1.1. “gibi” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	107
2.7.1.2. “için ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	108
2.7.1.3. “diye” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	110
2.7.1.4. “rağmen” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	111
2.7.1.5. “başka” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	112
2.7.1.6. “kadar” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	112
2.7.1.7. “önce/sonra” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	113
2.7.1.8. “göre” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	115
2.7.1.9. “ile ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	116
2.7.1.10. “Dâir ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	117
2.7.1.11. “ beri” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	117
2.7.1.12. “üzere” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	118
2.7.1.13. “-A karşı” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	118
2.7.1.14. “-A doğru” Edatı İle Kurulan Edat Grubu	118
2.7.1.15. “bile ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu.....	119

2.7.2. Cümledeki Görevine Göre Edat Grubu	120
2.7.2.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması	120
2.7.2.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması	122
2.7.3. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri	122
2.7.3.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	122
2.7.3.2. Edat Grubunda İsim Unsurunun Bir Cümleden Oluşması.....	123
2.8. Bağlama Grubu	124
2.8.1. Yapı Bakımından Bağlama Grubu.....	127
2.8.1.1. “ ve” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	127
2.8.1.2. “ ile” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	128
2.8.1.3. “ değil” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	129
2.8.1.4. “ ya da ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	130
2.8.1.5. “ ama” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	131
2.8.1.6. “ ne...ne ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu.....	132
2.8.1.7. “ hem...hem ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu	132
2.8.2. Cümledeki Görevine Göre Bağlama Grubu.....	133
2.8.2.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	133
2.8.2.2. Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması	133
2.8.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	134
2.8.3. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri	134
2.8.3.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması.....	134
2.8.3.2. Bağlama Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması.....	135
2.8.3.3. Bağlama Grubunun İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması.....	135
2.9.Unvan Grubu.....	136
2.9.1. Cümledeki Görevlerine Göre Unvan Grubu.....	137
2.9.1.1. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması.....	137
2.9.1.2. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması.....	138

2.9.1.3. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması.....	138
2.10. Ünlem Grubu	138
2.11. Sayı Grubu:	139
2.12. Birleşik Fiil	141
2.12.1. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller .	143
2.12.1.1. Yardımcı Fiili “et-“ Olan Birleşik Fiiller	144
2.12.1.2. Yardımcı Fiili “ol-“ Olan Birleşik Fiiller.....	146
2.12.1.2.1. Yardımcı Fiili “ol-“ Olan Birleşik Fiillerin Sıfat-fiil Ekleriyle Kurulanları	148
2.12.1.3. Yardımcı fiili bulun-, yap- ve kıl- olan Birleşik Fiiller.....	148
2.12.2. Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller:	149
2.12.2.1. Yardımcı Fiili “-bil-“ Olan Birleşik Fiiller	151
2.12.2.2. Yardımcı Fiili “ver-“ Olan Birleşik Fiiller.....	152
2.12.2.3. Yardımcı Fiili “kal-“ Olan Birleşik Fiiller	153
2.12.3. -mAk iste- ve -mAyA çalış- İle Kurulan Birleşik Fiiller	154
2.12.3.1. -mAk iste - İle Kurulan Birleşik Fiiller.....	154
2.12.3.2. -mAyA çalış- ile Kurulan Birleşik Fiiller	155
2.13. Kısaltma Grupları.....	155
2.13.1. İsnat Grubu	157
2.13.2. Yönelme Grubu.....	159
2.13.3. Bulunma Grubu.....	160
2.13.4. Ayrılma Grubu	161
2.13.5. Vasıta Grubu	162
2.13.6. Farklı Yapıdaki Kısaltma Grupları	163
2.13.6.1. “Dan...-A” Kalıbındaki Kısaltma Grupları	163
2.13.6.2. İkinci Unsuru Yönelme Hali Eki Taşıyan Kısaltma Grupları. 164	

III. BÖLÜM

3. CÜMLE	165
3.1. Cümlenin Öğeleri.....	167
3.1.1. Yüklem.....	167

3.1.1.1. Fiil Cümlelerinde Yüklem.....	168
3.1.1.1.1. Basit Kipli Fiillerin Yüklem Olması.....	168
3.1.1.1.2. Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olması	170
3.1.1.1.3. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması	171
3.1.1.1.4. Birleşik Fiillerin Deyimleşmiş İfadelerde Yüklem Olması	172
3.1.1.2. İsim Cümlelerinde Yüklem	173
3.1.1.2.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olması	174
3.1.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olması.....	175
3.1.1.2.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olması.....	176
3.1.1.2.4. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olması	176
3.1.2. Özne	176
3.1.2.1. Öznesi Tek Kelime Olan Cümleler	177
3.1.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olması	178
3.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olması	178
3.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olması.....	180
3.1.2.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olması.....	181
3.1.2.2.4. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olması	181
3.1.2.2.5. Sıfat-Fiil Grubuyla Kurulan Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olması	182
3.1.2.2.6. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olması.....	183
3.1.3.Nesne	184
3.1.3.1. Cümlede Kullanılan Nesnenin Yükleme Hâli Eki Alması.....	184
3.1.3.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması.....	185
3.1.3.2.1. Belirtili İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması	185
3.1.3.2.2. Belirtili İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması	187
3.1.3.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olması	187
3.1.3.4. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olması	188
3.1.3.5 Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olması	188

3.1.3.6. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olması.....	189
3.1.3.7. Sıfat-Fiil Grubuyla Kurulan Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olması.....	189
3.1.4. Yer Tamlayıcısı.....	190
3.1.4.1. Tek Kelimededen Meydana Gelen Yer Tamlayıcıları	190
3.1.4.1.1. Yaklaşma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları... 190	
3.1.4.1.2. Bulunma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları 191	
3.1.4.1.3. Ayrılma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları 192	
3.1.4.2. Kelime Gruplarından Oluşan Yer Tamlayıcıları.....	192
3.1.4.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması	192
3.1.4.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması	193
3.1.4.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması	194
3.1.4.2.4. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması 195	
3.1.4.2.5. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması	195
3.1.4.2.6. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Unsurların Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması.....	195
3.1.5. Zarf.....	196
3.1.5.1. Ek Almadan Zarf Olan Unsurlar	197
3.1.5.2. Ek Alarak Zarf Olan Unsurlar.....	197
3.1.5.2.1. Eşitlik Hâli Eki Taşıyanlar.....	197
3.1.5.2.2. Vasıta Hâli Eki Taşıyanlar	198
3.1.5.2.3. “+DAn” Çıkma Hâli Eki Taşıyanlar.....	200
3.2. Cümlelerin Bağlanma Şekilleri.....	200
3.2.1. Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler.....	200
3.2.1.1. “ve” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	201
3.2.1.2. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler.....	203
3.2.1.2.1. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Özne Olması	204

3.2.1.2.2. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Nesne Olması	204
3.2.1.2.3. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Yer Tamlayıcısı Olması	204
3.2.1.2.4. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Zarf Olması	205
3.2.1.2.5. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Yüklemleri Olması	205
3.2.1.3. “ama” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	205
3.2.1.4. “çünkü” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	207
3.2.1.5. “ne...ne” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	208
3.2.1.6. “hem...hem” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	208
3.2.1.7. “hatta” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler	209
3.2.2. Ortak Ögelerle Bağlanan Cümleler	210
3.2.2.1. Ortak Özneli Cümleler	211
3.2.2.2. Ortak Nesneli Cümleler	212
3.2.2.3. Ortak Yüklemliler Cümleler	213
3.2.2.4. Ortak Zarflı Cümleler	214
3.2.3. Ortak Kip/ Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler	214
3.2.4. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler	215
3.3. Yüklemin Türüne Göre Cümleler	216
3.3.1. Fiil Cümlesi	216
3.3.1.1. Yüklemliler Basit Kipliler Olan Fiil Cümleleri	216
3.3.1.2. Yüklemliler Birleşik Kipliler Olan Fiil Cümleleri	217
3.3.2. İsim Cümlesi	219
3.4. Yüklemin Yerine Göre Cümleler	221
3.4.1. Kurallı Cümle	221
3.4.2. Devrik Cümle	223
3.4.2.1. Öznenin Yüklemlilerden Sonra Geldiği Devrik Cümle	223
3.4.2.2. Nesnenin Yüklemlilerden Sonra Geldiği Devrik Cümleler	224
3.4.2.3. Yer Tamlayıcısının Yüklemlilerden Sonra Geldiği Devrik Cümleler	225

3.4.2.4. Zarfın Yüklemeden Sonra Geldiği Devrik Cümleler.....	226
3.5. Anlamlarına Göre Cümleler.....	227
3.5.1. Olumlu Cümle.....	227
3.5.2. Olumsuz Cümle	229
3.5.2.1. “-ma/-me” Ekiyle Kurulan Olumsuz Cümleler.....	229
3.5.2.2. “Değil” Edatıyla Kurulan Olumsuz Cümleler.....	231
3.5.2.3. “Yok” İsmiyle Kurulan Olumsuz Cümleler	232
3.5.3. Soru Cümlesi.....	234
3.5.3.1. “-mi” İle Kurulan Soru Cümleleri.....	234
3.5.3.2. Soru Kelimeleri İle Kurulan Soru Cümleleri	235
3.6. Kesik Cümleler	236
3.6.1. Mekân Tasvirlerinde Yapılan Eksilti.....	238
3.6.2. Kişi Tasvirlerinde Yapılan Eksilti	239
3.6.3. Madde Tasvirlerinde Yapılan Eksilti.....	239
IV. BÖLÜM	
4. SONUÇ	245
KAYNAKLAR	256
ÖZ GEÇMİŞ	262

KISALTMALAR LİSTESİ*

ABH	: Aziz Bey Hadisesi
EOS	: Evvelotel-Saklı
-AL	: Acılezzet (59-87)
-AB	: Ay Bakıyor (201-212)
-D	: Doğru (125-127)
-EO	: Evvelotel: (13-19)
-H	: Halâs (41-57)
-HHGKTD	: Hiçbir Hikâye Görüldüğü Kadar Temiz Değildir (89-123)
-İNB	: İhtilaller Neye Benzer (169-177)
-K	: Kibir (21-39)
-MSZ	: Mozart'ın Son Zartı (213-221)
-Ö	: Önemsizlik (189-199)
-S	: Saklı (161-168)
-SDÇ	: Serim-Düğüm-Çözüm (151-157)
-S	: Su (223-228)
-S	: Silentium (229-237)
-T	: Tevekkül (137-150)
-YM	: Yüreğin Mahallesi (239-245)
-YT	: Yanık Taşlar (129-136)
-YY	: Yaşadığımız Yerler (179-188)
KA	: Kırmızı Azap
-F	: Fehime (137-144)
-KA	: Kırmızı Azap (75-85)
-KHY	: Kadın Hikâyeleri Yüzünden (11-27)
-KK	: Kaybetme Korkusu (87-116)
-KY	: Kar Yolcusu (41-57)

* Parantez içindeki numaralar hikâyelerdeki sayfa aralıklarını göstermektedir.

- MKD** : Mikail'in Kalbi Durdu (59-73)
-SGBK : Soğuk Geçen Bir Kış (29- 40)
-TKM : Taş-Kağıt-Makas (117- 135)
-Y : Yük (145-152)
MA : Mağara Arkadaşları (11-47)
-Aİ : Alafranga İhtiyar (153- 200)
-ARG : Ara Renkler Grubu (201-220)
-CB : Cinnet Bahçesi (67-100)
-GŞÇ : Gençlik Sabah Çiyidir(101- 128)
-KK : Küçük Kuyu (129- 141)
-ST : Ses Tutsağı (49-65)
-SVŞ : Siz ve Şakalarınız (143-151)

GİRİŞ

Bir dili en iyi şekilde anlayabilmek için öncelikle o dilin dilbilgisine hâkim olmak gerekir. Dilbilgisinin, bir bölümü olan cümle bilgisi yani söz dizimi ise bize o dil hakkında pek çok bilgiyi sunar. Söz dizimi bir dilde kelimelerin grup veya cümle oluşturacak şekilde bir araya gelmelerini inceleyen dilbilgisi bölümüdür. Her dil cümle kurarken belli kurallara dayanır. Türkçe diğer dillere göre söz dizimi açısından esnek bir dildir. Bu esnekliği, Türkçeyi daha zengin bir dil hâline getirmiştir.

Edebiyatımızda söz dizimi üzerine son zamanlarda çalışmalar yoğunlaşmaya başlamıştır. Fakat çağdaş romanlar üzerinde yapılan söz dizimi çalışmaları yeterli değildir. Oysaki asıl çağdaş yazarların eserleri üzerinde söz dizimi çalışmaları yapılmalı ve dilimizin gidişatı, günümüzdeki kullanımında görülen farklı özellikler vs. tespit edilmelidir. Böylece günümüz yazarlarının dili kullanım şekillerine de dikkat çekilmiş olur.

Ayfer Tunç, çağdaş yazarlar içerisinde pek çok türde eser vermiş fakat daha çok hikâye ve romanlarıyla ön plana çıkmış bir yazardır. Yazarın dili kullanım şekli ve üslûbu onu çağdaşlarından ayırmıştır. Yazarların kullandıkları dilleri zenginleştirdiği ve o dile katkılarının son derece fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Ayfer Tunç, eserlerinde kullandığı dili ile akıcılığı, doğallığı ve aynı zamanda dilsel zenginliği yakalamıştır. Biz de bu bağlamda Ayfer Tunç ve onun eserlerinin dile olan katkısını araştırılmaya değer bulduk. Ve diğerlerinden daha çok ön plana çıktığı tür olan hikâyeleri üzerinde söz dizimi çalışması yapmayı, yüksek lisans tezi olarak çalışmaya uygun bulduk.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Ayfer Tunç'un hikâyelerinde Türkçenin söz dizim kurallarını incelemektir. Yazarın *Evvelotel-Saklı*, *Aziz Bey Hâdisesi*, *Kırmızı Azap* ve *Mağara Arkadaşları* olmak üzere toplam dört hikâye kitabı mevcuttur. Yaptığımız çalışma ile başarılı bir çağdaş yazarın, hikâyelerinde dilsel olarak izlemiş olduğu yolu saptamayı amaçladık. Bu sayede yazarın hikâye kitaplarında cümleleri oluştururken uygulamış olduğu yöntemleri, kullanmış olduğu dil birimleri gözler önüne serilebilir. Böylece yazarın yazma eyleminde ve dili kullanımındaki ilerlemesi, gelişmesi de bu çalışma neticesinde belirlenebilecektir.

Ayfer Tunç'un edebi kişiliği ile onun hikâye ve romanları üzerine birçok çalışma yapılmış, makale ve yüksek lisans tezleri yazılmıştır. Bu çalışmalarda yazar ve eserleri edebî yönden ele alınmıştır. Ancak eserleri söz dizimi bağlamında hiç incelenmemiştir.

Yapılan çalışma ve makalelerden bazıları şunlardır:

-Mustafa Kutlu'nun *Saklı* üzerine değerlendirmelerini içeren yazısı 1990'da *Dergâh*'in birinci sayısında yayımlanır.

-Handan İnci'nin 2004 yılında *Virgül* dergisinde yayımlattığı "Tunç'un Öykülerinde Deneyimin Aktarılışı" başlıklı yazısında, yazarın *Taş-Kağıt-Makas* kitabındaki öykülerini değerlendirir.

- 2001'de yayımlanan *Yeni Türk Edebiyatında Öykü 5* kitabında Ömer Lekesiz, hem yazarla ilgili yazılmış olan çeşitli yazılara yer verir hem de yazarın "Mikail'in Kalbi Durdu" öyküsünün çözümlemesini yapar. 2006'da yayımlanan *Kuramdan Yoruma Öykü Yazıları* kitabında ise *Aziz Bey Hadisesi*'nin detaylı incelemesi bulunur.

- Seval Şahin Gümüş 2006 yılında *Hürriyet Gösteri*'de yayımlanan "Ayfer Tunç'un Mağara Arkadaşları'nda İroni ve Acı" başlıklı yazısında "Mağara Arkadaşları" öyküsünün çözümlemesini yapar.

- Seval Selçuk ise *Hece* dergisinin 12. sayısında yayımlanan "Ayfer Tunç'un Öykücülüğü ve 'Saklı' Öyküsünün Çözümlemesi I" başlıklı yazısında yazarın öykücülüğünü ele alır.

- Ayfer Tunç'un hikâyeciliği ile ilgili yapılan detaylı çalışmalardan biri Necip Tosun'a aittir. 2006 yılında *Eşik Cini*'nin 4. sayısında yayımlanan yazıda öyküler hem içerik hem de biçim açısından incelenir.

- Abdullah Harmancı *Hece* dergisinin 2004 yılında yayımlanan 87. sayısında hem Ayfer Tunç'la yaptığı bir söyleşiyi hem de yazarın öykülerini ele aldığı "Karanlığın Şarkıcısı: Ayfer Tunç" adlı yazısını yayımlar. 2010 yılında *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*'nde Abdullah Harmancı ve Ömer Solak tarafından "Ayfer Tunç Öykülerinde Sevgisizlik Teması" başlıklı yazı yayımlanır.

- Romanlarıyla ilgili yapılan çalışmalardan biri ise Seval Şahin tarafından 2005 yılında *Varlık Kitap* ekinde yayımlanan ve kaleme alınan yazıdır.

- Zerrin Eren'in yazdığı "Karnavalesk Roman Örneği Olarak Ayfer Tunç'un Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi" adlı yazı 2011 yılında *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*'nde yayımlanır.

-2017 yılında *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*'nde de Çimen Günay'ın kaleme aldığı "Ayfer Tunç'un Modernizmle Derdi: Faillik ve İktidar" adlı yazısı yayımlanır.

- Betül Bayraktar'ın yazdığı "Mekânın İronisi: Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi" başlıklı yazı 2017 yılında *Uluslar arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*'nde yayımlanır.

Yapılan yüksek lisans tezlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz:

Bunlardan ilki 2012 yılında Gaziantep Üniversitesi'nde Osman Akkan tarafından hazırlanan "Ayfer Tunç'un Öykülerinde Yapı ve Tema" dır. Yazarın altı tane öyküsü tezde tema ekseninde değerlendirilmiştir.

İkinci tez ise Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Hüseyin Uz tarafından hazırlanan "Ayfer Tunç'un Hikâye ve Romanlarında Yapı ve Tema" adlı tezdır.

Üçüncüsü Gazi Üniversitesi'nde Gonca Şarklı Güvercin tarafından hazırlanan "Ayfer Tunç'un Romanlarında Şahıslar Dünyası" adlı tezdır. Bu çalışmada romanlarda yer alan kişiler ayrıntılı olarak tahlil edilmiştir.

Son çalışma ise tezimin, Ayfer Tunç'un hayatı ve eserleri üzerine yazılan makaleler ve yapılan çalışmalar kısmında da yararlanmış olduğum Trakya

Üniversitesi'nde Canan Ergün tarafından hazırlanmış olan “Ayfer Tunç'un Hikâye ve Romanlarında Kadın” adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Ayfer Tunç ve onun eserleri üzerinde yapılmış çalışmalara da ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Kapsam

Çalışmamızın kapsamını Can Sanat Yayınlarından basılmış olan Ayfer Tunç'un 2018 yılında *Evvelotel-Saklı*, 2017'de *Mağara Arkadaşları*, 2014'te *Kırmızı Azap*, 2018' de *Aziz Bey Hadisesi* adlı hikâyeleri oluşturur. Bu dört hikâyeye Leyla Karahan'ın *Türkçede Söz Dizimi* adlı çalışmasından hareketle incelenmiş ve eserlerden derlenen örnekler verilmiştir. Çalışmamız, giriş, kelime grupları, cümle ve sonuç ana başlıklarıyla incelenmiştir. Çalışma kelime grupları ve cümle yapılarının özelliklerinin tespiti, cümle içindeki görevleri ve birbirleriyle olan ilişkileri belirlenip karşılaştırmalı olarak incelenmesini kapsamaktadır.

I. BÖLÜM

1. AYFER TUNÇ

Gonca Şarklı Güvercin, “Ayfer Tunç’un Romanlarında Şahıslar Dünyası” adlı yüksek lisans tezinde yazarın hayatı ve edebî yönü hakkında şu bilgileri verir:

“Ayfer Tunç, 1964 yılında Adapazarı’nda doğmuştur. Annesi Rizeli bir ailenin kızı olan Yıldız Tunç babası ise mübadelede Bulgaristan’dan Adapazarı’na yerleşmiş bir ailenin çocuğu olan Bedri Tunç’tur. Farklı iki kültürün bir araya gelerek oluşturduğu zenginlik, Ayfer Tunç’un hayatına ve eserlerine yansımıştır. Öğretmen olan Bedri Tunç’un tayini sebebiyle Mardin’e yerleşen aile, babasının geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetmesinden sonra yeniden Adapazarı’na döner. Ayfer Tunç, ilkokulu Adapazarı’nda Sakarya İlkokulu’nda okur. Babası gibi öğretmen olan ablasının İzmit’te çalışmaya başlamasıyla annesi ve kendisi İzmit’e taşınırlar. Yazar burada Hızır Reis İlkokulu’nda öğrenimine devam eder. Adapazarı’na yeniden yerleşmelerinden sonra Adapazarı Merkez Ortaokulu’na gider. Dönemin siyasi geriliminin etkisi sebebiyle liseyi İstanbul Erenköy Kız Lisesi’nde yatılı olarak okur. Yazar burada okuduğu yıllardaki yurt hayatını eserlerinde - özellikle Yeşil Peri Gecesinde- yansıtır. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’ni kazanan yazar 1987 yılında buradan mezun olur. Ayfer Tunç’un edebiyata olan ilgisi çocukluk yıllarında başlamıştır. Okuduğu Kemalettin Tuğcu kitaplarının etkisiyle ilkokul ikinci sınıfta ilk roman denemesini yazar.

“Kemalettin Tuğcu özenmesi ne olacak? Adını hiç hatırlamıyorum ama konu yoksulluktu. Üç kız kardeş vardı. Çok basit, Kemalettin Tuğcu artı kendi çekirdek ailem. Kendimizi hayata karşı mücadele eden insanlar olarak kurgulamışım demek ki.” (İnci 2014:64).

Üniversite yıllarında *Tanım* dergisini çıkarır. Ancak Tanım serüveni iki sayıdan ibaret kalır. *Sokak* dergisinde çalışan yazar burada edebiyat ortamında yer alma imkânı bulur. *Güneş Gazetesi*'nde çalıştığı yıllarda P.eki ve Güneş Gençlik eklerinde yazılarını yayınlar. *Güneş Gazetesi*'nden ayrıldıktan sonra Milliyet Sanat'a kitap tanıtımları yazar. Aynı yıllarda TRT'de edebiyat uyarlamaları yapar. Kendi öyküsü Alafranga İhtiyarlar'ın uyarlaması "Ah!" adıyla çekilmiştir.2002'de yazdığı Sait Faik'ten yaptığı uyarlamalar olan Havada Bulut 2003' te yayınlanır. 1994 yılında ise *Yeni Yüzyıl* gazetesinde çalışmaya başlar. 1999-2004 yıllarında Yapı Kredi Yayınları'nda çalışmalarını sürdürür. İstanbul Radyosu'na radyo tiyatroları yazar. Yazdığı radyo oyunlarının ilki yazarın üniversite yıllarına denk gelen Gül Oyunu'dur. Refik Halit Karay'ın Bu Bizim Hayatımız eserini uyarlayan yazarın bu uyarlaması Arkası Yarın hâlinde oynanır. 1989 yılında *Cumhuriyet Gazetesi*'nin düzenlediği Yunus Nadi Öykü Armağanı'na *Saklı* öyküsüyle katılan yazar birinci olur. 2001 yılında yayınladığı *Bir Mâniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* eseri ile Uluslararası Balkanika Ödülü'nü kazanır. YKY'de çalıştığı dönemde Yekta Kopan ve Murat Gülsoy'la edebiyat söyleşileri yapar. Yekta Kopan'ın ayrılmasından sonra Murat Gülsoy'la Diyaloglar adında söyleşilerini devam ettirir.

Çocukluğundan itibaren okumaya ve yazmaya büyük merak duyan Ayfer Tunç'un yayımlanan ilk yazısı üniversite yıllarında yazdığı *Edebiyat 81* Dergisinde çıkan Caz ve Arabesk'tir. Türk edebiyatı ile karşılaşması ise çocukluk yıllarına denk gelir.

"Bana gerçek anlamda edebiyat tadı veren, hatırladığım ilk kitap Milliyet Çocuk kitaplarından çıkan *En Güzel Seçme Türk Hikâyeleri*'dir." (İnci 2014: 47).

Okuduğu kitapların etkisi ile Türk edebiyatına yönelen yazar hayatının geri kalan kısmında da Türk edebiyatının sadık bir okuyucusu ve hayranı olmuştur. Tüm bu hayranlığın yanında zaman zaman edebiyatımızın zayıflığı konusundaki eleştirilere hak verir.

İstanbul Üniversitesi'nde okurken iki sayıdan ibaret olan *Tanım* dergisini çıkarır. Bu derginin her iki sayısında da Edip Cansever'in o zamana kadar yayımlanmamış iki şiiri yayımlanır (İnci 2014: 140). Üniversiteden sonra çalışma hayatına atılan yazar bu dönemde *Saklı* öykü kitabını yazar. Bu kitap 1988-1989 yılı Yunus Nâdi Öykü Ödülü'nü alır. Kitap 1989 yılında Cem yayınevi tarafından basılır.

Sokak dergisinde çalışmaya başladıktan sonra edebiyat çevresinde yer almaya başlar (İnci 2014: 155). *Sokak* dergisinde yazdığı yazıların bir kısmını daha sonra *Ömür Diyorlar Buna*'da yayımlar.

Sokak dergisinden ayrıldıktan sonra *Güneş* gazetesinde çalışmaya başlayan yazar bu dönemde *Kapak Kızı* romanını yazar. Ayfer Tunç'un ilk roman tecrübesi olan bu eser dil, şekil ve içerik özellikleri açısından yazarın edebî çizgisini tam taşımamaktadır. Edebiyatının erken dönemlerinde yazdığı roman Ayfer Tunç tarafından da "ortalama bir roman" olarak nitelenir (İnci 2014: 163).

Güneş Gazetesi'nden ayrıldıktan sonra 1994 yılına kadar TRT'de uyarlamalar yapan yazar 1994'te gazeteciliğe geri döner ve Yeni Yüzyıl Gazetesi'nde çalışmaya başlar. Yeni Yüzyıldaki çalışma arkadaşlarından Oya Ayman'la araştırma kitabı olan İkiyüzlü Cinselliği yayımlar. Türk toplumunun ikiyüzlülüğüyle ilgili derdi olan yazar bu çalışmadan Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi romanında faydalanır. Romandaki kişilerin çoğu günlük hayatlarının yanında cinsellikle sınanan kişilerdir.

1996 yılında "*Mağara Arkadaşları*" adlı kitabı basılır. 1998 yılında Yapı Kredi Yayınları'nda yayın yönetmeni olarak çalışmaya başlar. Düzenli olarak *Hayalet Gemi* dergisine yazılar yazan Ayfer Tunç, bu dergide *Taş-Kağıt-Makas* öyküsünü Aklın Kayması başlığı ile yayımlar. *Hayalet Gemi*'deki yazılarının bir kısmı *Ömür Diyorlar Buna*'da düzenlenmiş hâliyle yer bulurken bir diğer kısmı da elektronik kitap yayınevi altkitap' ta *Harflere Bölünmüş Zaman* kitabının içinde yer alır.

1999 yılında *Aziz Bey Hadisesi* öykü kitabı yayımlanır. 2001 yılında ise 70'lerin hayat anlayışını, yaşama şeklini ve kültürel birikimini yansıtan *Bir Mâniniz Yoksa*

Annemler Size Gelecek kitabı yayınlanır. Bu kitap 2004 Uluslararası Balkanika Ödülü'nü kazanır.

2004 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan ayrılan yazar aynı yıl *Kapak Kızı* romanını editoryal çalışmasını kendisi yaparak yeniden yayınlar. Aynı dönemde *Evvelotel* öykü kitabını yazar. “*Aziz Bey Hadisesi*”nin diğer öyküleriyle ve *Taş-Kağıt-Makas*'ın “Suzan Defter” dışındaki öykülerini bir araya getirdik, *Kırmızı Azap* adıyla yayımladık.” (İnci, 2014: 198). *Aziz Bey Hadisesi* ve *Suzan Defter* Can Yayınları'nda iki bağımsız roman olarak yeniden yayınlanır.

Edebi ailesini Leyla Erbil ve Edip Cansever'in oluşturduğunu söyleyen yazar, Türk edebiyatında Ahmet Hamdi Tanpınar, Oğuz Atay, Adalet Ağaoğlu, Nezihe Meriç, Sevim Burak, Füruzan, Leyla Erbil'den etkilenmiştir; Ferit Edgü, Hulki Aktunç, Vüsat O. Bener'i ise okuyucu olarak beğenmektedir. Dünya edebiyatında ise Thomas Bernhard, Max Frisch Ayfer Tunç'un edebiyatı üzerinde etkili olan yazarlardandır.

Yazarın kitapları İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İsveççe, Arapça, Bulgarca, Romence, Sırpça, Lehçe, Slovakça, Slovence, Azerice, Romence, Çince, Hintçe ve Tamilce olmak üzere on altı farklı dilde yayınlanmıştır.” (Şarklı Güvercin 2017: 7-10).

Edebiyat dünyasına asıl imzasını roman ve öyküleriyle atan yazar, post modern öykücülüğümüzün önemli isimleri arasında yer almıştır. İlk öykü kitabı 1989'da yayımlanan *Saklı*'dır. Yazar *Saklı* kitabını on yedi yıl sonra yeniden yorumlamış ve *Evvelotel* adlı öykü kitabıyla birleştirerek *Evvelotel-Saklı* adıyla tekrar yayımlamıştır. Handan İnci'yle yaptığı söyleşide bu yeniden yorumlama isteğini şöyle anlatmıştır:

“*Saklı*'nın naifliğinden huzursuzdum, şiirsel söyleyişe fazlaca yaslanan hali beni rahatsız ediyordu. Yazıldığı dönem için fena değildi ama eskimiş görünüyordu gözüme. Eski bir edebiyat lezzetine uygun düşüyordu. Ama beni yazmaya iten asıl şey, *Saklı*'nın hikâyelerinin taşıdığı potansiyeldi. Farklı uçlara götürülebilir, kuvvetli bir malzemesi var ama işlememişim. Tek boyutlu, tek bir kanaldan yürüyen, biraz aksak öyküler. Oysa malzemesi çoğullaştırmaya, katmanlaştırmaya çok uygun. Bu nedenle edebiyatımın anlamlı başlangıcının *Mağara Arkadaşları* olduğunu söylüyorum.” (İnci 2014: 246).

Handan İnci'nin, "Ayfer Tunç'la Karanlıkta Kelimeler" adlı söyleşide "Hacim olarak kitabın üçte ikisi *Evvelotel*, üçte biri *Saklı*. Cümleleri uzatmış, öykünü çoğaltmışsın" sözüne karşılık Ayfer Tunç:

"*Saklı*'dakiler katmansız, tek boyutlu öykülerdi. Temaları yeniden ele alınca temaların dayattığı yeni boyutlar doğdu, metinler daha uzadı. Ama kıvamlı olması için ciddi çalıştığım öykülerdir." cevabını vermiştir (2014: 247).

Necip Tosun *Saklı* ile ilgili şunları söyler:

"Tunç, *Saklı*'da şiirsel bir anlatımı tercih eder. Ancak, bunların yanında ilk kitap olmasının bütün acemiliklerini de bünyesinde barındırır. Özellikle bazı duygu abartmaları onu melodram sınırlarına yaklaştırırken kurgu hep kendini hissettirir. Bütün bunlara rağmen yine de güçlü bir tahkiyecinin elinden çıktığı her cümleden belli olur." (Tosun 2015: 182).

Saklı'yı yeniden yorumlamak isteyen yazar, *Evvelotel*' de her bir öyküye paralel öykü yazmıştır. Yani *Evvelotel*' deki öyküler saklı kalan öykülerin açıklığa kavuşturulduğu tamamlayıcı öyküler de diyebiliriz.

Havva Özer Hafçı "Ayfer Tunç'tan Bir Yeniden Yazım örneği Olarak *Evvelotel*" adlı makalesinde bu konu hakkında şunları söyler: "...Tunç, *Saklı*'daki her hikâye için *Evvelotel*'de yeni bir hikâye kurgulamıştır:

"Saklı"- "Evvelotel"

"İhtilaller Neye Benzer" – "Kibir"

"Yaşadığımız Yerler" – "Halâs"

"Önemsizlik" – "Acılezzet"

"Ay Bakıyor"- "Hiçbir Hikâye Görüldüğü Kadar temiz Değildir"

"Mozart'ın Son Zartı" – "Doğru"

"Su"- "Yanık Taşlar"

"Silentium"- "Tevekkül"

"Yüreğin Mahallesi"- "Serim-Düğüm-Çözüm"

Saklı ile *Evvelotel*'deki hikâyeler karşılaştırmalı okunduğunda sonraki yazılan hikâyelerin ilk hikâyelerde kapalı kalan hususları açıklığa kavuşturduğu görülür. *Saklı*' da atılan düğümler *Evvelotel*' de çözülür." (2017:5).

Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi yazar *Saklı* kitabındaki öykülerde bir eksiklik, yarım kalmışlık hissetmiş ve bunu *Evvelotel* kitabıyla tamamlamıştır.

Ayfer Tunç'un diğer öykü kitapları ise *Mağara Arkadaşları*, *Aziz Bey Hadisesi* ve *Taş-Kâğıt-Makas*'tır. *Taş-Kâğıt-Makas*'ın içinde yer alan kısa romanı *Suzan Defter*'i 2013'te; *Aziz Bey Hadisesi*'ndeki kitaba adını veren eseri 2014'te bağımsız olarak yayımlamıştır. Bu iki kitapta yer alan diğer kısa öyküleri *Kırmızı Azap* ismiyle kitaplaştırmıştır.

Handan İnci'nin "Öyküde de aslında romanda anlattığım dünyayı o bütünlüklü dünyayı kuruyordun. Belki sadece hacim olarak biraz daha genişlettin." cümlesine şu sözlerle karşılık verir Ayfer Tunç:

"Ben de aynı kanıdayım. Öykülerim epeyce uzun. "Mağara Arkadaşları" öyküsü 45 sayfa, 70-80 sayfa olsaydı novella olarak basılabilirdi. Malzemeyi deşme arzusu taşıyorum. Her zaman yapmıyorum ama mesela *Evvelotel*'deki öyküler roman potansiyeli taşıyor." (2014:203).

Yazarın kendisinin de dediği gibi onun öyküleri için sıkıştırılmış birer roman gibidir de diyebiliriz (İnci 2014: 169). Aslında her bir öyküsü romana dönüştürülebilir niteliktedir. Mesela *Aziz Bey Hadisesi* roman özelliklerini taşıyan bir öyküdür. Zaten Ayfer Tunç eserlerini yazarken tür farkı gözetmeden yazdığını ifade etmiştir.

"Öte yandan tür veya fark gözeterek yazmaya başlamanın metnin özgünlüğünü ve özgürlüğünü engelleyici bir tarafı olduğu kanısındayım. Yazmadan önce bir türe karar vermek benim için metni sınırlayan olumsuz bir şeydir. Süreç elbette zihnimde başlıyor. Metnin temel meselesi ki bu bir kavram olabilir, bir insan, anlık bir görüntü, sıradan gerçeğin herhangi bir parçası olabilir, bilgisayarın başına geçmeden çok önce bana kendini hissettirmiş, bir anlamda ilk nüve oluşmuştur. Bu nüveyi bir süre zihnimde

taşıırım, notlar alırım, silerim, defalarca gözden geçiririm, bir noktada da yazmaya başlarım. Metnin roman mı öykü mü olacağını zihinde geçen bu süreç belirler ama aslında beni pek de ilgilendirmez. Bazen bu nüve daha zihnimdeyken genişleme eğiliminde olur, bir öykünün kaldırabileceğinden daha yoğun olduğunu hissederim ama bazen de ‘Mağara Arkadaşları’ nda olduğu gibi, yanına iliştiirmek istediğim unsurları kabul etmeyeceğini belli eder.” (İnci 2014: 171).

Mustafa Kutlu Ayfer Tunç’un üslubu hakkında şunları söyler:

“(…) Gerçekten de ‘şiir dolu’ bir üslubu var Tunç’un. Takırtısız, dolambaçsız bir Türkçesi var. İşte size üçüncü hikâye ‘İhtilaller Neye Benzer’den iki şiir cümlesi:

—Anladım ki ben gidişiyse sevindiren biriyim.

—Öyle soldu ki her şey, unutulmuş bir siyah şal kaldı, iskemlenin üzerinde.

Eserde bir baştan bir başa böyle bir anlatım var. Hatta bu şiir tutkusu son hikâyede (Yüreğın Mahallesi) iyice şişmeye başlıyor ve dayanamayıp patlıyor: ‘Kuruldukça güzelleşen hayaller, aranılan büyük rüyalar; özel zamanlar için bulunan birkaç yüz ifadesi’ gibi deyişlerle mensur-şiiri andırıyor (...). ‘Önemsizlik’, Ester’le Nesim arasındaki ‘karşılıksız aşk’ı anlatıyor. Ayfer Tunç tipik olarak bu hikâyede görüldüğü gibi sözü ‘tasarruf’ ile kullanmaya yanaşmıyor. Oysa bizim hikâyemizde, yani ‘şark’ ta söze çok kıymet verilir ve boşuna sarfedilmemesine çalışılır. Bu yüzden tekrarlara düşüyor, kitabının başta gelen kusuru da bu oluyor.(...)Ayfer Tunç *Saklı*’daki hikâyeler toplamı ile 80 sonrasının biçim kaygılarını ve avangard tutumunu öne çıkaran, hikâye yerine ne idüğü belirsiz bir anlatı’yı seçen yazarlardan ayrılıyor, duygu yüklü metinleri ile uzaktan uzağa bir Selim İleri duyarlığı taşıyarak açık-anlaşılır, ustalığın kapısına dayanmış bir noktayı tutuyor. Yaşadığı topraklara ve bu toprağın insanlarına arkasını dönmüyor. ‘Söz’ ün kullanımından bir tasarrufa vardığında daha yetkin eserler vereceğini müjdeliyor. Tunç’un metinlerinde sevincin ve mutluluğun aynası şavkımıyor. Bir genç vücudun, bir genç ruhun neşeli kıpırtısı yerine yaşlılığın ve yalnızlığın hüznü, karamsarlığı okunuyor. Yine de umutla bekleyişin sonu gelmemiştir daha. Onu bize hissettiriyor. Demek ki seksen sonrasında ülkede soluduğumuz hava genç bir yazara böylesine satırlar ilham ettiriyor.” (Kutlu 1990: 6-7).

Öykülerinde kullandığı dilden yazarın Arapça ve Farsça kelimelere hâkim olduğunu görüyoruz. Günümüzde Türkçe karşılıkları bulunmasına rağmen yazar bu kelimeleri kullanmayı tercih etmiştir. Örneğin *Mağara Arkadaşları* kitabında yer alan “*Alafranga İhtiyar*” adlı hikâyede yazarın bu tarz kelimeleri oldukça fazladır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

- İstikbâlden endişe eden, sırtında kendini himaye edecek bir kuvvet hissedemeyen nesil, bugününü neşeli geçirmek için her türlü maskaralığa göz yummakta ve bu hâl, bilhassa devrin gencini zekâsı mukabilinde muzip kılmaktadır (Aİ 156).

- Yaş, hayatımızı meydana getiren münasebetlerden, hislerden, hatıralardan ibaret mücerret bir lâftır (Aİ 159-160).

-Bu bakımdan, makul olmayan bir şeyi yaptığı için âşıkları biraz aptal saymak ve fakat yüce bir his uğruna yaptıklarını nazarıdikkate alarak, müsamaha göstermek lazım gelir (Aİ 161-162).

Okuyucuyu sarıp sarmalayan, onu olayların içinde yaşatan bir kahraman haline getirmektedir yazarın dili. Ayrıca ilk öykü kitabı olan *Saklı*'da şiirsel bir dil kullanmıştır. Hatta zaman zaman şiir örnekleri ve şarkı sözleri öykülerinde yer almıştır. Fakat yazar zaman içerisinde öykülerindeki üslubunu değiştirmiştir. Son öykü kitabı olan *Mağara arkadaşlarında* daha kompleks cümle yapılarıyla karşımıza çıkmıştır.

Abdullah Harmancı ve Ömer Solak “Ayfer Tunç Öykülerinde Sevgisizlik Teması” adlı makalede Ayfer Tunç’ un öykülerinde; yalnızlığın, mutsuzluğun, yaşlılığın, ölümün, varoluş sancılarının, hayatın anlamının, belki de hayatta bulunmayan anlamın; şiirli, coşkulu bir dille, yer yer uzun cümlelerle anlatıldığını ve öykülerin önemli bir bölümünde, temel sorunun sevgiden mahrum olma/ insanlardan uzak kalma/ yalnız olma olduğunu söylemiştir. “ Kahramanlar yalnızdırlar, yalnızlığa bir mecburiyet gibi katlanırlar. Yaşlıdırlar. Terk edilmişlerdir. Sevilmemişlerdir. Sevgilerini akıtacak bir kanal bulamamışlardır. Zaman zaman öykülerin akış yönü farklı mecralarda gibi gözükse de, metinler derinlemesine incelendiğinde, öykülerde en çok yer kaplayan problemin ‘sevgisizlik, sevgiden mahrum oluş’ şeklinde ifade edilebileceği görülecektir.” (2010: 89).

Bu durum Ayfer Tunç'un tüm öykülerinde yer almaktadır. Her öyküde olaylara sebep olan asıl şey, sevgisizliktir. Yazar bazı hikâyelerinde kahramanları anne, baba sevgisinden bazılarında ise eş ve sevgili sevgisinden mahrum bırakmıştır. Bunun sonucunda da yalnızlık ve ölüm ortaya çıkmıştır. Aslında günümüz insanların da en temel sorunlarından birine değinir yazar: yalnızlık... Temelinde sevgi yoksunluğu olan ve kendini yalnız hisseden insan... Bir de yaşlılar vardır yazarın öykülerinde kendi başlarına kalmış, yalnızlığa terk edilmiş ama hâlâ yaşama sevincini ve umudunu yitirmemiş ihtiyarlar. Öykülerinde her insan kendinden bir şeyler bulmaktadır.

Yazarın eserlerinde kendi hayat hikâyelerinden izler bulmak da mümkündür. Ancak yazar hikâyelerini diğer insanların hayatlarını gözlemleyerek oluşturduğunu ifade eder: “Toplayıcıyım ben, dışarıdan alırım hikâyeyi. Bence iki tür yazar var. Bazısı kendi içindeki malzemeyi çoğaltır, üretir. Bazısı dışarıdan malzeme alır. Ben malzemeyi dışarıda görürüm, yakalarım bir şekilde, çaldığım kapının arkasından hikâye çıkar (İnci 2014:8).

Ayfer Tunç'un öykülerinde “apartman” kavramı oldukça sık yer almaktadır. Öykülerindeki temel mekânlardan biri denilebilir. Hatta “Mağara Arkadaşları” adlı öykü kitabının kahramanı bir apartman olan Ayyıldız Apartmanı'dır. Bu konuyla alakalı yazar 2005' te Murat Gülsoy'la yaptığı söyleşide şunları söylemiştir: “...Mesela Mağara Arkadaşları hikâyesinin hareket noktası isimdir, Ayyıldız Apartmanı'dır. İşte gerçeklik burada...Taksim Meydanı yıkılmadan önce, eski Kristal Büfe'nin yanındaki apartmanın adı Ayyıldız Apartmanı'ydı ve bu bana o zaman çok milliyetçi geldi. Bir meydana bakan görkemli, büyük bir apartman; adı Ayyıldız Apartmanı... O hikaye bu fikirden doğdu ve gelişti. Sonra Kuledibi'nde Türkiye Apartmanı'nı gördüm mesela. Apartman isimleri beni çok ilgilendirir...” (Gülsoy PICUS / Eylül 2005) Bunları söyledikten sonra Mağara Arkadaşları adlı hikâyenin kendisindeki değişimin ipuçlarını taşıyan bir hikâye olduğunu söyler. “Binanın kendisinin anlatması, kendisine neredeyse Yediyuyuyanlar' daki kadar büyük bir şey vehmetmesi ve bu varlığını hisle yıkabileceğini zannetmesi filan; yani aslında büyük bir metafor olan bir hikaye olarak tasarladım ben onu... Bir Maniniz Yoksa'ya kadar daha toplumsal, sosyolojik, daha Türkiye tarihine ilişkin okumalara ağırlık veriyordum, çok da zevk alıyordum. Hala

zevk alıyorum ama insan kendini tanıma sürecinde yaşı ilerledikçe cesurlaşıyor. Bu süreçte okumalarında da daha farklı kanallar bulmaya başlıyorsun. Mesela Max Frisch beni çok etkiledi, yazdığım şeyleri ve bakışımı da değiştirdi. ‘Max Frisch okudum, dünyam değişti’ diyemeyeceğim ama dünyama epey büyük katkısı oldu. Dolayısıyla Taş-Kağıt-Makas, aslında uzun Max Frisch ve Freud okumalarından sonra çıkan bir kitaptır. Ama bunu o anda fark etmiyorsun, değişimi sonra görüyorsun. Biçime gelince...Ben her zaman kendime soruyorum: Yazdığım hikayeler içerisinde beni en memnun eden hangisi? Hep şunu fark ediyorum ki, en son yazdığım... Bu bir ilerlemeyi gösteriyor zaten. Eğer son yazdığım bir öncekinden geride kalmışsa, bu beni rahatsız ediyor. Böylece farkında olmadan, bilinçsiz bir ilerlemeye doğru yöneliyorum...”

Yazarın kendisinin de ifade ettiği gibi eserleri sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. İlk öykü kitabı *Saklı* ile son öykü kitabı *Mağara Arkadaşları* karşılaştırıldığında gerek kullanılan dil, gerek üslup gerekse söz dizimi yönünden farklılaşmanın söz konusu olduğu görülür.

II. BÖLÜM

2. KELİME GRUPLARI

Kelime grupları, dilimizde varlıkları, nesnelere veya herhangi bir hareketi anlatırken kelimelerin tek başına yetersiz kaldığı durumlarda ihtiyaç duyulan daha büyük dil birlikleridir. En az iki kelimenin yapı ve anlam olarak bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya gelmesiyle oluşan kelime grupları, yargısız dil birlikleridir. Kelime grupları hakkında çok çeşitli görüşler mevcuttur:

Mehmet Özmen “Türkçenin Sözdizimi” adlı çalışmasında kelime gruplarını “Kelime grubu, birbirine, yapı ve anlam olarak bağlanan ve kendi aralarında bir bütün oluşturan iki veya daha fazla unsurdan oluşan kelimeler topluluğudur. Genel olarak, bu unsurlardan biri yardımcı diğeri esas unsurdur. Asıl olarak, yardımcı olan başta, esas olan ise sondadır. Kelime grupları içerisinde, bağlama gruplarında, birleşik isimlerde ve ikilemelerde olduğu gibi, unsurları birbirine denk olan, unsurları arasında yardımcı unsur, esas unsur farkı bulunmayan kelime grupları da vardır. Ünlem grubunda ise, asıl unsur, yani ünlem, baştadır. Kelime grubunu oluşturan unsurlardan her biri, bir kelimedenden meydana gelebileceği gibi, birden fazla kelimedenden de oluşabilir. Buna bağlı olarak kelime gruplarındaki kelime sayısı, ihtiyaç duyulduğu oranda artırılabilir.

Kelime grupları, yargı bildirmezler. Asıl unsur, yardımcı unsur esasına göre oluşan kelime gruplarında, yardımcı unsurun esas unsuru belirtmesi veya sınırlaması, denk unsurlardan oluşan kelime gruplarında ise birliktelik, kuvvetlendirme, pekiştirme vardır.” şeklinde açıklama yapmıştır (2013: 51).

Muharrem Ergin ise, “Türk Dil Bilgisi” adlı kitabında kelime grubu için şunları söylemiştir: “Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük

bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir. Kelime grubu için birden fazla kelime birtakım kaidelerle belirli bir düzen içinde yan yana getirilir. Böylece belirli bir düzenle kurulduğu için kelime grubunun yapısında bir bütünlük bulunur. Kelime grubundaki bütünlük bilhassa mânâ bakımından göze çarpar.” Ergin, kelime gruplarının kullanılmasında bir bütünlük olduğunu, cümlelerde tek bir kelime gibi yer aldığını ve tek bir kelime gibi çekime tâbi tutulduğunu belirterek devam eder (2008: 374).

Muharrem Ergin, kelime gruplarını birer *belirtme grubu* olarak da adlandırır. “Tek bir nesneyi veya hareketi belirtmek için bu guruplar içinde yan yana gelen, birbirine bağlanan kelimeler, bir iş birliği yapar, birbirlerine yardım eder, birbirlerini tamamlarlar.” (2008: 375).

Ergin, kelime gruplarını “tekrarlar, bağlama grubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, âitlik grubu, birleşik isim, birleşik fiil, unvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, genitif, datif, lokatif, ablatif grupları, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu, kısaltma grubu ve akkuzatif grubu” şeklinde gruplandırır (2008: 377-397).

Zeynep Korkmaz kelime gruplarını “Bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı.” şeklinde değerlendirmektedir (2010: 55).

Tahsin Banguoğlu ise, “Türkçenin Grameri” adlı eserinde kelime gruplarını “belirtme öbekleri” şeklinde adlandırmıştır. Banguoğlu, kelime grupları için “Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri diyoruz.” demektedir. Kelime gruplarını “ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takım öbekleri, çekim öbekleri, bağlam öbekleri, yanaşma takımları, katma öbekler” olmak üzere sekiz başlık altında incelemiştir. Yazar ayrıca çekim öbeklerini,

“isim öbekleri, fiil öbekleri”, yanaşma takımlarını “san öbekleri, ayama ve soyadı öbekleri, künye ve mahlas”, katma öbekleri “ünlem öbekleri, saplama öbekleri” olarak bölümlere ayırmıştır (1995:497-519).

Vecihe Hatipoğlu, “Türkçenin Sözdizimi” adlı eserinde “Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir.” şeklinde tanımlamıştır kelime gruplarını (1964:203-244).

Yazar, kelime gruplarını “tamlamalar, birleşik sözcükler, deyimler, ikilemeler” şeklinde dörde ayırmakta; tamlamaları, “ad tamlaması, adıl tamlaması, sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama” diye sınıflandırmaktadır. Ve kelime gruplarını gramer yönünden “yapı bilim ve söz dizimi” olarak iki bölümde incelemiş, bunları “aralarında kalıplaşma bulunan kelime grupları” ve “aralarında kalıplaşma bulunmayan kelime grupları” olarak da ele almıştır. Birleşik kelimeleri, deyimleri, bilmeceleri, atasözlerini, vecizeleri ve argo ifadeleri “kalıplaşmış kelime grupları” olarak değerlendiren yazar; sıfat tamlaması, zarf fiil grubu, isim tamlaması gibi kelime gruplarını da “kalıplaşmamış kelime grupları” olarak isimlendirmiştir (1964:203-244).

Süer Eker, “Çağdaş Türk Dili”nde kelime guruplarını “tamlamalar, aitlik grubu, unvan grubu, tekrar grupları, birleşik sözcükler, sayı grubu, edat grubu, sıfat- fiil (ortaç) grubu, zarf-fiil grubu, eylem grubu, birleşik eylem grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grupları, dayanma grubu, deyimler, atasözleri/savlar” olmak üzere on yedi başlığa ayırmıştır (Eker 2005: 460-479).

H. İbrahim Delice “Türkçe Sözdizimi” adlı eserinde kelime grupları için “kelime öbekleri” terimini kullanır. “Birden çok kelimededen oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün halinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat vb.) yerine kullanılan söz dizileridir.” (2007:17).

Delice, kelime öbeklerini ; “Kelimeyle Kurulan Öbekler (Edat Öbekleri, Eksiz İsim Tamlaması, Fiil Öbeği, Özel İsim Öbeği, Unvan Öbeği, Sayı Öbeği, Sıfat Tamlaması, Tekrar Öbeği, Zarf Öbeği, Yineleme Öbeği; Ekle Kurulan Öbekler(İsim Tamlaması, Kısaltma Öbekleri, İki Durumlu Öbek, Sıfat Yapım Ekli Öbek, Yüklemsi Öbekleri) ve Diğer Kelime Öbekleri(İktibas Öbeği, Saplama Öbeği)” olarak değerlendirir (2007:17).

Leyla Karahan “Türkçede Söz Dizimi ” eserinde kelime grupları için şu tanımları yapar: “Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimeler topluluğudur.” diye tanımlamaktadır (2015:39).

Yazar, kelime gruplarının özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- “1. Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde, tek kelime gibi isim, sıfat, zarf ve fiil görevi görür.
2. Kelimelerin grup içindeki sıralanışı kurallıdır. Görev bakımından birbirine denk olmayan unsurların bulunduğu bir kelime grubunda ana unsur, genellikle grubun sonundadır. Fiile dayalı gruplarda bu düzen aynı zamanda hareketin oluş sırasını gösterir. Sadece birleşik fiil ile edat grubunda, ana unsur başta bulunur. Bu gruplarda ikinci unsur bir çekim unsurudur.
3. Kelime gruplarında unsurların sırası, konuşma ve şiir dilinde bozulabilir.
4. Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki çekim ekleriyle sağlanır. Çekim eki bağlandığı kelimeye değil, o kelime grubuna aittir.
5. İki'den fazla kelimeli kelime gruplarında iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları bulunur.
6. Kelime gruplarının vurgusu grubun yapısına göre değişir. Vurgu başta, sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde olabilir. Bazı gruplarda, bütün unsurların vurgusu aynıdır.”(2015:39-41).

Karahan, kelime gruplarını, “isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, zarf- fiil grubu, isim-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu,

birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil ve kısaltma grupları” olmak üzere on dörde ayırmış; ayrıca kısaltma gruplarını da “isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu” şeklinde sınıflandırmıştır (2015:5).

Zuhal Kültüral ise “Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi” adlı eserinde kelime grupları için şunları söylemiştir: Kelime grubu, birden çok kelimedenden meydana gelen, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan ve cümle içinde tek unsur olarak değerlendirilen söz dizisidir. Kaynaklarda kelime öbeği, öbek, sözcük öbeği gibi terimlerle de ifade edilen bu dil birlikleri nesnelere ve hareketleri çeşitli yönleriyle daha geniş olarak ifade edebilmek için belirli kurallar çerçevesinde bir araya gelen kelimeler topluluğudur. Bir kelime grubunda belirten-belirtilen, tamlayan-tamlanan olmak üzere iki unsur bulunur.” (2009: 9).

Görüldüğü gibi araştırmacılar kelime gruplarını tanımlarken ve sınıflandırırken tam anlamıyla bir fikir birliğine varamamışlardır. Kelime gruplarını “kelime grubu, belirtme öbeği, yargısız anlatımlar, takımlar” gibi çeşitli terimlerle ifade etmişlerdir. Ve kelime gruplarını sınıflandırırken de farklı sayıda farklı başlıklar altında değerlendirmişlerdir.

2.1. İsim Tamlamaları

En az iki ismin bir araya gelerek oluşturdukları tamlama türüdür. İsim tamlamalarında genellikle birinci isim tamlayan, ikinci isim ise tamlanandır. Bazen belirtili isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir. Ve ilk isim tamlanan olur. Belirtili isim tamlamalarında tamlayan ilgi ekini alırken tamlanan iyelik eklerinden birini alır. Belirtisiz isim tamlamalarında ise tamlayan ek almaz, tamlanan iyelik eki alır. Bazı belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan unsuru bir cümleden oluşabilir. Ve belirtisiz isim tamlamalarında vurgu birinci unsurda yani tamlayan üzerindedir.

“İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde birleşmesinden oluşan kelime grubuna *isim tamlaması* denir.” (M. Özkan ve V. Sevinçli 2008: 17).

Leyla Karahan, isim tamlamalarını: “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliği işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu kelime grubudur. Bu kelime grubunda iki isim unsuru aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri çerçevesinde birbirine bağlanır. Birinci unsurun ikinci unsurla bağlantısı, zamirlerde ekli, isimlerde ise ekli veya eksizdir. Tamlamanın ikinci unsuru daima iyelik eki taşır.” (Karahan 2015:42).

Neşe Atabay, Sevgi Özel ve Ayfer Çam “Türkiye Türkçesinin Sözdizimi” adlı eserinde tamlamalar için “ Bir sözcük, bir başka sözcükle tamlama oluşturduğunda sözcükler arasındaki ilgi, belli eklerle ya da eksiz olarak sağlanır. Tamlamada, tamlamayı oluşturan iki öge vardır. Bunlardan birinci sözcük tamlayan, ikincisi tamlanandır. Bu iki ögenin aldıkları eklerden tamlamanın türü ortaya çıkar. Türkçede tamlamanın her iki ögesinin birden ek almasıyla belirtili, ikinci sözcüğün ek almasıyla belirtisiz tamlama oluşur. İki sözcüğün de ek almadığı tamlama, takısız tamlama olarak belirlenir. Bir başka tamlama türü de zincirleme tamlama olarak bilinir ve tamlayanı ad tamlaması durumundadır. ” der (2003: 15).

A. Topaloğlu ise “Dil bilgisi Terimleri Sözlüğü” eserinde isim tamlamalarını şöyle tanımlar: İki veya daha çok isimden kurulan tamlama. Türkçe’de tamlayan ve tamlanandan meydana gelen isim tamlamasının tamlayanı genellikle ilgi hali ekli, bazen da eksiz olur. Tamlanan ise daima iyelik eki alır. Belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması olmak üzere iki çeşidi vardır.” (1989: 92).

İsim tamlamaları aitlik bildirdiği için iyelik grubu olarak da tanımlanabilir. Muharrem Ergin isim tamlamalarının aslında bir iyelik grubu olduğunu eserinde şu şekilde açıklar:

“İyelik grubunun iyelik eklerine bağlı olarak altı şekli vardır. Bu altı şeklin dördünde, teklik ve çokluk birinci ve ikinci şahıslarda tamlayan unsur daima şahıs

zamiri olur. Onun için bu dört şekil, tamlayan unsur bakımından değişmez ve daima birinci ve ikinci şahısların iyeliğini ifade eder. Teklik ve çokluk üçüncü şahıs iyelik eklerinin yaptığı iyelik grubunun tamlayan unsuru ise şahıs zamiri olabileceği gibi başka bir isim veya isim grubu da olabilir. Yani üçüncü şahıslarda yalnız üçüncü şahsın değil, her nesnenin iyeliğini ifade edebilir. İyelik grubunun altı şekli şudur (mesela kalem kelimesini ele alalım) :

Benim kalemim

Senin kalemin

Onun kalemi

Bizim kalemimiz

Sizin kaleminiz

Onların kalemleri

İşte bu altı şeklin birinci ve ikinci şahıslarında yalnız tamlanan unsur değişik olabilir; yani kalem yerine bir isim geçebilir. Tamlayan unsur ise, birinci ve ikinci şahıslar daima tek olduğu için, hep aynı kalır; yani hep şahıs zamiri olur. Fakat üçüncü şahıslarda tamlanan unsur gibi tamlayan unsur da sonsuz değişebilir. Çünkü üçüncü şahıs tek olmayıp birinci ve ikinci şahıslar dışındaki her şahıs ve her şeydir. Bütün nesnelere üçüncü şahsın şümulü içine girer. Zaten üçüncü şahıs zamiri olan “o” da aslında işaret zamiri olup işaret suretiyle bütün nesnelere temsil eder. O bütün nesnelere yerine, bütün nesnelere onun yerine geçebilir. Onun içindir ki iyelik grubunun üçüncü şahıslarında tamlayan unsur şahıs zamiri olabileceği gibi herhangi bir isim de olabilir: çocuğun kalemi, ağacın gölgesi misallerinde olduğu gibi. İşte iyelik grubunun her iki unsuru isim olan bu şekline isim tamlaması adı verilmektedir.” (Ergin 1985: 381-382).

İsim tamlamalarını tamlayan ögenin ek alıp almaması durumuna göre “belirtili isim tamlaması” ve “belirtisiz isim tamlaması” olarak sınıflamak mümkündür. Birinci unsuru yani tamlayanı ilgi hâli eki taşıyan isim tamlaması belirtili isim tamlamasıdır. Karahan’a göre belirtili isim tamlamalarında vurgu her iki unsurda da aynı ölçüdedir (2007:48).

Birinci unsurun ilgi hâli eki taşımayan isim tamlaması ise belirtisiz isim tamlamasıdır. Karahan'a göre "Belirtisiz isim tamlamasının iki unsuru arasında daimî bir ilişki mevcuttur. Tamlamada iki unsur arasına başka bir unsur giremez ve unsurlar yer değiştiremez. Bundan dolayı nesne adı olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri belirtisiz isim tamlamasıdır."(2015:44).

2.1.1. Yapı Bakımından İsim Tamlamaları

2.1.1.1. Unsurları Tek Kelime Olan İsim Tamlamaları

Tamlamayı oluşturan unsurlar tek sözcükten ibarettir. Ayfer Tunç öykülerinde, bu tarz tamlamalara kelime gruplarından oluşan tamlamalardan daha az rastlanmıştır.

Ayyıldız / Apartmanı yedi katlıdır (MA 11).

Renk / çarkında yedi renk vardır (MA 11).

Pythagoras / felsefesine göre yedi, dörtle üçün toplamıdır ve bu, insanın tanrıyla birliğini ifade ettiği için kutsal sayılır (MA 11).

Pencerelerini topladığında *yedinin / katlarına* ulaşıyordu (MA 13).

Savaş / zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı' ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen *toz / kokusu* burnunun direğini sızlattı (MA 32).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen *toz kokusu burnunun / direğini* sızlattı (MA 32).

Daire muhtemelen *devlet / hazinesine* kalmıştı ama, Ayyıldız Apartmanı'nın düşüncesine göre, hazinenin dairenin kendisine kaldığından haberi yoktu (MA 34).

Yazar, kâğıtları gösterdi *hıçkırıklar / içinde* (MA 45).

O uzaklar ki, hep aynı yerde, aynı biçimde duran insanı, rüyalara taşıyan *yolun / adıdır* (ST 54).

Yılın son sabahında, *kadının / tıkırtılarına* kulak kabarttım (ST 57).

Sonra kucağına alıp sallamaya başladı *odanın / ortasında* (ST 60).

Odanın / penceresi aralıktı (CB 68).

Beni *sinir / sahibi* etti bu yüzden (CB 74).

Biz bu yere *bileğimizin / hakkıyla* geldik (CB 84).

Yüzünü görmeden evlendim ama, *hamuru* iyi çıktı *rahmetlinin* (CB 89).

Hep *istasyon / lojmanlarında* oturduk, önünden trenler geçen bahçelerimiz oldu (CB 89).

İçim kurudu *benim* (CB 91).

Diyeceğim *benim / dükkânda* on beş senedir öyle diş dokunur bir tatsızlık olmadı (CB 97).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduydu da, *gecenin / ıstırabı* gündüzün neşesini çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduydu da, *gecenin ıstırabı gündüzün / neşesini* çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Yürüyüşlerinin / sebebi, sadece dört duvar içinde, kımıltısız perdeler bakarak çıldırma raddesine gelmesi değildi (GŞÇ 105).

Lokantanın / ışıkları kapalıydı (KK 134).

Hele *ay / ışığında*...(KK 140).

İskambil / kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, *Peri'nin / dostluğunu* istiyordum (SVŞ 149).

Eski lisanla yazmamın ikinci sebebi, *hikâyemin / muhteviyatıyla* alâkalı (Aİ 156).

Aşk / acısı deyip geçmeyin (Aİ 158).

Bir gece *Zeki'nin / meyhanesinde* acıklı bir hadise oldu (ABH 9).

O elbiseyi giydikçe babasıyla barıştı, *onun / suçunu* paylaştı (ABH 55).

Bu eller tıpkı *babasının / elleriydi* (ABH 64).

Bir sokağa girip *taksinin / sesini* dinledim (KHY 14).

Ruj *tezgâhın / üstündeydi* (KHY 20).

Annem *televizyonun karşısında* oturuyordu (K 23).

Oysa unutamadığım şey ev sahibimin ölümü değil, *Madamın kendisi* (AL 59).

2.1.1.2. Unsurlarından Biri Ya da İkisi Kelime Grubu Olan İsim Tamlamaları

Tamlamayı oluşturan unsurlardan biri bazen de her ikisi kelime grubundan oluşabilir. Ayfer Tunç'un öykülerinde bu tarz tamlamalarla oldukça sık karşılaşmıştır. Hemen hemen tüm tamlamaların unsurları birer kelime grubu şeklindedir.

2.1.1.2.1. Unsurlarından En Az Biri İsim Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

Bazen isim tamlamasını oluşturan unsurlardan biri veya ikisi bir isim tamlamasından oluşur. Bilâl Aktan, "Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi" adlı eserinde "İsim tamlamaları, bazen başka bir isim tamlamasının tamlayanı ya da tamlananı durumuna geçmektedirler. Bu tamlamalar birbirini takip eden zincirleme bir tamlama gibi düşünülürse de gerçekte bunlar iki unsurlu bir tamlamadır." diyerek açıklamıştır bu durumu (2009: 10).

Karahan ise buna üç isim unsuru bulunan, tamlayanı ya da tamlananı bir isim tamlamasından oluşan isim tamlamalarıdır, demiştir (2015:44).

Bu şehrin yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, *plaka numarasının / otuz dört, yani dört artı üç, eşittir yedi olması* da mı bir tesadüftür? (MA 12).

Bulunduğu şehrin / plaka numarası zaten malumdu (MA 13).

Edebiyattan anladığından değil, *Ayyaş Yazar'ın / başarı derecesini gördüğünden dolayı* (MA 14).

Oysa başlangıçta *ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, / yılların kaybettirdiği itibarını geri getirebileceğini* ummuştum (MA 14).

Ama bir süre sonra, *Ayyaş Yazar'ın bizzat kendisinin / bir itibar sorunu olduğunu* anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve Ayyaş Yazar' a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir Hitler'in uzun ve kanlı ellerinin, / başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey, Hitler'in filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).

Mademki yıllarca yan yana durup şehre bakmışlardı, şimdi de *kaderinin sonundan / paylarına düşeni* hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Onun / kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri emrindeydi artık (MA 42).

Başkalarının / hayat sesleriyle kendimi unutuyordum ya, bu kadarı yetiyordu (ST 50).

O kadının / yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

Bizim kahve de *Hayati'nin / yazıhanesinin altında* (CB 84).

Nasıl güneşin battığını ıssız bir ovada, *küçük evlerin / gölgelerinin nasıl ırmağa yansıdığını*, nasıl yalnız ve mağrur uzandığını köylerin... (CB 90-91).

Ayak seslerini götürdü halılar *onların* (SVŞ 147).

Toptan iç çamaşırı pazarının / yüzde altmış beşi onun elindedir (ARG ve GK 212).

Akasya ağaçları / altında, tahta iskemleli kır kahvelerinde buluşup buluşup ayrılırdı kadınlardan (ABH 13).

Yolculuk gününüün / sabahında Aziz Bey erkenden uyandı (ABH 47).

Yan taraftan *Turcan'ın topuklu ayakkabılarının / sesleri*, kesme camlardan çıkan cınlamaları andıran kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16).

Havada *çiçek tozu / kokusu* vardı (KHY 23).

Boş gözlerle televizyona bakıyor, *Semavi Bey'in / aşk kelimelerini* duymuyor gibi davranıyordu (SGBK 39).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların / ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Sokak lambasının / ışığında göz göze geldik (MKD 64).

Mikail'i *Semiramis'in apartmanının / girişinde* buldum (MKD 71).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin / karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

Oğlanın / okula başlama çağı geldi, kızı anaokuluna verdik (TKM 132).

Şeref madalyaları / belgeseli yapmıyoruz sonuçta (Y 145).

Oysa unutamadığım şey *ev sahibimin / ölümü* değil, Madamın kendisi (AL 59).

Bazen kendime kızıyorum, *Madamın varlığının / anaforuna* kapılacağımı nasıl bilemedim diye (AL 62).

Buzdolabının / mukavva kutusunu yatağın altına serdim (HHGKTD 94).

Hilâl zeytin ağacının / arkasındaydı, kalın bulutlar aralanınca iyice ortaya çıkmıştı, incecik parlıyordu, muhteşemdi görüntüsü (T 142).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in / av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.1.1.2.2. Unsurlarından Biri Sıfat Tamlaması Olan İsim Tamlamaları

Tamlamayı oluşturan unsurlardan biri veya ikisi sıfat tamlaması şeklinde olabilir. İncelediğimiz eserlerde bu tarz örneklere oldukça fazla yer verilmiştir.

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, / vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Bu şehrin / yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, plaka numarasının otuz dört, yani dört artı üç, eşittir yedi olması da mı bir tesadüftür? (MA 12).

Müteahhidi yedi kardeşin / en büyüğüydü (MA 13).

Oysa başlangıçta ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, / yılların kaybettiği itibarını geri getirebileceğini ummuştu (MA 14).

Ayyaş Yazar'ın / hikâyesine ilişkin asıl problemi buydu (MA 20).

Hikâyenin / hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Doğaldır ki, bu rivayetin / gerçeğe yakından uzaktan ilgisi yoktu (MA 24).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir Hitler'in uzun ve kanlı ellerinin, başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey, Hitler'in / filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların / yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı' ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27) .

Elli yılın / sonunda tanıştığı bu büyük yenilgi ve düşüş karşısında, hazin bir ifade takınmıştı (MA 29).

Günahlar içinde yüzdüğü halde, bir hareketiyle rabbinin şefaatinin kazanan, bütün günahları affolan, cennetin en kıymetli yerine kabul olunan kişilerin / hikâyeleriydi bunlar (MA 39).

Onun / kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri emrindeydi artık (MA 42).

Kaçmışım ve gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü köhnemiş bir apartmanın / balkonuna kendimi atmışım (ST 49).

Küçük tıkırtılara, fısıltılara, şehrin uzak sokaklarından kırıla kırıla gelen kahkahalara, sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların / dalga dalga yayılmasına (ST 49).

Kocaman bir şehrin / yalnızlığını tanımak (ST 49).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının / içi kan ağlardı (ST 49).

Şişenin tuzla buz oluş sesini, kan kırmızı şarabın / gecenin içinde yere yığılma sesini duyardım (ST 49).

Yalnız kadın ve onun / belli belirsiz tıkırtıları kaldı (ST 50).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların / hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52).

Sokak lambasının / zayıf ve bulanık ışığında, yağın kara bakarak kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53).

Annemin / ikinci kocası (CB 88).

Çünkü belediye parkındaki kavakların / yaprakları dökülüyordu (CB 93).

Hayatımın / en büyük alışkanlığıdır (CB 93).

Park, tören yapılan meydanın / arkasındaydı (CB 94).

Oturuşuyla, bakışıyla, duruşuyla buralı olduğu halde, ruhunun / başka yerlere yakışacak değerde olduğunu anlatırdı (CB 98) .

Yine de, rengi kaçmış ellerle yorganı kaldırdı, uzun senelerin / gittikçe ağırlaşmış yükünü, bugün de taşıyacak olan bacaklarını usulca kimildattı, yatakta doğruldu (GŞÇ 101-102).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın / en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını

aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava parasının üstünü eksik verdiğini söylüyordu (GŞÇ 109).

Müslüman cenazelerinde acı bile kulağı yoran sesler halini alır, *bütün bu gürültülü merasim / içinde*, ölümün o asil duruşu unutulur, ölümün arkasında bıraktığı hakikat kalırdı (GŞÇ 112).

Kadının / ince, solgun dudakları belli belirsiz buruldu (GŞÇ 113).

Bu eşyalarda, *uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın / kokusu, izi, gölgesi* vardı (GŞÇ 119).

Bu köyün / en konuşkan adamı olduğunu düşünüyordum (KK 133).

Peri'nin / ümitsiz bir aşka olan bağlılığı (SVŞ 148).

Çünkü *sahip olduğum yeni felsefenin / temel esası*; hayatın karşımıza böyle enteresan şahısları ve vak'aları çıkarmaya devam edeceğine inanmak ve *her taşın / altında insanî bir zenginlik* aramaktır (Aİ 154).

Eski lisanla yazmamın / ikinci sebebi, hikâyemin muhteviyatıyla alâkalı (Aİ 156).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın / ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Gişeci kız *gelecek haftanın / biletlerini* sattığını söyledi (Aİ 166).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın / iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, *apartmanın / ağır demir kapısını* itip içeri girdim (Aİ 179).

Ay varmış, *gecenin / çok geç bir saatymiş* (ARG ve CG 201).

O soğuk ve yağmurlu gecenin / sabaha uzanan saatlerinde, onun / fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, *çarpıntılı bir ömrün / sonuna* geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, *şehrin / gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, o sokakların / yerlileri* onu arıyor (ABH 10).

Uzun ve gölgeli hikâyesinin / bir yerinde tamburu eline yapıştı kaldı (ABH 13).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, *babasının / da hatırı sayılır eşi dostu* vardı (ABH 16).

Kadınların kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün *Maryam'ın / tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine takıldı* (ABH 18).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i *onun / hayat dolu vücudunu* düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Oysa baksaydı, *Aziz Bey'in / yaşla dolmuş gözlerini, kırgın, üzgün, âşık hâlini* görecekti (ABH 21).

Onun / esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu (ABH 22).

Karmakarışık, buğulu bir dilin / kırık dökük kelimeleriyle konuşarak Aziz Bey'in odasının anahtarını aldı ve onu sanki yolu biliyormuş gibi, kendinden emin adımlarla odasına çıkardı (ABH 30).

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın / sesi bütün odayı kaplamıştı. (ABH 50)

Garip bir halin / içine düştü (ABH 64).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun / ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Şehrin / yorgun ve belleri bükülmüş insanları adımlarını hızlandırdılar (KHY 16).

Üşüdüm, *kadınlı erkekli grupların hep bir ağızdan şarkılar söyledikleri meyhanelerin / önünden geçtim* (KHY 17).

Yazın *güneşin / sarı ışıkları* içini titretiyor, kışın soğuk kemiklerini donduruyordu ama herkesten fazla (SGBK 29-30).

Evin / üst katı onlara ayrılmıştı (SGBK 38).

Karısının / o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların / ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Kurtlar olmasa, *bu sessiz beyazlığın / içinde kendini yok sanacaktı* (KY 44).

Kurtların / çılginca artan seslerini duydu (KY 57).

Yenilmişliğin, geleceksizlikte kaybolmuşluğun / hastalıklı duygularına varlığını teslim etmiştim (MKD 63).

Karanlığın / kötü bir şarkısıydı orası (MKD 69).

Bardağı başına dikti, titreyen elinin / tersiyle ağzını sildi (MKD 73).

Delikanlının / çok şık, kıpkırmızı bir arabası vardı (KA 80).

-Bu, anlatacak kimsesi kalmamış olanın / hikâyesi, yani benim (TKM 117).

Bir ses dolaştı içimde, annemin / yıllar öncesinde kalan sesi, içimi yaktı (K 24).

Jipi kullanan sarışın genç kadının / umurunda değildi (K 24).

Yıllardır günlerin / sıkıcı ve kırılmaz çemberini çeviriyorum (K 27).

Gökyüzünün bir tarafının / kızıl bir renk aldığını görünce sabah oluyor sandım önce (K 38).

Beyaz köpüklü kurşuni dalgaların / ıssız, uçsuz bucaksız bir kumsal dövdüğü yerde fotoğraf çekiyordum (H 54).

Taş ülkesine gelmişim, yanık taşlar / ülkesine (YT 129).

Bir yığın yanık kafatasının / önünden geçtim (YT 130).

Süslü yenge bütün evlerin / davetsiz misafiriydi (S 161).

Kararmış ahşap evlerin / gölgeleri düştü üstüme (AB 209).

Uzun ve yalnız gecelerimize yalanlarımın / renkli, büyüğü güzelliğini taşırdım (MSZ 213).

Şebnem, yıllar öncesinin / o duru, heyecanlı, on yedi yaşındaki kızı değildi artık (MSZ 213).

Oysa ben senin / çekik gözlerini, gamzelerini, omuzlarına bıraktığın kumral saçlarımı çok seviyordum (MSZ 217).

2.1.1.2.3. Tamlayanı Unvan Grubu Olan İsim Tamlamaları

Bazen isim tamlamalarında tamlayan ya da tamlanan, unvan grubundan oluşabilir.

Aynı Meryem Ana'nın / bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama bir azize olduğu için hepsinden üstün oluşu gibi (MA 13).

Rüstem Efendi'nin / heyecanı ve korkusu arttı (MA 37).

Saat tam altıyı on geçe, Müeyyet Abi'nin / anahtarıyla kapıyı açtığını duydum (CB 80).

Bu bakımdan, *Ulvi Efendi'nin / matruşluğunu* garabet saymamak lazım gelirdi (Aİ 160).

Aziz Bey'in / babası bu tamburun kadrini bilemedi (ABH 14).

Oysa baksaydı, *Aziz Bey'in / yaşla dolmuş gözlerini, kırgın, üzgün, âşık hâlini* görecekti (ABH 21).

Aziz Bey'in / ne adiliği ne dilenciliği ne sütünü bozukluğu kaldı (ABH 25).

Boş gözlerle televizyona bakıyor, *Semavi Bey'in / aşk kelimelerini* duymuyor gibi davranıyordu (SGBK 39).

Terzi *Mukadder ablanın* çırağına borçlarının çok biriktiğini söylemedim (KHY 22).

Neyyire Hanım'ın evinin kapısını yalanla açtık çünkü (Y 146).

Neyyire Hanım'ın / içi cız etmiş (Y 152).

Selva hanımın / kapısını çaldım (HHGKTD 104).

2.1.1.2.4. Unsurlarından Biri Bağlama Grubu Olan İsim Tamlamaları

İncelenen kitaplarda, unsurlarından biri bağlama grubu olan tamlamalarda çoğunlukla “ve” bağlacı kullanılmıştır. Ancak az da olsa “hem... hem”, “ne... ne”, “ama” “ile” bağlaçlarına da yer verilmiştir.

Hikâyenin / hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Rüstem Efendi'nin / heyecanı ve korkusu arttı (MA 37).

Sokak lambasının / zayıf ve bulanık ışığında, yağın kara bakarak kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53).

Bu *üstünlük ve olgunluk / hissi,* onu mütevazı olmaya mecbur bırakmıştı (GŞÇ 117).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın / iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Yıllar önce *ağlamaklı bir terzinin / ünlü bir sahne sanatçısı için diktiği ama kör olunca yarım bıraktığı,* yakaları ve kol ağızları mor satenden siyah kostümüyle Saray Gazinosu'nda tambur taksimi yaptığı sıralarda görülmeliydi Aziz Bey asıl (ABH 12).

Aziz Bey ise, dedesiyle babasının / karışımı bir adamdı (ABH 15).

Aziz Bey'in / ne adiliği ne dilenciliği ne sütünün bozukluğu kaldı (ABH 25).

Dükkânların ve evlerin / çöpleri sokağın ortasına yığıldı (KHY 17).

Karısının / o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin / karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

Bahçe öyle olağanüstü, öyle güzel olmuş, yazın ilk aylarında yaseminlerin, sarmaşık güllerinin ve hanımellerinin / kokusu ilçeye öyle bir dağılmış ki; o hazin hikâye yine hafızaların diplerine doğru çekilmiş (KK 110).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in / av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.1.2. Cümledeki Görevlerine Göre İsim Tamlamaları

İsim tamlamaları cümlede özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem olarak kullanılabilir.

2.1.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

İsim tamlamaları cümlede bazen özne olarak kullanılır.

Ayyıldız Apartmanı yedi katlıdır (MA 11).

Bulunduğu şehrin plaka numarası zaten malumdu (MA 13).

Ayyaş Yazar'ın hikâyesine ilişkin asıl problemi buydu (MA 20).

Aşağı yukarı on beş yıldır, Ayyıldız Apartmanı'nın nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri bunlardı (MA 24).

Doğaldır ki, bu rivayetin gerçeğe yakından uzaktan ilgisi yoktu (MA 24).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı'ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27) .

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen toz kokusu burnunun direğini sızlattı (MA 32).

Azar azar öleceği, tel tel söküleceği düşüncesi ona tarifsiz bir acı verdi (MA 35).

Rüstem Efendi'nin heyecanı ve korkusu arttı (MA 37).

Onun kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri emrindeydi artık (MA 42).

Bu kadar pisliğin içinden her gün temiz bir kıyafetle çıkması inanılır gibi değildi (MA 43).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının içi kan ağlardı (ST 49).

Yalnız kadın ve onun belli belirsiz tıkırtıları kaldı (ST 50).

Odanın penceresi aralıktı (CB 68).

Zanlının son derece sakin olması ve kaçmaya teşebbüs bile etmemesi dikkati çekti (CB 68).

Yüzünü görmeden evlendim ama, hamuru iyi çıktı rahmetlinin (CB 89).

İçim kurudu benim (CB 91).

Çünkü belediye parkındaki kavakların yaprakları dökülüyordu (CB 93).

Çünkü insanlarla içli dışlı olunca, insanın içi dışı kalmazdı (CB 94).

Ne kadar kocaman ve kanlıydı gözleri yıllardır bana bakanların (CB 94).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduysa da, gecenin ıstırabı gündüzün neşesini çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Sokağın hayat sesleri yükseldi ve kafasındaki düşüncelerinden sıyrıldı (GŞÇ 107).

Farkında olmadan buraya gelişinin sebebi buydu (GŞÇ 108).

Kadının ince, solgun dudakları belli belirsiz buruldu (GŞÇ 113).

Bu üstünlük ve olgunluk hissi, onu mütevazı olmaya mecbur bırakmıştı (GŞÇ 117).

Bu eşyalarda, uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın kokusu, izi, gölgesi vardı (GŞÇ 119).

Lokantanın ışıkları kapalıydı (KK 134).

Annelerin bilhassa erkek evlâtlarına tesiri umumiyetle büyük olur (Aİ 170).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, *o sokakların yerlileri* onu arıyor (ABH 10).

Aziz Bey'in babası bu tamburun kadrini bilemedi (ABH 14).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, *babasının da hatırı sayılır eşi dostu* vardı (ABH 16).

Aziz Bey'in ne adiliği ne dilenciliği ne sütünün bozukluğu kaldı (ABH 25).

Maryam'ın babası, amcası, kuzenleri hepsi atölyedeydi (ABH 29).

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın sesi bütün odayı kaplamıştı (ABH 50).

Yan taraftan *Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları* geliyordu (KHY 16).

Şehrin yorgun ve belleri bükülmüş insanları adımlarını hızlandırdılar (KHY 16).

Dükkânların ve evlerin çöpleri sokağın ortasına yığıldı (KHY 17).

Havada *çiçek tozu kokusu* vardı (KHY 23).

Yazın *güneşin sarı ışıkları* içini titretiyor, kışın soğuk kemiklerini donduruyordu ama herkesten fazla (SGBK 29-30).

Delikanlının çok şık, kıpkırmızı bir arabası vardı (KA 80).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

Bahçe öyle olağanüstü, öyle güzel olmuş, yazın ilk aylarında *yaseminlerin, sarmaşık güllerinin ve hanımellerinin kokusu* ilçeye öyle bir dağılmış ki; o hazin hikâye yine hafızaların diplerine doğru çekilmiş (KK 110).

Neyyire Hanım'ın içi cız etmiş (Y 152).

Bir ses dolaştı içimde, *annemin yıllar öncesinde kalan sesi*, içimi yaktı (K 24).

Makinenin tık tıkları vuruyor duvarlara (YY 185).

Kararmış ahşap evlerin gölgeleri düştü üstüme (AB 209).

2.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

İsim tamlamaları bazen cümlede nesne olarak kullanılır.

Bunun gibi birkaç tecrübeden sonra, karşısına hep *yedi sayısının çıktığını* fark etti (MA 13).

Edebiyattan anladığından değil, *Ayyaş Yazar'ın başarı derecesini* gördüğünden dolayı (MA 14).

Oysa başlangıçta *ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, yılların kaybettirdiği itibarını geri getirebileceğini* ummuştu (MA 14).

Ama bir süre sonra, *Ayyaş Yazar'ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu* anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve *Ayyaş Yazar' a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü* (MA 14) .

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve *Ayyıldız Apartmanı' ndaki dairelerini* yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27).

Mademki yıllarca yan yana durup şehre bakmışlardı, şimdi de *kaderinin sonundan paylarına düşeni* hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Bütün dairelerinin depo olmasını ya da terk edilmeyi mi bekleyecekti? (MA 31).

Kocaman bir şehrin yalnızlığını tanımak (ST 49).

Şişenin tuzla buz oluş sesini, kan kırmızı şarabın gecenin içinde yere yığılma sesini duyardım (ST 49).

Onun saçlarının yavaş yavaş ıslanarak alınına yapıştığını, kirpiklerinde yağmurun biriktiğini duyuyordum (ST 51) .

Saat tam altıyı on geç, *Müeyyet Abi'nin anahtarıyla kapıyı açtığını* duydum (CB 80).

Oturuşuyla, bakışıyla, duruşuyla buralı olduğu halde, *ruhunun başka yerlere yakışacak değerde olduğunu* anlatırdı (CB 98).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduysa da, gecenin ıstırabı *gündüzün neşesini* çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden birini yapacaktı (GŞÇ 103).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını

aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava *parasının üstünü eksik verdiğini* söylüyordu (GSC 109).

Evinin ne kadar az eşyasını, ne kadar az odasını kullandığını düşündü (GSC 118).

Yabancılarla oturup kalkmış, akranı hatta kendinden çok genç kadınlarla da beraber saatler geçirmiş; bundan zevk almayarak *kendi yalnız ve ürpertili âlemini* şiddetle özlemişti (GSC 125).

Bu köyün en konuşkan adamı olduğunu düşünüyordum (KK 133).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Ayak seslerini götürdü halılar onların (SVŞ 147).

Peri'nin ümitsiz bir aşka olan bağlılığını (SVŞ 148).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, *Peri'nin dostluğunu* istiyordum (SVŞ 149).

Aşk acısı deyip geçmeyin (Aİ 158).

Gişeci kız *gelecek haftanın biletlerini sattığını* söyledi (Aİ 166).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, *apartmanın ağır demir kapısını* itip içeri girdim (Aİ 179).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, *onun fersiz gözlerini* usulca örten yoktu (ABH 9).

Gözlerin tehlikeli olduğunu, Maryam'dan sonra anladı (ABH 17).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i *onun hayat dolu vücudunu* düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Oysa baksaydı, *Aziz Bey'in yaşla dolmuş gözlerini, kırgın, üzgün, âşık hâlini* görecekti (ABH 21).

Onun esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu (ABH 22).

O elbiseyi giydikçe babasıyla barıştı, *onun suçunu* paylaştı (ABH 55).

Bir sokağa girip *taksinin sesini* dinledim (KHY 14).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Utangaç bir baş işareti yaptı (SGBK 36).

Boş gözlerle televizyona bakıyor, *Semavi Bey'in aşk kelimelerini duymuyor* gibi davranıyordu (SGBK 39).

Karısının o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Kurtların çılginca artan seslerini duydu (KY 57).

Şeref madalyaları belgeseli yapmıyoruz sonuçta (Y 145).

Yıllardır *günlerin sıkıcı ve kırılmaz çemberini* çeviriyorum (K 27).

Buzdolabının mukavva kutusunu yatağın altına serdim (HHGKTD 94).

Selva hanımın kapısını çaldım (HHGKTD 104).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, *büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları* terk ettik (AB 205).

Uzun ve yalnız gecelerimize *yalanlarımın renkli, büyüğü güzelliğini* taşırdım (MSZ 213).

Şebnem, *yıllar öncesinin o duru, heyecanlı, on yedi yaşındaki kızı* değildi artık (MSZ 213).

Oysa ben *senin çekik gözlerini, gamzelerini, omuzlarına bıraktığın kumral saçlarını* çok seviyordum (MSZ 217).

2.1.2.3. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

İsim tamlamaları bazen cümlede yer tamlayıcısı olarak kullanılır.

Renk çarkında yedi renk vardır (MA 11).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, *her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına* tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Pencerelerini topladığında *yedinin katlarına* ulaşıyordu (MA 13).

Hikâyenin hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Savaş zenginleri o sıralarda *eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına* yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı'ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27) .

Daire muhtemelen *devlet hazinesine* kalmıştı ama Ayyıldız Apartmanı'nın düşüncesine göre, hazinenin dairenin kendisine kaldığından haberi yoktu (MA 34).

Kaçmışım ve *gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü köhnemiş bir apartmanın balkonuna* kendimi atmışım (ST 49).

Küçük tıkırtılara, fısıltılara, şehrin uzak sokaklarından kırıla kırıla gelen kahkahalara, *sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların dalga dalga yayılmasına* (ST 49) .

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52).

Yılın son sabahında, *kadının tıkırtılarına* kulak kabarttım (ST 57).

Sonra kucağına alıp sallamaya başladı *odanın ortasında* (ST 60).

Bizim kahve de *Hayati'nin yazıhanesinin altında* (CB 84).

Hep *istasyon lojmanlarında* oturduk, önünden trenler geçen bahçelerimiz oldu (CB 89).

Oysa tam on dört yıldır, resmî tatil günleri ve yıllık izinler dışında, hemen hemen aynı saatte gelir, *odacı İsmail Efendi'nin açtığı kapıdan* girerim (CB 92).

Gözünü sevdiğimin İstanbul'unda herkes el asıl ama, insana öyle gelmiyor işte (CB,96).

İsmetlere, Halislere, Yorgolara, Cemillere, Dimitrilere alışmışız, hayattaysalar kulakları çınlasın hepsinin, *onların edep erkân bilmelerine, yol yordam bilmelerine* alışmışız (CB 96).

Hacı hoca takımından da az çekmedik laf aramızda (CB 97).

Diyeceğim *benim dükkânda* on beş senedir öyle dişe dokunur bir tatsızlık olmadı (CB 97).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, *hayatın sonunun acımasız olmasına* yardım ediyordu (GŞÇ 118).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Civar masalarda oturanların gazetelerine uzaktan bir göz atıyorum (ARG ve CG 204).

Bir gece Zeki'nin meyhanesinde acıklı bir hadise oldu (ABH 9).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, o sokakların yerlileri onu arıyor (ABH 10).

Akasya ağaçları altında, tahta iskemleli kır kahvelerinde buluşup buluşup ayrılırdı kadınlardan (ABH 13).

Kadınların kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün Maryam'ın tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine takıldı (ABH 18).

Garip bir halin içine düştü (ABH 64).

Üşüdüm, kadınlı erkekli grupların hep bir ağızdan şarkılar söyledikleri meyhanelerin önünden geçtim (KHY 17).

Kurtlar olmasa, bu sessiz beyazlığın içinde kendini yok sanacaktı (KY 44).

Yenilmişliğin, geleceksizlikte kaybolmuşluğun hastalıklı duygularına varlığımı teslim etmiştim (MKD 63).

Sokak lambasının ışığında göz göze geldik (MKD 64).

Mikail'i Semiramis'in apartmanının girişinde buldum (MKD 71).

Pek eskiden beri bahçelerimize girmiş ve bilhassa havuz kenarlarının süslenmesinde kullanılmıştır (KK 95).

Annem televizyonun karşısında oturuyordu (K 23).

Bu kısıntıya uymalıymışım gibi, apartman girişinin geceleri söndürülmeyen ölügözü ışığında hızla iki katı tırmandım, tam otomatiğe basacakken Madam karşıma çıktı (AL 64).

Taş ülkesine gelmiştim, yanık taşlar ülkesine (YT 129).

Bir yağın yanık kafatasının önünden geçtim (YT 130).

2.1.2.4. İsim Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

İsim tamlamaları cümlede bazen zarf olarak kullanılır.

Başkalarının hayat sesleriyle kendimi unuttuyordum ya, bu kadarı yetiyordu (ST 50).

Biz bu yere bileğimizin hakkıyla geldik (CB 84).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i onun hayat dolu vücudunu düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Karmakarışık, buğulu bir dilin kırık dökük kelimeleriyle konuşarak Aziz Bey'in odasının anahtarını aldı ve onu sanki yolu biliyormuş gibi, kendinden emin adımlarla odasına çıkardı (ABH 30).

Yolculuk gününün sabahında Aziz Bey erkenden uyandı (ABH 47).

Bardağı başına dikti, titreyen elinin tersiyle ağzını sildi (MKD 73).

Bir yılbaşı gecesi, beş-altı kişi kalmıştık (MSZ 214).

2.1.2.5. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

İsim tamlamaları cümlede bazen yüklem olarak kullanılır.

Müteahhidi yedi kardeşin en büyüğüydü (MA 13).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir Hitler'in uzun ve kanlı ellerinin, başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey, *Hitler'in filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).*

Günahlar içinde yüzdüğü halde, bir hareketiyle rabbinin şefaati kazanan, bütün günahları affolan, cennetin en kıymetli yerine kabul olunan kişilerin hikâyeleriydi bunlar (MA 39).

O kadının yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

O uzaklar ki, hep aynı yerde, aynı biçimde duran insanı, rüyalara taşıyan yolun adıdır (ST 54).

Buhara Uzakdoğu Sporları Kulübünün sahibiyim (CB 83).

Hayatımın en büyük alışkanlığıdır (CB 93).

Park, tören yapılan meydanın arkasındaydı (CB 94).

Bir akşam yemeği davetine gitmenin tam vaktiydi (GŞÇ 120).

Ruj tezgâhun üstündeydi (KHY 20).

Karanlığın kötü bir şarkısıydı orası (MKD 69).

Hilâl zeytin ağacının arkasındaydı, kalın bulutlar aralanınca iyice ortaya çıkmıştı, incecik parlıyordu, muhteşemdi görüntüsü (T 142).

Süslü yenge bütüin evlerin davetsiz misafiriydi (S 161).

2.1.3. İsim Tamlamalarının Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.1.3.1. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

Aşağı yukarı on beş yıldır, Ayyıldız Apartmanı'nın / nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri bunlardı (MA 24).

Onun saçlarının / yavaş yavaş ıslanarak alnına yapıştığını, kirpiklerinde yağmurun biriktiğini duyuyordum (ST 51).

Sokak lambasının / zayıf ve bulanık ışığında, yağın kara bakarak kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53) .

Bizim kahve de Hayati'nin yazıhanesinin / altında (CB 84).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun / acımasız olmasına yardım ediyordu (GŞÇ 118) .

Akasya ağaçları / altında, tahta iskemleli kır kahvelerinde buluşup buluşup ayrılırdı kadınlardan (ABH 13).

Yolculuk gününün / sabahında Aziz Bey erkenden uyandı (ABH 47).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının / sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16).

Havada çiçek tozu / kokusu vardı (KHY 23).

Sokak lambasının / ışığında göz göze geldik (MKD 64).

Mikail'i Semiramis'in apartmanının / girişinde buldum (MKD 71).

Pek eskiden beri bahçelerimize girmiş ve bilhassa havuz kenarlarının / süslenmesinde kullanılmıştır (KK 95).

Şeref madalyaları / belgeseli yapmıyoruz sonuçta (Y 145).

Oysa unutamadığım şey *ev sahibimin / ölümü* değil, Madamın kendisi (AL 59).

Eskiden hayatıma girip çıkmalarından şikâyetçi olduğu kadınların ayaklarının / kesilmesinden rahatsız (AL 61).

Bazen kendime kızıyorum, *Madamın varlığının / anaforuna* kapılacağımı nasıl bilemedim diye (AL 62).

Hilâl *zeytin ağacının / arkasındaydı*, kalın bulutlar aralanınca iyice ortaya çıkmıştı, incecik parlıyordu, muhteşemdi görüntüsü (T 142).

2.1.3.2. İsim Tamlamasının Başka Bir İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması

Bulunduğu şehrin / plaka numarası zaten malumdu (MA 13).

Edebiyattan anladığından değil, *Ayyaş Yazar'ın / başarı derecesini* gördüğünden dolayı (MA 14).

Bütün dairelerinin / depo olmasını ya da terk edilmeyi mi bekleyecekti? (MA 31) .

Başkalarının / hayat sesleriyle kendimi unutuyordum ya, bu kadarı yetiyordu (ST 50).

O kadının / yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

Onun / saçlarının yavaş yavaş ıslanarak alınaya yapıştığını, kirpiklerinde yağmurun biriktiğini duyuyordum (ST 51).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların / hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52) .

Nasıl güneşin battığını ıssız bir ovada, *küçük evlerin / gölgelerinin nasıl ırmağa yansıdığını*, nasıl yalnız ve mağrur uzandığını köylerin... (CB 90-91).

Sokağın / hayat sesleri yükseldi ve kafasındaki düşüncelerinden sıyrıldı (GŞÇ 107) .

Ayak seslerini götürdü halılar *onların* (SVŞ 147).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, apartmanın ağır / demir kapısını itip içeri girdim (Aİ 179).

Boş gözlerle televizyona bakıyor, *Semavi Bey'in / aşk kelimelerini* duymuyor gibi davranıyordu (SGBK 39).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların / ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Oğlanın / okula başlama çağı geldi, kızı anaokuluna verdik (TKM 132).

Buzdolabının / mukavva kutusunu yatağın altına serdim (HHGKTD 94).

2.1.3.3. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan / insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52).

Çünkü sahip olduğum / yeni felsefenin temel esası; hayatın karşımıza böyle enteresan şahısları ve vak'aları çıkarmaya devam edeceğine inanmak ve her taşın altında insanî bir zenginlik aramaktır (Aİ 154).

Kerli ferli adamın kullandığı / arabanın ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163)

Akasya ağaçları altında, tahta iskemleli / kır kahvelerinde buluşup buluşup ayrılırdı kadınlardan (ABH 13).

Yıldızlı, sıcak / yaz gecelerinde Aziz Bey'i onun hayat dolu vücudunu düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran / kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16).

Üşüdüm, kadınlı erkekli grupların hep bir ağızdan şarkılar söyledikleri / meyhanelerin önünden geçtim (KHY 17).

Utangaç / bir baş işareti yaptı (SGBK 36).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu / kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Kurtlar olmasa, bu / sessiz beyazlığın içinde kendini yok sanacaktı (KY 44).

Bardağı başına dikti, titreyen / elinin tersiyle ağzını sildi (MKD 73).

Av kazasında vurulan / hükümet tabibinin karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

-Bu, anlatacak kimsesi kalmamış / olanın hikâyesi, yani benim (TKM 117).

Taş ülkesine gelmişim, yanık / taşlar ülkesine (YT 129).

Bir yağın yanık / kafatasının önünden geçtim (YT 130).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, *büyük / köy evini*, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

Kararmış ahşap / evlerin gölgeleri düştü üstüme (AB 209).

Bir / yılbaşı gecesi, beş-altı kişi kalmıştık (MSZ 214).

Kışın soluk rengine *bir / gökkuşağı sıcaklığı* katan bir şemsiyenin altına girdiler birlikte (S 233).

2.1.3.4. İsim Tamlamasının Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

Kaçmıştım ve gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü / köhnemiş bir apartmanın balkonuna kendimi atmıştım (ST 49) .

Müslüman cenazelerinde acı bile kulağı yoran sesler halini alır, bütün bu gürültülü merasim içinde, ölümün o asil duruşu unutulur, *ölümün arkasında bıraktığı / hakikat kalırdı (GSÇ 112).*

Denizin hurçınlaştığı / bir mevsimdi (KK 129).

Kerli ferli adamın kullandığı / arabanın ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

O hadisenin olduğu / gece Bahri iş dönüşü evine gidip yatağına yattı, uzun uzun düşündü (ABH 10).

Zeki'nin meyhanesinde gördüğü / saygı ve ilgi sıradanlaştı (ABH 67).

Üşüdüm, *kadınlı erkekli grupların hep bir ağızdan şarkılar söyledikleri / meyhanelerin önünden geçtim (KHY 17).*

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu / kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Babamın oturduğu / ev yıkılmış dedim, muhtarla konuştum (EO 17).

Üzerinde ayın ışıldadığı / sazlı gölü, *büyük köy evini*, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.1.3.5. İsim Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Pythagoras felsefesine / göre yedi, dörtle üçün toplamıdır ve bu, insanın tanrıyla birliğini ifade ettiği için kutsal sayılır (MA 11).

Sevgilinin rahatı, huzuru, saadeti / için, kendi arzularına gem vururlar (Aİ 173).

Gayeme vâsıl olmuşum, fakat iyi bir hafiye olduğum için değil; Ulvi Efendi meraklı ve içli bir hikâyenin, genç bir muharririn ruhunda estirdiği fırtınaları gayet derinden anladığı / için (Aİ 184) .

İkide bir onun konuşan gözleri aklına gelmese, onu gördüğü zaman vücudunda parmaklarının ucuna / kadar bir alev yürümese, dizleri titremese, dili damağı kurumasaydı; Aziz Bey de herkes gibi bir adam olacaktı (ABH 17).

Madamın iddiasına /göre kendisi ve Nesim hakkında (AL 59).

2.1.4. Farklı Yapıdaki İsim Tamlamaları

2.1.4.1. “Dan...biri” yapıları Kelime Grupları

“Türkçe söz diziminde “-DAn...biri” ve “-In...biri” yapıları kelime grupları yapı ve işlev bakımından birbirine çok benzer. Bu benzerlik, her iki kelime grubunun aynı kategoride değerlendirilmesine yol açmıştır.” (Karahana 2012: 9).

Ergin, bu grubu isim tamlaması değil ablatif grubu kabul eder ve “ Birbirine çok benzeyen, fonksiyonları bir gibi olan (bunların biri, bunlardan biri) bu iki grubu birbirine karıştırmamak lazımdır.” diyerek grubun isim tamlaması olmadığına vurgu yapar (2008: 394).

Elbette ki bu bilinçsiz el, *kendinden / birinin* olacaktı, *sakinlerinden / birinin* (MA 31).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden / birini yapacaktı (GŞÇ 103).

2.1.4.2. ”-mAk” isim-fiil Ekli Kelime Grupları

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, *birkaç patates bulmak / ümidiyle dışarı çıkmış* ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

2.2. Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamaları sıfat ve isimden oluşan tamlama türüdür. Sıfat tamlayan, isim ise tamlanan görevindedir. Sıfatlar ismin önüne gelerek onları renk, şekil, boyut, sayı, durum, konum vb. yönlerden niteler ya da belirtirler.

Bilâl Aktan “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” adlı kitabında “ Sıfat tamlaması, bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubuna *sıfat tamlaması* denir. Bu kelime grubunda sıfat unsuru, isim unsurunu nitelemek veya belirtmek için getirilir.” der. (2009: 18) Aktan, sıfat tamlamasında asıl unsurun isim olduğunu, sıfatın ise yardımcı unsur olduğunu belirtir ve şöyle der: “Sıfat tamlamasında sıfat, tamlayan; isim ise tamlanan unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir tamlamadır. İki unsur da gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek almaz.” (2009: 18-19).

“Sıfat tamlaması bir sıfat unsuru ile bir isim unsurunun meydana getirdikleri kelime grubudur. Sıfat unsuru isim unsurunu vasıflandırmak veya belirtmek için getirilir. Sıfat tamlayan, yardımcı, isim tamlanan, asıl unsurdur. Sıfat tamlaması eksiz bir birleşmedir. Bu tamlamada vurgu sıfat unsuru üzerindedir.” (Ergin 2006: 380).

“Belirtme öbeği olarak sıfat takımı belli haller dışında bir ad hükmündedir. Bir adın bir vasıflayan veya belirleyen tarafından belirtilmiş dolayısıyla daraltılmış anlamını taşır” (Banguoğlu 1995: 500).

Delice, sıfat tamlamasını “Eskilerin terkîb-i vasfî terimiyle tanımladıkları, bir ismin kendinden sonra gelen başka bir ismi nitelemesi veya belirtmesi yoluyla oluşan yüklemsiz söz dizisidir.” şeklinde tanımlar ve “Arapça Sıfat Tamlaması” ve “ Farsça Sıfat Tamlaması” olmak üzere iki başlık altında inceler (2012:30).

Karahan sıfat hakkındaki görüşlerini şöyle sıralamıştır: “Sıfat tamlaması bir ismin bir sıfat tarafından nitelenmesiyle oluşan tamlama çeşididir. Bu tamlamada asıl unsur isim, yardımcı unsur sıfattır. Tamlamayı gerçekleştiren unsurlar eksiz olarak birleşir ve sıfat tamlaması bu yönüyle de isim tamlamasından farklıdır. İsimi tamlayan sıfat, bir niteleme sıfatı veya belirtme sıfatı olabilir.” (2015:49). Karahan burada tartışmalı bir konu olan “takısız isim tamlaması” konusuna değinmiştir. “Nesnenin neyden yapıldığını belirten ‘demir kapı, cam bardak, mermer köşk, gümüş kemer’ gibi tamlamalar isim tamlaması değil, sıfat tamlamasıdır. Bu tamlamaları ‘demirden kapı, demirden yapılmış kapı, camdan bardak, camdan yapılmış bardak’ şeklinde ve yine sıfat tamlaması kuruluşunda genişletebiliriz.” (Karahan 2015:52).

Biz de çalışmamız da bu tarz örnekleri sıfat tamlaması başlığı altında değerlendirdik.

2.2.1. Yapı Bakımından Sıfat Tamlamaları

2.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek kelime Olan Sıfat Tamlamaları

Renk çarkında *yedi / renk* vardır (MA 11).

Bir / hafta, yedi / gündür ve yedi kez okunup üflenir insan (MA 11).

Bu şehrin yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, plaka numarasının otuz dört, yani dört artı üç, eşittir yedi olması da mı *bir / tesadüftür?* (MA 12).

Küçük / balkonumda oturup sigara içerdim durmadan (ST 49).

Odadaki / ses yükseldi (ST 63) .

Koskoca / patron olduk, adama iki ağır laf edemedik bunca senedir (CB 76) .

Benim babam *okumuş / adammış*, genç yaşta hastalanmış, kurtaramamışlar (CB 88) .

Tahta / sıralar boyalıydı, yollar düzgündü (CB 94).

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, *o / kadınlar* bizi anlardı (CB 95).

Gizli / bahçelerimizi açardık, üstünden sert adımların geçmediği (CB 95).

İşte *koca / gazeteyi*, bu sayfa için alıyordu (GŞÇ 103).

Yabancı / diyarlarda geceler çekilmiyordu (GŞÇ 103) .

Sokağın hayat sesleri yükseldi ve *kafasındaki / düşüncelerinden sıyrıldı (GŞÇ 107).*

Sesindeki / memnuniyet elle tutulacak kadar barizdi (GŞÇ 115).

Bu / eşyalarda, uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın kokusu, izi, gölgesi vardı (GŞÇ 119) .

Bu arada *yaşlı / kadın* bir kahve yapmış ve ona çocukluğunu hatırlatan zarflı fincanlarla ikram etmişti (GŞÇ 122) .

Siyah / mantomu astım, siyah / ayakkabılarımı da altına koydum (SVŞ 147) .

Derken bir sene mektebe *yeni / talebeler* başladı (Aİ 189) .

Bir / gece Zeki'nin meyhanesinde acıklı bir hadise oldu (ABH 9).

O *kıtırık / yazıhaneden* çıkar, büyükçe bir şirkete girerdi (ABH 17).

O / *elbiseyi* giydikçe babasıyla barıştı, onun suçunu paylaştı (ABH 55).

Ama az sonra Aziz Bey'in sesindeki keder bu *küçük / meyhanenin* havasını tamamen kapladı (ABH 74).

Açık saçık konuştu onlarla, *büyük / kahkahalar* attı, arada bir geçirdi (KHY 13).

Artık *başka / biriydi* Noter (KA 77) .

Karanlığa baktı, *kapkaranlık / denize* (TKM 118) .

Beyaz gömlekli genç bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa *kirli / köpükler* yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108) .

Daracık / sokaklar genişler, ferahlardı (S 230).

2.2.1.2. Tamlananı Ortak Olan Sıfat Tamlamaları

Birden fazla tamlayan bir tane tamlananı olan sıfat tamlamalarıdır. Yazarın öykülerinde özellikle Mağara Arkadaşları kitabında bu örnekler oldukça fazladır.

Bir mendil yırtılırdı *eski, ipek / bir mendil* uzaklarda; bir kadının içi kan ağlardı (ST 49).

Derin, küskün / bir iç çekiş, bir sızı sanki (ST 50).

Kıvırcık saçlı, esmer ve zayıf, üstelik hasta / çocuk kucağında hastaneye giderken, kadınla birlikte yan yana yürürken, onun korkusunu ve şaşkınlığını hatta acısını birlikte yaşarken; gerçeği yaşıyordum (ST 54).

Küskün, kırgın, yalnız / bir adamdım (ST 60).

Evlilik denince, büyük bir ağaç gelirdi aklıma nedense verimli, sevecen, köklü / bir ağaç (CB 78).

Ne güzel, ne sevimli /bir çocuktu (CB 88) .

Kaba, sefasına düşkün / biriydi Hilmi Bey (CB 89) .

Zaten bu yüzden altın yüzüklü, köstekli / Hilmi Bey'e çok ilenmedim (CB 89-90).

Yüksek tavanlı, serin ve pis / bir odada, birbirimize sarılıp ağlaştık (CB 90).

Amaçsız, uzun / yürüyüşlerinden birini yapacaktı (GŞÇ 105) .

Dudaklarında da yüzünün midye kabuğuna benzerliğine bir lezzet getiren, sedefli / bir renk parlıyordu (GŞÇ 120) .

Birbirini tanımayan iki insanın arasında birdenbire meydana gelen, uzun, aksi, sıkıcı / bir sessizlik (GŞÇ 122) .

Çok hoş, leziz, kanılması, doyulması mümkün olmayan acayip / bir histi (GŞÇ 127).

Otobüsten indim, çarpık bacaklı, tahta / bir sandalyeye oturdum (KK 130).

Aslında hepsi basit, gündelik / sıkıntılardı (Aİ 158) .

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı / bir delikanlıydı (Aİ 190) .

Eğri büğrü yazularla yazılmış, basmakalıp aşk cümleleriyle dolu, gözyaşlarıyla ıslanmış / gülünç mektuplar gönderirlerdi ona kadınlar (ABH 13).

Sonraki acıklı hadiseler bu ilk büyük halkaya eklenmiş ve böylece Aziz Bey'in hayatı kederli zamanlardan örülü upuzun / bir zincir olmuştur (ABH 21).

Aziz Bey ardında ne bıraktığını hiç aklına getirmeden, içinde sevgilisinin de bulunduğu yepyeni / bir yurda tüm iştahı ve gücüyle gitmeye hazırdı (ABH 26).

İnce, pis, içe işleyen / bir yağmur durup durup yağıyor, şehrin sokaklarını çamura boyuyordu (ABH 46).

Ufak tefek, geçkin, solgun / bir kızdı, ürkekti (ABH 57).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek bana *tarifi zor, hoş / bir duygu* veriyordu (KA 76).

Pis, sinsî / bir yağmur yağıyordu, ıslanmıştım, annem hiç farkında değildi (EO 14) .

Genç, güzel / bir kız içeri girdi (H 52).

Şimdi sık sık gördüğüm, yaşlı, tombul, muzmuz yine de beyaz / kadını değil ama (YY 181).

Yorgun, uykulu / yolcular oturuyorlar içinde, onlara bakıyorum (AB 201).

2.2.1.3. Sıfat Unsuru Pekiştirilmiş Sıfattan Oluşan Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamalarında tamlayan yani sıfat olan kısım bazen pekiştirilmiş olabilir.

Koskoca / patron olduk, adama iki ağır laf edemedik bunca senedir (CB 76) .

Masmavi / bir adam göürdüm aynada, ucuz ve mavi bir etek astarı gibi çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Delikanlının çok şık, *kıpkırmızı / bir arabası* vardı (KA 80).

Karanlığa baktı, *kapkaranlık / denize* (TKM 118).

Çocukların gözlerini *yemyeşil / erikleri*yle kamaştırmayacaktı (S 166).

Başkalarına göre daha *yepyeni / serüvenler* yaşayacak yaştayımdır (S 172) .

*Tertemiz / çarşaf*lar sererdi yatağıma (MSZ 216) .

2.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

2.2.2.1. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Olan Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamalarının sıfat unsurları bazen sıfat-fiilden oluşabilir. Yaptığımız çalışmada bu sıfat-fiillerde kullanılan sıfat-fiil eklerinde çeşitlilik görülmekle birlikte daha çok “-An” ekinin kullanılarak yapıldığı görülmüştür.

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısı, kendisinin yedi katlı oluşu arasında, tamamen tesadüfî olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet

olduğu varsayımından hareket ederek, epeydir içinde bulunduğu, *kendisini kedere ve ümitsizliğe sevk eden acıklı durumdan kendisini kurtaracak / köklü bir kurtuluş* arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Elli iki yıllık ömrü boyunca, birçok aileye, sevgiliye, hayırlı işlerle uğraşanlara, kirlî işlerle uğraşanlara, aydınlık yüzlü insanlara, karanlık yüzlü adamlara mekân oldu, nice kavgalar, intihar teşebbüsleri, *delicesine yaşanan / aşklar* gördü (MA 28-29).

Elli yılın sonunda tanıştığı / bu büyük yenilgi ve düşüş karşısında, hazin bir ifade takınmıştı (MA 29).

Fareler ve tahtakuruları ile haşır neşir, daha da düşmüş / bir gelecek mi bekliyordu kendisini? (MA 31).

Kaçmışım ve gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü / köhnemiş bir apartmanın balkonuna kendimi atmışım (ST 49).

Küçük tıkırtılara, fısıltılara, şehrin uzak sokaklarından kırıla kırıla gelen / kahkahalara, sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların dalga dalga yayılmasına (ST 49).

İçimde uzayıp giden / bir yalnızlık (ST 50).

Sonra üst katta küçücük oğluyla oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş / kadının balkon kapısını açtığını duydum (ST 50) .

Uzun zamandır açılmamış / bir kapıydı belki de (ST 50) .

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan / insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52) .

İçimde önleyemediğim / bir duygu vardı (ST 56).

İçi ölmüş / bir insan, bir insanı nasıl öldürebilir? (CB 91) .

Hep istasyon lojmanlarında oturduk, *önünden trenler geçen / bahçelerimiz* oldu (CB 89).

Sözünü tutan / bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

İsmail Efendi de *on dört yıldır oturduğu / yerden, memur daha gelmedi* diye seslenir (CB 92) .

İflah olmaz / bir korkağım (CB 93).

Düşlerimizde yaşayan / kadınlardan konuşurduk mesela, o kadınlar bizi anlardı (CB 95) .

Yine de, *renge kaçmış / ellerle yorganı kaldırdı, uzun senelerin gittikçe ağırlaşmış yükünü, bugün de taşıyacak olan bacaklarını usulca kımıldattı, yatakta doğruldu (GŞÇ 101-102) .*

Gördüğü şeyin ne olduğunu anlamasına yetecek / dikkati göstermedi, bu çirkinlikten gözlerini aldı (GŞÇ 107) .

Müslüman cenazelerinde acı bile kulağı yoran / sesler halini alır, bütün bu gürültülü merasim içinde, ölümün o asil duruşu unutulur, ölümün arkasında bıraktığı / hakikat kalırdı (GŞÇ 112) .

Çok hoş, leziz, kanulması, doyulması mümkün olmayan / acayip bir histi (GŞÇ 127) .

Evet dese, dünyayı ayağına serecek / adamlar vardır (KK 139-140) .

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş / bir radyoyu, Peri'nin dostluğunu istiyordum (SVŞ 149) .

Daire kapılarının birinin üstünde bile, Ulvi Efendi'ye ait olduğunu gösterecek / bir emare yoktu (Aİ 180) .

Bu sıralarda Hande'nin hayatını altüst edecek, herkesin gıptayla baktığı parlak istikbalini karartacak olan / aşk başladı (Aİ 192).

Yanılımlarla dolu bir ömrün bütün çilesini saklamaktan artık vazgeçmiş, çökmüş/ yaşlı yüz, bir anda ağlamaklı oldu, öyle kaldı (ABH 9).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek / bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

O da muhtemelen, sabahları dükkânını açar açmaz önce çelik kasasına göz atan, hantal, kof, geceleri kanepede uyuyakalan, korkak, ayakkabıcılık ya da mezecilik yapan / bir adamla evlenecekti (ABH 19).

Yorgun bir ömrün son birkaç haftasında Aziz Bey'in elinden gelen / özen, titizlik ve sevecenlik Vuslat'ı kurtarmaya yetmedi (ABH 72).

Beni acıklı bir sona götüreceksin / oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14) .

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran / kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16) .

Açılmayan bir kapının zilini yalvarırcasına çalıp çalıp giden / bir adam (MKD 63) .

Abimin gerçekte var olmayan büyüklüğü nedeniyle ezildikçe aşkı büyüyen / bir ruhtu Umman (K 31).

Ama yine de gırtlakımı yakan / bir ses dolacak içime (K 39) .

Elinde zembil, haftanın yedi günü pazara giden ve boş zembille dönen / bir göçmendi kocası (S 162) .

Böyle bir cennette oturan / yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224) .

2.2.2.2. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlamaları

Bazı sıfat tamlamalarının sıfat bölümü de kendi içinde sıfat tamlaması oluşturmaktadır.

Böyle zamanlarda, gece çok geç bir saatte yanında mutlaka uzun saçlı / bir kızla eve dönüyor,...(MA 16).

Bulanık renkli / bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızlarım görünmez oldular. (ST 50)

Kısa kollu / bir gömlek giymişti (KK 130) .

Otobüsten indim, çarpık bacaklı, tahta / bir sandalyeye oturdum (KK 130).

Birden bukleli saçlı / sevgilim aklımdan uçtu gitti (Aİ 165).

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı / bir delikanlıydı (Aİ 190).

Lobide siyah saçlı genç / bir gitaracı El Amor Brujo'dan bir şeyler çalıyordu (K 25-26).

Şoför bir virajı döndüğünde siyah cüppeli / bir imam yolu kesti (H 54) .

Ben de dünyaya bu gözlerle bakıyordum, buzlu camdan / gözlerle (H 55) .

Beyaz gömlekli genç / bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa kirli köpükler yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108) .

Çünkü akşamları kareli örtülü / masamızda yemek yerken, oğlumun bakışlarında Adabey'in engin bakışlarını bulurdum (AB 210) .

Başım dimdik, oturdum *çarpık ayaklı / bir iskemleye*, kollarımı masaya koydum, bir orta kahve söyledim (AB 210) .

2.2.2.3. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Bu çalışmada sıfat unsuru bağlama grubu olan sıfat tamlamalarının bağlama kısmının çoğunlukla “ve” bağlacıyla bazen de “ne...ne” “hem...hem” bağlaçları kullanılarak oluşturulduğu görülmüştür.

Ansiklopedilerde bununla ilgili bir bilgi yoktu, uzun boylu araştırma yapmak da *tembel ve hazırlopçu / ruhuna* uygun değildi (MA 21).

Kıvrıkcık saçlı, esmer ve zayıf, üstelik hasta / çocuk kucağımda hastaneye giderken, kadınla birlikte yan yana yürürken, onun korkusunu ve şaşkınlığını hatta acısını birlikte yaşarken; gerçeği yaşıyordum (ST 54) .

Ne güzel, ne sevimli / bir çocukt (CB 88).

Yüksek tavanlı, serin ve pis / bir odada, birbirimize sarılıp ağlaştık (CB 90) .

İbrahim sert, kalın ve aksi / bir sesle, Leyla diye seslendi (KK 135).

Yaşadığım şehirle ilgili sıradan ve cevaplanması kolay / şeyler soruyorlardı (KK 135-136).

Büyük ve harap / bir bahçeyi ortadan bölüyordu belli belirsiz (SVŞ 143).

Arada yaşanan *güzel ve mutlu / günler* bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

Birkaç gün sonra dükkâna *şişman ve dudaklarının üstü terli / bir kadın* geldi (KHY 19) .

Neden *kesintisiz, tatlı ve huzurlu / bir uyku* uyuyamıyorum? diye sordum kendime (MKD 60) .

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, *önünden demiryolu geçen, ürkütücü, büyük ve bakımsız / bir evde* tek başına yaşıyordu (KA 77).

Uzun ve çiçek kokularıyla dolu / günlerde bize düşen, sadece birbirimizi sevmekti (KK 112).

Ne aksi, ne huysuz / adamdır baban! (EO 13) .

Işıklı ve gürültülü / bir caddeye çıktığımda akşam oluyordu (K 22).

Hem şehirlî, hem köylü / eşyalarla doluydu evi (HHGKTD 101).

İşte *kırmızı ve sıcak / dudaklar* imgesi Asude'yle birlikte kadının yalnız yaşadığını sandığı evine yürümleri sırasında zihnini işgal etti (SDÇ 156).

Ama Nesim *yaşlı ve tatlı / bir bunaktı*, geçirdi, unutulurdu hepsi (Ö 197) .

*Yaşlanmış, yorgun ve kırık / bir Şebnem'*di bu (MSZ 219) .

2.2.2.4. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Bu tamlamalarda sıfat kısmı çeşitli şekillerde oluşturulmuş ikilemelerden meydana gelmiştir.

Gece çoktan yarılanmış oluyordu ve biz, *ayrı ayrı / balkonlarda* oturuyorduk (ST 51).

Yazdan kalma bir gündü, *pırıl pırıl / bir güneş* vardı (CB 93) .

Neyse *olmuş bitmiş / hikâye* (CB 97).

Kerim saldıracak yer arıyordu kendine, bakmıyor, bunları süzüyor, *ileri geri / laflar* söylüyor (CB 99).

Doğru dürüst / bir iş tutmak gerektir (ABH 16) .

Karısının soluğu su buharını andırıyor, kurumuş dudaklarından *belli belirsiz / bir inilti* çıkıyordu (ABH 69).

İyi kötü / bir dükkânım vardı, *iyi kötü / bir karım* vardı, başımı sokacak bir evim, evde kaynayan bir tencerem, iki çocuğum vardı (KHY 12) .

Kırık dökük / boş saksılar karla dolmuştu (SGBK 32).

Aynı gün içinde *türlü türlü / ruh hallerinden* geçiyordu (KY 50).

Beyaz köpüklü kurşuni dalgaların ıssız, *uçsuz bucaksız / bir kumsalı* dövdüğü yerde fotoğraf çekiyordum (H 54) .

Demliği çalkalayıp *irili ufaklı / taşların* üstüne döktü (YT 131) .

Kırık dökük / cümleler ettim, sıradan bir gezgin tarifine uyan (YT 133-134) .

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, *kopuk kopuk / hikâyeler* anlatıyor kendisine ve karısına dair, oradan oraya atlayarak (T 149) .

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, *uçsuz bucaksız / topraklara* bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.2.2.5. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Çalışmamızda sıfat tamlamasının, sıfat unsuru çoğunlukla “kadar” edatı kullanılarak oluşturulan edat grubundan meydana gelmiş ancak “gibi” li örneklere de rastlanmıştır.

Birbirlerini tüketerek besleyen, *böylece var olanların yaşadığı nokta kadar / bir toprak parçası* üzerinde kısa sayılabilecek ömrü hızlıca tükendi (ABH 12).

*Filinta gibi / bir delikanlı*ydı da, yakışıklıydı (ABH 13).

Ne çoğu zaman olduğu kadar sert, *ne de kendinden beklenmeyecek kadar / yumuşak tarzla* koltuğuna oturdu (ABH 25).

Vakit öğleyi epeyce geçmiş olmasına rağmen, *güneş dayanılmayacak kadar / sıcaktı*, Aziz Bey *bu kadar / bol ışık* karşısında kör olacağını sanıyordu (ABH 30).

Nefesi ıslak denecek kadar / buğuluydu (ABH 51).

Masamın üstü *hiç olmadığı kadar / dolu, kafam hiç olmadığı kadar / karışık* (AL 59) .

2.2.2.6. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlamaları

Karahan (1999: 35) sayı grubu için: “Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğudur.” demiştir Sayı grubu bir isim unsurunun önüne gelerek sıfat tamlaması oluşturabilir.

Tam yetmiş yedi / basamağı vardı (MA 13).

Bin dokuz yüz kırk iki / yılında yapılmıştı, rakamları tek bir sayı elde edinceye kadar topluyor, karşısına yedi çıkıyordu (MA 13).

Elli iki / yaşındaydı, yine rakamları toplayınca yediyi buluyordu (MA 13).

Aşağı yukarı *on beş / yıldır*, Ayyıldız Apartmanı’nın nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri bunlardı (MA 24).

Ben *on beş / gün* tatile gideceğim dedi (CB 76).

Oysa tam *on dört / yıldır*, resmî tatil günleri ve yıllık izinler dışında, hemen hemen aynı saatte gelir, odacı İsmail Efendi’nin açtığı kapıdan girerim (CB 92).

Tamı tamına *on bir / gün*, belki gelir ümidiyle otelde Maryam'ı bekledi (ABH 35).

Kızını kucağından indirmeden *binbir / güçlkle* soyup giydiriyor, yemeğini yediriormuş (KK 101).

O yaşlı adam babasıymış, *yetmiş iki / yaşındaymış* (TKM 122) .

Az buz değil, kadın *seksen üç / yaşında* (Y 148).

On iki / yaşındaydım (EO 14) .

Annem *otuz beş / yaşındaymış* ben doğduğumda, babam kırk (HHGKTD 100).

2.2.2.7. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlamasından Oluşmuş Sıfat Tamlamaları

Aziz Bey ise, *dedesiyle babasının karışımı / bir adamdı* (ABH 15).

Aziz Bey ardında ne bıraktığını hiç aklına getirmeden, *içinde sevgilisinin de bulunduğu / yepyeni bir yurda* tüm iştahı ve gücüyle gitmeye hazırdı (ABH 26).

Eşber'in uzattığı / bir tas çorbayı içerken gözyaşlarını dindiremiyordu (KY 47) .

Onun kalbinin durduğu / âmi ben çok iyi biliyorum (MKD 59) .

Safir'in gelip kapımı çaldığı / güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89) .

Babamın oturduğu / ev yıkılmış dedim, muhtarla konuştum (EO 17).

Beyaz köpüklü kurşuni dalgaların ıssız, ucsuz bucaksız bir kumsalı dövdüğü / yerde fotoğraf çekiyordum (H 54) .

Üzerinde ayın ışıldadığı / sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.2.3. Cümledeki Görevine Göre Sıfat Tamlamaları

Sıfat tamlamaları da isim tamlamaları gibi cümle içerisinde özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf ve yüklem olabilmektedirler.

2.2.3.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olarak Kullanılması

Renk çarkında *yedi renk* vardır (MA 11).

Yanlarında *Kıtmir adındaki köpekleri* de varmış (MA 18).

Ansiklopedilerde *bununla ilgili bir bilgi* yoktu, uzun boylu araştırma yapmak da tembel ve hazırlapçı ruhuna uygun değildi (MA 21).

Bulanık renkli bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızlarım görünmez oldular (ST 50) .

Oysa bir hayatı hayat diye, sorgusuz sualsiz yaşayanlar için akşam saatlerinde *böyle bir felaket ve sıkıntı karışımı duygu olamazdı* (ST 55) .

Odadaki ses yükseldi (ST 63).

Evlilik denince, büyük bir ağaç gelirdi aklıma nedense *verimli, sevecen, köklü bir ağaç* (CB 78).

İçi ölmüş bir insan, bir insanı nasıl öldürebilir? (CB 91) .

Yazdan kalma bir gündü, *pırl pırl bir güneş* vardı (CB 93).

Tahta sıralar boyalıydı, yollar düzgündü (CB 94) .

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, *o kadınlar* bizi anlardı (CB 95) .

Diyeceğim benim dükkânda on beş senedir *öyle dişe dokunur bir tatsızlık* olmadı (CB 97).

Yattığım yatak, su içtiğim bardak, baktığım pencere emanet olmalıdır (SVŞ 144).

Birden *bukleli saçlı sevgilim* aklımdan uçtu gitti (Aİ 165).

Derken bir sene mektebe *yeni talebeler* başladı (Aİ 189).

Bir gece Zeki'nin meyhanesinde *acıklı bir hadise* oldu (ABH 9).

Arada yaşanan *güzel ve mutlu günler* bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

İnce, pis, içe işleyen bir yağmur durup durup yağıyor, şehrin sokaklarını çamura boyuyordu (ABH 46).

Birkaç gün sonra dükkâna *şişman ve dudaklarının üstü terli bir kadın* geldi (KHY 19).

Yüzünden *ölümcül bir korku* geçti (KY 45) .

Açılmayan bir kapının zilini yalvarırcasına çalıp çalıp giden bir adam (MKD 63) .

Pis, sinsî bir yağmur yağıyordu, ıslanmıştım, annem hiç farkında değildi (EO 14).

Lobide *siyah saçlı genç bir gitarcı El Amor Brujo*'dan bir şeyler çalıyordu (K 25-26) .

Genç, güzel bir kız içeri girdi (H 52) .

Şoför bir virajı döndüğünde siyah cüppeli bir imam yolu kesti (H 54) .

Siparişimi cep telefonu hırsız kılıklı bir çocuk getirdi (HHGKTD 103).

Beyaz gömleklili genç bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa kirli köpükler yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108) .

Yorgun, uyukulu yolcular oturuyorlar içinde, onlara bakıyorum (AB 201).

Daracık sokaklar genişler, ferahlardı (S 230) .

2.2.3.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı'ndaki dairelerini yabancılara, *hali vakti yerinde memurlara* kiraya vermişlerdi (MA 27) .

Elli iki yıllık ömrü boyunca, *birçok aileye, sevgiliye, hayırlı işlerle uğraşanlara, kirli işlerle uğraşanlara, aydınlık yüzlü insanlara, karanlık yüzlü adamlara* mekân oldu, nice kavgalar, intihar teşebbüsleri, delicesine yaşanan aşklar gördü (MA 28-29).

Bu hazin görünümlü dairede daha fazla duramadı ve hemen üst kata geçti (MA 33).

O sırada Rüstem Efendi *pislikten muşamba gibi olmuş, lime lime bir çarşafla kaplı, soluk yorganına* farkında olmadan sıkıca sarındı (MA 36) .

Küçük balkonumda oturup sigara içerdim durmadan (ST 49) .

Gece çoktan yarılanmış oluyordu ve biz, *ayrı ayrı balkonlarda* oturuyorduk (ST 51) .

Bir gazoz içmeyi özlemiştim *serin bir çay bahçesinde* (CB 81).

Zaten bu yüzden *altın yüzüklü, köstekli Hilmi Bey'e* çok ilenmedim (CB 89-90).

Yüksek tavanlı, serin ve pis bir odada, birbirimize sarılıp ağlaştık (CB 90).

Tören alanına en uzak köşede bir sıraya oturdum (CB 94).

Otobüsten indim, *çarpık bacaklı, tahta bir sandalyeye* oturdum (KK 130) .

Kocaman bir ocakta odunlar çatırdayarak yanardı (SVŞ 145).

Orkestra heyetinde vazifeli bir hanıma âşık olmasın sakın? (Aİ 175).

O kıyırık yazıhaneden çıkar, büyükçe bir şirkete girerdi (ABH 17).

Aziz Bey ardında ne bıraktığını hiç aklına getirmeden, *içinde sevgilisinin de bulunduğu yepyeni bir yurda* tüm iştahı ve gücüyle gitmeye hazırды (ABH 26).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da *dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçük kasabada* tren durmazdı (KY 47).

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, *önünden demiryolu geçen, ürktücü, büyük ve bakımsız bir evde* tek başına yaşıyordu (KA 77).

Karanlığa baktı, *kapkaranlık denize* (TKM 118) .

Madamı hatırladığımda renkler kayboluyor, *siyah- beyaz hüznü eski bir ekrana dönüşüyor dünya* (AL 62).

Sarışın, yaşlı ama güzel yüzünde insanlara karşı her an parlayan bir öfke vardı (S 162).

Başım dimdik, oturdum *çarpık ayaklı bir iskemleye*, kollarımı masaya koydum, bir orta kahve söyledim (AB 210).

2.2.3.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

Bir hafta yedi gündür ve *yedi kez* okunup üflenir insan (MA 11).

İbrahim *sert, kalın ve aksi bir sesle*, Leyla diye seslendi (KK 135).

Sofrayı hazırlamış, oturmasını bekleyen karısına *yaşardı yaşaracak gözlerle* bakıp “Yemeyeceğim”, dedi, gidip yattı (ABH 65).

Uzun ve çiçek kokularıyla dolu günlerde bize düşen, sadece birbirimizi sevmekti (KK 112) .

Küçük elleriyle kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş (H 50).

Ben de dünyaya bu gözlerle bakıyordum, *buzlu camdan gözlerle* (H 55).

2.2.3.4. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

Ayyıldız Apartmanı *yedi katlıdır* (MA 11).

Oysa tarih, *utanmaz bir sırnaştır*, bugünün içine sızmak için fırsat kollar ve hatta geleceği bile hesap eder (MA 25).

Gıcırıklı bir sestir (ST 50).

Küskün, kırgın, yalnız bir adamdım (ST 60) .

Ne güzel, ne sevimli bir çocuktur (CB 88).

Kaba, sefasına düşkün biriydi Hilmi Bey (CB 89) .

Aslında hepsi basit, gündelik sıkıntılardır (Aİ 158).

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı bir delikanlıydı (Aİ 190).

Aziz Bey ise, dedesiyle babasının karışımı bir adamdır (ABH 15).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağız laf yapıyordu, babasının da hatırı sayılır eşi dostu vardı (ABH 16).

Ufak tefek, geçkin, solgun bir kızdı, ürkekti (ABH 57).

Artık başka biriydi Noter (KA 77).

Gerçi çok zengin bir adammış (KK 103).

Annen çok güzel bir kadındı (EO 17).

Ama Nesim yaşlı ve tatlı bir bunaktı, geçirdi, unutulurdu hepsi (Ö 197).

Yaşlanmış, yorgun ve kırık bir Şebnem'di bu (MSZ 219) .

2.2.4. Sıfat Tamlamasının Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.2.4.1. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

Küçük tıkırtılara, fısıltılara, şehrin uzak sokaklarından kırıla kırıla gelen kahkahalara, sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların / dalga dalga yayılmasına (ST 49).

Kocaman bir şehrin / yalnızlığını tanımak (ST 49).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının / içi kan ağlardı (ST 49).

Şişenin tuzla buz oluş sesini, kan kırmızı şarabın / gecenin içinde yere yığılma sesini duyardım (ST 49).

Çünkü belediye parkındaki kavakların / yaprakları dökülüyordu (CB 93).

Çünkü *sahip olduğum yeni felsefenin / temel esası*; hayatın karşımıza böyle enteresan şahısları ve vak'aları çıkarmaya devam edeceğine inanmak ve her / taşın altında insanî bir zenginlik aramaktır (Aİ 154).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın / ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın / iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

O soğuk ve yağmurlu gecenin / sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, *çarpıntılı bir ömrün/ sonuna* geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, *o sokakların / yerlileri* onu arıyor (ABH 10).

Uzun ve gölgeli hikâyesinin / bir yerinde tamburu eline yapıştı kaldı (ABH 13).

Karmakarışık, buğulu bir dilin / kırık dökük kelimeleriyle konuşarak Aziz Bey'in odasının anahtarını aldı ve onu sanki yolu biliyormuş gibi, kendinden emin adımlarla odasına çıkardı (ABH 30).

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın / sesi bütün odayı kaplamıştı (ABH 50).

Garip bir halin / içine düştü (ABH 64).

Ama az sonra Aziz Bey'in sesindeki keder bu *küçücük meyhanenin / havasını* tamamen kapladı (ABH 74).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun / ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların / ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Kurtlar olmasa, *bu sessiz beyazlığın / içinde* kendini yok sanacaktı (KY 44).

Bardağı başına dikti, *titreyen elinin / tersiyle* ağzını sildi (MKD 73).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin / karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

-Bu, *anlatacak kimsesi kalmamış olanın / hikâyesi*, yani benim (TKM 117).

Jipi kullanan sarışın genç kadının / umurunda değildi (K 24).

Taş ülkesine gelmişim, *yanık taşlar / ülkesine* (YT 129).

Bir yığın yanık kafatasının / önünden geçtim (YT 130).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, *büyük köy / evini*, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

Kararmış ahşap evlerin / gölgeleri düştü üstüme (AB 209).

2.2.4.2. Sıfat Tamlamasının İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması

Yalnız kadın ve onun / *belli belirsiz tıkırtıları* kaldı (ST 50).

Sokak lambasının / zayıf ve bulanık ışığında, yağan kara bakarak kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53).

Yılın / son sabahında, kadının tıkırtılarına kulak kabarttım (ST 57).

Buranın / oturup kalkma, usul erkân bilmeyen çiğleri, toprağım oldukları halde, çok canımı sıktılar, burnumdan getirdiler (CB 96).

Peri'nin / ümitsiz bir aşka olan bağlılığı (SVŞ 148).

Eski lisanla yazmamın / ikinci sebebi, hikâyemin muhteviyatıyla alâkalı (Aİ 156).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın / ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, *şehrin / gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında*, o sokakların yerlileri onu arıyor (ABH 10).

Uzun ve gölgeli hikâyesinin / bir yerinde tamburu eline yapıştı kaldı (ABH 13).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, *babasının da / hatırı sayılır eşi dostu* vardı (ABH 16).

Kadınların kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün *Maryam'ın / tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine* takıldı (ABH 18).

Oysa baksaydı, *Aziz Bey'in / yaşla dolmuş gözlerini*, kırılgan, üzgün, âşık hâlini görecekti (ABH 21).

Onun / esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu (ABH 22).

Beni acıklı bir sona götüreceğ oyunun / ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Şehrin / yorgun ve belleri bükülmüş insanları adımlarını hızlandırdılar (KHY 16).

Yazın *güneşin / sarı ışıkları* içini titretiyor, kışın soğuk kemiklerini donduruyordu ama herkesten fazla (SGBK 29-30).

Evin / üst katı onlara ayrılmıştı (SGBK 38).

Karısının / o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Karanlığın / kötü bir şarkısıydı orası (MKD 69).

Delikanlının / çok şık, kıpkırmızı bir arabası vardı (KA 80).

Bir ses dolaştı içimde, *annemin / yıllar öncesinde kalan sesi*, içimi yaktı (K 24).

Yıllardır *günlerin / sıkıcı ve kırılmaz çemberini* çeviriyorum (K 27).

Süslü yenge *bütün evlerin / davetsiz misafiriydi* (S 161).

Uzun ve yalnız gecelerimize *yalanlarımın / renkli, büyüğü güzelliğini* taşırdım (MSZ 213).

Oysa ben *senin / çekik gözlerini, gamzelerini, omuzlarına bıraktığın kumral saçlarını* çok seviyordum (MSZ 217).

2.2.4.3. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısı, kendisinin yedi katlı oluşu arasında, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından hareket ederek, epeydir içinde bulunduğu, *kendisini kedere ve ümitsizliğe sevk eden acıklı durumdan kendisini kurtaracak / köklü bir kurtuluş* arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Birinci kat, *tıklım tıklım adi / sünger yatakla* doluydu (MA 32).

Azar azar öleceği, tel tel söküleceği düşüncesi ona *tarifsiz / bir acı* verdi (MA 35).

Bir mendil yırtılırdı *eski, ipek / bir mendil* uzaklarda; bir kadının içi kan ağlardı (ST 49).

Gıcırtilı / bir sest (ST 50).

Derin, küskün / bir iç çekiş, bir sızı sanki (ST 50).

Küskün, kırgın, yalnız / bir adamdım (ST 60).

Koskoca patron olduk, adama iki / ağır laf edemedik bunca senedir (CB 76).

Evlilik denince, büyük bir ağaç gelirdi aklıma nedense verimli, sevecen, köklü / bir ağaç (CB 78).

İçi ölmüş / bir insan, bir insanı nasıl öldürebilir? (CB 91).

Kocaman / bir ocakta odunlar çatırdayarak yanardı (SVŞ 145).

Üçüncü çayı getirdi, pencerenin önüne minderli / bir sandalye çekip oturdu (Aİ 183).

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı / bir delikanlıydı (Aİ 190).

Eğri büğrü yazılarla yazılmış, basmakalıp aşk cümleleriyle dolu, gözyaşlarıyla ıslanmış / gülünç mektuplar gönderirlerdi ona kadınlar (ABH 13).

Arada yaşanan güzel ve mutlu günler bu / acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

İnce, pis, içe işleyen / bir yağmur durup durup yağıyor, şehrin sokaklarını çamura boyuyordu (ABH 46).

Masmavi / bir adam görürdüm aynada, ucuz ve mavi bir etek astarı gibi çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Birkaç gün sonra dükkâna şişman ve dudaklarının üstü terli / bir kadın geldi (KHY 19).

Yüzünden ölümcül / bir korku geçti (KY 45).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan / küçük kasabada tren durmazdı (KY 47).

Neden kesintisiz, tatlı ve huzurlu / bir uyku uyuyamıyorum? diye sordum kendime (MKD 60).

Varoluşumun onun ellerinde olduğunu bilmek bana tarifi zor, hoş / bir duygu veriyordu (KA 76).

Delikanlının çok şık, kıpkırmızı / bir arabası vardı (KA 80).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın / imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89).

Gerçi çok zengin / bir adammış (KK 103).

Elindeki / oltutaşı tespahi sağa sola sallıyor yürürken (H 55)

Beyaz gömlekli genç / bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa kirli köpükler yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108).

2.2.4.4. Sıfat Tamlamasının Başka Bir Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

Elli iki yıllık ömrü boyunca, birçok aileye, sevgiliye, hayırlı işlerle uğraşanlara, kirli işlerle uğraşanlara, *aydınlık yüzlü / insanlara, karanlık yüzlü / adamlara* mekân oldu, nice kavgalar, intihar teşebbüsleri, delicesine yaşanan aşklar gördü (MA 28-29).

O sırada Rüstem Efendi *pislikten muşamba gibi olmuş, lime lime bir çarşafı kaplı, / soluk yorganına* farkında olmadan sıkıca sarındı (MA 36).

Bulanık renkli / bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızlarım görünmez oldular (ST 50).

Yüksek tavanlı, / serin ve pis bir odada, birbirimize sarılıp ağlaştık (CB 90).

Birden *bukleli saçlı / sevgilim* aklımdan uçtu gitti (Aİ 165).

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı / bir delikanlıydı (Aİ 190).

Lobide *siyah saçlı / genç bir gitaracı El Amor Brujo*'dan bir şeyler çalıyordu (K 25-26).

Şoför bir virajı döndüğünde *siyah cüppeli / bir imam* yolu kesti (H 54).

Ben de dünyaya bu gözlerle bakıyordum, *buzlu camdan / gözlerle* (H 55).

Beyaz gömlekli / genç bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa kirli köpükler yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108).

Çünkü akşamları *kareli örtülü / masamızda* yemek yerken, oğlumun bakışlarında Adabey'in engin bakışlarını bulurdum (AB 210).

Başım dimdik, oturdum *çarpık ayaklı / bir iskemleye,* kollarımı masaya koydum, bir orta kahve söyledim (AB 210).

2.2.4.5. Sıfat Tamlamasının Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Öyle bir aşk bekliyordu ki hayattan, *yüzünde birdenbire patlayan bir tokat / gibi,* onu serseme çevirsin (ABH 13).

Gamlı meyhane / diye adımız çıkmış (ABH 77).

Masmavi bir adam görürdüm aynada, *ucuz ve mavi bir etek astarı / gibi* çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Yaşlandığımı hissettiği *günden beri, vücudunu nereye gitse peşinden gelen, manasız bir sevgiyi ona vermek için çabalayan bir köpek / gibi* görüyordu (SGBK 30).

2.3. Sıfat-Fiil Grubu

“-An, -AsI, -mAz, -(A)r, -dIk, -AcAk, -mIş” sıfat-fiil ekleri bir fiilin sonuna gelerek onu isimleştiren ve bu sıfat-fiile bağlı unsur veya unsurlardan kurulan kelime gruplarına denir. Grubun ana unsuru sıfat-fiildir ve sonda bulunur. Sıfat-fiil ekleri eklendiği fiili sıfat yapmaktadır. Cümleler öğelerine ayrılırken sıfat-fiil ve ondan önce gelen ve ona bağlı olan kelimeler ayrılmaz. Bir bütün olarak ele alınır. Sıfat-fiil yüklem olarak kabul edilir. Fakat yargı bildirmez. Sıfat-fiilden önce gelen kelimeler, cümlede olduğu gibi, özne, nesne, zarf tümleci ve dolaylı tümleç olarak adlandırılır. Bu sebeple sıfat-fiillerle ve sıfat-fiil gruplarıyla birleşik cümleler yapılır.

“Sıfatfiil fiilin zamana bağlı olarak kavramını sıfatlaştıran bir şeklidir. (*geçmiş günler oturan adam satılacak eşya*). Zaman anlatımı taşımaları yönünden adfiillerden ayrılırlar. Fakat yatık fiil olarak ve adfiiller gibi olumsuz ve edilen görüşlerine girerler:

Pişmemiş et kızartılmış ekmek görülmemiş şey yılmayan adam açılacak sergi tutulmayacak sözler gibi (Banguoğlu 2000: 422).

Banguoğlu daha sonra sıfatfiilleri etkin sıfatfiiller(*participe actif*) , edilen sıfatfiiller (*participe passif*), olumsuz sıfatfiiller (*participe negatif*) diye ayırt edebileceğimizi dile getirir (2000: 422).

Ergin, sıfat-fiilleri partisipler başlığında değerlendirmiştir: “Partisipler nesnelerin hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre adlandırması ve ifade etmesidir. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere

girerek nesnelere hareketleri ile ifade ederler. Onun için partisiplere fiillerin isim şekilleri, kısaca isim fiil diyebiliriz.” şeklinde açıklamıştır (1985:333).

“Sıfat-fiiller bir yanları ile sıfat, diğer yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri sebebiyle, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, isim oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesnelere hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak nitelendirirler.” (Aktan 2009:68).

Mariya Leontiç “Türkçede Fiilimsiler” adlı makalesinde sıfat fiillerle ilgili şöyle bir açıklama yapar: “ Sıfat-fiiller hem fiillerin hem de sıfatların özelliklerini içerirler. Bir yandan sıfat-fiiller, fiiller gibi, zaman ve hareket anlamını taşır. Diğer taraftan ise, isimler gibi, çokluk ekini, isim durum eklerini ve iyelik eklerini alır. Sıfat-fiiller, fiillerin geçici sıfat şekilleridir. Ör. konuşkan çocuk (konuşkan sıfatı: kalıcı bir özellik ifade eder); *konusan* çocuk (konuşan sıfat-fiili: geçici bir özellik ifade eder çünkü biraz sonra değişebilir, *ağlayan* veya *gülen* çocuk olabilir). Bu eklerin çoğu zaman ekleridir: -r, (Dr, -Ar, geniş zaman eki (bit-er iş), -mAz olumsuz anlamı veren geniş zaman eki (bit-mez iş), -AcAk gelecek zaman eki (bit-ecek iş) ve -mİş belirli geçmiş zaman eki (bit-miş iş). Sıfat-fiil ekleri fiil kök ve gövdelerine doğrudan getirilir. Ör. yaz-an, yaz-(1)l-an. Çokluk eki, isim durum ekleri ve iyelik ekleri sıfat-fiil ekinden sonra gelir. Ör.yaz-ıl-an+lar, yaz-ıl-an+a, yaz-dığ+ım (Leontiç 2017:72).

2.3.1. Yapı Bakımından Sıfat-Fiil Grubu

2.3.1.1. -An Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

“Geniş zaman bildiren sıfat-fiildir.” (Özmen 2013:120).

Nedir Ayyıldız Apartmanı’nı kedere ve ümitsizliğe *sevk edecek kadar acıklı olan* durum? (MA 11).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, *her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan* üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına,

Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Ayyıldız Apartmanı yedi sayısının karşısına çıkardığı, cevapları doyurucu olmayan gizemli soruları, bu yediye takma dönemi içinde alabildiğine çoğaltmıştır (MA 12).

Ayyıldız Apartmanı için, bunlara tesadüf demek mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, *üç veya kırk bir kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, kafasına dank etmesi için verilmiş işaretlerdir* (MA 12).

Bu rivayetin kaynağı da, *vaktiyle üçüncü katta oturan, mutfak dolabından tencere alayım derken sandalyeden yuvarlanıp bacağı kırılan ve hastaneye kaldırılan, iyileşince de çocukları tarafından yalnız yaşaması men edilerek, bir huzurevine yerleştirilen Bezmin Hanım'dı* (MA 24).

Apartmanın bulunduğu çevrede, rivayete *Bezmin hanım'dan başka gönülden inanan* olmadığı gibi, kimse rivayetin içerdiği inceliklerin farkında olmadı, kimse umursamadı (MA 28).

Zamanında edep görgü bilen, nazik, saygıdeğer kadınların ve erkeklerin kapısından girdiklerinde, gurur duydukları bir bina iken; zamanla daha kaba, daha tuhaf insanlara hizmet eder oldu (MA 29).

Mademki yıllarca yan yana durup şehre bakmışlardı, *şimdi de kaderinin sonundan paylarına düşeni* hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen toz kokusu burnunun direğini sızlattı (MA 32).

Günahlar içinde yüzdüğü halde, *bir hareketiyle rabbinin şefaatinin kazanan, bütün günahları affolan, cennetin en kıymetli yerine kabul olunan* kişilerin hikâyeleriydi bunlar (MA 39).

İçimde uzayıp giden bir yalnızlık (ST 50).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52).

Hep istasyon lojmanlarında oturduk, *önünden trenler geçen bahçelerimiz oldu* (CB 89).

Ev sahibim evini olmayan birine verdiği sanır (CB 92).

Buranın oturup kalkma, usul erkân bilmeyen çiğleri, toprağım oldukları halde, çok canımı sıktılar, burnumdan getirdiler (CB 96).

Burada onu çeken bir şeyler vardı (GŞÇ 103).

Ne doya doya bir kar yağıyordu, ne birdenbire akıp giden ve ağaçları pırıl pırıl yıkayan bir yağmur (GŞÇ 105).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava parasının üstünü eksik verdiğini söylüyordu (GŞÇ 109).

Müslüman cenazelerinde acı bile kulağı yoran sesler halini alır, bütün bu gürültülü merasim içinde, ölümün o asil duruşu unutulur, ölümün arkasında bıraktığı hakikat kalırdı (GŞÇ 112).

Aslında ne kendisi için, ne de karşısında dikilen ve yorgun kalbindeki sızı gözlerine vurduğu için hazin bir manzara haline gelen bu yaşlı kadın için böyle bir temennisi yoktu (GŞÇ 114).

Denize bakan odada otururken Peri'yle, camlar buz tutardı kışın (SVŞ 149).

Boydan boya pencereden içeri giren ışıkla uyanıyorum (ARG ve CG 201).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

İçinde acı çeken ruh süzülerek dışarı çıktı (ABH 10).

Öyle bir aşk bekliyordu ki hayattan, yüzünde birdenbire patlayan bir tokat gibi, onu serseme çevirsin (ABH 13).

O da muhtemelen, sabahları dükkânını açar açmaz önce çelik kasasına göz atan, hantal, kof, geceleri kanepede uyuyakalan, korkak, ayakkabıcılık ya da mezecilik yapan bir adamla evlenecekti (ABH 19).

Öylesine bencil düşünceler içindeydi ki ancak Vuslat gibi sessiz, silik, dikkatle bakılmadıkça görülmeyen, varlığına ihtiyaç duyulmadıkça ortaya çıkmayan, o konuşursa dinleyen, sorarsa cevap veren, kısacası hayatını alabildiğine kolaylaştıracak bir kadınla yaşayabileceğini düşünüyor, dahası böyle bir kadın istiyordu (ABH 59).

Yorgun bir ömrün son birkaç haftasında Aziz Bey'in elinden gelen özen, titizlik ve sevecenlik Vuslat'ı kurtarmaya yetmedi (ABH 72).

Karımın büyük ama ürkün, siyah ama ağlatan gözleri, parmak eklemlerinden fırlamış kemikleri (KHY 11).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, *kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran* kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16).

Sonuçta göğse takılan her şeref madalyası kana batırılmıştır (Y 148).

Bir ses dolaştı içimde, *annemin yıllar öncesinde kalan* sesi, içimi yaktı (K 24).

Abimin gerçekte var olmayan büyüklüğü nedeniyle ezildikçe aşkı büyüyen bir ruhtu Umman (K 31).

Ama yine de *gırtlakımı yakan* bir ses dolacak içime (K 39).

Elinde zembil, *haftanın yedi günü pazara giden ve boş zembille dönen* bir göçmendi kocası (S 162).

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.3.1.2. –mİş Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

“-mİş” sıfat-fiil eki olmasının yanında aynı zamanda öğrenilen geçmiş zaman çekiminde de kullanılmaktadır. Bu sebeple –mİş geçmiş zaman sıfat-fiil ifadesi taşıyan bir ektir.

Derken, bir ay başı istediği dergiyi Rüstem Efendi getirdiğinde ve adını daha derginin kapağında gördüğü anda, o solmuş, adeta yaşlanmış, can çekişen adam, *damarlarından hayat iksiri verilmiş* gibi canlanıyordu (MA 15).

Sonra *üst katta küçücük oğluyla oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş* kadının balkon kapısını açtığını duydum (ST 50).

Uzun zamandır açılmamış bir kapıydı belki de (ST 50).

Yine de, *rengi kaçmış ellerle yorganı kaldırdı, uzun seneleri gittikçe ağırlaşmış yükünü, bugün de taşıyacak olan bacaklarını usulca kımıldattı, yatakta doğruldu* (GŞÇ 101-102).

Her gün gazete alışısı da artık *manasını değiştirmiş* bir alışkanlıktı (GŞÇ 102-103).

Bu eşyalarda, *uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın kokusu, izi, gölgesi vardı* (GŞÇ 119).

Kokum sinmiş bir koltuğu, *bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, Peri'nin dostluğunu istiyordum* (SVŞ 149).

Ne de olsa Bahri *o günleri görmüş* adamdır, yol yordam, edep erkân bilir (ABH 10).

Eğri büğrü yazularla yazılmış, basmakalıp aşk cümleleriyle dolu, gözyaşlarıyla ıslanmış gülünç mektuplar gönderirlerdi ona kadınlar (ABH 13).

Karımın büyük ama ürküten, siyah ama ağlatan gözleri, *parmak eklemlerinden fırlamış kemikleri*ydi (KHY 11).

Küçücük elleriyle *kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş* (H 50).

2.3.1.3. -AcAk Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Yine “-AcAk”, sıfat-fiil eki dışında Türkiye Türkçesinde gelecek zaman eki için kullanılan bir ektir “-AcAk” gelecek zaman ifadesi taşıyan bir sıfat-fiil ekidir.

Bu onun için bir biçim meselesiydi, bir çalışmaydı (MA 17).

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, yazarlığına müthiş bir damga vuracak bu yepyeni hikâyeyi yazmak için, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Bunların elleri yönetilemeyecek, arzu edilen sonu ona getiremeyecek kadar umarsızdılar (MA 35).

Televizyonun var, *önünde yaşanacak* yılların var, çocuklarının mürüvvetleri var dedim (CB 79).

Hava biraz güneşli olsaydı, birkaç tane kuş görebilseydi sokakta, belki onu *bugünlük idare edecek* kadar teselli bulabilirdi (GŞÇ 105).

Gördüğü şeyin ne olduğunu anlamasına yetecek dikkati göstermedi, bu çirkinlikten gözlerini aldı (GŞÇ 107).

Evet dese, *dünyayı ayağına serecek* adamlar vardır (KK 139-140).

Hayatımızı birbirimize özetleyecek kadar zamanımız olsaydı, size Peri'yi ve onun onulmaz aşkını anlatacaktım (SVŞ 150).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Ölüyorum dese, dediğini anlayacak insanlar arasındaydı artık (ABH 49).

Beni acıklı bir sona götürecektir oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Gerçi Noter’le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Kırk küsur yıl sonra, bugün, kahvedekiler için her şey, hâlâ olağandı, *insanın kanını donduracak* kadar olağan (HHGKTD 113).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, geldikleri yerlere dönmek için sabırsızlanırlar, işlerini yalan yanlış görürlerken Cafer, adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde yaza doğru *yeniden boyanıp süslenecek* bir banka oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

2.3.1.4. -DİK Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

-DİK da –mİŞ gibi geçmiş zaman ifadesi taşıyan bir sıfat-fiil ekidir. “Bu sıfat-fiil, yaygın olarak üzerine iyelik eki alır. İyelik ekleri içerisinde de, 3. teklik kişi çoğu zaman kalıplaşır ve tamlayanı derin yapıda bile belirlenemeyebilir.” (Özmen 2013: 121).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, *vaktiyle bulunduğu* İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı’nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Edebiyatçı olarak *önemli sayılan bir isim olmadığını* anlaması, epeyce zamanını almıştı (MA 14).

Ayrıca bunun bir mesajı daha olacaktı ki, Ayyaş Yazar’ı asıl heyecanlandıran da buydu: “*Aydınların, sanatçıların, bilim adamlarının olmadığını* bir dünya, yok olmaya, uygarlıklar çökmeye mahkûmdur (MA 21).

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, birkaç patates bulmak ümidiyle dışarı çıkmış ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, *zemine gayet sağlam oturttuğu* sandalye devrilivermişti nedense (MA 26-27).

Tam masasına otururken birer birer, *sanki biri tutup tek tek çekiyormuş gibi pencereden çıktığını* ve uçmakta olduklarını gördü, çok içtiğini düşündü önce (MA 44).

Kaçmışım ve *gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü* köhnemiş bir apartmanın balkonuna kendimi atmışım (ST 49).

İçimde önleyemediğim bir duygu vardı (ST 56).

Bu cümleler dikkatle incelendiğinde, *cinayeti işlediğini itiraf ettiği*, ancak bunu yapması için, *geçerli bir neden bulunmadığı* ortaya çıktı (CB 69).

İsmail Efendi de on dört yıldır oturduğu yerden, memur daha gelmedi diye seslenir (CB 92).

Gizli bahçelerimizi açardık, *üstünden sert adımların geçmediği* (CB 95).

Müslüman cenazelerinde acı bile kulağı yoran sesler halini alır, bütün bu gürültülü merasim içinde, ölümün o asil duruşu unutulur, *ölümün arkasında bıraktığı* hakikat kalırdı (GŞÇ 112).

Belki de böyle bir teklifte bulunmayı, yaşlandığı için *kendine tanıdığı* bir hak olarak görüyordu (GŞÇ 116).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun acımasız olmasına yardım ediyordu (GŞÇ 118).

Koltuk değneklerinin taş merdivenlerde bıraktığı sesler kulağımda çınladı bir süre (KK 136).

O hadisenin olduğu gece Bahri iş dönüşü evine gidip yatağına yattı, uzun uzun düşündü (ABH 10).

Yıllar önce ağlamaklı bir terzinin ünlü bir sahne sanatçısı için diktiği ama kör olunca yarım bıraktığı, yakaları ve kol ağzları mor satenden siyah kostümüyle *Saray Gazinosu'nda tambur taksimi yaptığı* sıralarda görülmeliydi Aziz Bey asıl (ABH 12).

Aziz Bey daha gözleri çipil çipil, burnu sümüklü bir çocukken, *evi altüst ettiği* zamanlarda, dolabın üzerinde, öylece unutulmuş, tozlanmış tamburu buldu (ABH 14).

Zeki'nin meyhanesinde gördüğü saygı ve ilgi sıradanlaştı (ABH 67).

Onun kalbinin durduğu ânı ben çok iyi biliyorum (MKD 59).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89).

Babamın oturduğu ev yıkılmış dedim, muhtarla konuştum (EO 17).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.3.1.5. -mAz Ekiyle Kurulan Sıfat-Fiil Grubu

Ergin, -mAz sıfat-fiil ekini şu şekilde tanımlar:

“-maz, -mez ekinin aslında –ma- , -me- menfi eki ile –z partisip veya isim yapma ekinin birleşmesinden ortaya çıktığı açıktır.” (Ergin 2006:336).

Yani aslında bu ek geniş zamanın olumsuzunu oluşturan sıfat-fiil ekidir.

İflah olmaz bir korkağım (CB 93).

2.3.2. Cümledeki Görevine Göre Sıfat-Fiil Grubu

2.3.2.1. Sıfat –Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Özne Olarak Kullanılması

Nedir Ayyıldız Apartmanı'nı kedere ve ümitsizliğe sevk edecek kadar acıklı olan durum? (MA 11).

Derken, bir ay başı istediği dergiyi Rüstem Efendi getirdiğinde ve adını daha derginin kapağında gördüğü anda, o solmuş, adeta yaşlanmış, can çekişen adam, damarlarından hayat iksiri verilmiş gibi canlanıyordu (MA 15).

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, birkaç patates bulmak ümidiyle dışarı çıkmış ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir Hitler'in uzun ve kanlı ellerinin, başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey, Hitler'in filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, zemine gayet sağlam oturttuğu sandalye devrilivermişti nedense (MA 26-27).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen toz kokusu burnunun direğini sızlattı (MA 32).

Üstüne vazife olmayan işlere karışmayı pek seven Bunak İhtiyar, kadın kaybolduktan bir ay sonra, semt karakoluna haber vermiş, kapı kırılarak içeri girilmiş, hiçbir olağanüstülük bulunamamıştı (MA 34).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Ne kadar değişmişti büyüdüğüm şehir (CB 90).

Buranın oturup kalkma, usul erkân bilmeyen çiğleri, toprağım oldukları halde, çok canımı sıktılar, burnumdan getirdiler (CB 96).

Böyle olunca da içi daralıyor ve *kafasında kendine vaat ettiği haz* zedeleniyordu (GSC 105).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava parasının üstünü eksik verdiğini söylüyordu (GSC 109).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun acımasız olmasına yardım ediyordu (GSC 118).

Koltuk değneklerinin taş merdivenlerde bıraktığı sesler kulağımda çınladı bir süre (KK 136).

Evet dese, *dünyayı ayağına serecek adamlar* vardır (KK 139-140).

İçinde acı çeken ruh süzülerek dışarı çıktı (ABH 10).

Zeki'nin meyhanesinde gördüğü saygı ve ilgi sıradanlaştı (ABH 67).

Yorgun bir ömrün son birkaç haftasında Aziz Bey'in elinden gelen özen, titizlik ve sevecenlik Vuslat'ı kurtarmaya yetmedi (ABH 72).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, *kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran* kadın kahkahaları geliyordu (KHY 16).

Ama yine de *gırtlakımı yakan bir ses* dolacak içime (K 39).

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.3.2.2. Sıfat –Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, yazarlığına müthiş bir damga vuracak bu yepyeni hikâyeyi yazmak için, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Sonra üst katta küçücük oğluyla oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş kadının balkon kapısını açtığını duydum (ST 50).

Gizli bahçelerimizi açardık, üstünden sert adımların geçmediği (CB 95).

Yine de, rengi kaçmış ellerle yorganı kaldırdı, uzun senelerin gittikçe ağırlaşmış yükünü, bugün de taşıyacak olan bacaklarını usulca kımıldattı, yatakta doğruldu (GŞÇ 101-102).

Gördüğü şeyin ne olduğunu anlamasına yetecek dikkati göstermedi, bu çirkinlikten gözlerini aldı (GŞÇ 107).

Senelerdir kendine bile yapmadığı bir şeyi yapıyor, ağlamaklı, yaşlı bir kadını avutmaya çalışıyordu (GŞÇ 113).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, Peri'nin dostluğunu istiyordum (SVŞ 149).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, çarpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Aziz Bey daha gözleri çipil çipil, burnu sümüklü bir çocukken, evi altüst ettiği zamanlarda, dolabın üzerinde, öylece unutulmuş, tozlanmış tamburu buldu (ABH 14).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Onun kalbinin durduğu ânı ben çok iyi biliyorum (MKD 59).

Sonuçta göğse takılan her şeref madalyası kana batırılmıştır (Y 148).

Babamın oturduğu ev yıkılmış dedim, muhtarla konuştum (EO 17).

Küçücük elleriyle kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş (H 50).

Televizyonun siyah-beyazlığı ve tekdüze sesi bu keder havasına anlaşılmas bir otorite katıyordu (AL 73).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

2.3.2.3. Sıfat –Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Örneklerin Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Ancak içinde bulunduğu durumu feleğin bir sillesi, büyük bir bahtsızlık olarak değerlendirdiği için Ayyaş Yazar'ın yazdığı hikâyeye birlikte, *yedi katlı olmasının bir tesadüf olmadığına, bunun bir anlamı olduğuna* kendini kolayca inandırdı (MA 13).

Kaçmışım ve gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü köhnemiş bir apartmanın balkonuna kendimi atmışım (ST 49).

Dünyadan, insanlardan, *içimizde kalanlardan*, konuşurduk (CB 95).

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, o kadınlar bizi anlardı (CB 95).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, *yoldan geçen bir arabaya* bindim (KK 130).

Denize bakan odada otururken Peri'yle, camlar buz tutardı kışın (SVŞ 149).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, geldikleri yerlere dönmek için sabırsızlanırlar, işlerini yalan yanlış görürlerken Cafer, *adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde yaza doğru yeniden boyanıp süslenecek bir banka* oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

2.3.3. Sıfat-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.3.3.1. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

Nedir Ayyıldız Apartmanı'nı kedere ve ümitsizliğe *sevk edecek kadar acıklı olan / durum?* (MA 11).

Ayyıldız Apartmanı *yedi sayısının karşısına çıkardığı, cevapları doyurucu olmayan / gizemli soruları*, bu yediye takma dönemi içinde alabildiğine çoğaltmıştır (MA 12).

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, yazarlığına müthiş bir damga vuracak / bu yepyeni hikâyeyi yazmak için, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Ayrıca bunun bir mesajı daha olacaktı ki, Ayyaş Yazar'ı asıl heyecanlandıran da buydu: “*Aydınların, sanatçıların, bilim adamlarının olmadığı / bir dünya, yok olmaya, uygarlıklar çökmeye mahkûmdur* (MA 21).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, *zemine gayet sağlam oturttuğu / sandalye* devrilivermişti nedense (MA 26-27).

Küçük tıkrıtlara, fısıltılara, *şehrin uzak sokaklarından kırıla kırıla gelen / kahkahalara*, sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların dalga dalga yayılmasına (ST 49).

Sonra *üst katta küçücük oğluyla oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş / kadının balkon* kapısını açtığını duydum (ST 50).

Uzun zamandır açılmamış / bir kapıydı belki de (ST 50).

Hep istasyon lojmanlarında oturduk, *önünden trenler geçen / bahçelerimiz* oldu (CB 89).

Düşlerimizde yaşayan / kadınlardan konuşurduk mesela, o kadınlar bizi anlardı (CB 95).

Ne doya doya bir kar yağıyordu, ne *birdenbire akıp giden ve ağaçları pırl pırl yıkayan / bir yağmur* (GŞÇ 105).

Gördüğü şeyin ne olduğunu anlamasına yetecek / dikkati göstermedi, bu çirkinlikten gözlerini aldı (GŞÇ 107).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun acımasız olmasına yardım ediyordu (GŞÇ 118).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, *yoldan geçen / bir arabaya* bindim (KK 130).

Evet dese, *dünyayı ayağına serecek / adamlar* vardır (KK 139-140).

Bu çok sık söylenen / bir sözdür, bilirim (SVŞ 151).

İçinde acı çeken / ruh süzülerek dışarı çıktı (ABH 10).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek / bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Beni acıklı bir sona götürecektir / oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14) .

Onun kalbinin durduğu / âni ben çok iyi biliyorum (MKD 59).

Babamın oturduğu / ev yıkılmış dedim, muhtarla konuştum (EO 17).

Abimin gerçekte var olmayan büyüklüğü nedeniyle *ezildikçe aşkı büyüyen / bir ruhtu* Umman (K 31).

Ama yine de *gırtlığımı yakan / bir ses* dolacak içime (K 39).

Televizyonun siyah-beyazlığı ve tekdüze sesi *bu keder havasına anlaşılmaz / bir otorite* katıyordu (AL 73).

Elinde zembil, *haftanın yedi günü pazara giden ve boş zembille dönen / bir göçmendi* kocası (S 162).

Böyle bir cennette oturan / yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.3.3.2. Sıfat-Fiil Grubunun Edat Grubunda İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Oysa bir hayatı hayat diye, *sorgusuz sualsiz yaşayanlar / için* akşam saatlerinde böyle bir felaket ve sıkıntı karışımı duygu olamazdı (ST 55).

Hava biraz güneşli olsaydı, birkaç tane kuş görebilseydi sokakta, *belki onu bugünlik idare edecek / kadar* teselli bulabilirdi (GSÇ 105).

Hayatımızı birbirimize özetleyecek / kadar zamanımız olsaydı, size Peri'yi ve onun onulmaz aşkını anlatacaktım (SVŞ 150).

Masamın üstü hiç olmadığı / kadar dolu, *kafam hiç olmadığı / kadar* karışık (AL 59).

Kırk küsur yıl sonra, bugün, kahvedekiler için her şey, hâlâ olağandı, *insanın kanını donduracak / kadar* olağan (HHGKTD 113).

2.4. İsim-Fiil Grubu

Fiil kök veya gövdesine “-mAk, -mA, -İş ” eklerinden biri getirilerek hareket isimlerinin yapıldığı kelime çeşitlerine isim-fiil denilmektedir. Bir isim-fiil ve buna bağlı ögelerin oluşturduğu kelime grubuna” isim-fiil grubu” denir. İsim-fiil yan cümlecikte diğer fiilimsiler gibi yüklem olur ve kendine bağlı ögeler edinir.

İsim-fiil grubu, bir fiil isminin kendisine bağlı olan diğer unsurlarla kurmuş olduğu bir gruptur. İsim-fiiller grubun esas unsurudur ve genellikle grubun sonunda bulunur. İsim-fiilin gelmiş olduğu çekimli bir fiil gerektirdiği cümle unsurlarını bulundurmakla beraber, isim-fiil grubunda özneye daha az rastlanılmaktadır. Vurgulanmak istenen ana unsur, isim-fiile yakın olan unsurdur. İsim-fiil grubunu oluşturan fiil isimleri daha çok hareket isimleri olarak dikkat çeker.

“İsim-fiil grubu, -İş/ -Uş, -ma/-me, -mak/-mek isim-fiil eklerinden birini almış bir fiille, ondan önce gelen, ona bağlanan öğelerden oluşur. İsim-fiil eki almış fiil, yüklemci görevindedir. Yüklemciğe bağlı diğer öğeler ise, öznecik, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve nesne durumundadır. İsim-fiil grubunda, asıl öge sonda yardımcı öge baştır. İsim-fiil grubu, söz dizimi içerisinde, isimlik olarak kullanılır. İsim-fiil gruplarında vurgu, isim-fiilden önceki öge üzerindedir.” (Özmen 2013:118).

“Fiil ismi, bir eylem adı ile ona bağlı bir veya birden çok ögeyle kurulan söz öbeğidir.” (Karaağaç 2012:171).

“Genellikle isim-fiil öbeği yapan –mAk ve –mA ekleridir. –(y)İş daha çok iş isimleri yaptığı için isim-fiil öbeği yapım işlevinde fazlaca kullanılmamaktadır.” (Delice 2012:45).

“Bir hareket ismi ile ona bağlı tamlayıcı veya tamlayıcılardan kurulan kelime grubudur. Hareket ismi, -mAk, -mA ve -İş ekleri ile yapılır. Grubun ana unsuru hareket ismidir, genellikle sonda bulunur. Fiile dayalı bütün gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevi yapan hareket isminin anlamı, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Yüklem olan isim-fiil yargı bildirmez.” (Karahan 2015: 55).

2.4.1. Yapı Bakımından İsim-Fiil Grubu

2.4.1.1. –mAk Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu

“Fiilin mastar biçimi diye de adlandırılan –mAk eki, fiildeki soyut hareketleri adlandırarak, onları ad biçimine sokan bir ektir.” (Korkmaz 2007: 95).

Elbette ki, Ayyıldız Apartmanı’nın Pythagoras felsefesinden haberli olduğunu ve bu felsefeye dayanarak *yedi sayısına taktığını söylemek* mümkün değildir (MA 11).

Ayyıldız Apartmanı için, *bunlara tesadüf demek* mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, üç veya kırk bir kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, kafasına dank etmesi için verilmiş işaretlerdir (MA 12).

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, *yazarlığına müthiş bir damga vuracak bu yepyeni hikâyeyi yazmak* için, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, *birkaç patates bulmak* ümidiyle dışarı çıkmış ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

Bilmemezlikten gelmek ona ağır gelmezdi, neden ağır gelmediğini kendine sormazdı (ABH 17).

Ancak *yaşadığına kader dememek* elde değil (ABH 18).

Artık hayatının anlamı, *ona zamansızca gelen bu baharı korumak ve sonsuza kadar elinde tutmaktı* (KY 54).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek bana tarifi zor, hoş bir duygu veriyordu (KA 76).

2.4.1.2. –mA Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu

“-mA isim-fiil eki her fiile getirilebilme özelliğine sahiptir. –mAk’lı isim-fiil, hareket hâlindeki isimleri olduğu yani bir hareketi gösterdiği hâlde, -mA’lı isim-fiil bu hareketi canlandırmaz.” (Aktan 2009: 65).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, *vaktiyle buluştuğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına*, Ayyıldız

Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Yani yavaş yavaş, *yani alabildiğine acı çekerek ölmeyi mi beklemesi gerekiyordu?* (MA 31).

Yılbaşı gecesini birlikte geçirmeyi teklif etmeye karar verdim (ST 56).

Yatarken sonsuza kadar uyumayı, derin ve huzurlu bir uykudan asla uyanmamayı dilediği halde, yine uyanmıştı (GŞÇ 101).

Ölümsüzlüğü bedava verseler almaya niyeti yoktu (GŞÇ 102).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Ben ışıkları yakmayı unuttum (KHY 16).

Yine de Cafer, *gitmek istediği yerlerden gelen bu geminin iskeleye yanaşmasını, huzursuz yolcularını indirmesini seviyordu* (S 231).

2.4.1.3. -ş/-İş Ekiyle Kurulmuş İsim-Fiil Grubu

“-İş/-Uş isim-fiil eki de –mA ile kurulan isim-fiiller gibi fiildeki oluş ve kılışın anlamını değiştirmeden, bunları isim kalıbına sokan bir ektir. Fakat –mA’lı isim-fiiller birer kılış ismi yaptıkları hâlde, -İş/-Uş isim-fiil ekiyle kurulan isim-fiiller, daha çok kılışın tarzını gösteren isimler yaparlar. Ekin işleklik alanı, dildeki bütün fiilleri içine alacak genişliktedir.” (Aktan 2009: 64).

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısıyla, kendisinin *yedi katlı oluşu* arasında, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından hareket ederek, epeydir içinde bulunduğu, kendisini kedere ve ümitsizliğe sevk eden acıklı durumdan kendisini kurtaracak köklü bir kurtuluş arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Aynı Meryem Ana'nın bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama bir azize olduğu için *hepsinden üstün oluşu* gibi (MA 13).

Her gün gazete alışması da artık manasını değiştirmiş bir alışkanlıktı (GŞÇ 102-103).

Benim de aynı yola sapışımı, medenî olduğu hususunda tereddütlere düşülen bu millete; eski muharrirlerin gösterdiği muhabbeti yâd etmek olarak telâkki edip, mazur görünüz (Aİ 157).

O anda ölmüş olsaydı eğer, bu hal, ölüme çok huzurlu ve *sakin bir gidiş* olarak tarif edilebilirdi (KY 47).

Onunla birlikte olduğum süre boyunca ben de *evin içine kapanışının* bir parçası oldum (AL 66).

Hem de *nasıl renkli bir geliş...*(S 234).

2.4.2. Cümledeki Görevlerine Göre İsim-Fiil Grubu:

2.4.2.1. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması:

Bu yüzden de *silik olmak* en iyisidir (CB 93).

Her gün gazete alıştı da artık manasını değiştirmiş bir alışkanlıktı (GSÇ 102-103).

Kendisiyle böyle gaddar bir oyun oynamak, delilikten başka ne olabilirdi ki? (GSÇ 118).

Aslına bakılırsa, *aşk insanın aklını başından alır demek* tam mânâsiyle doğru sayılmaz (Aİ 162).

Bundan fazlası abesle iştigal etmek olacaktı (Aİ 169).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Bilmemezlikten gelmek ona ağır gelmezdi, neden ağır gelmediğini kendine sormazdı (ABH 17).

Ancak *yaşadığına kader dememek* elde değil (ABH 18).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek bana tarifi zor, hoş bir duygu veriyordu (KA 76).

2.4.2.2. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, *vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına* tesadüf gözüyle bakılabilir mi?(MA 11).

Ayyaş Yazar tuvaletten çıkınca *salonun soğumuş olmasına* bir anlam veremedi (MA 44).

Böyle bir soruyu düşünebiliyor olmaktan bile ürktü (GŞÇ 108).

2.4.2.3. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

Bunu düşündükçe ağzı sulanıyordu ancak, şöyle eli yüzü düzgün, gerçekten ilgi çekici yedi kadın hikâyesi bulmak görüldüğü kadar kolay olmadığı için, şimdilik “*Yedi Uyuyanlar*”ı bitirmeyi kafasına koymuştu (MA 19).

Yılbaşı gecesini birlikte geçirmeyi teklif etmeye karar verdim (ST 56) .

Bir gazoz içmeyi özlemiştim serin bir çay bahçesinde (CB 81).

Kütüphanede gürültü yapmak, başkalarını rahatsız etmek yasaktır, diyemem (CB 93).

Belki de böyle bir teklifte bulunmayı, yaşlandığı için kendine tanıdığı bir hak olarak görüyordu (GŞÇ 116).

Ben *ışıkları yakmayı* unuttum (KHY 16).

Yine de Cafer, *gitmek istediği yerlerden gelen bu geminin iskeleye yanaşmasını, huzursuz yolcularını indirmesini* seviyordu (S 231).

2.4.3. İsim-Fiil Grubunun Kelime Grupları İçindeki Durumu

2.4.3.1. İsim-Fiil Grubunun Edat Gruplarında İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Aynı Meryem Ana'nın bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama bir azize olduğu için *hepsinden üstün oluşu / gibi* (MA 13).

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, *yazarlığına müthiş bir damga vuracak bu yepyeni hikâyeyi yazmak / için*, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Varlığını unutmak, başkalarına ait hayatların kırıgn sesleri içinde *kendimi unutmak / için* (ST 52).

Ama ölü çoktan ulaşılmaz bir yere ulaşmış ve sonsuz huzura varmak / için hesaplaşmaya girişmiş olurdu (GSC 112).

Ömrü o resmi yırtmak, yok etmek, beyninden kazımak / için çabalamakla geçti, başaramadı (ABH 31).

Pazar parasından başka oğlana ayakkabı almak / için de para istedi, güçlükle (KHY 19).

Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek / için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk alıyordu (SGBK 31).

2.4.3.2. İsim-Fiil Grubunun İsim Tamlamalarında Tamlayan Olarak Kullanılması

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısıylayla, *kendisinin yedi katlı oluşu / arasında*, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından hareket ederek, epeydir içinde bulunduğu, kendisini kedere ve ümitsizliğe sevk eden acıklı durumdan *kendisini kurtaracak köklü bir kurtuluş arama, daha doğrusu bekleme / dönemine* girmiştir (MA 11).

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, *birkaç patates bulmak / ümidiyle* dışarı çıkmış ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

Oğlanın okula başlama / çağı geldi, kızı anaokuluna verdik (TKM 132).

Onunla birlikte olduğum süre boyunca ben de *evin içine kapanışının / bir parçası* oldum (AL 66).

2.5. Zarf-Fiil Grubu

Zarf-fiil grubu ekleri “-kAn, -A, -I, -AlI, -IncA, -ArAk, -Ip, -dIkçA, -mAdAn, -r...-mAz” ile kurulan fiilimsi grubudur. Zarf-fiil grubu cümlede tarz, bağlama, hâl gibi işlevler üstlenir ve cümlede zarf görevinde kullanılır.

“Zarffiiller fiilin zarf işleyişine girmek üzere aldığı özel şekillerdir.” (Banguoğlu 2000: 427) Banguoğlu zarf-fiilleri başlıca altı anlam bölümüne ayrıldığını söyler: 1. ulama zarffiilleri, 2. hal zarffiilleri, 3. karşıtlama zarffiilleri, 4. zaman zarffiilleri, 5. sebep zarffiilleri, 6. karşılaştırma zarffiilleri’ dir (2000: 428).

“Zarf-fiil grubu, zarf-fiil eki almış bir fiille ona bağlı olan ve ondan önce gelen öğelerden oluşur. Zarf-fiil eki almış fiil yüklemcik durumundadır. Yüklemciğe bağlı olarak, öznecik, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve nesne bulunabilir. Zarf-fiil grubu söz dizimi içerisinde, zarflık olarak kullanılır.” (Özmen 2013: 124).

Mariya Leontiç “Türkçede Fiilimsiler” adlı makalesinde zarf-fiillerle ilgili “zarf-fiiller fiillerin zarf şekilleridir. Zarf-fiiller, hareket hâlini ifade eder ve kişiye bağlanmazlar. Zarf-fiiller esas fiilin durumunu bildirir.” şeklinde açıklama yapar. Ve zarf-fiillerin çokluk eki, isim durum ekleri ve iyelik eklerini almadığını, sadece istisna olarak –DIĞIndA zarf-fiil ekinin iyelik eklerini aldığını, zarf-fiillerin cümlede zarf görevi yaptıklarını belirtir (Leontiç 2017: 75).

2.5.1. Yapı Bakımından Zarf-Fiil Grubu

2.5.1.1. –Ip Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

“Kullanım sıklığı yüksek olan bir zarf-fiildir. Oluşturduğu zarf-fiil grubu, bağlandığı eylemin nasıl gerçekleştiğini belirtir. Ayrıca –mAk suretiyle anlamı da verebilir.” (Özmen 2013: 125).

Bir tek kişi bile *yeşil mozaiklerle kaplı yüzüne bakıp*, vay be! demedi (MA 28).

Mademki yıllarca *yan yana durup* şehre bakmışlardı, şimdi de kaderinin sonundan paylarına düşeni hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Bütün ışıklar sönmeden, şehir büyük bir sessizlik ve yalnızlığa gömülmeden kalktı, *sandalyesini alıp içeri girdi* (ST 51).

Yüksek tavanlı, serin ve pis bir odada, *birbirimize sarılıp ağlaştık* (CB 90).

Mendilleri katlayıp çekmeceme yerleştirdim (CB 93).

Lokmalar yine ağzında büyüyünce, *tepsiyi bir kenara bırakıp gazeteyi açtı* (GŞÇ 102).

Kendine uzun uzun baktıktan sonra *şapkasını alıp* çıktı (GŞÇ 105).

Otobüs *küçük bir köyün içine girip* durdu (KK 130).

Kahvaltılıklara dokunmadım, *çayımı içip* çıktım (KK 138).

Benim de aynı yola sapışımı, medenî olduğu hususunda tereddütlere düşülen bu millete; *eski muharrirlerin gösterdiği muhabbeti yâd etmek olarak telâkki edip*, mazur görünüz (Aİ 157).

Aşk acısı deyip geçmeyin (Aİ 158) .

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, *apartmanın ağır demir kapısını itip içeri girdim* (Aİ 179).

Yere çömelip uzun bir süre yola baktı (ABH 31).

Taksinin kapısını kapatıp lokantaya doğru yürüdüm (KHY 14).

Banyoya gidip suyu açtım, ellerimi yıkayacakken vazgeçtim (K 26).

Bazen köpürür, bembeyaz olur, *bütün ekinleri ellerinden alıp* denize götürür (S 223).

2.5.1.2. –IncA Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

“Oluşturduğu zarf-fiil grubu, bağlandığı fiilin oluş zamanını belirtir.” (Özmen 2013: 124).

Ama bir süre sonra, *Ayyaş Yazar’ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu anlayınca*, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve Ayyaş Yazar’ a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Gerçi Ayyıldız Apartmanı *kadın hastaneye kaldırılınca* ve daha sonra da *huzurevine gönderilince*, bundan bir vicdan azabı duymamış değildi (MA 27).

Ayyaş Yazar *tuvaletten çıkınca* salonun soğumuş olmasına bir anlam veremedi (MA 44).

Evlilik denince, büyük bir ağaç gelirdi aklıma nedense verimli, sevecen, köklü bir ağaç (CB 78).

Biri kirlenince diğeri giyerim (CB 93).

Eee, insan otuz seneyi İstanbul'da geçirince, oralı oluyor demek ki (CB 97).

Lokmalar yine ağzında büyüyünce, tepsiyi bir kenara bırakıp gazeteyi açtı (GŞÇ 102).

Üşüdüm şoförü öyle görünce (KK 131).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Çayı görünce nasıl sevindim anlatamam (Aİ 182) .

Aziz Bey biraz daha büyüyünce tambur annesiyle babasının odasından sessiz sedasız onun odasına geçti (ABH 14).

Gidecek bir yeri kalmayınca dikkati karısının üstünde yoğunlaştı (ABH 64).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43) .

Karanlıkta yatağa oturuyor odaya gelince (K 35) .

Gökyüzünün bir tarafının kızıl bir renk aldığını görünce sabah oluyor sandım önce (K 38).

Buraya yerleştiğimden beri pek az çalan telefonum çalınca şaşırdım (T 139).

Programım bitince bağlasalar durmam (MSZ 221).

2.5.1.3. -ArAk Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Banguoğlu, -ArAk zarf-fiil ekinin ulamalar için kullanıldığını belirtmiştir. “Buna karşılık –erek hal zarffiilleri de daha geniş bir ölçüde ulama için kullanılırlar.” (2000: 429).

Gecenin getirdiği sesleri dinleyerek sigaramı yaktım (ST 50).

Ama annem ve kardeşim, ince bir sızı olarak, yüreğimi zaman zaman kanattı durdu (CB 90) .

Buna aldırma istemeyerek Balık Pazarı'ndan çıkmak ve daha ümitsiz sokaklarda dolaşmak istedi (GŞÇ 108).

Belki de böyle bir teklifte bulunmayı, yaşlandığı için kendine tanıdığı bir hak olarak görüyordu (GŞÇ 116).

Yabancılarla oturup kalkmış, akranı hatta kendinden çok genç kadınlarla da beraber saatler geçirmiş; *bundan zevk almayarak* kendi yalnız ve ürpertili âlemini şiddetle özlemişti (GŞÇ 125).

Güzel de oynar hani, dedi *içini çekerek* (KK 139).

Yine bir hırsız gibi süzülerek dükkânımdan, evime gittim (KHY 18).

Kapıyı niye açmadığını merak ederek ona baktım (MKD 63).

Canım hatırladın mı? dedi retorik beye *beni göstererek* (T 140).

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, kopuk kopuk hikâyeler anlatıyor kendisine ve karısına dair, *oradan oraya atlayarak* (T 149).

Adam *biraz beklemesini söyleyerek* gitti (Ö 199).

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, *uçsuz bucaksız topraklara bakarak* onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.5.1.4. -kAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

“İsimlerin ve sıfat-fiillerin üzerine gelerek zarf-fiil grubu oluşturan *-ken* zarf-fiilinin geniş bir kullanım alanı vardır. Buna bağlı olarak oluşturduğu zarf-fiillerin kullanım alanı da oldukça geniştir.” (Özmen 2013: 127). diyen Özmen bu eki, isim unsuru+ken, -r, -Ar + (i)ken, -mİş/-mUş + (i)ken -AcAk+ (i)ken, -yor + ken şeklinde ayrı başlıklar hâlinde incelemiştir.

Yüzünden birkaç mozaik daha yere düşerken, elli iki yıllık sokağına baktı (MA 30).

Kıvrıkcık saçlı, esmer ve zayıf, üstelik hasta çocuk kucağımda hastaneye giderken, kadınla birlikte yan yana yürürken, onun korkusunu ve şaşkınlığını hatta acısını birlikte yaşarken; gerçeği yaşıyordum (ST 54).

Uyku mahmurluğundan kurtulup tam tadını çıkaracakken, geçiveriyor...” (GŞÇ 123).

Dünyadaki güzel kadınları düşünürken karım hiç aklıma gelmedi (KHY 13).

Muhtar *kayıtlara bakarken* gülüp durdu (EO 13).

Köprüden geçerken üç kuleyi de bir bir gördüm (K 23).

2.5.1.5. –mAdAn Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Mehmet Özmen, bu ek hakkında “ -mAdAn zarf-fiili olumsuzluk bildiren zarf-fiildir. –mAdAn zarf-fiilinin oluşturduğu zarf-fiil grubu, bağlandığı fiilin oluş tarzını ve nasıl gerçekleştiğini belirtir.” demiştir (Özmen 2013: 126).

Türkiye Türkçesindeki -madan/-meden zarf-fiil eki, fiildeki oluşun zaman ve tarzını bildirip, doğrudan doğruya olumlu fiil kök ve tabanlarına eklenir; yapısından gelen özellik dolayısıyla “-madan önce, -maksızın” anlamlarında olumsuz zarf-fiiller türetir (Korkmaz 1995:151).

Leyla Karahan ise “Görülen Geçmiş Zaman eki -DI/Dİ’nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonuna Dair” adlı makalesinde -mAdAn ekinin yapısı ile -dı/-di nin tarz ve bağlama fonksiyonu arasında ilişki kurar. Karahan’a göre “-madın/-medin” eki “-ma+dı/- me+di” zarf fiil ekinin -n ile genişlemiş şeklidir (1990: 341).

Bütün ışıklar sönmeden, şehir büyük bir sessizlik ve yalnızlığa gömülmeden kalktı, sandalyesini alıp içeri girdi (ST 51).

Nereye gideceğini bilemeden yürüdü (GŞÇ 105).

Zihni, o farkına varmadan gördüğü şey ile ölüm arasında bir bağlantı kurdu (GŞÇ 107).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, yoldan geçen bir arabaya bindim (KK 130).

Burada yine eski muharrirlerin bir kısmı gibi bir çift laf etmeden geçemeyeceğim (Aİ 168).

Bütün bunları bilmeden kim bilebilir, kim haklı, kim haksız? (ABH 12).

Fazla düşünmeden kabul etti (ABH 53).

Bana tek kelime etmeden yattı (KHY 22).

Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu görünce, *elimde olmadan* gülüverdim (MKD 67).

Herkes taşınmadan kaloriferler yanmaz demiş, bununla idare edin (AL 72).

2.5.1.6. –Dıkça Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Ben utandıkça üstüme üstüme gelirdi (CB 78).

Köseliğimdi sonra, bu yüzden uzadıkça saçlarımı karımın kesmesiydi (KHY 11).

O bir türlü beni kalemine almadıkça, var olmaya dair ümitlerim de hızla eriyordu (KA 76).

2.5.1.7. –sA Şart Ekiyle Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Gülsevin, “Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine” adlı makalesinde; “Cümlede hiçbir zaman yüklem görevi taşımayan -sA eki, gramerlerin, devamlı yüklem görevi üstlenen fiil kipleri bölümünde değil, fiilden türemiş zarflar olan gerundiumlar kısmında verilmelidir. Kişi eki alıyor olması -sA ekinin gerundium fonksiyonu taşımasını engellemez. Kişi eki almış başka gerundiumlar da mevcuttur. -sA eki şart gerundiumu adı altında verilebilir” şeklinde bakış açısını özetlemiştir (1990: 279).

Leyla Karahan da “-sa/-se Eki Hakkında” adlı makalesinde, -sA şart eki için “Bu ek hangi ölçülerle kip ekleri kategorisine dahil edilmektedir?” sorusu üzerinden makalesini oluşturmuştur. –sA ekinin diğer kip eklerine benzemeyen özelliklerinden hareketle bir kip eki olamayacağını öne sürmüştür. “Kip ekleriyle çekimlenmiş bütün fiiller, -sa/-se ekli fiiller hariç, yargı taşır. –sa/-se eki, istek bildirdiği durumlarda grubun diğer üyeleri ile bu bakımdan bir uyum içindedir. Şart, zaman, sebep fonksiyonlu –sa/-se eki ise yargı taşımadığı için grubun uyumlu yapısını bozar.” (Karahan 1994: 472).

Karahan –sA ekinin kip eki sayılmayıp “zarf-fiil ekleri” kategorisine dâhil edilmesi gerektiğini kanıtları ve tanıklarıyla makalesinde öne sürmüştür.

Ne kadar eski gazete varsa salonun ortasına yığdım (ST 61).

Ölümsüzlüğü bedava verseler almaya niyeti yoktu (GŞÇ 102).

Ölmek istersem ölecek, uyumak istersem uyuyacaktım (KK 130).

Evet dese, dünyayı ayağına serecek adamlar vardır (KK 139-140).

Bir düşünün, cemiyet insanın yaşına başına karışmasa, herkes hayatını böyle mi yaşar? (Aİ 160).

Yahut aynalar, eş dost, basküller bize değiştiğimizi hatırlatmazsa, ne diye giden gençliğimizin arkasından ağlayalım? (Aİ 160).

Bir şey diyemezdim fakat, gözlerimin dolu dolu olduğunu, bir nota daha vursa, gözlerimden yaşlar boşanacağını zannederdim (Aİ 187).

Aziz Bey'e kalırsa sevdiğini alamamış (ABH 15).

İkide bir onun konuşan gözleri aklına gelmese, onu gördüğü zaman vücudunda parmaklarının ucuna kadar bir alev yürümese, dizleri titremese, dili damağı kurumasaydı; Aziz Bey de herkes gibi bir adam olacaktı (ABH 17).

Ölüyorum dese, dediğini anlayacak insanlar arasındaydı artık (ABH 49).

Kurtlar olmasa, bu sessiz beyazlığın içinde kendini yok sanacaktı (KY 44).

Fidan o trene binemezse öleceğini hissediyordu (KY 57).

Süsen babasının kucağına başını koyar, ellerini tutarsa, yaşlı adam yavaş yavaş soluk alabiliyordu (KK 111).

Bir kavga çıksa da, evi terk etsem diye fırsat kolluyordum (TKM 127).

Biz bir uçuruma düştük, bir el bana uzansın ve çıkarsın, Karagül kendi kendine çıkamıyorsa uçurumun dibinde kalsın (TKM 134).

Bir arkadaşım olsa ne iyi olurdu dedim (K 22).

Ama gözlerimi yumarsam onu görüyordum (K 25).

Kendiliğinden çıkmasaymış, kardeşi mahkemeye verecekmiş adamı (AL 62-63).

Hikâyemizin nasıl da basit olduğu düşünülürse, yıllar önce kapanması gerekirdi hesabımızın (T 147).

Gözlerini bir yumsa yüzyıllarca uyuyabilirdi (MSZ 218) .

2.5.1.8. -r/-Ar... mAz Kalıbıyla Kurulan Zarf-Fiil Grubu

Bu zarf-fiil kalıbı eklendiği fiile tezlik anlamı katmaktadır. Gülsel Sev “-r/-Ar ...-mAz Zarf-Fiil Ekinin Kalıplaşmış Kullanımları” adlı makalesinde bu zarf-fiil grubunu ve kalıplaşmış ekleri incelemiştir. Sev, farklı dilcilerin ek hakkındaki görüşlerine değinmiş, ekin farklı kullanımlarına örnekler vermiş ve etimolojisi üzerine değerlendirmeler yapmış. Söz konusu zarf fiil ekinin olumlu -r/-Ar ve olumsuz -mAz

geniş zaman eklerinin 3.tekil şahıslarının art arda eklenmesiyle oluşturulduğunu ifade etmiştir (2006: 13).

O da muhtemelen, *sabahları dükkânını açar açmaz* önce çelik kasasına göz atan, hantal, kof, geceleri kanepede uyuyakalan, korkak, ayakkabıcılık ya da mezecilik yapan bir adamla evlenecekti (ABH 19).

Kadın çıkar çıkmaz çantasını karıştırdım (KHY 19).

Otobüse biner binmez sızdı (MKD 66).

Bir taksiye bindim, *denizi görür görmez* indim (K 22).

2.5.2. Cümledeki Görevlerine Göre Zarf-Fiil Grubu

2.5.2.1. Zarf-Fiil Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

Elli iki yaşındaydı, *yine rakamları toplayınca* yediyi buluyordu (MA 13).

Ama bir süre sonra, *Ayyaş Yazar'ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu anlayınca*, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve Ayyaş Yazar' a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Gerçi Ayyıldız Apartmanı *kadın hastaneye kaldırılınca ve daha sonra da huzurevine gönderilince*, bundan bir vicdan azabı duymamış değildi (MA 27).

Yüzünden birkaç mozaik daha yere düşerken, elli iki yıllık sokağına baktı (MA 30).

Mademki yıllarca *yan yana durup* şehre bakmışlardı, şimdi de kaderinin sonundan paylarına düşeni hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Ayyaş Yazar *tuvaletten çıkınca* salonun soğumuş olmasına bir anlam veremedi (MA 44).

Küçük balkonumda oturup sigara içerdim durmadan (ST 49).

Gecenin getirdiği sesleri dinleyerek sigaramı yaktım (ST 50).

Bütün ışıklar sönmeden, şehir büyük bir sessizlik ve yalnızlığa gömülmeden kalktı, sandalyesini alıp içeri girdi (ST 51).

Böyle düşününce rahatladım (ST 52).

Sokak lambasının zayıf ve bulanık ışığında, *yağan kara bakarak* kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53).

Kıvırcık saçlı, esmer ve zayıf, üstelik hasta çocuk kucağında hastaneye giderken, kadınla birlikte yan yana yürürken, onun korkusunu ve şaşkınlığını hatta acısını birlikte yaşarken; gerçeği yaşıyordum (ST 54).

Ben utandıkça üstüme üstüme gelirdi (CB 78).

Yüksek tavanlı, serin ve pis bir odada, *birbirimize sarılıp ağlaştık* (CB 90).

Biri kirlenince diğerini giyerim (CB 93).

Mendilleri katlayıp çekmeceme yerleştirdim (CB 93).

Eee, insan *otuz seneyi İstanbul'da geçirince*, oralı oluyor demek ki (CB 97).

Nereye gideceğini bilemeden yürüdü (GSÇ 105).

Uyku mahmurluğundan kurtulup tam tadını çıkaracakken, geçiveriyor..." (GSÇ 123).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, yoldan geçen bir arabaya bindim (KK 130).

Otobüs küçük bir köyün içine girip durdu (KK 130).

Üşüdüm şoförü öyle görünce (KK 131).

Kahvaltılıklara dokunmadım, çayımı içip çıktım (KK 138).

Güzel de oynar hani, dedi içini çekerek (KK 139).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Aşk acısı deyip geçmeyin (Aİ 158).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, *apartmanın ağır demir kapısını itip içeri girdim* (Aİ 179).

Aziz Bey biraz daha büyüyünce tambur annesiyle babasının odasından sessiz sedasız onun odasına geçti (ABH 14).

Yere çömelip uzun bir süre yola baktı (ABH 31).

Fazla düşünmeden kabul etti (ABH 53).

Gidecek bir yeri kalmayınca dikkati karısının üstünde yoğunlaştı (ABH 64).

Dünyadaki güzel kadınları düşünürken karım hiç aklıma gelmedi (KHY 13).

Taksinin kapısını kapatıp lokantaya doğru yürüdüm (KHY 14).

Yine bir hürsüz gibi süzülerek dükkânımdan, evime gittim (KHY 18).

Kadın çıkar çıkmaz çantasını karıştırdım (KHY 19).

Bana tek kelime etmeden yattı (KHY 22).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Kapıyı niye açmadığını merak ederek ona baktım (MKD 63).

Arabayı çalıştıramayınca inmeye mecbur oldu (MKD 65).

Otobüse biner binmez sızdı (MKD 66).

Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu görünce, *elimde olmadan* gülüverdim (MKD 67).

O bir türlü beni kalemine almadıkça, var olmaya dair ümitlerim de hızla eriyordu (KA 76).

Muhtar kayıtlara bakarken gülüp durdu (EO 13).

Bir taksiye bindim, denizi görür görmez indim (K 22).

Köprüden geçerken üç kuleyi de bir bir gördüm (K 23).

Banyoya gidip suyu açtım, ellerimi yıkayacakken vazgeçtim (K 26).

O firaklı güzelliğini kaybedeli çok oldu (K 28).

Karanlıkta yatağa oturuyor odaya gelince (K 35).

Gökyüzünün bir tarafının kızıl bir renk aldığını görünce sabah oluyor sandım önce (K 38).

Madamı hatırladığımda renkler kayboluyor, siyah- beyaz hüznü eski bir ekrana dönüşüyor dünya (AL 62).

Buraya yerleştiğimden beri pek az çalan telefonum çalınca şaşırdım (T 139).

Canım hatırladın mı? dedi retorik beye beni göstererek (T 140).

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, kopuk kopuk hikâyeler anlatıyor kendisine ve karısına dair, *oradan oraya atlayarak (T 149).*

Adam biraz beklemesini söyleyerek gitti (Ö 199).

Programım bitince bağlasalar durmam (MSZ 221).

Bazen köpürür, bembeyaz olur, *bütün ekinleri ellerinden alıp denize götürür (S 223).*

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; *yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).*

2.6. Tekrar Grubu

Bir cümlede anlamı kuvvetlendirmek, abartmak ve pekiştirmek için tekrar gruplarına sık sık başvurulur. Tekrar grubu aynı zamanda cümleye etkileycilik ve süreklilik anlamlarını da katar. Genellikle tekrar grubu kurulurken şekil ve anlam ilişkisi ön plana çıkar. Grupta her unsur kendi vurgusunu taşır; kelimeler arasına virgül konmaz.

Karahan, tekrar grubunu , “Bir nesneyi bir niteliği, bir hareketi karşılamak üzere eş görevli iki kelimenin meydana getirdiği kelime grubudur.” şeklinde açıklamış ve maddeler halinde grubun özelliklerini sıralamıştır (2015:60).

“Yinelemeler, anlamı kuvvetlendirir; varlık ve eyleme çokluk, süreklilik ve birliktelik anlamları kazandırır (Karaağaç 2012: 198).

Özmen, ikilemeler hakkında: “İkileme, iki kelimenin güçlendirme, abartma, çoğaltma, birliktelik, sıralama, vb. işlevlerle, peş peşe gelmesiyle oluşan kelime grubudur; ancak, üç kelime ile üçleme de olabilmektedir. İkilemeyi oluşturan kelimeler arasında, anlam ilişkisi yanında, kelime türü, ses benzerliği vb. ilişkiler de bulunur. İkilemelerin arasına başka kelime veya kelime grubu giremez. Kelimeler, birbirlerine eksiz olarak bağlanırlar.” (2013: 75). Açıklamalarını yaparak ikilemeleri, yapı bakımından ikilemeler ve anlamları bakımından ikilemeler olmak üzere iki ana başlık altında incelemiştir.

“Tekrarlar aynı cinsten iki kelimenin arka arkaya getirilmesi ile meydana gelen kelime gruplarıdır. Tekrarı meydana getiren iki kelimenin tekrara iştiraki tamamiyle birbirine eşittir. Fonksiyonları da, şekilleri de, vurguları da birbirinden farksızdır. Eksiz yan yana gelirler ve her iki kelime de kendi vurgusunu taşır. Bu kelime grubunun yapısının temelini kelimelerin arka arkaya tekrarlanması teşkil eder. Bu vasıfları ile tekrarlar en basit, en sade kelime gruplarıdır diyebiliriz.” diyen Ergin, tekrarları “aynen tekrarlar”, “eş manalı tekrarlar”, “zıt manalı tekrarlar” ve “ilaveli tekrarlar” olmak üzere dört başlıkta incelemiştir (2008: 377).

Hatipoğlu ise tekrar grubu için, "Türkçede ikilemelerin ortaya çıkmasındaki etken anlamdır. Türk düşüncesindeki durmadan gelişen anlamlara yeni kalıplar bulmak, kavramları belirtmek için, sözcükleri yan yana getirip bir tek sözcük gibi kullanma yoluna gidilmiştir." şeklinde açıklamıştır (1982: 91).

Delice, tekrar grubunu, "Ya yakın veya zıt anlamlı iki kelimenin arka arkaya getirilmesini ya bir kelimenin ilk sesinin m sesiyle değiştirilerek tekrar edilmesi ya da bir kelimenin ilk hecesinin üzerine m, p, r, s seslerinden birinin ilave edilerek kelimeyle birlikte söylenmesi yoluyla oluşturulan kelime öbekleridir", şeklinde açıklamıştır (2007: 32).

Tekrar grubu cümlede genellikle özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı şeklinde görev yapmaktadır. Ayrıca kelime grupları içerisinde de sıfat ve isim tarzında karşımıza çıkabilir.

2.6.1. Yapı Bakımından Tekrar Grubu

2.6.1.1. Aynı kelimenin Tekrarı İle Oluşan Tekrar Grubu

Zaman zaman onu özlediği de oluyordu (MA 27).

Yani *yavaş yavaş*, yani alabildiğine acı çekerek ölmeyi mi beklemesi gerekiyordu? (MA 31).

Dairelerini *bir bir* gözden geçirdi, içi burkuldu (MA 31).

Birinci kat, *tıklım tıklım* adi sünger yatakla doluydu (MA 32).

Azar azar öleceği, *tel tel* söküleceği düşüncesi ona tarifsiz bir acı verdi (MA 35).

O sırada Rüstem Efendi pislikten muşamba gibi olmuş, *lime lime* bir çarşafı kaplı, soluk yorganına farkında olmadan sıkıca sarındı (MA 36).

Tatlı ama soğuk bir hava akımı Ayyaş Yazar'ın kâğıtlarını *yavaş yavaş* uçurmaya başladı (MA 44).

Küçük tıkrıtlara, fısıltılara, şehrin uzak sokaklarından *kırıla kırıla* gelen kahkahalara, sessiz ağlayışların, kıpırtısız katlanışların *dalga dalga* yayılmasına (ST 49).

Gece çoktan yarılanmış oluyordu ve biz, *ayrı ayrı* balkonlarda oturuyorduk (ST 51).

Bir dakika bile *lak lak* ederken yakalamadım (CB 75).

Burası malum küçük yer, biz de gece hayatını biraz severiz, *sık sık* çıkarız, ailecek olsun, arkadaşlarla *erkek erkeğe* olsun (CB 77).

İçim kıpır kıpırdı, kulağım telefodaydı, çalmadı (CB 77).

Ben utandıkça üstüme üstüme gelirdi (CB 78).

Ama annem ve kardeşim, ince bir sızı olarak, yüreğimi *zaman zaman* kanattı durdu (CB 90).

Kendine *uzun uzun* baktıktan sonra şapkasını alıp çıktı (GŞÇ 105).

Gürül gürül yanan sobanın başında gazete okuyorlardı (KK 138).

Sıra sıra odalar vardı (SVŞ 149).

Ayakkabılarımın içine *kat kat* koyduğum mukavvalardı eski yaralarım, ezildikçe yenilediğim... Pazar günleri evde... gizlice (KHY 11).

Aynı gün içinde *türlü türlü* ruh hallerinden geçiyordu (KY 50).

Süsen babasının kucacağına başını koyar, ellerini tutarsa, yaşlı adam *yavaş yavaş* soluk alabiliyordu (KK 111).

Ben annemin başında *hüngür hüngür* ağlıyordum (EO 14).

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, *kopuk kopuk* hikâyeler anlatıyor kendisine ve karısına dair, oradan oraya atlayarak (T 149).

2.6.1.2. Yakın Anlamli Kelimeler İle Oluşan Tekrar Grubu

Ama bir süre sonra, Ayyaş Yazar'ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza *sessiz sedasız* geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve Ayyaş Yazar'a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Oysa bir hayatı hayat diye, *sorgusuz sualsiz* yaşayanlar için akşam saatlerinde böyle bir felaket ve sıkıntı karışımı duygu olamazdı (ST 55).

Mal mülk sahibiydi ama, şerefsiz bir herifti (CB 84).

Debeleniyor, sallanıyor, rakı *üstüne başına* dökülüyor, ağzından fişkırıyor (CB 86).

Benim *adım sanım* var, dedi Hilmi Bey, hem öz kızım da değil, mesuliyetini alamam (CB 88).

İsmetlere, Halislere, Yorgolara, Cemillere, Dimitrilere alışmışız, hayattaysalar kulakları çınlasın hepsinin, onların *edep erkân* bilmelerine, *yol yordam* bilmelerine alışmışız (CB 96).

Hacı hoca takımından da az çekmedik laf aramızda (CB 97).

Birlikte *yeriz içeriz*, hesabımızı ayrı ayrı öderiz (KK 134).

Eski tabirle gayritabiî, *yalan yanlış* kullanılan şimdiki tabirle “marjinal” telakki edilen bir şahıstan ibaret olduğu için dikkatimi çeken bir manzaranın beni bu noktaya getireceğine; ahbap olmamıza çeşitli içtimaî farklar sebebiyle ihtimal veremeyeceğim cinsten, ihtiyar bir adamla aramızda, bir dostluğun teşekkül edebileceğine anlatsalar inanmaz “Azizim, hayata biraz fazla şairâne bakmıyor musunuz?” (Aİ 153).

Yahut aynalar, *eş dost*, basküller bize değiştiğimizi hatırlatmazsa, ne diye giden gençliğimizin arkasından ağlayalım? (Aİ 160).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Konuşmayı fazla uzatmadık ve öğleden sonra *sarmaş dolaş* mektebi kırdık (Aİ 164).

Akıllı uslu konuşan, makul sualler soran Handan arkadaşlarımın da takdirini kazanmıştı (Aİ 171).

Hâli tavrı sonradan görme olmadığını belli ediyordu (Aİ 172).

Bu utancın altında daha ziyade ezilmemek için, benim sıramda oturanlardan *kırılı büküle* müsaade isteyerek salonu terk ettim (Aİ 176) .

Havadan sudan bahis açtım (Aİ 178).

Bir *suçum günahım* olmadığı halde, sanki Ulvi Efendi yolumu kesecek, kimsin, necisin, ne arıyorsun, beni niye takip ediyorsun şeklinde, ağır sualler soracakmış gibi korkudan titriyordum (Aİ 180).

O vakit ihtiyar kadının *feryat figan* bağırmasına rağmen niye polis çağırmadığını anladım (Aİ 182).

Kanlı canlı, gözünüzün önünde yaşayan, çay içen, sigara yakan bir adamın ağzından, her satırıyla hakikat olduğundan emin olduğunuz böyle bir hayat hikâyesi duymanın, bir muharririn ruhunda yaptığı tesiri anlamak hiç kolay değildir (Aİ 194).

Ne de olsa Bahri o günleri görmüş adamdır, *yol yordam*, *edep erkân* bilir (ABH 10).

Aziz Bey biraz daha büyüyünce tambur annesiyle babasının odasından *sessiz sedasız* onun odasına geçti (ABH 14).

Dostlarının adlarını hatırlayamaz, *hesabını kitabını* tutturamaz oldu (ABH 16).

Doğru dürüst bir iş tutmak gerektir (ABH 16).

Bir gecesi bir gecesine uymayan bu sıradan meyhanenin değişken müşterileri Aziz Bey'in *ağır aksak*, fazlasıyla kederli şarkılarından bunalmaya başladılar (ABH 75-76).

Açık saçık konuştu onlarla, büyük kahkahalar attı, arada bir geçirdi (KHY 13).

Kırık dökük boş saksılar karla dolmuştu (SGBK 32).

İlçenin doktoru *güç bela* hastayı görmeye gelmiş ama elinden bir şey gelmemiş (KK 99).

Eşe dosta, akrabalara, hiç kimseye haber vermemiştim (K 25).

Beyaz köpüklü kurşuni dalgaların ıssız, *uçsuz bucaksız* bir kumsalı dövdüğü yerde fotoğraf çekiyordum (H 54).

Sürücüleri ayırdı, birini polis arabasına bindirmeye çalışıyorlardı *ite kaka* (AL 80).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, geldikleri yerlere dönmek için sabırsızlanırlar, işlerini *yalan yanlış* görürlerken Cafer, adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde yaza doğru yeniden boyanıp süslenecek bir banka oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

2.6.1.3. Zıt Anlamlı Kelimeler İle Oluşan Tekrar Grubu

Doğaldır ki, bu rivayetin gerçeğe *yakından uzaktan* ilgisi yoktu (MA 24).

Ama bildiğim şuydu, insanlarla *içli dışlı* olmak istemiyordum (CB 94).

Kerim saldıracak yer arıyordu kendine, bakınıyor, bunları süzüyor, *ileri geri* laflar söylüyor (CB 99).

Kerim kafayı buldu, *sağa sola* hava yapacağım diye bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir *ölüm kalım* meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal zannediyorlar,” diye mırıldandı yavaşça (GŞÇ 109-110).

Bulduğum yerde cumartesi randevularını vermiş *kızlı erkekli* birçok genç vardı (Aİ 166).

Neyse ki Tahsin Bey *gelir giderdi* arada bir mektebe (Aİ 187).

Karısının soluğu su buharını andırıyor, kurumuş dudaklarından *belli belirsiz* bir inilti çıkıyordu (ABH 69).

İyi kötü bir dükkânım vardı, *iyi kötü* bir karım vardı, başımı sokacak bir evim, evde kaynayan bir tencerem, iki çocuğum vardı (KHY 12).

Karlara *bata çıka* koşmaya başladı (KY 56).

Trenin altında kaldığımı sanmıştı, yamaçtan *düşe kalka* iniyordu (KA 85).

O evin en çok ışığından nefret ediyordum, *gece gündüz* duvarlarda yer değiştiren gölgelerden (K 34).

Demliği çalkalayıp *irili ufaklı* taşların üstüne döktü (YT 131).

2.6.2. Cümledeki Görevine Göre Tekrar Grubu

2.6.2.1. Tekrar Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

Zaman zaman onu özlediği de oluyordu (MA 27).

Dairelerini *bir bir* gözden geçirdi, içi burkuldu (MA 31).

Tatlı ama soğuk bir hava akımı Ayyaş Yazar’ın kâğıtlarını *yavaş yavaş* uçurmaya başladı (MA 44).

O benden habersiz, her akşam olduğu gibi, içini çekiyordu *sık sık* (ST 50-51).

Oysa bir hayatı hayat diye, *sorgusuz sualsiz* yaşayanlar için akşam saatlerinde böyle bir felaket ve sıkıntı karışımı duygu olamazdı (ST 55).

Ama annem ve kardeşim, ince bir sızı olarak, yüreğimi *zaman zaman* kanattı durdu (CB 90).

Şefim *sık sık*, sen yeni mi başladın diye sorar (CB 92).

Kadının ince, solgun dudakları *belli belirsiz* buruldu (GŞÇ 113).

Oyalana oyalana otele doğru yürüdüm (KK 131).

Birlikte yeriz içeriz, hesabımızı *ayrı ayrı* öderiz (KK 134).

Konuşmayı fazla uzatmadık ve öğleden sonra *sarmaş dolaş* mektebi kırdık (Aİ 164).

Bu utancın altında daha ziyade ezilmemek için, benim sıramda oturanlardan *kırıla büküle* müsaade isteyerek salonu terk ettim (Aİ 176).

O hadisenin olduğu gece Bahri iş dönüşü evine gidip yatağına yattı, *uzun uzun* düşündü (ABH 10).

Akasya ağaçları altında, tahta iskemleli kır kahvelerinde *buluşup buluşup* ayrılırdı kadınlardan (ABH 13).

Aziz Bey biraz daha büyüyünce tambur annesiyle babasının odasından *sessiz sedasız* onun odasına geçti (ABH 14).

Açık saçık konuştu onlarla, büyük kahkahalar attı, arada bir geçirdi (KHY 13).

Karlara *bata çıka* koşmaya başladı (KY 56).

Gerçi Noter'le *ara sıra* meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Trenin altında kaldığımı sanmıştı, yamaçtan *düşse kalka* iniyordu (KA 85).

İlçenin doktoru *güç bela* hastayı görmeye gelmiş ama elinden bir şey gelmemiş (KK 99).

Süsen babasının kucağına başını koyar, ellerini tutarsa, yaşlı adam *yavaş yavaş* soluk alabiliyordu (KK 111).

Ben annemin başında *hüngür hüngür* ağlıyordum (EO 14).

Sürücülerini ayırdı, birini polis arabasına bindirmeye çalışıyorlardı *ite kaka* (AL 80).

Okul dışındayken *yerli yersiz* ağlıyordum (HHGKTD 98).

Nasıl olursa olsun, *iyi kötü* yaşayıp gitmek (YY 184).

2.6.2.2. Tekrar Grubunun Özne Olarak Kullanılması

Yahut aynalar, *eş dost*, basküller bize değiştiğimizi hatırlatmazsa, ne diye giden gençliğimizin arkasından ağlayalım? (Aİ 160).

Hâli tavrı sonradan görme olmadığını belli ediyordu (Aİ 172).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, babasının da hatırı sayılır *eşi dostu* vardı (ABH 16).

2.6.3. Tekrar Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.6.3.1. Tekrar Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

O sırada Rüstem Efendi pislikten muşamba gibi olmuş, *lime lime / bir çarşaf*la kaplı, soluk yorganına farkında olmadan sıkıca sarındı (MA 36).

Üst çizgisi tavanla bitişik küçücük pencere, *yırtık pırtık, tozlu / bir bez parçasıyla örtülüydü* (MA 36).

Gece çoktan yarılanmış oluyordu ve biz, *ayrı ayrı / balkonlarda* oturuyorduk (ST 51).

Kerim saldıracak yer arıyordu kendine, bakmıyor, bunları süzüyor, *ileri geri / laflar* söylüyor (CB 99).

Sıra sıra / odalar vardı (SVŞ 149).

Doğru dürüst / bir iş tutmak gerektir (ABH 16).

Kırık dökük / boş saksılar karla dolmuştu (SGBK 32).

Aynı gün içinde *türlü türlü / ruh hallerinden* geçiyordu (KY 50).

Beyaz köpüklü kurşuni dalgaların ıssız, *uçsuz bucaksız / bir kumsal*ı dövdüğü yerde fotoğraf çekiyordum (H 54).

Demliği çalkalayıp *irili ufaklı / taşların* üstüne döktü (YT 131).

Kırık dökük / cümleler ettim, sıradan bir gezgin tarifine uyan (YT 133-134).

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, *kopuk kopuk / hikâyeler* anlatıyor kendisine ve karısına dair, oradan oraya atlayarak (T 149).

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, *uçsuz bucaksız / topraklara* bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

2.6.3.2. Tekrar Grubunun Birleşik Fiilde İsim Unsuru Olarak Kullanılması

Daha sonra soyunup, banyoya giriyor, bir yandan tıraş olurken, bir yandan da ayaklı küveti sıcak suyla dolduruyor, küvete *boylu boyunca* yatıyor, neşesi duruluyor...(MA 15).

Rüstem Efendi ilk kez dünyevi bir korkuyla *burun buruna gelmişti* (MA 46-47).

Bu olay Ayyaş Yazar'ı *allak bullak etmişti* (MA 47).

Bir dakika bile *lak lak ederken* yakalamadım (CB 75).

Ben utandıkça *üstüme üstüme gelirdi* (CB 78).

Ama bildiğim şuydu, insanlarla *içli dışlı olmak* istemiyordum (CB 94).

İsmetlere, Halislere, Yorgolara, Cemillere, Dimitrilere alışmışız, hayattaysalar kulakları çınlasın hepsinin, onların *edep erkân bilmelerine, yol yordam bilmelerine* alışmışız (CB 96).

O vakit ihtiyar kadının *feryat figan bağırmasına* rağmen niye polis çağırmadığını anladım (Aİ 182).

Dostlarının adlarını hatırlayamaz, *hesabını kitabını tutturamaz* oldu (ABH 16).

Saatlerdir *ses seda çıkmamıştı* (SGBK 40).

Ben annemin başında *hüngür hüngür ağlıyordum* (EO 14).

Zaten kırık bir şeyler, yıllar önce çatlamış, yavaş yavaş dağılmıştı, hepsi *tuzla buz oldu* (K 24).

Çok yaşlanmıştı dedi, parkinsonluydu, *eli ayağı tutmuyordu* (AL 74).

İçi içine sığmıyordu aşktan (S 165).

2.7. Edat Grubu

Karahan, edat grubunun bir isim unsuru ile bir çekim edatından meydana gelen kelime grubu olarak tanımlanır (2015: 62).

Delice, “Türkçe Sözdizimi” eserinde edat öbeklerini bağlama edatı öbeği, çekim edatı öbeği, ünlem edatı öbeği ve pekiştirme edatı öbeği olarak gruplandırır ve bunları örneklendirir (2007: 20).

“İsimlerden sonra gelip onların söz içinde başka unsurlarla ilişkilerini kuran kelimelere takı (postposition) adını veriyoruz.” diyerek Banguoğlu edat grubunu “takı” olarak adlandırmıştır (Banguoğlu 2000: 385).

Zuhal Kültürel edat grubu için, “ İsim soylu bir kelime ile bir edattan meydana gelen kelime grubudur. Edatlar tek başlarına anlamları olmadığı için isim soylu kelimelerden sonra gelerek onların başka öğelerle ilişki kurmalarını sağlayan kelimelerdir. Bu kelime grubu kaynaklarda genellikle edat grubu veya takı öbeği olarak değerlendirilmektedir.” (2009: 20).

“Arapça bir kelime olan edat, alet ve vasıta demektir. Gramer unsuru olarak da edatlar tek başlarına manaları olmayıp ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan alet sözlerdir, vasıtalarlardır.” (Hacıeminoğlu 1992: V).

“Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için mânâlı kelimeler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlara da vazifeli kelimeler diyebiliriz.” (Ergin 2008: 348).

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, adlardan ve ad soylu kelime gruplarından sonra gelerek anlam açısından onlara sıkı sıkıya bağlanan, işlev açısından da eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran sözlerdir (Korkmaz 2009:192).

Edatlar eklendikleri isme miktar, yön, sebep, benzerlik, zaman, şart vb. işlevler katmaktadır. Tek başlarına herhangi bir anlamı olmayan edatlar isme eklendiğinde geçici süreyle değişik anlamlar ihtiva ederler. İsim unsuru önde olmak şartıyla ismin ardına edat eklenir ve böylece bir edat grubu kurulmuş olur. Edat eklendiği isim veya fiillerle anlam ilişkisi kurarak cümlede farklı görevler üstlenirler.

2.7.1. Yapı Bakımından Edat Grubu

2.7.1.1. “gibi” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

“*gibi*” edatı benzetme fonksiyonunda kullanılan bir edattır.

Ergin, *gibi* edatıyla ilgili şunları söylemiştir: “*kip* «kalıp» kelimesinin *kip-i* iyelik şeklinden çıkmıştır. Azeri sahasında *kibi* ve *kimi* şekillerinde görülür. Eski Anadolu Türkçesinde instrumentalli *gibin* şekline de rastlanır. *bigi*, *gibi*’nin hece yer değiştirmesiyle aldığı şekil olup Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmıştır. *tek* «gibi» eskiden beri Batı Türkçesinin Azeri sahasında kullanılan bir edattır. Eski Türkçedeki asıl şekli *teg* idi. Azeri sahasında *tek* veya *teki* şekillerinde kullanılır. *teki* yenidir.” (2008: 371).

Konuyla ilgili Gülsel Sev “Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar” adlı makalesinde Türk dilinde yaygın olarak kullanılan *gibi* edatıyla kurulan kalıplaşmış söz öbekleri üzerinde durmuştur (Sev 2012).

Rüstem Efendi ki, *gözlerini bir sağır, kulaklarını bir kör / gibi* eğitmiş, ağzını gerekmedikçe açmamayı, buna karşılık olup biteni hiç kaçırmadan izlemeyi çok iyi öğrenmişti (MA 37).

Sonra *hep düşlediğim / gibi* gülümsedi (ST 65).

Sözünü tutan bir tren / gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Bütün yaşlılar / gibi erken kalkıyorlardı ve genç kapıcı tatlı uykusuna bir türlü kanamadığı için, ancak sekize doğru kaloriferler yanıyordu (GSÇ 122).

Bir hayatı özetler / gibiydi duruşum (SVŞ 143).

Tecrübesiz hafiyeler / gibi yakalarımı kaldırdım ve Ulvi Efendi’yi takibe başladım (Aİ 167).

Ulvi Efendi’nin takip edildiğinden şüphelenmesi için hiçbir sebebi yoktu. Fakat ben aşk heyecanlarınınin kâfi gelmediği hayatıma biraz da esrarengiz bir hava vermek

için, kendi kendime oyun oynuyor, kendimi *âdeta hakikî bir hafîye / gibi* görüyordum (Aİ 168).

Sanki cürmümeşhut halinde yakalanmışım / gibi, kalbim küt küt atıyordu (Aİ 174).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, *şehrin gece olunca uyanan bir dev / gibi* büyüyen sokaklarında, o sokakların yerlileri onu arıyor (ABH 10).

Güneşten ağır ağır gölgeye geçilir / gibi, pek de anlamadan akşam olur / gibi, ışıklı, neşeli bir yüzdən kederlere geçti Aziz Bey (ABH 12).

Öyle bir aşk bekliyordu ki hayattan, *yüzünde birdenbire patlayan bir tokat / gibi*, onu serseme çevirsin (ABH 13).

Aziz Bey yanlışı yakalamak istedikçe, *rüzgârın durmaksızın ileriye doğru savurduğu sarı bir yaprağa yürür / gibi*, yanlışa yürüdü, onu bir türlü tutamadı (ABH 18).

Kalbi, *durup durup incecik bir su akıtan, kapanmayan bir yara yeri / gibi* sızladı (ABH 45).

Etrafından geçip giden insanların hepsini tanıyor / gibiydi (ABH 49).

Eskiden olduğu / gibi (ABH 65).

Masmavi bir adam görürdüm aynada, *ucuz ve mavi bir etek astarı / gibi* çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Yaşlandığını hissettiği günden beri, *vücudunu nereye gitse peşinden gelen, manasız bir sevgiyi ona vermek için çabalayan bir köpek / gibi* görüyordu (SGBK 30).

Kendi hallerine bıraktığı ağaçlar, *yas tutuyor / gibiydiler* (SGBK 32).

Beyaz ve üzerinde hiçbir işaret olmayan bir labirente düşmüş / gibiydi (KY 53).

Hiçbir şey olmamış / gibi yemek yemeye başladık (EO 14) .

Çağların gerisinden geliyor / gibiydi hikâye (HHGKTD 106).

2.7.1.2. “için ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

uçun edatından geliştiği düşünülen *üçün*, *içün* ve *için* edatları üzerine Zeynep Korkmaz’ın ileri sürdüğü görüş genellikle kabul görmektedir. Korkmaz *uçun* sözcüğünün kökenini sebep bildiren *uç* sözcük kökü olarak belirtir. Sebep ifade eden bu sözcük kökü zamanla genişleyerek edat şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu edat

zamanla da ç sesinin inceltici etkisinden ötürü uçun>içün>için şeklinde günümüze ulaşmıştır (Korkmaz 1995:94-97).

Pythagoras felsefesine göre yedi, dörtle üçün toplamıdır ve bu, *insanın tanrıyla birliğini ifade ettiği / için* kutsal sayılır (MA 11).

Ayyıldız Apartmanı için, bunlara tesadüf demek mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, üç veya kırk bir kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, *kafasına dank etmesi / için* verilmiş işaretlerdir (MA 12).

İşte koca gazeteyi, *bu sayfa / için* alıyordu (GŞÇ 103).

Aslında ne kendisi / için, ne de karşısında dikilen ve yorgun kalbindeki sızı gözlerine vurduğu / için hazin bir manzara haline gelen *bu yaşlı kadın / için* böyle bir temennisi yoktu (GŞÇ 114).

Üç masa bırakılmıştı *benim gibi gecikmiş tatilciler / için* (KK 132).

Halletmekte zorlandığım epeyce meselem olduğu / için sıkıntılıydım (Aİ 158).

Müzikalin biletleri tükendiği / için gişede kuyruk yoktu (Aİ 165).

Ulvi Efendi'nin takip edildiğinden şüphelenmesi / için hiçbir sebebi yoktu (Aİ 168).

Vak'a *altı kişilik bir grup / için*, hoş bir akşam bilmecesi halini aldı (Aİ 171).

Sevgilinin rahatı, huzuru, saadeti / için, kendi arzularına gem vururlar (Aİ 173).

En büyükleri değilse bile, *onların bir altı sanatçılar arkalarında çalması / için* Aziz Bey'i bizzat telefonla ararlar, bu da yetmezse ricacılar koyarlardı araya (ABH 13).

Mevsim yaz olduğu / için vitrinde sadece, maviye boyanmış tilki kürkünden yapılma kısa bir ceket duruyordu (ABH 34).

Tuğla dolu el arabasını devirdiği / için kendini tokatlamaya kalkan kalfayı adamakıllı dövüp işi bıraktı (ABH 52).

Yakın çevrede kimseler olmadığı / için kilitlemeye gerek duymadığı kapıyı çekip çıktı (KY 43).

Çalışmamızda “için” edatının “-mAk için” şeklinde kullanımına da oldukça sık rastlanmıştır.

Kendimi unutmak / için, seslerle oyalanıyordum (ST 49).

Ama ölü çoktan ulaşılmaz bir yere ulaşmış ve *sonsuz huzura varmak / için* hesaplaşmaya girişmiş olurdu (GŞÇ 112).

Sonbaharın tadını çıkartmak / için gelmiştik sözde (KK 129).

Fakat ben *aşk heyecanlarınınin kâfi gelmediği hayatıma biraz da esrarengiz bir hava vermek / için*, kendi kendime oyun oynuyor, kendimi âdeta hakikî bir hafiye gibi görüyordum (Aİ 168).

Cemiyette bir mevki sahibi olmak / için gayret etmeyi, aklıma bile getirmedi (Aİ 197).

Ruh, *başına kara bir hale takarak göğe yükselmek / için* çırpınır ama vücut dünyalıdır; yer, içer yaşar (ABH 21-22).

Pazar parasından başka oğlana ayakkabı almak / için de para istedi, güçlkle (KHY 19).

Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek / için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk alıyordu (SGBK 31).

Para kazanmak / için uğraşmam gerekmiyor (K 27).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, *geldikleri yerlere dönmek / için* sabırsızlanırlar, işlerini yalan yanlış görürlerken Cafer, adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde yaza doğru yeniden boyanıp süslenecek bir banka oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

2.7.1.3. “diye” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Eski metinlerde “*tip, tiyü, tiy, deyü*” şeklinde karşımıza çıkan edat Türkçe kökenli bir edat olup günümüzde “diye” şekliyle kullanılmaktadır. “diye” edatının kullanıldığı isim unsuru bir cümledir ve “diye” edat gruplu yapı cümlede zarf görevini üstlenir.

Valla, çok bekledim *bir gün geç kalsın da fırçamı atayım / diye*, gelmedi be kardeşim! (CB,74).

Bekir Çavuş’a mı yenilmiş / diye hayret etti millet (CB 83).

Şefim sık sık, *sen yeni mi başladın / diye* sorar (CB 92).

Kerim kafayı buldu, *sağa sola hava yapacağım / diye* bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

“*Acaba en sona ben mi kaldım?*” / diye düşündü (GŞÇ 103).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “*Yaşlıları aptal zannedyorlar,*” / *diye* mırıldandı yavaşça (GŞÇ 109-110).

İlk gece belki yemek yiyemem / diye yolluk verdiler yanıma, benim yüreğim iki kat oldu (SVŞ 146).

Biraz tahkikat yapayım / diye düşündüm (Aİ 174).

Aslına bakılırsa “*Ben tamburi olayım,*” *filan / diye* bir derdi yoktu gençliğinde (ABH 13).

Oyun olsun / diye yayı sürter dururdu tambura (ABH 14).

Araya girer de babasıyla barıştırır / diye çok sevdiği halasına bile hiç uğramadı (ABH 27).

Fazla para gitmesin / diye elektrik sobasını arada bir söndürdüm (KHY 19).

Bu, *arka tarafı çok ilgi çekici demek olabilir / diye* düşünerek o sıkıcı daireyi hemen görmek istedim (KK 92).

Dönüp el sallasın / diye bekliyorum, çoğu zaman unutuyor (K 28).

Bazen kendime kızıyorum, *Madamın varlığının anaforuna kapılacağımı nasıl bilemedim / diye* (AL 62).

Örneklerin tümünde “diye” edatı bir cümleden sonra yer alırken bir örnekte cümle olmadan kelime grubundan sonra yer almıştır:

Gamlı meyhane / diye adımız çıkmış (ABH 77).

2.7.1.4. “rağmen” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

“Arapça bir edattır. –dığı halde, -la beraber, -a karşı anlamlarındadır.” (Hacıeminoğlu 1992: 77).

O vakit *ihtiyar kadının feryat figan bağırmasına rağmen* niye polis çağırmadığını anladım (Aİ 182).

Vakit öğleyi epeyce geçmiş olmasına rağmen, güneş dayanılmayacak kadar sıcaktı, Aziz Bey bu kadar bol ışık karşısında kör olacağını sanıyordu (ABH 30).

Aynı saçlar, aynı hava, hatta aynı eda olmasına rağmen, kız Maryam değildi (ABH 44).

Ama *bütüin bunlara rağmen*, sonumun böyle olmasını istemezdim (KHY 11).

Malum, *gençlik her şeye rağmen* ümittir, yaşanacak uzun yıllar varken, henüz her şey için vakit vardır (TKM 130).

2.7.1.5. “başka” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Ergin, “Türk Dil Bilgisi” kitabında “*başka*” nın Osmanlı sahasının başkalık edatı olduğunu ifade etmiştir (2008: 371).

Apartmanın bulunduğu çevrede, rivayete *Bezmin hanım’dan başka* gönülden inanan olmadığı gibi, kimse rivayetin içerdiği inceliklerin farkında olmadı, kimse umursamadı (MA 28).

Bütüin bunlardan başka; halinde, havasında bir canlılık, bir neşe, bu gece iki kişi olacağını bilmenin huzuru vardı (MA 120).

Ondan başka kimselerin duyamayacağı bu sesler ruhuna tatlı bir huzur verdi (SGBK 32).

2.7.1.6. “kadar” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Arapça bir edat olan *kadar* isimlerin yalın haliyle kullanıldığı gibi genellikle önüne yönelme hali eki alarak da kullanılmaktadır.

Nedir Ayyıldız Apartmanı’nı *kedere ve ümitsizliğe sevk edecek kadar* acıklı durum? (MA 11).

Bin dokuz yüz kırk iki yılında yapılmıştı, *rakamları tek bir sayı elde edinceye kadar* topluyor, karşısına yedi çıkıyordu (MA 13).

Telaşla yukarı çıkıp kapısını çaluncaya kadar, yine her şeyi duydum (ST 53).

Hava biraz güneşli olsaydı, birkaç tane kuş görebilseydi sokakta, *belki onu bugünlük idare edecek kadar* teselli bulabilirdi (GŞÇ 105).

Sesindeki memnuniyet *elle tutulacak kadar* barizdi (GŞÇ 115).

Ne ayıp olacak kadar erken, *ne de sabır taşıracak kadar* geçti (GŞÇ 120).

Benden sonra biri gelip yatana kadar (SVŞ 148).

On birde dediğime göre, *on bir buçuğa, bilemedin on ikiye kadar* beklemem makul olurdu (Aİ 162).

Canan *tam mânâsiyle kavuşuluncaya kadar* candan evvel gelir (Aİ 173).

Birbirlerini tüketerek besleyen, *böylece var olanların yaşadığı nokta kadar* bir toprak parçası üzerinde kısa sayılabilecek ömrü hızlıca tükendi (ABH 12).

İkide bir onun konuşan gözleri aklına gelmese, onu gördüğü zaman vücudunda *parmaklarının ucuna kadar* bir alev yürümese, dizleri titremese, dili damağı kurumasaydı; Aziz Bey de herkes gibi bir adam olacaktı (ABH 17).

Ne çoğu zaman olduğu kadar sert, *ne de kendinden beklenmeyecek kadar* yumuşak tarzla koltuğuna oturdu (ABH 25).

Nefesi *ıslak denecek kadar* buğuluydu (ABH 51).

Aslında *Vuslat'ı kaybetmek kadar* yapayalnız kalmaktan da korkuyordu (ABH 72).

Trenin kapısına kadar gelmişti, uzanıp açmayı başardı ama bir türlü binemiyordu (KY 56-57).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89).

Masamın üstü *hiç olmadığı kadar* dolu, kafam *hiç olmadığı kadar* karışık (AL 59).

2.7.1.7. “önce/sonra” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Leyla Karahan “‘Sonra, Önce Kelimelerinin Edat Kategorisindeki Durumu’” adlı makalesinde önce ve sonra kelimelerini söz dizimindeki işlevlerine göre isim, zarf ve edat olarak değerlendirmiş, özellikle edat olarak kullanıldığı örneklerde edatların niteliklerine aykırı kullanım özelliklerini örneklerle ortaya koymuştur (Karahana 2007).

Ama *bir süre / sonra*, Ayyaş Yazar'ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve Ayyaş Yazar'a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Ona bir bakardı / önce, sonra kucağına alırdı, çocuğun başını göğsünde bastırırdı (ST 51).

Hadiseden birkaç saat / sonra, Aziz Bey evine gitti (ABH 9).

Nerdeyse otuz yıl önce (TKM 117).

Karahan, konuyla ilgili makalesinde –DAn sonra ve –DAn önce yapısına özellikle dikkati çekmiş ve bu konu hakkında birçok araştırmacının fikrini belirttiikten sonra kendi görüşünü sıralamıştır:

“–DAn sonra ve –DAn önce yapısı içindeki sonra ve önce kelimeleri, zaman, yer, sıra anlamlarını korudukları, isimlerle aralarına pekiştirici veya derece bildiren bir unsur alabildikleri, ortak bir isim etrafında art arda kullanabildikleri örneklerde birer zarftır. Zarf olarak kullanıldıkları örneklerde ortaya çıkan yapı ise nitelik isimleriyle yapılan ondan güzel, senden çalışkan, bizden neşeli gibi kelime gruplarından hiç farklı değildir. Gerek bu gruplar, gerekse senden sonra, benden önce vb. gruplar bir “uzlaşma grubu”dur. Gerçek anlamlarını kaybettikleri örneklerde ise zaten diğer özellikler de ortadan kalkmakta ve bu kelimeler edatlaşmaktadır. Bu kelimelerin edat olarak kullanıldıklarında ortaya çıkan yapı “senin ile, onun için, eve doğru, dünden beri” örneklerinde olduğu gibi bir edat grubudur.

–DAn sonra ve –DAn önce yapısı içerisindeki sonra ve önce kelimelerinin anlam ve kullanım özellikleri dikkate alınmadan sadece edat kategorisi içinde değerlendirilmesi doğru değildir. Sonra ve önce kelimeleri de –DAn sonra ve –DAn önce yapısı içinde her iki fonksiyona sahip olan kelimelerdir. Bundan dolayı bu kelimelerin –DAn sonra ve –DAn önce yapısı içindeki türü, anlam ve kullanım özellikleri dikkate alınarak belirlenmelidir.” (Karahan 2007:47).

Bunun gibi birkaç tecrübeden / sonra, karşısına hep yedi sayısının çıktığını fark etti (MA 13).

“Yedi Uyuyanlar”ın üstünde *enine boyuna düşündükten / sonra,* hikâyesini kurmuştu (MA 19-20).

Kendine uzun uzun baktıktan / sonra şapkasını alıp çıktı (GŞÇ 105).

Bir müddet bekledikten / sonra, canım sıkıldı (Aİ 165).

Bir çeyrek saat kadar bekledikten / sonra dönmeğe karar verdim (Aİ 169).

Bir vakit öylece dikildikten / sonra kararımı verdim, apartmanın ağır demir kapısını itip içeri girdim (Aİ 179).

Bir gün *mektepe dağıldıktan / sonra* Tahsin Bey'i piyano çalarken buldum (Aİ 193).

Herkes gittikten / sonra, meyhanenin ışıkları teker teker söndürülürken masaya boşaltılan bakır kaptaki bahşişlerden payına düşeni aldı (ABH 46).

Zeki biraz oturduktan / sonra kalktı (ABH 73).

Altıncı gecenin yaşanmayacağını anladıktan / sonra, kendime üç soru sordum (KHY 15).

Koltuğa oturup terasına baktıktan / sonra, beni hatırlarsınız dedi (KK 98).

Kızını bırakamadığı için *ölüm izni bittikten / sonra* yıllık iznini de kullanmış (KK 100-101).

2.7.1.8. “göre” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Karşılaştırma ifade eden bu edatın birleştiği isim veya zamir ardından yönelme hâl ekini alır. “göre” edatı Türkçe kökenli bir edattır.

Pythagoras felsefesine göre yedi, dörtle üçün toplamıdır ve bu, insanın tanrıyla birliğini ifade ettiği için kutsal sayılır (MA 11).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, *her biri kendine göre* bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

On birde dediğime göre, on bir buçuğa, bilemedin on ikiye kadar beklemem makul olurdu (Aİ 162).

Klarnetçi Bahri'ye göre Zeki'nin meyhanesinde o gece yaşanan, acıklı bir hadisedir (ABH 10).

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, önünden demiryolu geçen, ürkütücü, büyük ve bakımsız bir evde tek başına yaşıyordu (KA 77).

Madamın iddiasına göre kendisi ve Nesim hakkında (AL 59).

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, önünden demiryolu geçen, ürkütücü, büyük ve bakımsız bir evde tek başına yaşıyordu (KA 77).

2.7.1.9. “ile ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Bu edat isme birliktelik veya vasıta anlamı katar. Çoğu zaman önündeki isimle ekleştiği de görülmektedir. Zamirlerle de kullanılan edat, bağlaç olarak da nitelendirilebilmektedir.

Kafası gördüğü o manidar rüya ile doluyken, naylon terliklerini giydi (MA 38).

Yukarıdaki örnek dışında incelediğimiz metinlerde “ile” edatı vasıta hal eki şeklinde kelimeye bitişik olarak kullanılmıştır:

Çatıdan şehre bakmaya çalıştı, kendinden uzun binaların sert ve soğuk yüzleriyle karşılaştı sadece (MA 35).

Başkalarının hayat sesleriyle kendimi unutuyordum ya, bu kadarı yetiyordu (ST 50).

Eski tabirle gayritabiî, *yalan yanlış kullanılan şimdiki tabirle “marjinal”* telakki edilen bir şahıstan ibaret olduğu için dikkatimi çeken bir manzaranın beni bu noktaya getireceğine; *ahbap olmamıza çeşitli içtimaî farklar sebebiyle* ihtimal veremeyeceğim cinsten, *ihtiyar bir adamla* aramızda, bir dostluğun teşekkül edebileceğine anlatsalar inanmaz “Azizim, hayata biraz fazla şairâne bakmıyor musunuz?” (Aİ 153).

Eski lisanla yazmamın ikinci sebebi, hikâyemin muhteviyatıyla alâkalı (Aİ 156).

Aslına bakılırsa, aşk insanın aklını başından alır demek *tam mânâsiyle* doğru sayılmaz (Aİ 162).

Bilhassa başka kızlarla meşgul oldum (Aİ 164).

Günlerdir gizli bir sevinçle bekliyordu zaten (ABH 11).

Aziz Bey soğuk ve küstah bir edayla süzdü Vuslat’ı (ABH 57).

Aziz Bey’i önce kendine doğru hızla çekti sonra çok sert bir hareketle kapıdan dışarı itti (ABH 86).

Bu kadarla kalsa iyiydi (KHY 13).

Babacan tavırlarla gülümsediler, omzuma pat pat vurdular (KHY 14).

Karımın küskün ve kırık sesiyle mırıldanırcasına bir şeyler sorduğunu duydum (KHY 18).

Dürüst, namuslu bir yüzle gülümsedim kadına, sonra bu küçük aksilikten zararsız kurtulmuş olduğu için memnun kadının ağır kalçalarını sağa sola savurarak kalabalığın içine karışmasını seyrettim (KHY 19-20).

Sonra *dehşet ve şaşkınlıkla karışık bir duygu haliyle* odaya hızla göz attı (KY 45).

Yorgun ve perişan adımlarla kaderime doğru yürümeye başladım (KA 82).

Küçük elleriyle kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş (H 50).

Yönetici yılışık ve geniş bir ağızla gülümsedi (AL 70).

Güneş içmiş saçları ve uzun bacaklarıyla o çıkıp gelir mi diye...(S 232).

2.7.1.10. “Dâir ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

“dâir” edatı, Arapça bir edattır.

Ergin, “Türk Dil Bilgisi” kitabında “dâir” edatını diğer hal edatları başlığı altında ele almış ve âitlik ve bahis edatı olduğunu söylemiştir (2008: 371).

Bazı geceler konuşacağı tutuyor, kopuk kopuk hikâyeler anlatıyor *kendisine ve karısına dair*, oradan oraya atlayarak (T 149).

2.7.1.11. “ beri” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Ergin, “Türk Dil Bilgisi” kitabında “beri” edatını zaman edatları başlığında ele almış, isimken edat olarak kullanılan bir kelime olduğunu söylemiş ve eskiden *berü* şeklinde olduğunu ifade etmiştir (2008: 372).

Çalışmamızda “beri” edatı sürekli olarak *-dAn beri* şeklinde yer almıştır.

Bu yüzden yıllardan beri her sabah böyle yapıyorum (CG, 203).

Genç yaşından beri hayatına giren sayısız kadın, onun kendisine böylesine güvenmesine sebep olmuştu (ABH 23).

Umman diğer kadınlara tıpatıp benzediğinden *beri* (K 36).

Buraya yerleştiğimden *beri* pek az çalan telefonum çalınca şaşırđım (T 139).

Günlerden *beri* ilk defa Fidan'ın ağzından çıkan bu kelime Eşber'i sersemletti (KY 55).

Pek eskiden *beri* bahçelerimize girmiş ve bilhassa havuz kenarlarının süslenmesinde kullanılmıştır (KK 95).

2.7.1.12. “üzere” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

İncelediğimiz eserlerde bu edat “-mAk üzere” şeklinde kullanılmıştır. Ergin, edatın eskiden yer ifade ettiğini sonradan sebep fonksiyonu kazandığını söylemiştir (2008: 370).

Aziz Bey hemen yataktan çıktı, sırtına bir hırka aldı, küllenmek üzere olan sobaya birkaç odun attı (ABH 69).

Gözlerimde yaş görmek üzere bana baktı, sesim titremiyordu oysa (D 127).

2.7.1.13. “-A karşı” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Suşehri civarındaydık, sabaha karşıydı, kar atıştırıyordu (GK, 211).

Kadınlara kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün Maryam'ın tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine takıldı (ABH 18).

Bir yığın restoran manzaraya karşı sıralanmıştı (HHGKTD 108).

Yine sabaha karşı eve döndüm (KHY 19).

2.7.1.14. “-A doğru” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

Bütün yaşlılar gibi erken kalkıyorlardı ve genç kapıcı tatlı uykusuna bir türlü kanamadığı için, ancak sekize doğru kaloriferler yanıyordu (GSÇ 122).

Aziz Bey’i önce kendine *doğru* hızla çekti sonra çok sert bir hareketle kapıdan dışarı itti (ABH 86).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, geldikleri yerlere dönmek için sabırsızlanırlar, işlerini yalan yanlış görürlerken Cafer, adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde *yaza doğru* yeniden boyanıp süslenecek bir banka oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

Taksinin kapısını kapatıp lokantaya *doğru* yürüdüm (KHY 14).

Yorgun ve perişan adımlarla *kaderime doğru* yürümeye başladım (KA 82).

2.7.1.15. “bile ” Edatı İle Kurulan Edat Grubu

“*bile dahi*’nin daha kuvvetlisi olan bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Sonuna geldiği unsuru daha önce gelen veya bahis konusu olan bir unsura bağlarken kuvvetle belirtir. Hem ismin, hem fiilin sonuna gelebilir: *bunu çocuk bile yapmaz, taşıtı bile* misallerinde olduğu gibi. Bu edatın kuvvetlendirme fonksiyonu ön plândadır.” (Ergin 2008: 364).

Hatta o müthiş sona *doğru* giderken, *bir valizim bile* olmamalıdır (SVŞ 144).

En büyükleri değilse bile, onların bir altı sanatçılar arkalarında çalması için Aziz Bey’i bizzat telefonla ararlar, bu da yetmezse ricacılar koyarlardı araya (ABH 13).

Araya girer de babasıyla barıştırmı diye *çok sevdiği halasına bile* hiç uğramadı (ABH 27).

Aziz Bey’ den *adlarını bile* duymadığı arabesk şarkıları okumasını istediler (ABH 63).

Gerçi Noter’le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, *özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile* yazmıyordu (KA 76).

Kendi yüzümü bile tanıyamazken onu nasıl tanıdım, bilmiyorum (TKM 124).

Canı çok sıkındı, yemek yemedi, erkenden yattı, *hatta televizyondaki maçı bile* izlemedi, ki oğlumla kocam maçları hiç kaçırmazlar (D 126).

Yaşadığımız yerlerin bittiği yerde başlayan, *geceleri bile* başka türlü sevinçlerle dolu garip yerlere (YY 181).

Annem bile kocaman oluyor, ayaklarının dibinde kalakalıyorum (YY 182).

2.7.2. Cümledeki Görevine Göre Edat Grubu

2.7.2.1. Edat Grubunun Cümlede Zarf Olarak Kullanılması

Buna *daha sonra* geleceğiz (MA 11).

Bin dokuz yüz kırk iki yılında yapılmıştı, *rakamları tek bir sayı elde edinceye kadar* topluyor, karşısına yedi çıkıyordu (MA 13).

Bin dokuz yüz kırk iki yılında yapılmıştı, *rakamları tek bir sayı elde edinceye kadar* topluyor, karşısına yedi çıkıyordu (MA 13).

“*Yedi Uyuyanlar*”ın üstünde enine boyuna düşündükten sonra, hikâyesini kurmuştu (MA 19-20).

Baba ile oğlu birlikte idare ediyor, hepsi *gül gibi* geçinip gidiyorlardı (MA 32).

Kendimi unutmak için, seslerle oyalanıyordum (ST 49).

Telaşla yukarı çıkıp kapısını çalincaya kadar, yine her şeyi duydum (ST 53).

Sonra *hep düşlediğim gibi* gülümsedi (ST 65).

Bekir Çavuş’a mı yenilmiş diye hayret etti millet (CB 83).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Şefim sık sık, *sen yeni mi başladın diye* sorar (CB 92).

Kerim kafayı buldu, *sağa sola hava yapacağım diye* bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

İşte koca gazeteyi, *bu sayfa için* alıyordu (GŞÇ 103).

Kendine uzun uzun baktıktan sonra şapkasını alıp çıktı (GŞÇ 105).

Sesindeki memnuniyet *elle tutulacak kadar* barizdi (GŞÇ 115).

Ne ayıp olacak kadar erken, ne de sabır taşıracak kadar geçti (GŞÇ 120).

Bütün yaşlılar gibi erken kalkıyorlardı ve genç kapıcı tatlı uykusuna bir türlü kanamadığı için, ancak sekize doğru kaloriferler yanıyordu (GŞÇ 122).

Sonbaharın tadını çıkartmak için gelmiştik sözde (KK 129).

İlk gece belki yemek yiyemem diye yolluk verdiler yanıma, benim yüreğim iki kat oldu (SVŞ 146).

On birde dediğime göre, on bir buçuğa, bilemedin on ikiye kadar beklemem makul olurdu (Aİ 162).

Bir müddet bekledikten sonra, canım sıkıldı (Aİ 165).

Tecrübesiz hafiyeler gibi yakalarımı kaldırdım ve Ulvi Efendi'yi takibe başladım (Aİ 167).

Bir çeyrek saat kadar bekledikten sonra dönmeğe karar verdim (Aİ 169).

Sevgilinin rahatı, huzuru, saadeti için, kendi arzularına gem vururlar (Aİ 173).

Sanki cürmümeşhut halinde yakalanmışım gibi, kalbim küt küt atıyordu (Aİ 174).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, apartmanın ağır demir kapısını itip içeri girdim (Aİ 179).

Bir gün mektep dağıldıktan sonra Tahsin Bey'i piyano çalarken buldum (Aİ 193).

Hadiseden birkaç saat sonra, Aziz Bey evine gitti (ABH 9).

Güneşten ağır ağır gölgeye geçilir gibi, pek de anlamadan akşam olur gibi, ışıklı, neşeli bir yüzden kederlere geçti Aziz Bey (ABH 12).

Kalbi, durup durup incecik bir su akıtan, kapanmayan bir yara yeri gibi sızladı (ABH 45).

Aziz Bey soğuk ve küstah bir edayla süzdü Vuslat'ı (ABH 57).

Babacan tavırlarla gülümsediler, omzuma pat pat vurdular (KHY 14).

Altıncı gecenin yaşanmayacağını anladıktan sonra, kendime üç soru sordum (KHY 15).

Karımın küskün ve kırık sesiyle mırıldanırcasına bir şeyler sorduğunu duydum (KHY 18).

Fazla para gitmesin diye elektrik sobasını arada bir söndürdüm (KHY 19).

Yaşlandığını hissettiği günden beri, vücudunu nereye gitse peşinden gelen, manasız bir sevgiyi ona vermek için çabalayan bir köpek gibi görüyordu (SGBK 30).

Koltuğa oturup terasına baktıktan sonra, beni hatırlarsınız dedi (KK 98).

2.7.2.2. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olarak Kullanılması

Aynı Meryem Ana'nın bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama *bir azize olduğu için hepsinden üstün oluşu gibi* (MA 13).

Varlığımı unutmak, başkalarına ait hayatların kırgın sesleri içinde kendimi unutmak için (ST 52).

Deniz çıldırmış gibiydi (KK 131).

Öğlene doğruydı (Aİ 174).

Etrafından geçip giden insanların hepsini tanıyor gibiydi (ABH 49).

Eskiden olduğu gibi (ABH 65).

Kendi hallerine bıraktığı ağaçlar, yas tutuyor gibydiler (SGBK 32).

Beyaz ve üzerinde hiçbir işaret olmayan bir labirente düşmüş gibiydi (KY 53).

Çağların gerisinden geliyor gibiydi hikâye (HHGKTD 106).

Güneş içmiş saçları ve uzun bacaklarıyla o çıkıp gelir mi diye...(S 232).

2.7.3. Edat Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.7.3.1. Edat Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

Nedir Ayyıldız Apartmanı'nı *kedere ve ümitsizliğe sevk edecek kadar / acıklı durum?* (MA 11).

Hava biraz güneşli olsaydı, birkaç tane kuş görebilseydi sokakta, *belki onu bugünlik idare edecek kadar / teselli bulabilirdi* (GŞÇ 105).

Sesindeki memnuniyet *elle tutulacak kadar / barizdi* (GŞÇ 115).

Ne ayıp olacak kadar / erken, ne de sabır taşıracak kadar / geçti (GŞÇ 120).

Vakit öğleyi epeyce geçmiş olmasına rağmen, *güneş dayanılmayacak kadar / sıcaktı*, Aziz Bey bu kadar bol ışık karşısında kör olacağını sanıyordu (ABH 30).

Nefesi ıslak denecek kadar / buğuluydu (ABH 51).

Babanın yüzü kâğıt gibi / bembeyazdı (EO 17).

Masamın üstü hiç olmadığı kadar / dolu, kafam hiç olmadığı kadar / karışık (AL 59).

2.7.3.2. Edat Grubunda İsim Unsurunun Bir Cümleden Oluşması

Edat grubunda bazen isim unsurunun bir cümleden oluştuğu görülmektedir. Bunu sağlayan da çoğunlukla “*diye*” edatıdır. Ancak Ayfer Tunç’un öykülerinde farklı olarak bunu sağlayan “*gibi*” edatına da pek çok örnekte rastlanmıştır.

Valla, çok bekledim bir gün geç kalsın da fırçamı atayım diye, gelmedi be kardeşim! (CB,74).

Bekir Çavuş’a mı yenilmiş diye hayret etti millet (CB 83).

Şefim sık sık, sen yeni mi başladın diye sorar (CB 92).

Kerim kafayı buldu, sağa sola hava yapacağım diye bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

“Acaba en sona ben mi kaldım?” diye düşündü (GŞÇ 103).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal zannediyorlar,” diye mırıldandı yavaşça (GŞÇ 109-110).

İlk gece belki yemek yiyemem diye yolluk verdiler yanıma, benim yüreğim iki kat oldu (SVŞ 146).

Biraz tahkikat yapayım diye düşündüm (Aİ 174).

Sanki cürmümeşhut halinde yakalanmışım gibi, kalbim küt küt atıyordu (Aİ 174).

Güneşten ağır ağır gölgeye geçilir gibi, pek de anlamadan akşam olur gibi, ışıklı, neşeli bir yüzden kederlere geçti Aziz Bey (ABH 12).

Oyun olsun diye yayı sürter dururdu tambura (ABH 14).

Araya girer de babasıyla barıştırır diye çok sevdiği halasına bile hiç uğramadı (ABH 27).

Fazla para gitmesin diye elektrik sobasını arada bir söndürdüm (KHY 19).

Kendi hallerine bıraktığı ağaçlar, yas tutuyor gibiydiler (SGBK 32).

Bu, arka tarafı çok ilgi çekici demek olabilir diye düşünerek o sıkıcı daireyi hemen görmek istedim (KK 92).

Hiçbir şey olmamış gibi yemek yemeye başladık (EO 14).

Dönüp el sallasın diye bekliyorum, çoğu zaman unutuyorum (K 28).

Nerdeyim? diye düşüneceğim önce (K 39).

Bazen kendime kızıyorum, Madamın varlığının anaforuna kapılacağımı nasıl bilemedim diye (AL 62).

Çağların gerisinden geliyor gibiydi hikâye (HHGKTD 106).

Güneş içmiş saçları ve uzun bacaklarıyla o çıkıp gelir mi diye...(S 232).

2.8. Bağlama Grubu

Türkçede zenginlik ve çeşitliliğiyle dikkati çeken bağlama grubu konusunda birçok araştırmacı fikir beyan etmişlerdir. Özellikle bağlama grubunu oluşturan unsurun bağlama edatı mı yoksa bağlaç mı olduğu fikri tartışmaya açılmıştır (Sev 2012:108). Fakat bu konuda da ortaya çıkan farklı fikirler sonucunda uzlaşının tam olarak sağlanamadığı görülmektedir.

“Bağlama grubu, iki kelime veya kelime grubunun bir bağlaçla birbirlerine bağlanmasıyla oluşur. Bağlama grubuna katılan her iki öge de, kelime veya kelime grubu olabileceği gibi, biri kelime diğeri kelime grubu olabilir. Birbirine bağlaçla bağlanan kelimeler sekiz kelime çeşidinden biri olabilir. Bağlama grubunu oluşturan ögeler arasında, asıl öge yardımcı öge, öncelik sonralık farkı yoktur. Her iki öge de birliğe denk olarak katılır. Bağlama grubunu oluşturan ögelerin her biri, sözdizimi içerisinde, isim işletme eklerinden birini alabilirler. Bu ek kelime grubunun sonuna da gelebilir. Grubun bir başka ögeyle ilişki kurmasını sağlayan bu eklerin, bağlama grubunun oluşmasıyla bir ilgisi yoktur. Kelime grubunu oluşturan ögeler arasındaki ilişki, ögeleri birbirine bağlayan bağlacın özelliğine göre değişir.

Bağlama grupları, *ve, u/ü, vu/vü, hem de, hatta, ile, ilâ, veya, yahut, veyahut, ya da, değil, hem de, hatta, ile, yahut, kâh...kâh, ya...ya, da/de...da/de, ne...ne, hem...hem, gerek...gerek(se)* bağlaçlarıyla kurulur.” (Özmen 2013: 80-81).

Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri adlı eserinde bağlaç için bağlam terimini kullanmış ve “Söz içinde iki kelimeyi aynı değerde iki cümle unsurunu iki yargıyı ve

bazen de iki paragrafı bağlamaya yarayan kelimelere bağlam (conjonction) adını veriyoruz” şeklinde bir tanımlama yapmıştır (1995:390).

Özkan ve Sevinçli, “İki ya da daha fazla ismin sıralama, bağlama, karşılaştırma ve denkleştirme bağlaçları (ve, ile, dahi, ilâ, ya, yahut, veyahut, fakat, ama, değil, ya...ya, hem...hem, ne...ne, dA...dA vb.) ile oluşturduğu kelime grubudur.” şeklinde tanımlar (2013:102).

“Bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve bazen de paragrafları şekil ve anlam açısından birbirine bağlayan, bunlar arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran sözlerdir:

- a) Bağlaçlar da edatlar gibi tek başlarına anlamları olmayan, dolayısıyla “anamlı” değil, görevli olan gramer öğeleridir.
- b) Bağlaçlar yüklenmiş oldukları birbirinden ayrı işlevlerle söze bir takım anlatım incelikleri kattıkları için, bağladıkları öğelerin anlamlarını ve anlatım güçlerini arttırır.
- c) Bağlama işlevinden gelen özellikleri dolayısıyla, kelime, kelime grupları ve cümleler arasında anlatım bütünlüğü, sözde süreklilik sağlar.
- ç) Edatlar ile bağlaçlar arasında bazı şekil ortaklığı bulunmasına karşın, aralarında görevleri ve kullanıldıkları yerler bakımından herhangi bir ortaklık yoktur. Bu nedenle bağlaçlar edat sınıfında (bağlama edatı) yer almaz.
- d) Başka kelime sınıflarından alınmış edat, zaman zarfı, zarf-fiil gibi sözcükler, cümlede bazen bağlaç olarak kullanılabilir halde, bağlaçlar başka bir kelime sınıfına geçemez.
- e) Bağlaçlar, ad soylu öteki anlamlı kelime sınıfında görüldüğü gibi cümlede özne, nesne, tümleç ve yüklem görevi yapmazlar.” (Korkmaz 2009:193-194).

“Bağlama grubu en zayıf, birliği ve yapısı en iğreti olan kelime grubudur diyebiliriz.”(Ergin 2008:380).

Zuhal Kültürel “Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi” adlı eserinde Terim Sözlüklerinde geçen *bağlaç grubu* ve *bağlama grubu* terimlerine değinmiştir.

“Bağlaç grubu: Aynı nitelikteki iki veya daha çok kelimenin bağlaçlı veya bağlaçsız olarak birbirine bağlanmasından oluşan kelime grubudur.

Bağlama grubu: Sıralama, bağlama edatları ile yapılan kelime grubudur. Bugün sıralama edatları *ve ile* bir de ara (...’den...e’ kadar) ifade eden Arapça ilâ’dır. Karşılaştırma edatları ile yapılanlar da bağlama grubu sayılabilir: *hem sen hem ben gibi.*” (2009:22-23).

“Bağlama edatı ve bağlacın ortak özelliği kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil ya da anlam ilişkileri içerisinde birbirine bağlayan sözcük türü olmalarıdır.” (Sev 2012:109).

Bağlama grupları ise araştırmacılar tarafından farklı yönleriyle ele alınmış ve farklı tanımlanmıştır. Konu hakkında bazı fikir ayrılıkları olsa da değişik başlıklarda değerlendirilmiştir.

Banguoğlu, bağlama grubu bahsini eserinde bağlama öbekleri başlığıyla ele almıştır. “Yargı öbeklerini bağlama işleyişleri bir yana, bağlamlar söz içinde aynı işleyişte iki veya daha çok kelimeyi bağlayarak bağlam öbeklerini meydana getirirler.” şeklinde bağlama grubunu tarif etmiştir (1995:510-511).

Delice, bağlama grubunu “Edat Öbekleri” başlığı altında “Bağlama Edatı Öbeği” kısmında ele alır ve bağlama grupları diye ayrı başlık altında incelemez. “Eskilerin terrib-i atfı diye isimlendirdikleri bu öbek için bağlaç grubu, bağlama öbeği, bağlam öbeği, bağlaç öbeği gibi terimler de kullanılmıştır.” (2007:20).

Karaağaç, bağlama gruplarını Bağlama Öbek ve Cümleleri şeklinde adlandırmış cümlelerin bağlanmalarının da bağlama grubu olduğunu aktarmıştır. “Bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim ögesinin veya cümlelerin

oluşturduğu söz öbeğidir. Sıralama söz birlikleri de denen bu öbeklerde ögeler asıl ve yardımcı olarak ayrılmaz. Ögeler denk olarak birbirine bağlanır.” (2009:164).

Bağlama grubu genellikle “ve, veya, fakat, ama, değil, ile, da, dahi, hatta, bile, böyle, galiba, yani, eğer, çünkü, yine, gene, sadece, ancak, ne...ne, hem...hem, ya...ya” bağlama edatlarından oluşur.

Bağlama grupları bazen eksiz bazen de çekim eklerini alıp cümlede isim, sıfat, zarf olabilirler. Bunların yanında cümlede de görev yapabilen bağlama grupları özne, nesne ve yüklem olabilmektedir.

2.8.1. Yapı Bakımından Bağlama Grubu

2.8.1.1. “ ve” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“Sıralama bağlaçlarından olan *ve*, *u/ü*, *vu/ vü*, kelimeleri veya kelime gruplarını, bağlama, ekleme, sıralama ve denkleştirme anlamlarıyla birbirine bağlar. Arapça asıllı olan *ve*, Divan edebiyatında nesirde, Farsça asıllı olan *u/ü*, *vu/vü* bağlaçları ise nazımda kullanılır. Bağlanan ögeler, ikiden fazla ise, *u/ü*, *vu/ vü* veya *ve* bağlacı, en sondaki iki öge arasında bulunur.” (Özmen 2013: 86).

Nedir Ayyıldız Apartmanı’nı *kedere ve ümitsizliğe* sevk edecek kadar acıklı durum? (MA 11).

Fareler ve tahtakuruları ile haşır neşir, daha da düşmüş bir gelecek mi bekliyordu kendisini? (MA 31).

Bir gece, artık *rüzgâra ve soğuğa* dayanamadı (ST 51).

Yanan mumlar ve abajurlardan yayılan yumuşak ışıklar mutsuzluğumu ve küskünlüğümü artırdı (ST 58).

Ama *annem ve kardeşim*, ince bir sızı olarak, yüreğimi zaman zaman kanattı durdu (CB 90).

Böyle zamanlarda yüzünde *şaşkın ve rahatsız* bir ifade vardır (CB 92).

Orta boylu, hafif esmer ve bıyıklıyım (CB 93).

Ne kadar *kocaman ve kanlıydı* gözleri yıllardır bana bakanların (CB 94).

Aksine hava *puslu, kasvetli ve karanlıktı* (GŞÇ 105).

Buna aldirmek istemeyerek Balık Pazarı'ndan çıkmak ve daha ümitsiz sokaklarda dolaşmak istedi (GŞÇ 108).

Orhan *balık ve rakı* istedi (KK 135).

Leyla ve İbrahim'in yatmış olduklarını düşündüm (KK 137).

Rüyamda *sizi ve Peri'yi* gördüm (SVŞ 151).

Tuvalet sırasında ve yemekhanede kavga çıkarıyorum (SVŞ 151).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Arada yaşanan *güzel ve mutlu* günler bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

Fikir ve fiil iyi niyetliydi, masumdu (ABH 24).

Yabancı bir diyarda *yalnız ve çaresizdi* (ABH 33).

Annesine ve babasına birkaç mektup yazdı, hiçbirine cevap alamadı (ABH 43).

Yakası ve kol ağızları mor satenden, siyah, gösterişli bir kostümdü (ABH 56).

Sonra *peçeteyi ve parayı* alıp uzun masanın başına gitti (ABH 84).

Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk alıyordu (SGBK 31).

Birbirine benzeyerek geçen günler bütün duygulara *uzak ve tatsızdılar* (SGBK 32).

Fidan *soğuktan ve bu vahşi ulumalardan* ürperdi (KY 55).

Gece ve gündüz vücudunun kimyasını değiştiriyordu (KA 78).

Kızım *bütün renkleri ve umutsuzca eğlenmeyi* çok seviyor (K 26).

Halâsların kapısındaki mühür ve polislin çektiği bantlar duruyordu daha (H 43).

Evi *karanlık ve sessizlik* kapladı (HHGKTD 104).

İşte *kırmızı ve sıcak dudaklar* imgesi Asude'yle birlikte kadının yalnız yaşadığını sandığı evine yürümleri sırasında zihnini işgal etti (SDÇ 156).

2.8.1.2. “ile” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

“İle bağlacı, iki *isim, isimsi*, veya *isimliği*, bağlama ve birliktelik anlamıyla birbirine bağlar.” (Özmen 2013: 84).

İlk yapıldığı tarih ile bugün arasında, müthiş bir uçurum, bir düşüş vardı (MA 22).

Baba ile oğulu birlikte idare ediyor, hepsi gül gibi geçinip gidiyorlardı (MA 32). Zihni, o farkına varmadan gördüğü şey ile ölüm arasında bir bağlantı kurdu (GSC 107).

Hakikat ile oyun arasındaki hat pek dardır ve herkes biraz aktördür (Aİ 168).

Birbirimizi sanki tamamlıyoruz, sanatla ilimi âdeta kaynaştırıyoruz (Aİ 175).

Aziz Bey ise, dedesiyle babasının karışımı bir adamdı (ABH 15).

Hiç ihtiyacı olmadığı halde Vuslat' a iki gömlekle bir ceket diktirdi (ABH 59).

Anlatacağım hikâye yaşanmadan az evvel ben; otuzla kırk arasındaydım, evliyle bekâr arasındaydım, sağ ile ölü arasındaydım (KHY 11-12).

Yıllardır derin ama hastalıklı bir sevgi ile ağır bir nefreti içine sığdırmış olan kalbi artık bu hızlı yürüyüşlere dayanamaz olmuştu (SGBK 34).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Beni annemle babam birlikte götürmüşlerdi okula (TKM 121).

Karımla kızım televizyon seyrediyorlardı (K 24).

2.8.1.3. “değil” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

Değil edatı, isim cümlelerine gelince cümleyi olumsuz şekle sokup kuvvetlendirme anlamı katar. Bu edatın kullanıldığı cümlelerde bağlanan unsurlar karşılaştırılıp birinin reddedildiği bir anlam çıkmaktadır.

Mehmet Özmen “Türkçede Değil Kelimesi ve Kullanımları” makalesinde “değil” kelimesine geniş olarak yer vermiştir. “Değil, bağlaç olarak kullanıldığı zaman iki unsuru birbirine bağlar. Birbirine bağlanan iki unsur, birer kelimedenden ibaret olabileceği gibi unsurlarından biri veya her ikisi birden kelime grubu olabilir. “Değil”le birbirine bağlanan ve bağlama grubu oluşturan her iki unsur, ilişkiye girdikleri ögeye veya yükleme, birlikte ve gramer olarak eşit düzeyde bağlanırlar.” (1995:338).

Edebiyattan anladığından değil, Ayyaş Yazar'ın başarı derecesini gördüğünden dolayı (MA 14).

Komşusu beyefendi, *ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal zannediyorlar,” diye mırıldandı yavaşıca (GSC 109-110).*

Ben aşkı acıklı değil, güzel bulanlar nev'indenim (Aİ 173).

Gayeme vâsıl olmuştum, fakat *iyi bir hafiyeye olduğum için değil; Ulvi Efendi meraklı ve içli bir hikâyenin, genç bir muharririn ruhunda estirdiği fırtınaları gayet derinden anladığı için (Aİ 184).*

Sanki o an yaşadığı bir aşk değil, ilahî bir çağrıdır (ABH 18).

Sanki yurdundan uzağa düşmüş, garip bir yabancıya değil, bir İstanbul hatırasına bakıyordu (ABH 40).

Annesinin kendini değil, babasını affetmemiş olması içini rahatlatıyordu (ABH 55).

Aştan utandığından değil, babası ilk defa ona böyle bir şey söylediği için kıpkırmızı olmuş, gerisini bir rüya görür gibi yaşamıştı (SGBK 38).

Ama ne yazık ki evli değildim ve bu zincirleme uzayan ilişkiler ağının öznesi değil nesnesiydim (KK 94).

Birbirlerini değil çocuklarını görmek istiyorlarmış sadece (TKM 133).

Onu değil, seni seviyorum demek istedi (K 26).

Oysa unutamadığım şey ev sahibimin ölümü değil, Madamın kendisi (AL 59).

2.8.1.4. “ ya da ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

Bütün dairelerinin depo olmasını ya da terk edilmeyi mi bekleyecekti? (MA 31) (MA).

O da muhtemelen, sabahları dükkânını açar açmaz önce çelik kasasına göz atan, hantal, kof, geceleri kanepede uyuyakalan, korkak, *ayakkabıcılık ya da mezecilik* yapan bir adamla evlenecekti (ABH 19).

Bunun Aziz Bey ya da bir başkası olması hiç önemli değildi (ABH 30).

Neredeyse limana her indiğinde bir Türk gemisinin *birkaç saat ya da birkaç gün* önce demir almış olduğunu öğrendi (ABH 43).

Aşklar uzun zamandır beni *mutlu ya da mutsuz* etmiyordu (AL 64).

Oysa *kocam ya da karımı* sevecen bir anlam çevreler, sen de bilirsin (T 145).

2.8.1.5. “ ama” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

Türkçeye Arapçadan girmiş olan “*ama*” sözcüğü tek başına bir anlamı olmamasına rağmen bir araya geldiği dil birimleriyle çok çeşitli anlamlar kazanabilir. Cümleleri birbirine bağlayan *ama* kullanımı açısından anlam farklılıkları oluşturabilmektedir. İki veya daha fazla cümleyi birbirine bağlayan ama, cümleleri karşıtlık, koşul, sebep, kanıtlama vb. ifadelerle etkiler.

Kerime Üstünova’nın konuyla ilgili yazmış olduğu “Ama’nın İşlevleri” adlı makalesi *ama* sözcüğü ve kullanım alanları üzerine ayrıntılı bir çalışmadır. Üstünova, makalesinde ama’nın cümleleri bağlarken kazandığı anlam boyutunu ele almıştır. Ama’nın on beş anlam boyunu, işlevini başlıklar altında, örnekleriyle sıralamıştır: “Ama’nın karşıtlık işlevi, Ama’nın çelişki bildirme işlevi, Ama’nın beklenen olumluluğu olumsuzlaştırma işlevi, Ama’nın beklenen olumsuzluğu olumluluğa çevirme işlevi, Ama ile birbirine bağlanan iki cümleden ilkinin yorumlanma işlevi, Ama’nın sebep bildirme işlevi, Ama’nın koşul bildirme işlevi, Ama’nın karşılaştırma işlevi, Ama’nın kanıtlama işlevi, Ama’nın benzerlik işlevi, Ama’nın karşı çıkma işlevi, Ama’nın uyarı işlevi, Ama’nın çaresizlik işlevi, Ama’nın kesinlik işlevi, Ama’nın sorgulama işlevi.” (Üstünova 2010).

Aynı Meryem Ana’nın *bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama bir azize olduğu için hepsinden üstün oluşu* gibi (MA 13).

Tatlı ama soğuk bir hava akımı Ayyaş Yazar’ın kâğıtlarını yavaş yavaş uçurmaya başladı (MA 44).

Kış mevsiminin gelmesiyle *serinlemiş ama hâlâ baharat ve çiçek kokan* havayı içine çekti (ABH 48).

Karımın büyük ama ürkün, siyah ama ağlatan gözleri, parmak eklemlerinden fırlamış kemikleriydi (KHY 11).

Yıllardır *derin ama hastalıklı* bir sevgi ile ağır bir nefreti içine sığdırmış olan kalbi artık bu hızlı yürüyüşlere dayanamaz olmuştu (SGBK 34).

2.8.1.6. “ ne...ne ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

Aslında *ne kendisi için, ne de karşısında dikilen ve yorgun kalbindeki sızı gözlerine vurduğu için hazin bir manzara haline gelen bu yaşlı kadın için* böyle bir temennisi yoktu (GŞÇ 114).

Ne sıkıntı, ne yorgunluk (KK 132).

Ben ise *ne mâzimi saklayıp utanmak, ne de büyütmek* istedim (Aİ 197) .

Ne çoğu zaman olduğu kadar sert, ne de kendinden beklenmeyecek kadar yumuşak tarzla koltuğuna oturdu (ABH 25).

Aziz Bey’in *ne adiliği ne dilenciliği ne sütünü bozukluğu* kaldı (ABH 25).

Ortada *ne ritim ne nağme ne de başka bir şey* kalmıştı (ABH 85).

2.8.1.7. “ hem...hem ” Bağlama Edatıyla Kurulan Bağlama Grubu

Hikâyenin hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; *hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava parasının üstünü eksik verdiğini* söylüyordu (GŞÇ 109).

Hem ince ruhlu, duygulu hem dediğim dedik, başı dik (ABH 15).

Toros, Aziz Bey’in hayatında *hem büyük bir gönül borcu duyduğu hem de hiç tanımamış olmayı tercih ettiği* tek insandı (ABH 41).

Karısı o anda gözüne *hem çok yakın hem de hiç görmediği kadar yabancı* göründü (ABH 64).

Sırtını dönmüş insan acı verir, *hem kendine, hem o sırta bakana* (TKM 126).

Hem şehirli, hem köylü eşyalarla doluydu evi (HHGKTD 101).

2.8.2. Cümledeki Görevine Göre Bağlama Grubu

“Bağlama grubu, sözdizimi içerisinde, *özne, nesne, zarf tümleci ve dolaylı tümleç* olabilir.” (Özmen 2013: 81).

2.8.2.1. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

Elbette ki, *Ayyıldız Apartmanı'nın Pythagoras felsefesinden haberli olduğunu ve bu felsefeye dayanarak yedi sayısına taktığını söylemek* mümkün değildir (MA 11).

Tatlı ama soğuk bir hava akımı Ayyaş Yazar'ın kâğıtlarını yavaş yavaş uçurmaya başladı (MA 44).

Yanan mumlar ve abajurlardan yayılan yumuşak ışıklar mutsuzluğumu ve küskünlüğümü artırdı (ST 58).

Ama annem ve kardeşim, ince bir sızı olarak, yüreğimi zaman zaman kanattı durdu (CB 90).

Arada yaşanan güzel ve mutlu günler bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

Fikir ve fiil iyi niyetliydi, masumdu (ABH 24).

Aziz Bey'in ne adiliği ne dilenciliği ne sütünü bozukluğu kaldı (ABH 25).

Bunun Aziz Bey ya da bir başkası olması hiç önemli değildi (ABH 30).

Ortada ne ritim ne nağme ne de başka bir şey kalmıştı (ABH 85).

Gece ve gündüz vücudunun kimyasını değiştiriyordu (KA 78).

Beni annemle babam birlikte götürmüşlerdi okula (TKM 121).

Karımla kızım televizyon seyrediyorlardı (K 24).

Halâsların kapısındaki mühür ve polisin çektiği bantlar duruyordu daha (H 43).

Evi karanlık ve sessizlik kapladı (HHGKTD 104).

Canı çok sıkındı, yemek yemedi, erkenden yattı, hatta televizyondaki maçı bile izlemedi, ki oğlumla kocam maçları hiç kaçırmazlar (D 126).

2.8.2.2. Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

Baba ile oğulu birlikte idare ediyor, hepsi gül gibi geçinip gidiyorlardı. (MA 32)

Yanan mumlar ve abajurlardan yayılan yumuşak ışıklar *umutsuzluğumu ve küskünlüğümü* artırdı (ST 58).

Ev alma komşu al demişler, biz *hem ev aldık hem komşu* (CB 78).

Orhan *balık ve rakı* istedi (KK 135).

Rüyamda *sizi ve Peri'yi* gördüm (SVŞ 151).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama *Delikanlı ile beni* çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Kızım *bütün renkleri ve umutsuzca eğlenmeyi* çok seviyor (K 26).

Oysa *kocam ya da karımı* sevecen bir anlam çevreler, sen de bilirsin (T 145).

2.8.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Hikâyenin hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Bir gece, artık *rüzgâra ve soğuğa* dayanamadı (ST 51).

Tuvalet sırasında ve yemekhanede kavga çıkarıyorum (SVŞ 151).

Sanki *yurdundan uzağa düşmüş, garip bir yabancıya değil, bir İstanbul hatrasına* bakıyordu (ABH 40).

Annesine ve babasına birkaç mektup yazdı, hiçbirine cevap alamadı (ABH 43).

Fidan *soğuktan ve bu vahşi ulumalardan* ürperdi (KY 55).

Sırtını dönmüş insan acı verir, *hem kendine, hem o sırta bakana* (TKM 126).

2.8.3. Bağlama Grubunun Kelime Grupları İçindeki Yeri

2.8.3.1. Bağlama Grubunun Sıfat Tamlamasında Sıfat Unsuru Olarak Kullanılması

Tatlı ama soğuk / bir hava akımı Ayyaş Yazar'ın kâğıtlarını yavaş yavaş uçurmaya başladı (MA 44).

Böyle zamanlarda yüzünde *şaşkın ve rahatsız bir ifade* vardır (CB 92).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Arada yaşanan *güzel ve mutlu günler* bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

Yıllardır *derin ama hastalıklı / bir sevgi* ile ağır bir nefreti içine sığdırmış olan kalbi artık bu hızlı yürüyüşlere dayanamaz olmuştu (SGBK 34).

Benim için *değersiz, hatta adi / bir şeydi* (MKD 60).

Neden *kesintisiz, tatlı ve huzurlu / bir uyku* uyuyamıyorum? diye sordum kendime (MKD 60).

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, *önünden demiryolu geçen, ürkütücü, büyük ve bakımsız / bir evde* tek başına yaşıyordu (KA 77).

Hem şehirli, hem köylü / eşyalarla doluydu evi (HHGKTD 101).

İşte *kırmızı ve sıcak / dudaklar* imgesi Asude'yle birlikte kadının yalnız yaşadığını sandığı evine yürümeleri sırasında zihnini işgal etti (SDÇ 156).

2.8.3.2. Bağlama Grubunun İsim Tamlamasında Tamlayan Olarak Kullanılması

Pythagoras felsefesine göre yedi, *dörtle üçün / toplamıdır* ve bu, insanın tanrıyla birliğini ifade ettiği için kutsal sayılır (MA 11).

Bu üstünlük ve olgunluk / hissi, onu mütevazı olmaya mecbur bırakmıştı (GŞÇ 117).

Leyla ve İbrahim'in / yatmış olduklarını düşündüm (KK 137).

Hakikat ile oyun / arasındaki hat pek dardır ve herkes biraz aktördür (Aİ 168).

Aziz Bey ise, *dedesiyle babasının / karışımı* bir adamdı (ABH 15).

Dükkânların ve evlerin / çöpleri sokağın ortasına yığıldı (KHY 17).

Bahçe öyle olağanüstü, öyle güzel olmuş, yazın ilk aylarında *yaseminlerin, sarmaşık güllerinin ve hanımellerinin / kokusu* ilçeye öyle bir dağılmış ki; o hazin hikâye yine hafızaların diplerine doğru çekilmiş (KK 110).

2.8.3.3. Bağlama Grubunun İsim Tamlamasında Tamlanan Olarak Kullanılması

Aziz Bey'in / ne adiliği ne dilenciliği ne sütünün bozukluğu kaldı (ABH 25).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin / karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

2.9.Unvan Grubu

Bir şahıs ismiyle beraber akrabalık, saygı, hitap, lakap, meslek bildiren kelimenin birleşmesiyle oluşan gruba unvan grubu denilmektedir. Günümüz Türkçesinde unvan grubunda genellikle şahıs ismi önde unvan bildiren isim onun arkasından gelecek şekilde kullanılır. Bu birleşmede herhangi bir ek kullanılmaz. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir.

“Unvan grubu, bir şahıs ismiyle bir unvan veya akrabalık isminden meydana gelen kelime grubudur. Şahıs ismi önce, unvan veya akrabalık ismi sonra gelir. Her iki unsur da hiçbir ek almaz. Doğrudan doğruya yan yana getirilirler.” diyen Muharrem Ergin, unvan ve akrabalık isimlerinin başa getirilmesi durumunda birleşik isim meydana geleceğini söylemiştir (Ergin 2008: 389).

Aynı şekilde Karahan ile Özkan ve Sevinçli de böyle düşünmüştür:

Karahan, bu grupta şahıs ismi başta, unvan ve akrabalık isminin sonda bulunacağını bildirmiştir. Birinci unsuru unvan veya akrabalık ismi olan Sultan Orhan, Dede Korkut gibi kelime grupları unvan grubu değil, birleşik isim olacağını belirtmiştir (2007:68).

Özkan ve Sevinçli, bu kelime grubunda unvan ve akrabalık isimlerinin şahıs isimlerinden sonra gelme zorunluluğu olduğunu ve bu öğelerin yer değiştirmesi durumunda unvan grubu değil, birleşik isim grubu olacağını belirtmişlerdir (2013: 65).

Çalışmamızda bu tarz birleşik isim grubu olan örneklere de rastlanmıştır:

Üstüne vazife olmayan işlere karışmayı pek seven Bunak İhtiyar, kadın kaybolduktan bir ay sonra, semt karakoluna haber vermiş, kapı kırılarak içeri girilmiş, hiçbir olağanüstülük bulunamamıştı (MA 34).

Garson Davut ise her şeyi gördü, biliyor (ABH 11).

Aşağıda verilen örneklerde geçen *Ayyaş Yazar* ifadesi sıfat tamlaması kalıbında olmakla birlikte kalıplaşmadan kaynaklı birleşik isim grubudur.

Edebiyattan anladığından değil, *Ayyaş Yazar'ın / başarı derecesini* gördüğünden dolayı (MA 14).

Ama bir süre sonra, *Ayyaş Yazar'ın / bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu* anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş ve *Ayyaş Yazar'a* ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Ayyaş Yazar'ın / hikâyesine ilişkin asıl problemi buydu (MA 20).

Sev ise unvan grubunu, bir şahıs adı ile bir unvan veya akrabalık gösteren ismin yan yana gelerek oluşturduğu kelime grubu şeklinde tanımlamıştır. “Unvan belirten isim şahıs adından önce de sonra da gelebilir.”diyerek farklı bir görüş ortaya atmıştır (2006:167).

Biz çalışmamız esnasında Karahan'ı esas aldığımız için unvan grubunu da incelerken Karahan'ın fikirleri çerçevesinde değerlendirmelerde bulunduk.

2.9.1. Cümledeki Görevlerine Göre Unvan Grubu

2.9.1.1. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olarak Kullanılması

Oysa bodrum katta *Rüstem Efendi* oturuyordu (MA 36).

Siz yoktunuz *Samim Bey* (SVŞ 146).

Ulvi Efendi de kuyruğa girdi, sırasını beklemeye başladı (Aİ 161).

Hadiseden birkaç saat sonra, *Aziz Bey* evine gitti (ABH 9).

Macide Hanım Aziz Bey'in üstündeki kostümü inceledi, sağına soluna baktı (ABH 56).

Semavi Bey soba lafını duyunca irkildi (SGBK 35).

Serap Hanım pervane oluyordu çevremizde (Y 148).

Bunak *Burhan amca* İndigo Palas'ın apartman aidatı tutarındaki kirayı ödediğimi her seferinde unutuyordu (HHGKTD 93).

2.9.1.2. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olarak Kullanılması

Tecrübesiz hafiyeler gibi yakalarımı kaldırdım ve *Ulvi Efendi*'yi takibe başladım (Aİ 167).

Haklıydı haklı olmasına ama *Aziz Bey*'i tartaklamayacaktı (ABH 10).

En büyükleri değilse bile, onların bir altı sanatçılar arkalarında çalması için *Aziz Bey*'i bizzat telefonla ararlar, bu da yetmezse ricacılar koyarlardı araya (ABH 13).

Karısı *Semavi Bey*'i susarak cezalandırıyordu (SGBK 39).

2.9.1.3. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılması

Aziz Bey' den adlarını bile duymadığı arabesk şarkıları okumasını istediler (ABH 63).

Neyyire Hanım'a gitmeden önce çok tartıştık (Y 145).

2.10. Ünlem Grubu

Bir ünlem (seslenme edatı) ile bir isim unsurunun birleşmesiyle meydana gelen kelime grubudur. Ünlem (Ay ey, hey, bre, be, yahu, ya, a vb.) önce, isim sonra gelir. Ünlem ve isim unsuru eksiz birleşir.

“ Heyecanlı çağrı ve hitap belirten cümle gruplarıdır. Çok defa da ünlemi veya çağrı halindeki ismi cümleye bir virgülle bağlayıp ünlem işaretini cümle sonuna koyarız.” (Banguoğlu 1995:109).

Ünlemler söz içinde konuşanın “acıma, beğenme, sevinme, çaresizlik, korku, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, kıskançlık, pişmanlık, özlem” gibi çok çeşitli duygularını dile getirmeye, karşısındakilere seslenmeye, yanıt vermeye, onları onaylamaya,

reddetmeye ve tabiattaki sözleri taklit yolu ile türetmeye yarayan sözlerdir (Korkmaz 2009:197).

“Heyecanlı çağrı ve hitap belirten cümle gruplarıdır. Çok defa da ünlemi veya çağrı halindeki ismi cümleye bir virgülle bağlayıp ünlem işaretini cümle sonuna koyarız.” (Banguoğlu 1995:109).

Aktan, ünlem grubunun cümlenin kuruluşuna katılmadığını, daha çok seslenme sözleriyle kullanıldığını ve cümle dışı unsur olarak başta, ortada veya sonda bulunabileceğini belirtmiştir (2009: 58).

İncelediğimiz eserlerde ünlemler daha çok ünlem değeri kazanmış kelime ve cümlelerinden meydana gelmiştir. Asıl ünlem ve isimden meydana gelen ünlem grubu örnekleri oldukça azdır. Bu örneklerde de “*be*” seslenme ünlemi kullanılmıştır.

Valla, çok bekledim bir gün geç kalsın da fırçamı atayım diye, gelmedi *be kardeşim!* (CB,74).

Gül biraz *be abi!* (KHY 24).

2.11. Sayı Grubu:

“Sayı öbeği, onluk, yüzlük ve binliklerdeki ara sayıları ifade etmek üzere ortaya çıkmışlardır. Tam sayılar, tek sözle veya sıfat tamlamasıyla ifade edilirken, ara sayıların adlandırılmaları, sayı öbekleriyle yapılır. Sayı öbeğinin kuruluşunda büyük onluk sayı ile küçük tek sayı olmak üzere iki öge vardır.” (Karaağaç 2012: 189).

“ Sayı öbeğinde iki sayı arasında bir toplama ilgisi mevcuttur. Sayı isimlerinde yapılan sıfat tamlamasında ise iki sayı ismi arasında bir çarpma ilgisi bulunmaktadır.” (Delice 2007:29).

Sayıların sıfat tamlaması oluşturması için küçük bir sayıdan sonra büyük sayı gelmelidir: üç yüz, iki bin, sekiz milyon. Sayı gruplarında ise bu yapının tam tersi bir

durum söz konusu olur. Büyük sayıdan sonra küçük sayı gelir: kırk altı, seksen üç, elli bir. Grubu oluşturan sayılar her zaman ayrı yazılırlar.

Bir, üç, yedi, on, *kırk bir* gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Bu şehrin yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, plaka numarasının *otuz dört*, yani dört artı üç, eşittir yedi olması da mı bir tesadüftür? (MA 12).

Ayyıldız Apartmanı için, bunlara tesadüf demek mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, üç veya *kırk bir* kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, kafasına dank etmesi için verilmiş işaretlerdir (MA 12).

Elli iki yıllık ömrü boyunca, birçok aileye, sevgiliye, hayırlı işlerle uğraşanlara, kirlî işlerle uğraşanlara, aydınlık yüzlü insanlara, karanlık yüzlü adamlara mekân oldu, nice kavgalar, intihar teşebbüsleri, delicesine yaşanan aşklar gördü (MA 28-29).

Yirmi iki yıllık polis memuruyum, şimdiye kadar böyle bir şey ne gördüm ne duyduğum (CB 71).

Ben *on beş* gün tatile gideceğim dedi (CB 76).

Otuz iki yaşındayım (CB 83).

Sık sık İstanbul'a giderdi, yok olurdu ortadan, on gün *on beş* gün (CB 88).

Oysa tam *on dört* yıldır, resmî tatil günleri ve yıllık izinler dışında, hemen hemen aynı saatte gelir, odacı İsmail Efendi'nin açtığı kapıdan girerim (CB 92).

Ama nüfusta *dokuz yüz otuz beş* yazar (CB 96).

"*On beş* sene bitti, "dedi kadın (GŞÇ 125).

Tamı tamına *on bir* gün, belki gelir ümidiyle otelde Maryam'ı bekledi (ABH 35).

Sanki *yirmi beş* yaşındaki Aziz Bey'di, dünyayı avucuna almıştı da sıkıp suyunu çıkarmaya hazırlanıyordu (ABH 82).

Kızını kucağından indirmeden *binbir* güçlükle soyup giydiriyor, yemeğini yediriymiş (KK 101).

O yaşlı adam babasıymış, *yetmiş iki* yaşındaymış (TKM 122).

Az buz değil, kadın *seksen üç* yaşında (Y 148).

On iki yaşındaydım (EO 14).

İkisine de minnettardım, *otuz sekiz* yaşında beni doğururken ölen annemi aratmadıkları için (AL 68).

Annem *otuz beş* yaşındaymış ben doğduğumda, babam kırk (HHGKTD 100).

2.12. Birleşik Fiil

Birleşik fiil, bir isimle bir yardımcı fiilin veya fiilin birleşimiyle oluşmaktadır. Bu birleşimde isim önce, fiil ya da yardımcı fiil sonra gelir. Birleşik fiilde ana unsur yardımcı fiil tarafından desteklenen isim ve bunların birleşimiyle ortaya çıkan yeni fiildir. Grubun vurgusu birinci unsur üzerindedir. Birleşik fiiller, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır:

Karahan'a göre birleşik fiiller " Bir hareketi karşılamak veya bir hareketi tasvir etmek üzere yan yana gelen kelimeler topluluğudur. " Karahan birleşik fiilleri işlevlerine göre iki gruba ayırmış ve bu şekilde iki başlıkta incelemiştir: " Bir Hareketi Karşılaman Fiiller" ve " Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller" Ayrıca bunlardan başka "-mAyA başla-, mAk iste-, -mAyA çalış-" kalıplarında, birlikte kullanıldığı hareket isimlerini tasvir eden birleşik fiillerin olduğunu ifade etmiştir (2015:73).

Özkan, Sevinçli, "Bir yardımcı fiilin isim ya da fiille oluşturduğu kelime grubudur." Şeklinde tanımlayıp isim+yardımcı fiil= birleşik fiil ve fiil+zarf-fiil+yardımcı fiil = birleşik fiil diye iki grupta incelemişlerdir (2013:66).

Banguoğlu, "Türkçenin Grameri" adlı eserinde birleşik fiil konusunu "Birleşik Fiil Tabanları" başlığında incelemiş, bu tabanları "Zarf Öbeği Kalıbında, Çekim Öbeği Kalıbında, Bağlam Öbeği Kalıbında" olmak üzere üç başlıkta ele almıştır. Zarf öbeği kalıbında; birleşik fiil tabanları fiillere gelen zarfların bunlarla belirli bir anlamda kaynaşması mahsulü olduğunu belirtmiştir. Çekim öbeği kalıbında ise fiilleri belirtme işleyişleri bakımından zarfların bunlarla kaynaşarak birleşikler meydana getirmelerinin özel bir hal teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bağlama öbeği kalıbında da birleşik fiil

tabanları aynı kalıpta birleşik isim tabanları gibi anlam ve şekil ilişkilerine yapıldığını belirtmiştir (Banguoğlu 1995: 310-318).

Korkmaz, birleşik fiili “isim soylu bir kelimeyle etmek, eylemek, olmak yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü” tarzında açıklamıştır. Karahan’ın da açıkladığı tasviri fiile değinmiş ve tasviri fiili, “Zarf fiil biçimindeki bir esas fiile, bu esas fiildeki oluş ve kılışı tasvir niteliği taşıyan bir yardımcı fiilin özel bir anlam meydana getirecek şekilde birleşip kaynaşmasından oluşmuş birleşik fiil” şeklinde tanımlamıştır (1992: 27).

Delice, birleşik fiili “Osmanlıcada fî’l-i mürekkebe diye adlandırılan, bir yardımcı fiil veya yardımcı fiil gibi kullanılan öz anlamından boşanmış bir fiilin isim, isim öbeği veya bir fiil şekline eklenmesiyle meydana gelen kelime öbeği” şeklinde tanımlamıştır. Ve onları; “Bir Yardımcı Fiil İle Kurulan Fiil Öbekleri ‘Yabancı İsim/ Yardımcı Fiil Yapısında, Fiil+ Zarf-Fiil/ Yardımcı Fiil Yapısında’ Asıl Fiil İle Kurulan Fiil Öbekleri” şeklinde gruplandırır (2007: 24).

Karaağaç ise birleşik fiilleri, “bir isim veya fiile yardımcı fiillerden birini getirerek oluşturduğumuz söz öbekleri” şeklinde açıklamıştır. Yazar, birleşik fiil öbeğini, “isim artı yardımcı fiilden oluşanlar ve fiil artı yardımcı fiilden oluşanlar” olarak ikiye gruba ayırmıştır (2012:190).

Ergin, birleşik fiilleri “İsimle Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller” ve “Fiille Birleşik Fiil Yapan Yardımcı Fiiller” olmak üzere iki başlık altında toplamıştır. İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller içerisine “et-, eyle-, ol-, bulun-, yap-,” yardımcı fiillerini almış ayrıca sıfat-fiille meydana gelen birleşik fiilleri de bu gruba dahil etmiştir. Bu beş yardımcı fiil içerisinde ise et- ve ol- yardımcı fiillerinin esas olduğunu belirtmiştir (1985:386-387).

Bilgegil, birleşik fiilleri; “Yardımcı Fiiller ve Onlarla Teşkil Olunan Birleşik Fiiller, İki Fiilin Birleşmesiyle Teşkil Olunan Birleşik Fiiller, Kaynaşma Yoluyla Teşkil Edilen Birleşik Fiiller” olarak üç başlıkta ele almıştır. İlk başlıkta; etmek, eylemek,

kılmak, buyurmak, olmak yardımcı fiillerinin isim soyundan kelimeleri takip ederek onları fiil haline koyan sözcükler olduğunu söylemiştir. İkinci başlıkta, bir araya gelen bu birliklerde yardımcı fiil olan ikinci fiilin asıl fiilin manasını değiştirdiğini belirtmektedir. Üçüncü başlıkta ise bazı birleşik kelimelerin kendi gerçek anlamlarının dışında bir anlam kazanarak bir birleşik fiil yapısını oluşturduklarını ifade etmiştir (1963:280-282).

Zafar Nazarov, “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Fiillerin Leksik-Gramer Özellikleri” adlı makalesinde çeşitli araştırmacıların yardımcı fiil tanımlarına yer verir. Kaydedilen yardımcı fiilleri, kullanım biçimlerine göre ikiye ayırır: 1. İsim, sıfat, zarf, zamir gibi kelime türleri ile birlikte kullanılan yardımcı fiiller: *ol-, et-, eyle-, kıl-, yap-*; 2. Sadece fiil ile birlikte kullanılan yardımcı fiiller: *ver-, dur-, yaz-, bil-, gel-, koy-, kal-, yat-, gör-, git-*. Nazarov, daha sonra bu başlıkları da tek tek örneklendirerek açıklar. Ünlü Rus dilbilimcisi Kononov’un da birleşik fiilleri incelerken yardımcı fiilleri *analitik tip birleşik fiiller ve sentetik tip birleşik fiiller* olarak ikiye ayırdığını belirtir. Analitik tip birleşik fiillerin isim veya isim soylu kelimeler ile yardımcı fiilin, sentetik tip birleşik fiilin ise iki fiilin bitişmesinden oluştuğuna değinir (2005: 84-85).

2.12.1. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiiller

Bu tür birleşik fiiller bir ismin ardından *et-, ol-, kıl-, eyle-*, yardımcı fiillerinin gelmesiyle oluşur. İsim unsuru başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Buradaki amaç isimi fiil haline getirmektir, bu bağlamda da isme fiil hüviyeti biçilir.

Adnan R. Karabeyoğlu “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Fiiller” adlı eserinde isim+yardımcı fiil yapılarını ayrıntılı bir şekilde ele almış ve yardımcı fiiller üzerine toplu bir çalışma yapmıştır. Yazar bir yardımcı fiilin temel işlevini “önündeki ad unsurunu fiilleştirmek, ad unsurunun bildirdiği varlığı (nesne, durum veya nitelik, iş) bir hareket kavramı haline getirmek” olarak belirtmiştir. Yazar yardımcı fiillerin isimle birleşmesi aşamasında “yardımcı fiillerin önlerindeki ad unsurlarının bir hareket kavramı halinde ifade edilmesini sağlarken gösterdikleri hususiyetlerin söz dizimi ve

anlam bakımından bir kısım işlev ve anlam farklılıklarını da beraberinde bulundurmasına tabidir.” diyerek açıklamıştır (Karabeyoğlu 2008: 17).

Özellikle yardımcı fiiller arasında işlek olarak kullanılan *ol-* ve *et-*’in hem müstakil fiil olarak hem de yardımcı fiil olarak kullanılması dikkat çekicidir. Konuyla ilgili Turgut Baydar’ın “İsim+Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Filler Üzerine” adlı makalesi bu hususiyetleri toplu olarak değerlendirir ve alışlagelmiş görüşlerin aksine farklı bir fikir ortaya atar. “Türkçede fiil soylu kelime ve kelime gruplarında olduğu gibi isim soylu kelime ve kelime grupları da *i-*, *ol-*, *et-* vb. yüklemleştirciler ile yüklem olabilmektedir. Yani Türkçede isim soylu kelime ve kelime gruplarının kip eki almalarını sağlayan yüklemleştirci sadece *i-* fiili değildir. *ol-*, *et-* gibi yüklemleştirciler de vardır.” (Baydar 2013: 64). Yazar makalesinde *i-* cevheri fiili gibi *et-* ve *ol-*’un da yüklemleştirci olarak kullanılabildiğini belirtip birleşik yapılarda anlamın önemli olduğunu ve *et-*, *ol-* ile kurulan birleşik yapılarda anlamsal değişimin yeterince olmadığını öne sürmüştür. Bu bağlamda da *i-* fiili ile *ol-* fiilinin birbirine denk olduğunu belirtip Türkçede birleşik fiil gibi görülen birçok yapının aslında *-i* fiilinin dönüşmesiyle ortaya çıktığı fikrini belirtmiştir. Bu sebeple de isim + yardımcı fiil şeklinde oluşan yapıların birleşik fiil kategorisinden çıkartılarak, işlev birliği olan fiillerin bir başlık altında toplanması gerektiğini öne sürmüştür (Baydar 2013).

2.12.1.1. Yardımcı Fiili “*et-*” Olan Birleşik Fiiller

et- fiili hem bir yardımcı fiil hem de müstakil bir fiil olarak kullanılmaktadır.

Konuyla ilgili en geniş çalışma Gülsel Sev tarafından yapılan “Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı” adlı eserdir. Yazar bu eserinde *et-* fiilini tüm yönleriyle incelemiş ve örneklerle eserini zenginleştirmiştir.

Zafar Nazarov “Türkiye Türkçesinde Yardımcı Fiillerin Leksik-Gramer Özellikleri” adlı makalesinde *et-* yardımcı fiili için şunları söyler: “Türkiye Türkçesinde kullanım sıklığı bakımından *et-* yardımcı fiili ikinci sırada gelmektedir. *Et-* yardımcı

fiiliyle oluşturulan birleşik fiillerde asıl anlam önceki kelimededir. Bu fiil genellikle isim soylu kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.” (2005: 87).

Eski Türkçeden beri kullanılan *et-* fiili özellikle dilimize sonradan giren yabancı isim soylu sözcüklerin yüklem yapımında kullanılmıştır. Dile giren yabancı sözcüklerin fazlalığından ötürü Türkçe kökenli fiiller ve ek-fiillerin yetersiz kaldığı noktada *et-* ve *ol-* fiilleri bu yabancı sözcükleri yüklem yapmıştır (Baydar 2013:59).

Aşağıdaki örnekler de bu yargıyı destekler niteliktedir. Genellikle farklı dillerden Türkçeye giren sözcüklerin *et-* yardımcı fiilinin etkisiyle yüklem olduğu görülmektedir.

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısı, kendisinin yedi katlı oluşu arasında, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından *hareket ederek*, epeydir içinde bulunduğu, kendisini kedere ve ümitsizliğe *sevk eden* acıklı durumdan kendisini kurtaracak köklü bir kurtuluş arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Pythagoras felsefesine göre yedi, dörtle üçün toplamıdır ve bu, insanın tanrıyla birliğini *ifade ettiği* için kutsal sayılır (MA 11).

Nedir Ayyıldız Apartmanı'nı kedere ve ümitsizliğe *sevk edecek* kadar acıklı durum? (MA 11).

Bin dokuz yüz kırk iki yılında yapılmıştı, rakamları tek bir sayı *elde edinceye* kadar topluyor, karşısına yedi çıkıyordu (MA 13).

Bunun gibi birkaç tecrübeden sonra, karşısına hep yedi sayısının çıktığını *fark etti* (MA 13).

Bu olay Ayyaş Yazar'ı *allak bullak etmişti* (MA 47).

Tabur komutanı bile *tebrik etti* Bekir Çavuş'u (CB 83).

Bekir Çavuş'a mı yenilmiş diye *hayret etti* millet (CB 83).

Kerim güya orayı *idare eder*, herkese de benim der (CB 98).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal *zannediyorlar*,” diye mırıldandı yavaşça (GŞÇ 109-110).

Münakaşa etmek bir varoluştur (GSC 110).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun acımasız olmasına *yardım ediyordu* (GSC 118).

Bunu yaparken gençlik aşklarımı değil, gençlik yaşımı *yâd etmiş* olacağım (Aİ 159).

Bir şey diyemezdim fakat gözlerimin dolu dolu olduğunu, bir nota daha vursa, gözlerimden yaşlar boşanacağını *zannedirdim* (Aİ 187).

Pek az kalpte sevgiyle *yâd edilecek* bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Dürüst, namuslu bir yüzle gülümsedim kadına, sonra bu küçük aksilikten zararsız kurtulmuş olduğu için memnun kadının ağır kalçalarını sağa sola savurarak kalabalığın içine karışmasını *seyrettim* (KHY 19-20).

Kadının çok eğlendiğini *fark ettim* (KHY 25).

Neyyire Hanım'ın içi *cız etmiş* (Y 152).

Daha öğlen olmadan okulu bitireceğime *yemin etmişim* (EO 16).

Prospektüste ilacın etken maddesinin yarılanma ömründen *söz ediliyordu* (SDÇ 151).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları *terk ettik* (AB 205).

2.12.1.2. Yardımcı Fiili “ol-” Olan Birleşik Fiiller

Türkçenin en eski yardımcı fiillerinden aynı zamanda fiillerinden olan *ol-* günümüzde de yaygın bir sahada kullanılmaktadır. Orhun yazıtlarında örneklerine rastlanan bu yardımcı fiil hem isim + yardımcı fiil yapılarında hem de fiilin ardından gelerek kip oluşturması konusunda önem arz etmektedir.

Gürer Gülsevin “Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” adlı bildirisinde *ol-* fiilini/yardımcı fiilini de ayrıntılı olarak ele almıştır. “Birleşik yapılarda kullandığımız *i-* (*er-*) fiili, Eski Türkçede ‘olmak’ anlamındadır. Hatta günümüzde bile ‘ne *i-düğü* belirsiz adam’ tabirinde olmak anlamını

sürdürmektedir. *i-* (*er-*) fiili ile aynı anlamda olan *ol-* fiili, yardımcı fiil olarak fonksiyonlu morfem özelliği gösterir.”(Gülsevin 2000:219-220).

Konuyla ilgili farklı bir çalışma Özgür Ay’a aittir. “*ol-* Fiili ile Yapılan Birleşik Çekimler ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine” adlı makalede yazar, *ol-* fiilinin Türkiye Türkçesindeki durumunu ayrıntılı olarak ele aldıktan sonra Anadolu ağzlarındaki kullanımına değinmiştir. Özellikle *ol-* ‘un oluşturduğu birleşik çekimlere eğilmiş, *ol-* yardımcı fiilinin tıpkı *i-* fiili gibi bir cevheri fiil olarak kullanılabildiğini ve birleşik çekimler oluşturduğunu öne sürmüştür (Ay 2011).

Uluhan Özalan “Türk Dilinin Tarihi Dialektlerinde Cevheri Ek Fiil Olarak +(B)O(l)-” makalesi konuyu çağdaş diyalektler çerçevesinde değerlendirir. (B)O(l)- fiili ile cevheri ek fiil işlevine sahip olan +(B)O(l)- şeklinin birbirinden ayrılması gerektiğini öne sürer (2014: 6-31).

Sertan Alibekiroğlu’nun “*Ol-* Fiilinin Türkiye Türkçesi Standart Dilindeki Kullanımları” adlı makalesi *ol-* fiilini günümüz Türkçesindeki kullanımları açısından değerlendirir ve *ol-* fiilinin standart (yazı) dilinde kullanım alanlarını şöyle sıralar: 1. Cevher fiili olarak “olmak”, 2. Yardımcı fiil olarak “olmak”, 3. İsimden fiil türeten ek olarak “olmak”, 4. Sıfat- fiil ekleri bulduran yapılarla birleşik kip çekiminde “olmak”, 5. Edat olarak “olmak”, 6. Deyimlerde “olmak”. Bu kullanımlar içinde ise yardımcı fiil olarak “olmak” başlığında şunları söyler: “ Türkiye Türkçesinde isim+fiil şeklindeki birleşik fiil yapılarında kullanılan *ol-*, *et-*, *kıl-*, *eyle-* fiillerine “ yardımcı fiil” denmektedir. Bu fiiller, önlerindeki isim unsuruna zaman ve hareket anlamı kazandırarak onları fiilleştirmiş ve cümlede yüklem yapmış olurlar. Bu yönleriyle de bir tür isimden fiil yapım eki gibi çalışırlar.” (Alibekiroğlu 2015).

Yahudi Mimar da bu olayın ardından, önce kendini içkiye vermiş sonra da ortadan *kaybolmuştu* (MA 24).

Apartmanın bulunduğu çevrede, rivayete Bezmin hanım’dan başka gönülden inanan olmadığı gibi, kimse rivayetin içerdiği inceliklerin *farkında* olmadı, kimse umursamadı (MA 28).

Üstüne vazife olmayan işlere karışmayı pek seven Bunak İhtiyar, kadın *kaybolduktan* bir ay sonra, semt karakoluna haber vermiş, kapı kırılarak içeri girilmiş, hiçbir olağanüstülük bulunamamıştı (MA 34).

Arabayı çalıştıramayınca inmeye *mecbur oldu* (MKD 65).

Zaten kırıktı bir şeyler, yıllar önce çatlamış, yavaş yavaş dağılmıştı, hepsi *tuzla buz oldu* (K 24).

Ağlamaklı olurdum, susardım (AB 206).

2.12.1.2.1. Yardımcı Fiili “ol-“ Olan Birleşik Fiillerin Sıfat-fiil Ekleriyle Kurulanları

Zamanında edep görgü bilen, nazik, saygıdeğer kadınların ve erkeklerin kapısından girdiklerinde, gurur duydukları bir bina iken; zamanla daha kaba, daha tuhaf insanlara *hizmet eder oldu* (MA 29).

Ayyaş Yazar tuvaletten çıkınca salonun *soğumuş olmasına* bir anlam veremedi (MA 44).

Bulanık renkli bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızların *görünmez oldular* (ST 50).

İflah olmaz bir korkağım (CB 93).

Ama ölü çoktan ulaşılmaz bir yere ulaşmış ve sonsuz huzura varmak için hesaplaşmaya *girişmiş olurdu* (GŞÇ 112).

Dostlarının adlarını hatırlayamaz, hesabını kitabını *tutturamaz oldu* (ABH 16).

Onun esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti *okuyamaz oldu* (ABH 22).

Tipiden neredeyse önünü *göremez olmuştu* (SGBK 33).

2.12.1.3. Yardımcı fiili bulun-, yap- ve kıl- olan Birleşik Fiiller

Bu konuyla ilgili olarak Zafar Nazarov “Türkiye Türkçesinde Bazı Fiillerin Leksik-Gramer Özellikleri” adlı makalesinde şunları söyler: “ Özbek Türkçesinde, yardımcı fiiller içinde kullanım sıklığına göre *kıl-* fiili ikinci sırada gelmektedir. Aynı fiil, Türkiye Türkçesinde de bulunduğu hâlde, ancak bazı kelimelerle birlikte

kullanılabilmektedir. Bununla beraber, Türkiye Türkçesinde bazı bağımsız anlamlı fiiller metinlerde yardımcı fiillere benzer anlam ve görevlerde kullanılmaktadır. Bunların başında *yap-* ve *bulun-* fiilleri gelmektedir. Türkiye Türkçesinde *yap-* fiili, *kıl-* yardımcı fiiline benzer bir anlamda kullanılmaktadır. Fakat, bu fiilin ondan fazla anlamda kullanıldığı kabul edilse de, Türkiye'deki bilimsel kaynakların hiçbiri bunu yardımcı fiil olarak değerlendirmez. Oysa, görev ve anlamlarını dikkate alınca bu fiili de yardımcı fiiller arasına koymak gerekecektir. *Yap-* fiili, diğer yardımcı fiiller gibi, "uygula-, gerçekleştir-" anlamında kullanıldığı zaman asıl fiil değerindedir. Fakat, isim ve isim soylu kelimelerle birlikte kullanıldığında yardımcı fiil vazifesi de üstlenebilir." (2005: 88).

Ayfer Tunç'un hikâyelerinde çok örneği bulunmamakla birlikte yardımcı fiili "bulun-", "yap-" ve "kıl-" olan birer birleşik fiil örneğine de rastlanmıştır.

Belki de böyle bir *teklifte bulunmayı*, yaşlandığı için kendine tanıdığı bir hak olarak görüyordu (GŞÇ 116).

Abdest almayı bitirip kurularak odasına girdi, taş zemini kaplayan eski kilimin üzerine, seccade niyetine kullandığı mukavvasını serdi, *namaz kılmaya* başladı (MA 38).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, *ağzı laf yapıyordu*, babasının da hatırı sayılır eşi dostu vardı (ABH 16).

2.12.1.3. Diğer Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

"Bazı birleşik fiillerde "ol-, et-, kıl-, yap-, bulun-, başla-" yardımcı fiilleri yerine asıl fiiller kullanılır." (Karahana 2015:75). Bu türde kurulan birleşik fiillerdeki kelimelerden en az bir tanesi sözlük anlamını kaybetmiş ya da grup deyimleşmiştir.

"Bu gruptaki birleşik fiiller, ad ya da ad soylu bir veya birden çok kelimenin, belirli şekil bilgisi kalıpları içinde, bir esas fiil ile birleşerek anlam kayma ve kalıplaşmasına uğramasından oluşmuştur. Bu nitelikteki birleşiklerin iki yönü vardır. Birinci yönleri, şekilce bir ad ve bir yardımcı fiille kurulan birleşiklere benzemeleri ve

onlar gibi tek bir kavrama karşılık olmalarıdır. Ancak onlardan ayrılan yanları, fiilden önceki ad ögesinin sabit kalmaması, yalın olarak kullanılabilirdiği gibi, bir ad biçimiyle de bulunabilmesi ve işletme ekleriyle genişletilebilmesidir.” (Korkmaz 2003: 153).

Bir hafta yedi gündür ve yedi kez *okunup üflenir* insan (MA 11).

Eğer hikâyesinin yayımlanmasından *ümidini kesti*yse, durum biraz değişik oluyordu (MA 16).

Bu nedenle geniş bir araştırma gerektiren kaynaklardan çok, sıradan ansiklopedilere *başvuruyordu* (MA 18).

Bunu düşündükçe *ağzı sulamıyordu* ancak, şöyle eli yüzü düzgün, gerçekten ilgi çekici yedi kadın hikâyesi bulmak görüldüğü kadar kolay olmadığı için, şimdilik “Yedi Uyuyanlar”ı bitirmeyi *kafasına koymuştu* (MA 19).

“Yedi Uyuyanlar”ın üstünde *enine boyuna düşündükten* sonra, hikâyesini kurmuştu (MA 19-20).

Oysa tarih, utanmaz bir sırnaşıktır, bugünün içine sızmak için *fırsat kolları* ve hatta geleceği bile hesap eder (MA 25).

Gerçi Ayyıldız Apartmanı kadın hastaneye kaldırılınca ve daha sonra da huzurevine gönderilince, bundan bir *vicdan azabı duymamış* değildi (MA 27).

Dairelerini bir bir *gözden geçirdi*, *içi burkuldu* (MA 31).

Ancak bu üçlü ilişki, şu sıralarda *sarpa sarmıştı* (MA 32).

Sesler, her şeyi *ele verirdi* (ST 49).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının *içi kan ağlardı* (ST 49).

Yılın son sabahında, kadının tıkırtılarına *kulak kabarttı* (ST 57).

Yoklar diye *kulak vermedim* belki de (CB 82).

Buranın oturup kalkma, usul erkân bilmeyen çığlıkları, toprağın oldukları halde, çok *canımı sıktılar*, *burnumdan getirdiler* (CB 96).

Ağzından çıkan kulağı duyar, *yol yordam bilir* (CB 97).

Kerim *kafayı buldu*, sağa sola hava yapacağım diye bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

Herkesi kendine hayran bırakan neşesinin yerinde *yeller esiyordu* (Aİ 190) .

Öyle bir aşk bekliyordu ki hayattan, yüzünde birdenbire patlayan bir tokat gibi, onu *serseme çevirsin* (ABH 13).

Eli ayağı tutulsun, kesilsin (ABH 13).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i onun hayat dolu vücudunu düşünmekten *uyku tutmayacaktı* (ABH 19).

Bu aşırı sadelik Vuslat'ın *içini burktu* (ABH 61).

Kapıya geldiğinde, anahtarını yokladı, dönüp eve bir *göz attı* (SGBK 31).

Kurtlarla arasındaki savaşa benzer, acımasız bir savaş *hüküm sürüyordu* (KY 48).

Birkaç defa çözülemeye kalkıştıysam da *vazgeçtim* (KK 87-88) .

Oysa gerçek istekler insanın *içini titretir, soluğunu keser* (TKM 124).

Şoför bir virajı döndüğünde siyah cüppeli bir imam *yolu kesti* (H 54).

Çok yaşlanmıştı dedi, parkinsonluydu, *eli ayağı tutmuyordu* (AL 74).

İçi içine sığmıyordu aşktan (S 165).

Nesim ile dostluklarını bilen herkes ona *dert yanıyordu* (Ö 196).

Sıcak kollarıyla sarılırdı boynuma, *içini çekerdi* (AB 208).

2.12.2. Bir Hareketi Tasvir Eden Birleşik Fiiller

Karahan'a göre bu birleşik fiiller, zarf fiil eki taşıyan bir fiil ile bir tasvir fiilinin birleşmesinden meydana gelmektedir. Bu birleşik fiillerde “bil-, ver-, dur-, gel-, git- , kal-, koy-, gör-, yaz-“ yardımcı fiilleri asıl fiile yeterlik, ihtimal, tezlik, devamlılık, beklenmezlik, yaklaşma gibi anlamlar kazandırır (2015: 77).

2.12.2.1. Yardımcı Fiili “-bil-“ Olan Birleşik Fiiller

Türkçede bir işi yapmaya iktidar olmak, fiili yapmaya gücü yetmek anlamında kullanılan yeterlilik fiilidir. Bazı durumlarda fiile rica, izin verme, ihtimal gibi anlamlarda kazandırır. Eski Türkçe döneminde fiil ve yardımcı fiil halinde bir *-u* fiilinin varlığı bilinmekte ilerleyen devrelerde özellikle Kutadgu Bilig'de *u-* fiili ekleşme ve esas fiille kaynaşma sonucu yerini *bil-* fiiline bırakmıştır (Hacıeminoğlu 1996: 181). Yeterlilik fiilin olumsuzu ise Eski Türkçe evresinde *u-ma-*, günümüz Türkçesinde ise *-AmA*'dır.

Funda Kara “‘Bil- Tasviri Fiilinin İşlevleri” adlı makalesinde yeterlilik fiilinin tarihi dönemlerdeki ve lehçelerdeki durumunu tespit edip günümüz Türkçesindeki işlevlerine tek tek değinmiştir. Yazara göre bil- fiili “yeterlilik, yetenek, yetmezlik, ihtimal, kılamama ihtimali, kılmama ihtimali, rica, izin, tavsiye, yasak, zıtlığa hazırlık, inanamama, hayret, iltifat” işlevlerinde kullanılmaktadır (Kara 2011).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı’nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle *bakılabilir mi?*(MA 11).

Oysa başlangıçta ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, yılların kaybettirdiği itibarını geri *getirebileceğini* ummuştu (MA 14).

Hava biraz güneşli olsaydı, birkaç tane kuş görebilseydi sokakta, belki onu bugünlük idare edecek kadar teselli *bulabilirdi* (GŞÇ 105).

Böyle bir soruyu *düşünebiliyor* olmaktan bile ürktü (GŞÇ 108).

Burada biraz *kalabilirdim* (KK 130).

Bir insan, nasıl olur da yıllarca böyle ümitsiz bir aşkı *taşıyabilir* diye (SVŞ 149).

Şimdi İstanbul’da olsaydı da, annesinin sıcak ve beyaz boynuna yüzünü *gömebilseydi*, kederi biraz *hafifleyebilirdi* (ABH 32).

Kekeleyerek “Peki..” *diyebildi* (ABH 60).

Zorlukla, oturun tabii *diyebildim* (KHY 24).

Bilmiyorum, ben *yaşayabilirim* herhalde (EO 17).

Bir beden nasıl olur da sadece gözleriyle *varolabilir?* (H 48).

Bunları *yapabilirdim* aslında (H 56).

Gözlerini bir yumsa yüzyıllarca *uyuyabilirdi* (MSZ 218).

2.12.2.2. Yardımcı Fiili “ver-” Olan Birleşik Fiiller

Marcel Erdal “‘Tezlik Fiilinin Kaynağı” adlı makalesinde konuyu etraflıca değerlendirip tezlik fiilinin kaynağını belirtmeye çalışır. Tezlik fiilinin tarihi devirlerdeki kullanımı, lehçelerdeki hali ve günümüz Türkçesindeki kullanımına değinir. Eski Türkçede *ber-* olarak kullanılan fiil zamanla ses değişimine uğrayarak ver-

şeklini almıştır ve *-Iver-* yapısını oluşturmuştur. Tezlik fiili olarak da adlandırılan bu yapı *-(y)I* zarf fiil eki üzerine *ver-* fiilinin gelmesiyle oluşur. Bu yapı fiile ‘bir anda, aniden, hızlı, kolayca’ anlamı katar (Erdal 2013).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, zemine gayet sağlam oturttuğu sandalye *devrilivermişti* nedense (MA 26-27).

Handan beni tutacağı yerde, annemin tarafına *geçiveriyor* ve bu sebepten şiddetli münakaşalar ediyoruz (Aİ 170).

Bu sebepten kaçınıcı katta olduğunuzu çoğu vakit karıştırır, hatta bazen dış kapıyı bulamaz, arka kapıdan başka bir sokağa çıkıp *kayboluverirsiniz* (Aİ 180).

Kendini oturduğu koltuğa *bırakıvermişti* (ABH 9).

Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu görünce, elimde olmadan *gülüverdim* (MKD 67).

Sonra Mişon’un babasını birden *tanıyivermişti* (Ö 193).

Kendini *koyvermemişti* ama (Ö 193).

Ansızın *buluvermişti* Cafer’i (S 231).

2.12.2.3. Yardımcı Fiili “kal-” Olan Birleşik Fiiller

“Yardımcı fiillerin esas fiile kattıkları anlam incelikleri, türlerine ve birleşme biçimlerine göre bir oluş ve kılışın belirli bir zaman içinde yapılandırma, bir zamandan beri yapılagelme veya belirli bir durumda kalakalma niteliğindedir.” (Korkmaz 2003: 152).

“Kal- yardımcı fiili ile kurulan süreklilik fiilleri, genellikle durum bildiren esas fiillerdeki oluşun, hareketsiz olarak sürmekte olduğunu gösterir.” (Korkmaz 2003: 826).

Kapının önünde *kalakaldım* bir süre (ST 58).

Yorulduğum, *uyuyakaldım* (KK 137).

Valizim elimde *kalakaldım* (SVŞ 146).

Maryam’ın bir daha gelmeyeceğine inanmak istemedi, *uyuyakaldı* (ABH 35).

Başımı kollarıma dayadım, ağlarken *uyuyakalmışım* (KHY 18).

Bakakaldım (H 52).

Annem bile kocaman oluyor, ayaklarının dibinde *kalakalıyorum* (YY 182).

2.12.3. -mAk iste- ve -mAyA çalış- İle Kurulan Birleşik Fiiller

Jale Öztürk “Dilimizde “-mAyA (-mAğA) Başlamak” Yapısında Bir Birleşik Fiilden Söz Edilebilir mi?” adlı makalesinde birleşik fiil konusunda pek çok araştırmacının tanımlarını sıraladıktan sonra yardımcı fiil konusuna değinmiş daha sonra ise -mAyA başla- diye bir birleşik fiilin varlığını kabul eden ve etmeyen araştırmacıların görüşlerine yer vermiştir. Sonuç olarak kendisi böyle bir yardımcı fiili kabul etmemiştir.” (Öztürk 2007). Öztürk makalesinde Karahan, Zülfikar, Eckmann, Hacıeminoğlu, Bayraktar, Şimşek gibi araştırmacıların bu fiili yardımcı fiil olarak kabul ettiklerinden bahsetmiştir.

Bayraktar, “başla- Yardımcı Fiili İle Yapılan Birleşik Fiiller” başlığı altında “(-A) başla- eklendiği fiile “-maya başlamak” anlamı veren bu birleşik fiil, başla-yardımcı fiilinin (-A) zarf-fiil ekiyle bir arada kullanımından oluşmaktadır. İlk olarak Harezmi Türkçesinde kullanımı tespit edilen bu birleşik fiil, Kıpçak ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde de kullanılmaya devam etmiş, Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşmüştür.” diyen Bayraktar başla- fiilinin tarihî metinlerdeki bu kullanımını bir yardımcı fiil olarak değerlendirmiştir (Bayraktar, 2004: 370-371).

Bunlardan başka “başla-, çalış-, iste-“ gibi aslında yardımcı fiil olmayan bazı fiiller, “-mAyA başla-, -mAk iste-, -mAyA çalış-“ kalıpları içinde yardımcı fiil olarak da kullanılır ve birlikte kullanıldığı hareket isimlerini tasvir eder (Karahan 2007: 79).

Biz de çalışmamızda Leyla Karahan’ı esas aldığımız için bu fiilleri yardımcı fiil olarak kabul ettik.

2.12.3.1. -mAk iste - İle Kurulan Birleşik Fiiller

Sevinçle uyanıyordum ve *o elleri tutmak, öpmek* istiyordum (ST 56).

Ama bildiğim şeydu, *insanlarla içli dışlı olmak* istemiyordum (CB 94).

Buna aldırarak istemeyerek *Balık Pazarı'ndan çıkmak ve daha ümitsiz sokaklarda dolaşmak* istedi (GSC 108).

Ben ise *ne mâzimi saklayıp utanmak, ne de büyütmek* istedim (Aİ 197).

Her an onu düşünüyor, *onunla olmak* istiyordu (SGBK 38).

Son bekâr gecesini benimle geçirmek istemişti (KA 85).

İnsan *kendini görmek* istemese de görüyordu (K 26-27).

Aşklar uzun zamandır beni *mutlu ya da mutsuz* etmiyordu (AL 64).

2.12.3.2. -mAyA çalış- ile Kurulan Birleşik Fiiller

Gölgeler uzadılar, eşyalar *gizli bir hüznle ışıdamaya* başladılar (ST 58).

Senelerdir kendine bile yapmadığı bir şeyi yapıyor, *ağlamaklı, yaşlı bir kadını avutmaya çalışıyordu* (GSC 113).

Sonra *bir kadınla birlikte olmaya* başladım (TKM 133).

O bize şekil verecekti, *biz tekrar yaşamaya* başlayacaktık (K 30).

Zeynep Korkmaz bu konuyu “Şekil Bilgisi” kitabında “Belirleyici Birleşik Fiiller” başlığında işlemiştir. Yazar cümlede verilmek istenen asıl anlamın tasviri fiillerde olduğu gibi birinci fiilde değil, ikinci fiilde olduğunu vurgulamıştır. Birinci fiilin ikinci fiildeki anlamı belirleyen bir zarf görevinde olduğunu eklemiştir (2003: 834).

Uzun ve gölgeli hikâyesinin bir yerinde tamburu eline *yapıştı kaldı* (ABH 13).

2.13. Kısaltma Grupları

Zuhal Kültüral, “Diğer kelime grupları gibi cümle içinde tek unsur olarak değerlendirilen, kendi içinde bir bütünlük gösteren, her biri bir kelime grubunun kısalması, yıpranması sonucunda meydana gelen klişeleşmiş gruplardır. Herhangi bir kaideleri yoktur. Daha geniş bir gruptan kısalmış ve klişeleşmiş olup sayıları pek fazla değildir.” diyerek kısaltma gruplarının diğer kelime gruplarından farklı bir yapıya sahip

olduğunu, birinci unsurlarının aldıkları eklere göre isimlendirildiklerini belirtmiştir (2009: 26-27).

Karaağaç, kısaltma öbeklerini “Söz öbekleri ve cümlelerden yıpranma ve eksiltme (ellipsis) yoluyla ortaya çıkan öbeklerdir. Kısaltma öbekleri, herhangi bir söz öbeği veya cümle yapısının kısaltılması ve daha sonra da bu yapının örneklenmesi ile yaygınlaşmış, böylece de diğer öbek ve cümlelerin yanı başında birer ayrı yapı haline gelmişlerdir.” diyerek açıklamıştır (2012: 175).

Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi eserinde “kelime grupları”nı “İsnat grubu, genitif grubu, datif grubu, lokatif grubu, ablatif grubu, akuzatif grubu” başlıklarına ayırmıştır. Bu grupların kısaltma grupları olarak düşünülebileceğini ifade edip şu açıklamaları yapmıştır: “Bir yandan iyelik grubuna yaklaşan genitif grubu bir yandan da sıfatı klişeleşmiş bir genitif olan bir sıfat tamlamasına benzemektedir. Aynı tipte gruplar olan datif, ablatif ve lokatif grupları da bu şekilde sıfat tamlamasına benzerler. Fakat bu dört grubun sıfat tamlamaları olmadıkları muhakkaktır. Hepsinin ikinci unsurda bulunan vurguları da bunu göstermektedir. Yalnız, bütün bu grupları kısaltma grupları olarak saymak da mümkündür.” (1985:392-397).

Ergin, yukarıda bahsettiği gruplar dışında kalmış olan kısalım yapıları da “kısaltma grupları” olarak belirtmiştir. Bunlarla ilgili olarak ise şu notu düşmüştür:

“Bunlar kelime gruplarının ve cümlelerin kısalması, yıpranması neticesinde ortaya çıkan kelime gruplarıdır. Herhangi bir kaideleri yoktur. Daha geniş bir gruptan kısalım ve klişeleşmiş gruplardır. Sayıları pek fazla değildir. Gün aydın, güle güle, gündün güne, baştan başa, o gün bugün, yan yana, sırt sırta, omuz omuza, baş başa, el ele, hâşâ huzur, git gide, baş aşağı, eller yukarı, ileri marş, sola çark, baş üstüne gibi gruplar böyle kısaltma gruplarıdır. Umumiyetle vurguları başta bulunur. İsnat, genitif, datif, lokatif, ablatif gruplarının da birer kısaltma grubu sayılabileceklerini yukarıda söylemiştik, burada tekrar hatırlatalım.” (1985:396-396).

Rasim Şimşek, eserinin “belirtme öbekleri” kısmında “ad öbekleri”, “eylem öbekleri” ve “ilgeç öbekleri” ni “çekim öbekleri” başlığı altında toplamıştır. “Durum ya da iyelik eki almış bir adla önad göreviyle kullanılmaya elverişli yalın bir adın oluşturduğu çekim öbeğine ad öbeği denir.” diyerek kısaltma gruplarına “ad öbekleri” adını vermiştir (1987:370).

Karahan, kısaltma gruplarını kelime grupları ve cümlelerden yıpranma veya kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplar olarak ele almıştır. “Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısaltılmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır.” Bu grupların söz dizimi içinde isim, sıfat ve zarf görevi yaptığını da belirtmiştir (2015:79).

Çalışmamızda kısaltma gruplarını sınıflandırırken Leyla Karahan’ın tasnifinden yararlanılmıştır.

2.13.1. İsnat Grubu

Karahan, isnat grubunu; “unsurlarında çekim eki bulunmayan veya sadece birinci unsurunda iyelik eki bulunan kısaltma grupları” şeklinde açıklamıştır (2015:80).

“İsnat grubu, biri diğerine isnat edilen, yüklenen iki isim unsurundan oluşur. İsnat edilen başta isnatta bulunulan sonda bulunur. İsnat grubu, ters çevrilmiş bir sıfat tamlamasına benzer. İsim başta sıfat sondadır. Sonda bulunan sıfatın karşıladığı kavram, başta bulunan isme yüklenir. Başta bulunan isim unsuru, isim işletme eklerinden iyelik veya çokluk ekini alabilir. İsim unsuru, iyelik eki almışsa, isnat, iyeliğin karşıladığı kişiye yapılmış olur.” (Özmen 2013:109).

Delice, isnat grubunu iyelik öbeği başlığı adı altında inceler ve şöyle tanımlar: “İyelik ekli bir ismin yalın bir isme bağlaması yoluyla anlamsal bir bütünlüğe ulaşan ve sözdiziminde bütün olarak cümlenin bir ögesini meydana getiren kelime öbeğidir.” (2007:41).

Yaşadığım şehirle ilgili sıradan ve cevaplanması kolay şeyler soruyorlardı (KK 135-136).

Kalbi kırık, terkedilmiş bir âşık edâsiyle, taş duvarın üstünden kalktım ve “Menekşe gözlerde hiç vefâ yokmuş ” şarkısını mırıldanarak –Handan’ın gözleri tam menekşe değilse de, koyu bir lacivettir, bazen gurup vakti menekşeye çalar-Gümüşsuyu’na doğru yürümeğe koyuldum ve bu münasebeti nasıl yoluna koyacağımı düşünmeğe başladım (MA 163).

*Her gün bu saatlerde üçüncü sınıf kahvelere oyuna gider, çoğu zaman *cebi para dolu* dönerdi (MA 43).*

Burnu havada, başı dikti hep (ABH 12).

*İkide bir *sineleri geniş, saçları dalga dalga*, orta yaşa yaklaşan, kaçamağı seven, evli kadınlara âşık olurdu (ABH 13).*

*Aziz Bey daha *gözleri çipil çipil, burnu sümüklü* bir çocukken, evi altüst ettiği zamanlarda, dolabın üzerinde, öylece unutulmuş, tozlanmış tamburu buldu (ABH 14).*

*Hem ince ruhlu, duygulu hem dediğim dedik, *başı dik* (ABH 15).*

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, babasının da hatırı sayılır eşi dostu vardı (ABH 16).

*Yanından *üstü açık*, pahalı bir araba geçti, lüks otellerden birinin önünde durdu (ABH 44).*

*Gözleri çukura kaçmış, *saçı sakalı bembeyaz* olmuştu, karmakarışık (ABH 50).*

*Gençti, *eli yüzü düzgündü*, oturup kalkmasını, konuşmasını biliyordu (ABH 52).*

*Yakası ve kol *ağızları mor satenden*, siyah, gösterişli bir kostümdü (ABH 56).*

*Sanki korkak ve kuvvetsiz bir el *çalmakla çalmamak arası kararsız*, kapıya dokunuyordu (ABH 57-58).*

*Zeki kapının ağzında durmuş, içeride olup bitene *ağzı açık* bir halde bakıyordu (ABH 81).*

*Adeta kemiksiz, *tenleri parlak*, konuşkan, cıvıltılı kadınlar...(KHY 16).*

*Birkaç gün sonra dükkâna *şişman ve dudaklarının üstü terli* bir kadın geldi (KHY 19).*

Tarifi güç biliyorum ama siz beni anlayabilirsiniz (KK 113).

Teni yanık olduğu için gür beyaz saçları göz alıyordu (YT 135).

Tüm kanı şu taş zemine akmış, büyük parlak beyaz bir bulut gibi gençliği çoktan geçmiş, *hikâyesi basit* biri olarak öleceğim diye düşündüm (T 142).

Bütün bu *bir yanı kırık* anıları sakladım (YY 179).

Adabey yok ama onun gibi *içi geniş*, duygulu oğlum var (AB 206).

Babam o sabah bahçe kapısından *gözleri dalgın*, hareketleri biraz ağır çıktı (S 227).

Saçları dağılmış, vücutları kıvrak, ısrarlı bakışları davetkâr olanları değil (YM 239).

Bu yüzden bakışları uzaklarda dumanlı, *gülüşü kırık*tır (YM 244).

2.13.2. Yönelme Grubu

Kısaltma grubunda birinci unsur yönelme hâli eki taşıyan söz öbeğidir.

Kadınların kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün Maryam'ın tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine takıldı (ABH 18).

Bir aya yakın bir zaman halasının evinde yattı (ABH 51).

Mutfağın girdisini çıkıtısını öğrendi, karısına portakal suyu sıktı, *tavuk suyuna çorba* pişirdi (ABH 70-71).

Bu mırıltılı ama kıpırtısız tanıklıktan, avlunun *taşmaya hazır* kininden, delilik sınırında duruşundan, saldırganlığından, öfkeli ve gaddar taşkınlığından, şehvetinden marazi bir zevk aldığımı kendimden hiç gizlemedim ama kimseye de anlatamadım (KK 89).

Siyaha yakın kırmızılıkta bir kan, bodrum katlardaki loş evlerin içine doğru yürüdü (KK 96).

Siyaha yakın koyulukta, yoğun bulutlar vardı gökyüzünde (K 27).

Halâs bir çift gözden ibaret, başka hiçbir şeyi yok, bedeni *yokluğa eş* (H 42).

Ablam bu *ölmeye hazır* bakışın büyüklüğüne yenildi, köpeği birden kucakladı (AL 78).

Garip bir eklenti yaptı eve, *mutfağa bitişik*, ama ne evin bir parçası ne de değil (T 150).

Birbirine mahkûm iki dost gibi el ele tutuşurduk (AB 206).

Kolların *iki yanına açık*, gözlerin kapalı müzik dinliyordun (MSZ 215).

Her an uyanmaya, *kaçmaya hazır*, her an tetikte (MSZ 219).

2.13.3. Bulunma Grubu

“Kalma ekli bir isim unsurunun yalın haldeki bir başka isim unsuru ile kurduğu kelime öbeğidir. Bu öbekli somut isimler ve deyimler oluşturulabilmektedir.” (Delice 2007: 42).

Arada bir muhabbet ederdik (MA 97).

Bütün bunlardan başka; *halinde, havasında bir canlılık, bir neşe*, bu gece iki kişi olacağını bilmenin huzuru vardı (MA 120).

İkide bir onun konuşan gözleri aklına gelmese, onu gördüğü zaman vücudunda parmaklarının ucuna kadar bir alev yürümese, dizleri titremese, dili damağı kurumasaydı; Aziz Bey de herkes gibi bir adam olacaktı (ABH 17).

Ama *kendi çöplüğünde horoz, kendi mahallesinde aslan*, zeki, gururlu hatta kibirli Aziz Bey her iki adamın da söylediklerinden hiçbir şey anlamadı (ABH 38).

Aziz Bey Türkiye’ den göç etmiş Ermenilerin devam ettiği, *arada bir* yanlarında uzun bacaklı, beyaz tenli, iri göğüslü, dekolte giyinmiş ve fazla boyanmış, çocuk denecek kadar genç Hıristiyan Arap kızları da getirdikleri, İstanbullu Toros’un meyhanesinde hemen o gece çalmaya başladı (ABH 41).

İlk gece *ikide bir* uyanıp yanında yatan adamın Aziz Bey olup olmadığına baktı (ABH 61).

Fazla para gitmesin diye elektrik sobasını *arada bir* söndürdüm (KHY 19).

Onun âleminde hayat, sık sık kurtarılan bir şeydi (KY 47).

Oysa büyüyünce yüzünün alabileceği şekil tahmin edilebilen çocuklardan hiç hoşlanmam, *çocuk bedeninde yetişkin* gibidirler (TKM 121).

Bir gece *elimizde sigara*, konuşurken eski günlerdeki gibi, birbirimize çok yakınlaştığımız bir anda, en beğendiğimiz hemşire ansızın kapıyı açtı (TKM 126).

Kızımızın *ikide bir* telefon eden o küstah delikanlıyla çıkıyor olabileceğinden korktuğunu söylüyor veya sık sık okulu astığından şüphelendiğini (K 35).

Gözlerimde yaş görmek üzere bana baktı, sesim titremiyordu oysa (D 127).

Elinde zembil, haftanın yedi günü pazara giden ve boş zembille dönen bir göçmendi kocası (S 162).

2.13.4. Ayrılma Grubu

“Uzaklaşma ekli bir isim ögesinin başka bir isim ögesi ile kurduğu söz öbeğidir. Bu öbekte birinci öge uzaklaşma eki -dan/-den/-tan/-ten taşır. Sıfat tamlamasında olduğu gibi bu öbekte de niteleme vardır. Kuruluş olarak sıfat tamlaması gibidir, burada da, birinci öge, ikinci ögeyi niteleme görevi üstlenmiştir.” (Karaağaç 2012:181).

“Neden, insan *lüzumundan fazla* yaşar? İnsanın yaşayacak şeyleri bittikten sonra, hâlâ yaşaması haksızlık değil mi? Bu da bir ceza mı?” (MA 105).

İş çıkışı çarşıdan dönüyormuş gibi yoluna çıkmalar, göz göze gelince utangaç gülümsemeler, elden buluşma yerleri yazılı kâğıtlar düşürüvermeler, derken *gözlerden uzak* yerlerde önce kısa, sonra uzun buluşmalar (ABH 19).

Sonraki acıklı hadiseler bu ilk büyük halkaya eklenmiş ve böylece Aziz Bey’in hayatı *kederli zamanlardan örülü* upuzun bir zincir olmuştur (ABH 21).

Kendisini böyle tutkuyla öpen ve üç gün boyunca *aşkından sarhoş* bir halde yaşayan kızın, nasıl olup da bir günde bu kadar değişebildiğini kendine açıklayamadı (ABH 30).

Karmakarışık, buğulu bir dilin kırık dökük kelimeleriyle konuşarak Aziz Bey’in odasının anahtarını aldı ve onu sanki yolu biliyormuş gibi, *kendinden emin* adımlarla odasına çıkardı (ABH 30).

Yakın zamana kadar ateş gibi bakan bu gözlerde *kinden eser* kalmamıştı artık (ABH 54).

Vuslat *kırgın bir kalbi taşımaktan yorgun* düştü (ABH 62).

Geleneler Aziz Bey’in artık *acıklı olmaktan çok*, öfkeli bir hal alan yüzünden rahatsız oldular (ABH 76).

Yazın güneşin sarı ışıkları içini titretiyor, kışın soğuk kemiklerini donduruyordu ama *herkesten fazla* (SGBK 29-30).

Yanımda, *aldığım bu derin yaradan habersiz*, içki kokulu sıcak nefesler vererek uyuyan Semiramis'e baktım (MKD 59).

Halinde *o eski havasından eser* yoktu (MKD 71).

Halâs *bir çift gözden ibaret*, başka hiçbir şeyi yok, bedeni yokluğa eş (H 42).

Eskiden hayatıma girip çıkmalarından şikâyetçi olduğu kadınların ayaklarının kesilmesinden rahatsız (AL 61) .

Yaşlılardan mürekkep bir ailenin çocuğuyum çünkü (HHGKTD 100).

Benden genç, benden güçlü bir adamdı (HHGKTD 117).

O ne muazzam özgüvendi öyle yüzündeki, sesi daima *kendinden genç*, tokalaştık (T 140).

2.13.5. Vasıta Grubu

Birinci unsuru vasıta hali eki taşıyan kısaltma grubu türüdür.

Oğluyla karşılıklı yere oturmayacaktı, ona top atmayacaktı, çocuk o yumuk elleriyle topu tutmayacaktı (MA 64).

Fakat hasbelkader gördüğüm mühendislik tahsili bana *ziyadesiyle mekanik* geldi, bir türlü içim ısınmadı (MA 170).

Birinde kurtlar vardı; çelik ışıltılı gözleri, güçlü çeneleri ve sivri pençeleriyle, *içini ürperten ulumalarıyla kurtlar*, diğerinde Eşber (KY 55).

Terasın üstü sonbahar gelince kızaran, çok güzel, seyrek bir *sarmaşıkla örtülüydü* (KK 93).

Safir'in hâlâ *yaşlarla örtülü* gözleri iki parlak taş gibi parlıyordu (KK 98).

Uzun ve çiçek kokularıyla dolu günlerde bize düşen, sadece birbirimizi sevmekti (KK 112).

Yaşlı bir kadının evine girip ömrü boyunca yaşadığı yalanı *yerle bir* etme ihtimali olan soruları sorabilmeniz, gerçeğin demir perdesini aralayabilecek belgelere göz atabilmeniz için önce güvenini kazanmanız gerekir (Y 146).

Yaşadığımız yerlerin bittiği yerde başlayan, geceleri bile *başka türlü sevinçlerle dolu* garip yerlere (YY 181).

Oysa herkes unutmak ister *bir yanıyla kırık* anlarını (YY 182).

Dünyayı yaşadığımız yerlerle bir tutuyordu (YY 186).

Eskimiş anılarının güzelliği ile çıkıp gelen, gözleri *masum sırlarla buğulu*, duygulu şarkıları dinlerken boynunu büken, gözlerini yuman, sessizce gelip, sessizce giden bir kadını, onun hep kırmızı ve sıcak kalmış dudaklarını hiç öpmedim (YM 239).

2.13.6. Farklı Yapıdaki Kısaltma Grupları

2.13.6.1. “Dan...-A” Kalıbındaki Kısaltma Grupları

“Birinci unsuru uzaklaşma hâli eki, ikinci unsuru yönelme hâli eki taşıyan kısaltma gruplarıdır.” (Karahan 2009: 83).

Sev, “+DAn...+A Yapısına İlişkin” makalesinde bu kalıbın yapısına değinir. “Tamlayıcıyla kullanılan çoğu fiil, tamlayıcılarını öbek hâlinde de alabilir. /+DAn...+A/ tamlayıcısı da bunlardan biridir. Bu yapıda ilk kelime çıkma hâli eki, ikinci kelime yönelme hâli eki olarak çekime girer. Türkçede öbekleşmiş tamlayıcılar içerisinde ikilemelerle en çok /+DAn...+A/ tamlayıcısı kullanılır. Araştırmacılarımızın konu ile ilgili görüşleri de bunu destekler niteliktedir.” (2002:250).

Aşağıdaki örnekler Sev’in makalesine uygun olarak seçilmiştir:

Sahilden anayola doğru yürürken, otele bakmamak istedim (MA 140).

Güneşten ağır ağır gölgeye geçilir gibi, pek de anlamadan akşam olur gibi, ışıklı, *neşeli bir yüzden kederlere* geçti Aziz Bey (ABH 12).

Bir gazinodan diğerine koşardı (ABH 12).

Hemen her kadından geriye, masanın üstünde unutulmuş bir paket Gelincik sigarası kalırdı (ABH 13).

Aziz Bey biraz daha büyüyünce tambur annesiyle babasının *odasından sessiz sedasız onun odasına* geçti (ABH 14).

Dik bir *merdivenden aşağıya* indiler (ABH 37).

Neyse ki sütunları *boydan boya* kaplayan kırık aynalarda kendisini görmesine yetecek kadar ışık yoktu (ABH 39).

Şehrin insanları *sokaklardan caddeye* akıyordu, kalabalıktı (KHY 20).

2.13.6.2. İkinci Unsuru Yönelme Hali Eki Taşıyan Kısaltma Grupları

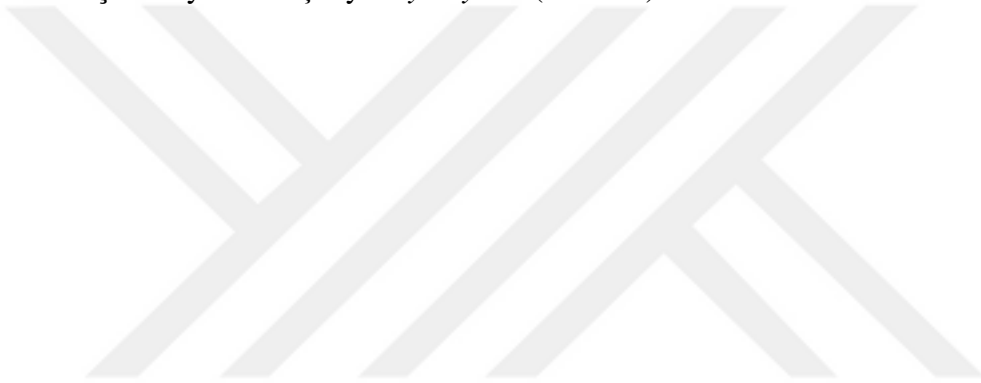
İkinci unsuru yönelme hali eki almış olan kısaltma gruplarıdır.

İş çıkışı çarşıdan dönüyormuş gibi yoluna çıkmalar, *göz göze* gelince utangaç gülümsemeler, elden buluşma yerleri yazılı kâğıtlar düşürüvermeler, derken gözlerden uzak yerlerde önce kısa, sonra uzun buluşmalar (ABH 19).

Nefes nefese kalınca bir saçak altına girip duvara dayandı (SGBK 34).

Sandviçi yedim, *üst üste* birkaç sigara içtim (K 26).

Çınara yaslanmışız yine *yan yana* (YY 182).

III. BÖLÜM

3. CÜMLE

Cümle; bir duyguyu, bir düşünceyi, bir olayı ya da durumu yargı bildirecek şekilde ifade eden kelime ya da kelime dizisidir. Pek çok araştırmacı da cümleyi bu şekilde tanımlamış ve cümleleri sınıflandırmışlardır:

Delice, “Türkçe Sözdizimi” adlı eserinde cümleyi, “Bir yargıyı dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde oluş veya kılış bildiren çekimli bir fiille sonuna cevher fiili getirilen ve durum bildiren bir isimle kullanılan kelimeler dizisine cümle denir.” şeklinde açıkladıktan sonra cümlelerin ögelerine yer vermiştir. Yapılarına göre cümleleri gruplara ayırarak türlerini açıklamıştır. Diğer dilcilerden farklı olarak kullanımlarına göre cümleler başlığı altında “sıralı cümleler, bağımsız sıralı cümleler, bağımlı sıralı cümleler, bağlı cümleler ve cümlede eksiltme” bölümlerine yer vermiştir (2007:150).

Korkmaz, “Gramer Terimleri Sözlüğü”nde cümleyi, “Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelime grubu” olarak tanımlamıştır. Cümleleri başlıklara ayırmış, ancak yapılarına göre cümleleri yalın cümle ve birleşik cümle şeklinde iki grupta incelemiştir (1992:32).

Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde cümle bahsini, “Bir fikri, bir düşünceyi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime grubudur.” şeklinde açıklamıştır. Yazar, kelime gruplarının belirtme grupları olduğunu belirtmiş, cümlenin ise hüküm grubu olduğunu ifade etmiştir. Cümlenin varlığı için çekimli bir fiilin varlığının ön koşul olduğunu da eklemiştir. Ergin, cümleleri basit ve birleşik olarak ayırmış, birleşik cümleyi; şartlı, ki’li ve iç içe birleşik cümle olarak üçe ayırmıştır (1985:398).

Özmen, cümleleri “yapıları bakımından cümleler, yüklemelerinin yeri bakımından cümleler, yüklemelerinin türüne göre cümleler ve anlamlarına göre cümleler “ olmak üzere dört yönden incelemiştir (2013: 143).

Aktan, “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” adlı eserinde cümleyi, “Bir düşünceyi, duyguyu, durumu ve olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir.” şeklinde tanımlar ve cümleyi yüklem türüne göre, anlamına göre, yüklem yerine göre ve yapılarına göre olmak üzere dört başlıkta inceler. Diğer araştırmacılardan farklı olarak yapılarına göre cümleleri gruplandırırken basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümlelere ara sözlü (cümleli) ve eksiltili (kesik) cümleleri de eklemiştir (2009: 83).

Bilgegil, “Türkçe Dil Bilgisi” adlı eserinde cümlenin sadece bir hükmü ifade etmesi şartına takılıp kalmanın doğru olmayacağını belirtmiştir. Hüküm ifadesinin, haber yüklemesinde, bulunabileceğini ifade ederek dilde haber cümlelerin yanı sıra; istek, dilek, dua, emir gibi çeşitli duyguları ifade eden yargılar olduğunu söylemektedir. Yazar cümleyi, “İki unsur arasındaki olumlu veya olumsuz ilgiyi, sözü dinleyende soruya yer bırakmayacak şekilde tam olarak haber veya dilek yoluyla ifade eden kimseler dizisidir.” şeklinde tanımlamıştır (Bilgegil 1963:12-13).

Karaağaç, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde cümleyi, “Bir yapma veya olmanın nitelendirildiği dil yapılarına cümle denir.” şeklinde tanımlamış ve cümle bahsinde eksiltili cümleye de yer vermiştir.

Gencan, cümleyi “Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı, bir olayı anlatmak için kurulan sözcük dizisidir.” şeklinde tanımlamıştır (2007:112).

Özkan, Sevinçli “Türkiye Türkçesi Söz Dizimi” adlı eserlerinde cümle bahsini, “Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir hareketi, bir olayı, bir isteği tam bir hüküm hâlinde ifade eden kelime veya kelime dizisine cümle denir.” şeklinde ifade etmişler ve cümle çeşitlerini; yüklemelerine göre, anlamlarına göre, yüklem yerine göre, yapılarına göre ayırıp eksiltili cümle(kesik cümle) konusuna da yer vermişlerdir (2013:116).

Hatipoğlu, “Türkçenin Söz Dizimi” adlı eserinde cümleyi, yargılı anlatımların en önemli bölümü olarak belirtmiştir. “Bir yargı bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimli bir eyleme veya çekimli bir eylemle birlikte kullanılan sözcükler dizisidir.” şeklinde cümlenin tanımını yapmıştır (1982:100).

Caner Kerimoğlu, “Türkçe Dil bilgisi Öğretiminde Yapı Bakımından Cümle Sınıflandırmaları” adlı makalesinde cümlelerin sınıflandırılmasıyla ilgili şunları söyler: “Cümlelerin sınıflandırılmasında dil bilgisi yazarlarının kullandığı belli başlı dört ölçü vardır: Yüklem yeri, yüklem türü, anlam ve yapı. Bunlar içerisinde en tartışmalı ölçü “yapı”dır.” Kerimoğlu, daha sonra pek çok araştırmacının yapı bakımından cümle tasniflerini ana başlıklarıyla sıralamıştır (2009: 99).

Karahan’a göre ise “Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır.” (2015:10).

Karahan cümleleri şu şekilde tasnif etmiştir:

1. Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler
2. Ortak Cümle Ögeleriyle Bağlanan Cümleler
3. Ortak Kip Ve Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler
4. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler (Karahan 2015).

Çalışmamızda Leyla Karahan’ı esas aldığımız için onun tasnifi çerçevesinde cümle bahsi işlenmiştir.

3.1. Cümlenin Ögeleri

3.1.1. Yüklem

Yüklem bir cümlenin temel ögesidir. Cümleyi cümle yapan unsur yüklemidir. Cümlenin yargısını üzerinde taşır ve diğer ögeler bu yargıyı tamamlamak için yükleme yardımcı olur.

“Cümlede yargı bildiren çekimli unsur, yüklemidir. İş, hareket, oluş, durum yüklem tarafından karşılanır. Yüklem, cümlenin ana unsurudur. Diğer unsurlar, yüklem anlamını desteklemek üzere cümlede bulunur.” (Karahan 1999:46). “Yargılar, yüklemi ad ya da eylem olan bir tümceyle anlatılır. Yüklem hangi sözcük türüne giriyorsa, anlatıma o türün dilbilgisel birtakım özellikleri yansır. Şöyle ki, yüklem ad soyundan bir sözcükse ya da sözcük öbeğiye, adların pek çok özelliği yükleme, dolayısıyla yargıya yansımaktadır. Aynı durum, eylemin yüklem olduğu tümceler için de söz konusudur.

Türkçede çoğunlukla, kişi, yargının yeri, zamanı, kısaca yargının nasıl oluştuğu, olumlu, olumsuz ve sorulu biçimde oluşu yüklem durumuna göre saptanmaktadır. Türkçenin sözdiziminde yüklem bu denli önemli oluşuna, yalnızca yüklemden oluşan ve yargı bildiren tek sözcüklü tümceler varlığı örnek gösterilebilir.” (Atabay, Özel ve Çam 2003:69).

Neşe Atabay, Sevgi Özel, Ayfer Çam , “Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi” adlı çalışmalarında Türkçenin Sözdiziminde fiil cümlelerinin kullanımının isim cümlelerine göre sayıca fazla olduğunu belirtmişlerdir (2003: 69-70). Ancak Ayfer TUNÇ öykülerinde isim cümlelerini da neredeyse fiil cümleleri kadar sık kullanmıştır.

Cümleler yüklemlerine göre isim cümlesi ve fiil cümlesi olarak ikiye ayrılır.

3.1.1.1. Fiil Cümlelerinde Yüklem

Fiil cümlelerinde yüklem, basit veya birleşik çekimli bir fiildir.

3.1.1.1.1. Basit Kipli Fiillerin Yüklem Olması

Buna daha sonra *geleceğiz* (MA 11).

Kafası gördüğü o manidar rüya ile doluyken, naylon terliklerini *giydi* (MA 38).

Sonra üst katta küçücük oğluyula oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş kadının balkon kapısını açtığını *duydum* (ST 50).

Sonra hep düşlediğim gibi *gülümsedi* (ST 65).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere *getirdi* ve sonra *göçtü* dünyadan (CB 89).

Şefim sık sık, sen yeni mi başladın diye *sorar* (CB 92).

Buna aldırmak istemeyerek Balık Pazarı'ndan çıkmak ve daha ümitsiz sokaklarda dolaşmak *istedi* (GSC 108).

Akşama kadar Orhan'la *konuştuk* (KK 133).

Biraz tahkikat yapayım diye *düşündüm* (Aİ 174).

İçinde acı çeken ruh süzülerek dışarı *çıktı* (ABH 10).

O hadisenin olduğu gece Bahri iş dönüşü evine gidip yatağına yattı, uzun uzun *düşündü* (ABH 10).

Aziz Bey daha gözleri çipil çipil, burnu sümüklü bir çocukken, evi altüst ettiği zamanlarda, dolabın üzerinde, öylece unutulmuş, tozlanmış tamburu *buldu* (ABH 14).

Gözlerin tehlikeli olduğunu, Maryam'dan sonra *anladı* (ABH 17).

Ruh, başına kara bir hale takarak göğe yükselmek için çırpır ama vücut dünyalıdır; *yer, içer yaşar* (ABH 21-22).

Yere çömelip uzun bir süre yola *baktı* (ABH 31).

Gamlı meyhane diye adımız *çıkmuş* (ABH 77).

Terzi Mukadder ablanın çırağına borçlarının çok biriktiğini *söylemedim* (KHY 22).

Taksinin kapısını kapatıp lokantaya doğru *yürüdüm* (KHY 14).

Semavi Bey soba lafını duyunca *irkildi* (SGBK 35).

Fidan soğuktan ve bu vahşi ulumalardan *ürperdi* (KY 55).

Yorgun ve perişan adımlarla kaderime doğru yürümeye *başladım* (KA 82).

Neyyire Hanım'ın evinin kapısını yalanla *açtık* çünkü (Y 146).

Hiçbir şey olmamış gibi yemek yemeye *başladık* (EO 14).

Kızım bütün renkleri ve umutsuzca eğlenmeyi çok *seviyor* (K 26).

Nerdeyim? diye *düşüneceğim* önce (K 39).

Evi karanlık ve sessizlik *kapladı* (HHGKTD 104).

Cafer artık bende *kalıyor* (T 137).

O da Ester gibi duldur ama genç kızlar gibi *giyinir* (Ö 196).

3.1.1.1.2. Birleşik Kipli Fiillerin Yüklem Olması

Birleşik kipli fiillerde olmazsa olmaz unsur ek fiilin varlığıdır. Eski Türkçede cevheri fiil olarak kullanılan er- fiili günümüz Türkçesinde ekleşerek ek fiil adını almıştır. İki zamanın üst üste gelip birleşik çekim oluşturmasını ek fiil sağlamaktadır.

“Fiillerin birleşik çekimlerinde ek fiilden yararlanılır. Bu çekimde iki çekimli fiil birlikte kullanılır. Birleşik çekimlerin, görülen, öğrenilen geçmiş zaman ile şart şekli vardır. Görülen geçmiş zamanın hikâye; öğrenilen geçmiş zamanın rivayet, şart şekline de şart birleşik zamanı denmektedir.” (Yavuz, Yetiş ve Birinci, 2015:153).

Pencerelerini topladığında yedinin katlarına *ulaşıyordu* (MA 13).

Elli yılın sonunda tanıştığı bu büyük yenilgi ve düşüş karşısında, hazin bir ifade *takınmıştı* (MA 29).

Elbette ki bu bilinçsiz el, kendinden birinin *olacaktı*, sakinlerinden birinin (MA 31).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının içi kan *ağlardı* (ST 49).

Sokak lambasının zayıf ve bulanık ışığında, yağan kara bakarak kendimi unutamadığımı *düşünüyordum* (ST 53).

Oturuşuyla, bakışıyla, duruşuyla buralı olduğu halde, ruhunun başka yerlere yakışacak değerde olduğunu *anlatırdı* (CB 98).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden birini *yapacaktı* (GSÇ 103).

Bu köyün en konuşkan adamı olduğunu *düşünüyordum* (KK 133).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok *sevinirdiniz* (SVŞ 147).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i onun hayat dolu vücudunu düşünmekten uyku *tutmayacaktı* (ABH 19).

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın sesi bütün odayı *kaplamıştı* (ABH 50).

Hiç ihtiyacı olmadığı halde Vuslat' a iki gömlekle bir ceket *diktirdi* (ABH 59).

Aslında Vuslat'ı kaybetmek kadar yapayalnız kalmaktan da *korkuyordu* (ABH 72).

Ya *ölecektim*, ya eski yaralarımın *doğacaktım* yeniden (KHY 11).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada tren *durmazdı* (KY 47).

Aynı gün içinde türlü türlü ruh hallerinden *geçiyordu* (KY 50).

Onun eline *düşmüştü*, bu sonsuz beyazlığın hâkimi Eşber'di (KY 53).

Sanırım döndüğünde beni bulacağını *ummuyordu* (MKD 66).

El yazısına bakmaya *dayanamıyordum* (K 27) .

Soru sormadıkça hikâyeyi tek kelime *ilerletmiyordu* Curacı (HHGKTD 111).

Üçü erkek beş genç ruh bir kayık *tutmuştuk* (T 140).

Birbirine mahkûm iki dost gibi el ele *tutuşurduk* (AB 206) .

3.1.1.1.3. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiil Kuruluşundaki Birleşik Fiillerin Yüklem Olması

Bunun gibi birkaç tecrübeden sonra, karşısına hep yedi sayısının çıktığını *fark etti* (MA 13).

Bu bir *tesadüf olamazdı* (MA 13).

Oysa tarih, utanmaz bir sırnaşıktır, bugünün içine sızmak için fırsat kollar ve hatta geleceği bile *hesap eder*(MA 25).

Apartmanın bulunduğu çevrede, rivayete Bezmin hanım'dan başka gönülden inanan olmadığı gibi, kimse rivayetin içerdiği inceliklerin *farkında olmadı*, kimse umursamadı (MA 28).

Abdest almayı bitirip kurulanarak odasına girdi, taş zemini kaplayan eski kilimin üzerine, seccade niyetine kullandığı mukavvasını serdi, *namaz kılmaya* başladı (MA 38).

Bulanık renkli bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızların *görünmez oldular* (ST 50) .

Tabur komutanı bile *tebrik etti* Bekir Çavuş'u (CB 83).

Bekir Çavuş'a mı yenilmiş diye *hayret etti* millet (CB 83).

Kerim güya orayı *idare eder*, herkese de benim der (CB 98).

Pamuk ipliğiyle bağlı olduğu bu fikir, ölümü bekliyor olma hissi, hayatın sonunun acımasız olmasına *yardım ediyordu* (GŞÇ 118).

Bir şey diyemezdim fakat, gözlerimin dolu dolu olduğunu, bir nota daha vursa, gözlerimden yaşlar boşanacağını *zannederdim* (Aİ 187).

Pek az kalpte sevgiyle *yâd edilecek* bir iz bırakmış, çırpıntılı bir ömrün sonuna geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

Dostlarının adlarını hatırlayamaz, hesabını kitabını *tutturamaz oldu* (ABH 16).

Çıkıntılı kürek kemiklerini ellerimin altında *hissettim* karımın (KHY 18).

Kadının çok eğlendiğini *fark ettim* (KHY 25).

Yenilmişliğin, geleceksizlikte kaybolmuşluğun hastalıklı duygularına varlığımı *teslim etmiştim* (MKD 63).

Arabayı çalıştıramayınca *inmeye mecbur oldu* (MKD 65).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye *cesaret edemedim* (KK 89).

Daha öğlen olmadan okulu bitireceğime *yemin etmiştim* (EO 16).

Prospektüste ilacın etken maddesinin yarılanma ömründen *söz ediliyordu* (SDÇ 151).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları *terk ettik* (AB 205).

3.1.1.1.4. Birleşik Fiillerin Deyimleşmiş İfadelerde Yüklemler Olması

Bir hafta yedi gündür ve yedi kez *okunup üflenir* insan (MA 11).

Bu nedenle geniş bir araştırma gerektiren kaynaklardan çok, sıradan ansiklopedilere *başvuruyordu* (MA 18).

Dairelerini bir bir *gözden geçirdi, içi burkuldu* (MA 31).

Bu olay Ayyaş Yazar'ı *allak bullak etmişti* (MA 47).

Sesler, her şeyi *ele verirdi* (ST 49).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının *içi kan ağlardı* (ST 49).

Yılın son sabahında, kadının tıkırtılarına *kulak kabarttım* (ST 57).

İçimde bir şeyler kırıldı, *tuzla buz oldu* (ST 64).

Yoklar diye *kulak vermedim* belki de (CB 82).

Buranın oturup kalkma, usul erkân bilmeyen çiğleri, toprağım oldukları halde, çok *canımı sıktılar, burnumdan getirdiler* (CB 96).

Ağzından çıkanı kulağı duyar, yol yordam bilir (CB 97).

Herkesi kendine hayran bırakan neşesinin yerinde *yeller esiyordu* (Aİ 190).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, *ağzı laf yapıyordu*, babasının da hatırı sayılır eşi dostu vardı (ABH 16).

Bu aşırı sadelik Vuslat'ın *içini burktu* (ABH 61).

Kapıya geldiğinde, anahtarını yokladı, dönüp eve bir *göz attı* (SGBK 31).

Kurtlarla arasındaki savaşa benzer, acımasız bir savaş *hüküm sürüyordu* (KY 48).

Oysa gerçek istekler insanın *içini titretir, soluğunu keser* (TKM 124).

Çok yaşlanmıştı dedi, parkinsonluydu, *eli ayağı tutmuyordu* (AL 74).

İçi içine sığmıyordu aşktan (S 165).

Nesim ile dostluklarını bilen herkes ona *dert yanıyordu* (Ö 196).

Sıcak kollarıyla sarılırdı boynuma, *içini çekerdi* (AB 208).

3.1.1.2. İsim Cümlelerinde Yüklem

Ek-fiil ile çekimlenmiş bir isim veya isim soylu sözcük cümlelerin yüklemi olabilmektedir. Yüklem tek kelimedenden oluşması veya kelime gruplarından oluşması şeklinde incelenebilir.

“Yüklemi ek fiille çekimlenmiş bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir.” (Karahan 1999: 68).

Yüklemi tek kelimedenden oluşan isim cümleleri genellikle daha dar bir sahada kullanılmaktadır.

Renk çarkında yedi renk *vardır* (MA 11).

Bulunduğu şehrin plaka numarası zaten *malumdu* (MA 13).

Aşağı yukarı on beş yıldır , Ayyıldız Apartmanı'nın nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri *bunlardı* (MA 24).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için *üzgündüm* (ST 52).

Odanın penceresi *aralıktı* (CB 68).

Lokantanın ışıkları *kapalıydı* (KK 134).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten *yoktu* (ABH 9).

Havada çiçek tozu kokusu *vardı* (KHY 23).

Tam aksine *masumdu, kırıkta, epeyce mahcuptu* (KY 45).

Onun eline düşmüştü, bu sonsuz beyazlığın hâkimi *Eşber'di* (KY 53).

Bu çok *gülünçtü* aslında (MKD 69).

Halinde o eski havasından eser *yoktu* (MKD 71).

Oysa ben Noter'le aynı hikâyede var olacağım için *mutsuzdum* (KA 80).

Kızların hepsi sana *âşıktı* (MSZ 214).

Cümlede kelime grupları ek-fiil alarak cümlenin yüklemi olabilmektedir. Özellikle sıfat tamlaması, isim tamlaması, tekrar grubu, bağlama grubu, edat grubu cümlede yüklem olarak kullanılabilir. İncelemiş olduğumuz Ayfer Tunç hikâyelerinde bu tarz örnekler oldukça fazladır.

3.1.1.2.1. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yüklem Olması

Oysa tarih, *utanmaz bir sırnaşıktır*, bugünün içine sızmak için fırsat kollar ve hatta geleceği bile hesap eder (MA 25).

Uzun zamandır açılmamış bir kapıydı belki de (ST 50).

Gıcırtilı bir sestti (ST 50).

Küskün, kırgın, yalnız bir adamdım (ST 60).

Ne güzel, ne sevimli bir çocuktu (CB 88).

Benim babam *okumuş adammış*, genç yaşta hastalanmış, kurtaramamışlar (CB 88).

Kaba, sefasına düşkün biriydi Hilmi Bey (CB 89).

İflah olmaz bir korkağım (CB 93).

Her gün gazete alışışı da artık *manasını değiştirmiş bir alışkanlıktı* (GŞÇ 102-103).

Çok hoş, leziz, kanılması, doyulması mümkün olmayan acayip bir histi (GŞÇ 127).

Aslında hepsi *basit, gündelik sıkıntılardı* (Aİ 158).

Uzun boylu, sağlam, sıhhatli, yüzüne bakınca insana güneşi hatırlatan, sert mizaçlı bir delikanlıydı (Aİ 190).

Aziz Bey ise, dedesiyle babasının karışımı bir adamdı (ABH 15).

Eli yüzü düzgün bir delikanlıydı, ağzı laf yapıyordu, babasının da hatırı sayılır eşi dostu vardı (ABH 16).

Ufak tefek , geçkin, solgun bir kızdı, ürkekti (ABH 57).

Yazarımızın kafasında kaderlerimizin bir an önce yazılmasını bekleyen, üç hikâye kişisiydik (KA 75).

Onun âleminde hayat, sık sık kurtarılan bir şeydi (KY 47).

Artık başka biriydi Noter (KA 77).

Gerçi çok zengin bir adammış (KK 103).

Okulun bahçesinde ilk fark ettiğim çocuktu Emir (TKM 121).

Bunamış olması büyük ihtimaldi (Y 148).

Annen çok güzel bir kadındı (EO 17).

Ama Nesim yaşlı ve tatlı bir bunaktı, geçirdi, unutulurdu hepsi (Ö 197).

Yaşlanmış, yorgun ve kırık bir Şebnem'di bu (MSZ 219).

3.1.1.2.2. İsim Tamlamasının Cümlede Yüklem Olması

Müteahhidi yedi kardeşin en büyüğüydü (MA 13).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir Hitler'in uzun ve kanlı ellerinin, başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey, Hitler'in filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).

Günahlar içinde yüzdüğü halde, bir hareketiyle rabbinin şefaatinin kazanan, bütün günahları affolan, cennetin en kıymetli yerine kabul olunan kişilerin hikâyeleriydi bunlar (MA 39).

O kadının yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

Buhara Uzakdoğu Sporları Kulübünün sahibiyim (CB 83).

Hayatımın en büyük alışkanlığıdır. (CB 93)

Bir akşam yemeği davetine gitmenin tam vaktiydi (GSC 120).

Bu eller tıpkı babasının elleriydi (ABH 64).

Karanlığın kötü bir şarkısıydı orası (MKD 69).

Hilâl zeytin ağacının arkasındaydı, kalın bulutlar aralanınca iyice ortaya çıkmıştı, incecik parlıyordu, muhteşemdi görüntüsü (T 142).

Süslü yenge bütün evlerin davetsiz misafiriydi (S 161).

3.1.1.2.3. Tekrar Grubunun Cümlede Yüklem Olması

İçim kıpır kıpırdı, kulağım telefodaydı, çalmadı (CB 77).

Hayatım belli belirsizdir, varlığım belli belirsiz (CB 92).

Birlikte yeriz içeriz, hesabımızı ayrı ayrı öderiz (KK 134).

Neyse ki Tahsin Bey gelir giderdi arada bir mektebe (Aİ 187).

3.1.1.2.4. Edat Grubunun Cümlede Yüklem Olması

Aynı Meryem Ana'nın bütün kadınlardan daha güzel olmadığı, ama *bir azize olduğu için hepsinden üstün oluşu gibi* (MA 13).

Ellerim ateş gibiydi zile dokunurken (ST 59).

Deniz çıldırmış gibiydi (KK 131).

Gümüş gibiymiş vücudu (KK 140).

Bir hayatı özetler gibiydi duruşum (SVŞ 143).

Etrafından geçip giden insanların hepsini tanıyor gibiydi (ABH 49).

Kendi hallerine bıraktığı ağaçlar, *yas tutuyor gibydiler* (SGBK 32).

Beyaz ve üzerinde hiçbir işaret olmayan bir labirente düşmüş gibiydi (KY 53).

Bütün bunlar ona âşık olduğuma delalet ise, neden hepsi buydu, *bu kadardı?* (KK 96).

Çağların gerisinden geliyor gibiydi hikâye (HHGKTD 106).

3.1.2. Özne

Cümlede yüklemde belirtilen işi yapan veya üzerine alan kişiye veya duruma özne denir. Özne ve yüklem cümlenin en önemli unsurları olduğundan birbirleriyle yakın ilişki içindedirler. “Özne, yüklemi isim olan cümlelerde, edilgen fiili cümlelerde ve yüklemi oluş bildiren fiil cümlelerinde “olan” ı, diğer cümlelerde “yapan”ı karşılayan ögedir.”(Karahana 2015:18).

Ergin, “Türk Dil Bilgisi” adlı kitabında öznenen fâil olarak bahseder ve şu açıklamaları yapar: “Cümlenin fiilden sonra ikinci unsurudur. Fâil fiili yapan veya olan unsurdur. Fiile en yakın, fiilden ayrılmaz bir cümle unsurudur. Ayrıca zikredilmese bile fiilin içinde umumî olarak şahıs hâlinde ifade edilmek suretiyle varlığı cümlede daima hissedilir.” (2008: 399).

3.1.2.1. Öznesi Tek Kelime Olan Cümleler

Yazar, kâğıtları gösterdi hıçkırıklar içinde (MA 45).

Şefim sık sık, sen yeni mi başladın diye sorar (CB 92).

Kerim kafayı buldu, sağa sola hava yapacağım diye bir dikişte kadehleri boşaltıyor (CB 99).

Deniz çıldırılmış gibiydi (KK 131).

Ayak seslerini götürdü *halılar* onların (SVŞ 147).

Canan tam mânâsiyle kavuşuluncaya kadar candan evvel gelir (Aİ 173).

Eski yaralarımı benim *kadınlar* (KHY 11).

Birkaç gün sonra *Turcan* beni iki arkadaşıyla tanıştırdı ve akşam yemeğine götürdü (KHY 13).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada *tren* durmazdı (KY 47).

Fidan soğuktan ve bu vahşi ulumalardan ürperdi (KY 55).

Oysa *Emir*, Yüksel abla onu sevsin istermiş çünkü ablasını severmiş (TKM 123).

Ben de dünyaya bu gözlerle bakıyordum, buzlu camdan gözlerle (H 55).

Ablam bu ölmeye hazır bakışın büyüklüğüne yenildi, köpeği birden kucakladı (AL 78).

Oysa *herkes* unutmak ister bir yanıyla kırık anlarını (YY 182).

Babam o sabah bahçe kapısından gözleri dalgın, hareketleri biraz ağır çıktı (S 227).

Hamallar merdivenli yokuştan taşımışlar eşyayı (AL 70).

Soru sormadıkça hikâyeyi tek kelime ilerletmiyordu *Curacı* (HHGKTD 111).

Göl adamı yutar mı? (HHGKTD 121).

3.1.2.2. Kelime Gruplarının Özne Olması

Çalışmamızda bu tarz örneklere oldukça sık rastlanmıştır.

3.1.2.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Özne Olması

Bu şehrin yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, *plaka numarasının otuz dört, yani dört artı üç, eşittir yedi olması* da mı bir tesadüftür? (MA 12).

Bulunduğu şehrin plaka numarası zaten malumdu (MA 13).

Ayyaş Yazar'ın hikâyesine ilişkin asıl problemi buydu (MA 20).

Aşağı yukarı on beş yıldır, Ayyıldız Apartmanı'nun nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri bunlardı (MA 24).

Doğaldır ki, bu rivayetin gerçeğe yakından uzaktan ilgisi yoktu (MA 24).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı'ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27).

Rüstem Efendi'nin heyecanı ve korkusu arttı (MA 37).

Onun kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri emrindeydi artık (MA 42).

Bu kadar pisliğin içinden her gün temiz bir kıyafetle çıkması inanılır gibi değildi (MA 43).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının içi kan ağlardı (ST 49).

Yalnız kadın ve onun belli belirsiz tıkırtıları kaldı (ST 50).

Odanın penceresi aralıktı (CB 68).

Zanlının son derece sakin olması ve kaçmaya teşebbüs bile etmemesi dikkati çekti (CB 68).

Yüzünü görmeden evlendim ama, hamuru iyi çıktı rahmetlinin (CB 89).

İçim kurudu benim (CB 91).

Çünkü belediye parkındaki kavakların yaprakları dökülüyordu (CB 93).

Çünkü insanlarla içli dışlı olunca, insanın içi dışı kalmazdı (CB 94).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduysa da, *gecenin ıstırabı* gündüzün neşesini çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Sokağın hayat sesleri yükseldi ve kafasındaki düşüncelerinden sıyrıldı (GŞÇ 107).

Kadının ince, solgun dudakları belli belirsiz buruldu (GŞÇ 113).

Bu eşyalarda, *uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın kokusu, izi, gölgesi* vardı (GŞÇ 119).

Lokantanın ışıkları kapalıydı (KK 134).

Annelerin bilhassa erkek evlâtlarına tesiri umumiyetle büyük olur (Aİ 170).

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, *o sokakların yerlileri* onu arıyor (ABH 10).

Aziz Bey'in babası bu tamburun kadrini bilemedi (ABH 14).

Aziz Bey'in ne adiliği ne dilenciliği ne sütünü bozukluğu kaldı (ABH 25).

Maryam'ın babası, amcası, kuzenleri hepsi atölyedeydi (ABH 29).

Sobanın üstünde kaynayan çaydanlığın sesi bütün odayı kaplamıştı (ABH 50).

Yan taraftan *Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları* geliyordu (KHY 16).

Şehrin yorgun ve belleri bükülmüş insanları adımlarını hızlandırdılar (KHY 16).

Dükkânların ve evlerin çöpleri sokağın ortasına yığıldı (KHY 17).

Havada *çiçek tozu kokusu* vardı (KHY 23).

Yazın *güneşin sarı ışıkları* içini titretiyor, kışın soğuk kemiklerini donduruyordu ama herkesten fazla (SGBK 29-30).

Delikanlının çok şık, kıpkırmızı bir arabası vardı (KA 80).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

Bahçe öyle olağanüstü, öyle güzel olmuş, yazın ilk aylarında *yaseminlerin, sarmaşık güllerinin ve hanımellerinin kokusu* ilçeye öyle bir dağılmış ki; o hazin hikâye yine hafızaların diplerine doğru çekilmiş (KK 110).

Neyyire Hanım'ın içi cız etmiş (Y 152).

Bir ses dolaştı içimde, *annemin yıllar öncesinde kalan sesi*, içimi yaktı (K 24).

Kararmış ahşap evlerin gölgeleri düştü üstüme (AB 209).

İncelediğimiz eserlerde bir örnekte tamlanan tekrar grubu şeklinde karşımıza çıkmıştır:

Makinenin tık tıkları vuruyor duvarlara (YY 185).

3.1.2.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olması

Renk çarkında *yedi renk* vardır (MA 11).

Yanlarında *Kıtmir adındaki köpekleri* de varmış (MA 18).

Ansiklopedilerde *bununla ilgili bir bilgi* yoktu, uzun boylu araştırma yapmak da tembel ve hazırlapçı ruhuna uygun değildi (MA 21).

Bulanık renkli bulutlar kapladılar gökyüzünü, yıldızlarım görünmez oldular (ST 50).

Odadaki ses yükseldi (ST 63).

İçi ölmüş bir insan, bir insanı nasıl öldürebilir? (CB 91).

Yazdan kalma bir gündü, *pırıl pırıl bir güneş* vardı (CB 93).

Tahta sıralar boyalıydı, yollar düzgündü (CB 94).

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, *o kadınlar* bizi anlardı (CB 95).

Diyeceğim benim dükkânda on beş senedir *öyle dişe dokunur bir tatsızlık* olmadı (CB 97).

Yattığım yatak, su içtiğim bardak, baktığım pencere emanet olmalıdır (SVŞ 144).

Birden *bukleli saçlı sevgilim* aklımdan uçtu gitti (Aİ 165).

Derken bir sene mektebe *yeni talebeler* başladı (Aİ 189).

Bir gece Zeki'nin meyhanesinde *acıklı bir hadise* oldu (ABH 9).

Arada yaşanan güzel ve mutlu günler bu acıklı havayı hiç değiştiremedi (ABH 21).

İçinde *incecik bir şey* kırıldı (ABH 32).

İnce, pis, içe işleyen bir yağmur durup durup yağıyor, şehrin sokaklarını çamura boyuyordu (ABH 46).

Birkaç gün sonra dükkâna *şişman ve dudaklarının üstü terli bir kadın* geldi (KHY 19).

Yüzünden *ölümcül bir korku* geçti (KY 45).

Pis, sinsî bir yağmur yağıyordu, ıslanmıştım, annem hiç farkında değildi (EO 14).

Lobide *siyah saçlı genç bir gitaracı El Amor Brujo*'dan bir şeyler çalıyordu (K 25-26).

Genç, güzel bir kız içeri girdi (H 52).

Şoför bir virajı döndüğünde *siyah cüppeli bir imam* yolu kesti (H 54).

Siparişimi *cep telefonu hırsız kılıklı bir çocuk* getirdi (HHGKTD 103).

Beyaz gömleklî genç bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa *kirli köpükler* yayıldı, çabucak söndü (HHGKTD 108).

Yorgun, uykulu yolcular oturuyorlar içinde, onlara bakıyorum (AB 201).

Daracık sokaklar genişler, ferahlardı (S 230).

3.1.2.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Özne Olması

Ama *annem ve kardeşim*, ince bir sızı olarak, yüreğimi zaman zaman kanattı durdu (CB 90).

Fikir ve fiil iyi niyetliydi, masumdu (ABH 24).

Ortada *ne ritim ne nağme ne de başka bir şey* kalmıştı (ABH 85).

Gece ve gündüz vücudunun kimyasını değiştiriyordu (KA 78).

Beni *annemle babam* birlikte götürmüşlerdi okula (TKM 121).

Karımla kızım televizyon seyrediyorlardı (K 24).

Halâsların kapısındaki mühür ve polisînin çektiği bantlar duruyordu daha (H 43).

Evi *karanlık ve sessizlik* kapladı (HHGKTD 104).

Canı çok sıkındı, yemek yemedi, erkenden yattı, hatta televizyondaki maçı bile izlemedi, ki *oğlumla kocam* maçları hiç kaçırmazlar (D 126).

3.1.2.2.4. Unvan Grubunun Cümlede Özne Olması

Oysa bodrum katta *Rüstem Efendi* oturuyordu (MA 36).

Ulvi Efendi de kuyruğa girdi, sırasını beklemeye başladı (Aİ 161).

Hadiseden birkaç saat sonra, *Aziz Bey* evine gitti (ABH 9).

Macide Hanım *Aziz Bey*'in üstündeki kostümü inceledi, sağına soluna baktı (ABH 56).

Semavi Bey soba lafını duyunca irkildi (SGBK 35).

Serap Hanım pervane oluyordu çevremizde (Y 148).

Bunak Burhan amca İndigo Palas'ın apartman aidatı tutarındaki kirayı ödediğini her seferinde unutuyordu (HHGKTD 93).

3.1.2.2.5. Sıfat-Fiil Grubuyla Kurulan Sıfat Tamlamasının Cümlede Özne Olması

Derken, bir ay başı istediği dergiyi *Rüstem Efendi* getirdiğinde ve adını daha derginin kapağında gördüğü anda, *o solmuş, adeta yaşlanmış, can çekişen adam*, damarlarından hayat iksiri verilmiş gibi canlanıyordu (MA 15).

Ama açlığa daha fazla dayanamayan yeni evlendiği genç karısı, birkaç patates bulmak ümidiyle dışarı çıkmış ve bir daha da dönmemiş (MA 23).

Dünyayı yöneten kimliksiz bir *Hitler*'in uzun ve kanlı ellerinin, *başlarının üstünde gezindiğini fark etmelerine engel olan şey*, *Hitler*'in filmler aracılığıyla kendilerine ulaştırılan görüntüsüdür (MA 25).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, *zemine gayet sağlam oturduğu sandalye* devrilivermişti nedense (MA 26-27).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen toz kokusu burnunun direğini sızlattı (MA 32).

Üstüne vazife olmayan işlere karışmayı pek seven Bunak İhtiyar, kadın kaybolduktan bir ay sonra, semt karakoluna haber vermiş, kapı kırılarak içeri girilmiş, hiçbir olağanüstülük bulunamamıştı (MA 34).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Burada onu çeken bir şeyler vardı (GŞÇ 103).

Böyle olunca da içi daralıyor ve *kafasında kendine vaat ettiği haz* zedeleniyordu (GŞÇ 105).

Ne doya doya bir kar yağıyordu, ne *birdenbire akıp giden ve ağaçları pırl pırl yıkayan bir yağmur* (GŞÇ 105).

Güzel ve dolu yaşanmış, zarifçe bugüne kadar gelmiş bir hayatın en mağrur çizgilerini yüzünde taşıyan bu yaşlı kadın; hem öfkeli, hem korkak, hem hakkını aramaya çalışan, hem de ezik bir sesle, manava parasının üstünü eksik verdiğini söylüyordu (GŞÇ 109).

Koltuk değneklerinin taş merdivenlerde bıraktığı sesler kulağımda çınladı bir süre (KK 136).

Evet dese, *dünyayı ayağına serecek adamlar* vardır (KK 139-140).

İçinde acı çeken ruh süzülerek dışarı çıktı (ABH 10).

Zeki'nin meyhanesinde gördüğü saygı ve ilgi sıradanlaştı (ABH 67).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, *kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları* geliyordu (KHY 16).

Ondan başka kimselerin duyamayacağı bu sesler ruhuna tatlı bir huzur verdi (SGBK 32).

Ama yine de *gırtlakımı yakan bir ses* dolacak içime (K 39).

Böyle bir cennette oturan yabancılar, bizler; yaşadığımız güzelliklerden alabildiğine yararlanırken, uçsuz bucaksız topraklara bakarak onlardan olmadığımızı söylüyorduk (S 224).

3.1.2.2.6. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Özne Olması

Kendisiyle böyle gaddar bir oyun oynamak, delilikten başka ne olabilirdi ki? (GŞÇ 118).

Aslına bakılırsa, *aşk insanın aklını başından alır demek* tam mânâsiyle doğru sayılmaz (Aİ 162).

Matruş köylü kılıklı, epeyce ihtiyar bir adamın iki hafta üstüste İstanbul Senfoni Orkestrası'nın konserine gitmesi ve üstelik gelecek haftanın biletini alması, onlara da pek enteresan geldi (Aİ 171).

Ancak *yaşadığına kader dememek* elde değil (ABH 18).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek bana tarifi zor, hoş bir duygu veriyordu (KA 76).

3.1.3.Nesne

Yüklemde bahsi geçen yargıdan etkilenen cümlenin unsurudur. Bu bağlamda nesnelere fiillerle ilgilidir ve bilindiği gibi fiiller geçişli ve geçişsiz olmak üzere ayrılmaktadır. Bir fiilin nesne alabilmesi için ise daima fiilin geçişli olması gerekmektedir. Bunun bir sonucu olarak da cümle içerisinde bulunan nesne, yükleme hali eki alır, bu durumda nesne, belirtili nesne olmaktadır. Eğer nesne yükleme hali eki almıyorsa o zaman belirtisiz nesne olur.

“Nesne unsuru daima akkuzatif hâlinde bulunur, fiile akkuzatifle bağlanır. Bu akkuzatif ya ekli, ya eksiz olur. Ekli akkuzatif nesnenin beliri olduğunu, belki de bilindiğini; eksiz akkuzatif ise nesnenin belirsiz, umumî olduğunu ifade eder. Ekli nesneye belirli nesne, eksiz nesneye belirsiz nesne denir. Nesne isim cinsinden bir kelime veya bir kelime grubu olur.” (Ergin 2008: 400).

3.1.3.1. Cümlede Kullanılan Nesnenin Yükleme Hâli Eki Alması

Bunun gibi birkaç tecrübeden sonra, karşısına hep *yedi sayısının çıktığını* fark etti (MA 13).

Edebiyattan anladığından değil, *Ayyaş Yazar'ın başarı derecesini* gördüğünden dolayı (MA 14).

Mademki yıllarca yan yana durup şehre bakmışlardı, şimdi de *kaderinin sonundan paylarına düşeni* hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Kapı önüne yığılı çöplerini geçerek bir üst kata yöneldi (MA 34).

Şişenin tuzla buz oluş sesini, kan kırmızı şarabın gecenin içinde yere yığılma sesini duyardım (ST 49).

Onun saçlarının yavaş yavaş ıslanarak alınaya yapıştığını, kirpiklerinde yağmurun biriktiğini duyuyordum (ST 51).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyordusa da, gecenin ıstırapı *gündüzün neşesini* çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden birini yapacaktı (GŞÇ 103).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Ayak seslerini götürdü halılar onların (SVŞ 147).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, *onun fersiz gözlerini* usulca örten yoktu (ABH 9).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i *onun hayat dolu vücudunu* düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Onun esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu (ABH 22).

Bir sokağa girip *taksinin sesini* dinledim (KHY 14).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Semavi Bey *soba lafını* duyunca irkildi (SGBK 35).

Karısını çok seviyor ama hep daha çok sevmek istiyordu (SGBK 38).

Boş gözlerle televizyona bakıyor, *Semavi Bey'in aşk kelimelerini* duymuyor gibi davranıyordu (SGBK 39).

Karısının o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Gece boyunca evinin çevresinde dolaştıklarını duyduğu kurtların ayak izlerini görünce gülümsedi (KY 43).

Birbirlerini değil *çocuklarını* görmek istiyorlarmış sadece (TKM 133).

Bunca saksıyı yazın kim suluyor? (EO 14).

Ama gözlerimi yumarsam *onu* görüyordum (K 25).

Elindeki oltutaşı tespahi sağa sola sallıyor yürürken (H 55).

Madamla tanıştığımız sabahı yazdım dün akşam (AL 61).

Gözlerini bir yumsa yüzyıllarca uyuyabilirdi (MSZ 218).

3.1.3.2. İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması

3.1.3.2.1. Belirtili İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması

Bunun gibi birkaç tecrübeden sonra, karşısına hep *yedi sayısının çıktığını* fark etti (MA 13).

Oysa başlangıçta ona çok güvenmiş, inanmış, *bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, yılların kaybettirdiği itibarını geri getirebileceğini* ummuştum (MA 14).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve *Ayyıldız Apartmanı'ndaki dairelerini* yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27).

Mademki yıllarca yan yana durup şehre bakmışlardı, şimdi de *kaderinin sonundan paylarına düşeni* hiç itirazsız almalıydılar (MA 30).

Bütün dairelerinin depo olmasını ya da terk edilmeyi mi bekleyecekti? (MA 31).

Şişenin tuzla buz oluş sesini, kan kırmızı şarabın gecenin içinde yere yığılma sesini duyardım (ST 49).

Onun saçlarının yavaş yavaş ıslanarak alınaya yapıştığını, kirpiklerinde yağmurun biriktiğini duyuyordum (ST 51).

Saat tam altıyı on geç, *Müeyyet Abi'nin anahtarıyla kapıyı açtığını* duydum (CB 80).

Oturuşuyla, bakışıyla, duruşuyla buralı olduğu halde, *ruhunun başka yerlere yakışacak değerde olduğunu* anlatırdı (CB 98).

Yine de, rengi kaçmış ellerle yorganı kaldırdı, *uzun senelerin gittikçe ağırlaşmış yükünü*, bugün de taşıyacak olan bacaklarını usulca kımıldattı, yatakta doğruldu (GŞÇ 101-102).

Gündüzler belki hayhuy içinde geçiyor, zamanı ve bezginliğini her zamankinden daha az hissediyorduydu da, gecenin ıstırabı *gündüzün neşesini* çok çabuk tüketiyordu (GŞÇ 104).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden birini yapacaktı (GŞÇ 103).

Evinin ne kadar az eşyasını, ne kadar az odasını kullandığını düşündü (GŞÇ 118).

Bu köyün en konuşkan adamı olduğunu düşünüyordum (KK 133).

İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

Ayak seslerini götürdü halılar onların (SVŞ 147).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, *Peri'nin dostluğunu* istiyordum (SVŞ 149).

Gişeci kız *gelecek haftanın biletlerini sattığını* söyledi (Aİ 166).

Bir vakit öylece dikildikten sonra kararımı verdim, *apartmanın ağır demir kapısını* itip içeri girdim (Aİ 179).

Gözlerin tehlikeli olduğunu, Maryam'dan sonra anladı (ABH 17).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i *onun hayat dolu vücudunu* düşünmekten uyku tutmayacaktı (ABH 19).

Oysa baksaydı, *Aziz Bey'in yaşla dolmuş gözlerini, kırgın, üzgün, âşık hâlini* görecekti (ABH 21).

Onun esmer ve hatları keskin yüzünde kilitlenen bakışlarını fark edemez, titreyen burun kanatlarındaki şehveti okuyamaz oldu (ABH 22).

Bir sokağa girip *taksinin sesini* dinledim (KHY 14).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun ilk adımını kapımın önünde attım (KHY 14).

Karısının o son ve uzun bakışını hatırlıyordu (SGBK 40).

Kurtların çığınca artan seslerini duydu (KY 57).

Yıllardır *günlerin sıkıcı ve kırılmaz çemberini* çeviriyorum (K 27).

Buzdolabının mukavva kutusunu yatağın altına serdim (HHGKTD 94).

Selva hanımın kapısını çaldım (HHGKTD 104).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, *büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları* terk ettik (AB 205).

Uzun ve yalnız gecelerimize *yalanlarımın renkli, büyüğü güzelliğini* taşırdım (MSZ 213).

Oysa ben *senin çekik gözlerini, gamzelerini, omuzlarına bıraktığın kumral saçlarını* çok seviyordum (MSZ 217).

3.1.3.2.2. Belirtili İsim Tamlamasının Cümlede Nesne Olması

Toptan iç çamaşırı pazarının yüzde altmış beşi onun elindedir (ARG 212).

3.1.3.3. Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olması

Şimdiye kadar yazdıklarını tümünden silecek, yazarlığına müthiş bir damga vuracak bu yepyeni hikâyeyi yazmak için, hemen çalışmaya başlamıştı (MA 18).

Gizli bahçelerimizi açardık, üstünden sert adımların geçmediği (CB 95).

İşte *koca gazeteyi*, bu sayfa için alıyordu (GSC 103).

Büyük ve harap bir bahçeyi ortadan bölüyordu belli belirsiz (SVŞ 143).

Siyah mantomu astım, *siyah ayakkabılarımı* da altına koydum (SVŞ 147).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, Peri'nin dostluğunu istiyordum (SVŞ 149).

O elbiseyi giydikçe babasıyla barıştı, onun suçunu paylaştı (ABH 55).

Masmavi bir adam görürdüm aynada, ucuz ve mavi bir etek astarı gibi çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Ondan başka kimselerin duyamayacağı bu sesler ruhuna *tatlı bir huzur* verdi (SGBK 32).

Eşber'in uzattığı bir tas çorabayı içerken gözyaşlarını dindiremiyordu (KY 47).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek bana *tarifi zor, hoş bir duygu* veriyordu (KA 76).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise *bir yığın imzasız mektup* yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89).

Elindeki oltutaşı tespahi sağa sola sallıyor yürürken (H 55).

Madamla tanıştığımız sabahı yazdım dün akşam (AL 61).

*Tertemiz çarşaf*lar sererdi yatağıma (MSZ 216).

3.1.3.4. Unvan Grubunun Cümlede Nesne Olması

Tecrübesiz hafiyeler gibi yakalarımı kaldırdım ve *Ulvi Efendi'yi* takibe başladım (Aİ 167).

Haklıydı haklı olmasına ama *Aziz Bey'i* tartaklamayacaktı (ABH 10).

En büyükleri değilse bile, onların bir altı sanatçılar arkalarında çalması için *Aziz Bey'i* bizzat telefonla ararlar, bu da yetmezse ricacılar koyarlardı araya (ABH 13).

Karısı *Semavi Bey'i* susarak cezalandırıyordu (SGBK 39).

3.1.3.5 Bağlama Grubunun Cümlede Nesne Olması

Elbette ki, *Ayyıldız Apartmanı'nun Pythagoras felsefesinden haberli olduğunu* ve *bu felsefeye dayanarak yedi sayısına taktığını* söylemek mümkün değildir (MA 11).

Baba ile oğulu birlikte idare ediyor, hepsi gül gibi geçinip gidiyorlardı (MA 32).

Yanan mumlar ve abajurlardan yayılan yumuşak ışıklar *mutsuzluğumu ve küskünlüğümü* artırdı (ST 58).

Ev alma komşu al demişler, biz *hem ev aldık hem komşu* (CB 78).

Orhan *balık ve rakı* istedi (KK 135).

Rüyamda *sizi ve Peri'yi* gördüm (SVŞ 151).

Sonra *peçeteyi ve parayı* alıp uzun masanın başına gitti (ABH 84).

Karımın büyük ama ürküten, siyah ama ağlatan gözleri, parmak eklemlerinden fırlamış kemikleriydi (KHY 11).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama *Delikanlı ile beni* çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Kızım *bütün renkleri ve umutsuzca eğlenmeyi* çok seviyor (K 26).

Oysa *kocam ya da karımı* sevecen bir anlam çevreler, sen *de* bilirsin (T 145).

3.1.3.6. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Nesne Olması

Bunu düşündükçe ağzı sulanıyordu ancak, şöyle eli yüzü düzgün, gerçekten ilgi çekici yedi kadın hikâyesi bulmak görüldüğü kadar kolay olmadığı için, şimdilik "*Yedi Uyuyanlar*"ı *bitirmeyi* kafasına koymuştu (MA 19).

Bir gazoz içmeyi özlemiştim serin bir çay bahçesinde (CB 81).

Kütüphanede gürültü yapmak, başkalarını rahatsız etmek yasaktır, diyemem (CB 93).

Belki de böyle bir teklifte bulunmayı, yaşlandığı için kendine tanıdığı bir hak olarak görüyordu (GŞÇ 116).

Ben *ışıkları yakmayı* unuttum (KHY 16).

Yine de Cafer, *gitmek istediği yerlerden gelen bu geminin iskeleye yanaşmasını, huzursuz yolcularını indirmesini* seviyordu (S 231).

3.1.3.7. Sıfat-Fiil Grubuyla Kurulan Sıfat Tamlamasının Cümlede Nesne Olması

Yine de, rengi kaçmış ellerle yorganı kaldırdı, *uzun senelerin gittikçe ağırlaşmış yükünü, bugün de taşıyacak olan bacaklarını* usulca kımıldattı, yatakta doğruldu (GŞÇ 101-102).

Gördüğü şeyin ne olduğunu anlamasına yetecek dikkati göstermedi, bu çirkinlikten gözlerini aldı (GSÇ 107).

Kokum sinmiş bir koltuğu, bozuk da olsa yıllarını benimle geçirmiş bir radyoyu, Peri'nin dostluğunu istiyordum (SVŞ 149).

Aziz Bey daha gözleri çipil çipil, burnu sümüklü bir çocukken, evi altüst ettiği zamanlarda, dolabın üzerinde, öylece unutulmuş, tozlanmış tamburu buldu (ABH 14).

Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk alıyordu (SGBK 31).

Onun kalbinin durduğu ânı ben çok iyi biliyorum (MKD 59).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Küçücük elleriyle kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş (H 50).

Üzerinde ayın ışıldadığı sazlı gölü, büyük köy evini, Adabey'in av takımlarını ve kavakları terk ettik (AB 205).

3.1.4. Yer Tamlayıcısı

Yüklemdeki fiile yaklaşma, bulunma ve ayrılma yönünden hizmet eden bir cümle unsurudur. Fiilin yerini ve yönünü belirten bu unsur genellikle “+A, +DA, -+DAn” hâl eklerini alır.

“Cümlede yönelme, bulunma, çıkma hallerinde bulunan tümleçler yer tamlayıcısı veya dolaylı tümleç olarak adlandırılmaktadır. Genellikle yüklem yapıldığı işin yerini tayin ederler. Yer tamlayıcısı, cümlede yönelme(datif), bulunma (lokatif), çıkma (ablatif) eklerinden birini almış bir kelime veya kelime grubu halinde bulunur.” (Kültürel 2009: 39).

3.1.4.1. Tek Kelimedenden Meydana Gelen Yer Tamlayıcıları

3.1.4.1.1. Yaklaşma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları

Kapıya geldiğinde, anahtarını yokladı, dönüp eve bir göz attı (SGBK 31).

Evin üst katı onlara ayrılmıştı (SGBK 38).

Sonra dehşet ve şaşkınlıkla karışık bir duygu haliyle *odaya* hızla göz attı (KY 45).

Varoluşunun onun ellerinde olduğunu bilmek *bana* tarifi zor, hoş bir duygu veriyordu (KA 76).

Karanlığa baktı, kapkaranlık denize (TKM 118).

Beni annemle babam birlikte götürmüşlerdi *okula* (TKM 121).

Odaya çıktım, perdeleri açtım ardına kadar, masayı pencerenin önüne çektim, oturdum (K 26).

Ama yine de gırtlığımı yakan bir ses dolacak *içime* (K 39).

Ben de *dünyaya* bu gözlerle bakıyordum, buzlu camdan gözlerle (H 55).

Sütte bisküvi ezdi, *önüne* koydu, hayvancık sütü içerken dönüp dönüp bize bakıyordu (AL 78).

Boynuma atkımı sardım, yanına fener, şemsiye aldım (T 140).

Çınara yaslanmışız yine yan yana (YY 182).

Yorgun, uykulu yolcular oturuyorlar içinde, *onlara* bakıyorum (AB 201).

Tertemiz çarşaf sererdi *yatağıma* (MSZ 216).

3.1.4.1.2. Bulunma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları

Masmavi bir adam görürdüm *aynada*, ucuz ve mavi bir etek astarı gibi çekmiş, buruşmuş bir yüz (KHY 12).

Havada çiçek tozu kokusu vardı (KHY 23).

İyi ki kurtlar vardı *hayatında* (KY 43).

Birinde kurtlar vardı; çelik ışıltılı gözleri, güçlü çeneleri ve sivri pençeleriyle, içini ürperten ulumalarıyla kurtlar, *diğerinde* Eşber (KY 55).

Halinde o eski havasından eser yoktu (MKD 71).

Askerde karşılaşıp dek (TKM 124).

Siyaha yakın koyulukta, yoğun bulutlar vardı *gökyüzünde* (K 27).

Yorgun, uykulu yolcular oturuyorlar içinde, *onlara* bakıyorum (AB 201).

Prospektüste ilacın etken maddesinin yarılanma ömründen söz ediliyordu (SDÇ 151).

Bu yüzden *evinde* oda kapılarını hep açık tutar, başucundaki aplik ve koridorun lambaları sabaha kadar yanar durur (Ö 189).

3.1.4.1.3. Ayrılma Hâli Eki Bulunduran Yer Tamlayıcıları

Ama bir sarhoş horultusu çıkıyordu *ağzımdan* (KHY 18).

Yüzünden ölümcül bir korku geçti (KY 45).

Fidan ertesini gün *evden* çıkıp kar altında öylece dikildi (KY 53).

Trenin altında kaldığımı sanmıştı, *yamaçtan* düşe kalka iniyordu (KA 85).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin karısı ve kızları bir ay içinde *ilçeden* taşınmışlar, memleketlerine dönmüşler (KK 106).

Böyle bir sevgilim olsa demeye utanmış, böyle bir annem olsa diye geçirmiştim *içimden* (EO 17).

3.1.4.2. Kelime Gruplarından Oluşan Yer Tamlayıcıları

3.1.4.2.1. İsim Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Renk çarkında yedi renk vardır (MA 11).

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, *her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına* tesadüf gözüyle bakılabilir mi? (MA 11).

Pencerelerini topladığında *yedinin katlarına* ulaşıyordu (MA 13).

Hikâyenin hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden etkilenmişti (MA 21-22).

Kaçmışım ve *gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü köhnemiş bir apartmanın balkonuna* kendimi atmışım (ST 49).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için üzgündüm (ST 52).

Sokak lambasının zayıf ve bulanık ışığında, yağın kara bakarak kendimi unutamadığımı düşünüyordum (ST 53).

Yılın son sabahında, *kadının tıkırtılarına* kulak kabarttım (ST 57).

Oysa tam on dört yıldır, resmî tatil günleri ve yıllık izinler dışında, hemen hemen aynı saatte gelir, *odacı İsmail Efendi'nin açtığı kapıdan* girerim (CB 92).

İsmetlere, Halislere, Yorgolara, Cemillere, Dimitrilere alışmışız, hayattaysalar kulakları çınlasın hepsinin, *onların edep erkân bilmelerine, yol yordam bilmelerine* alışmışız (CB 96).

Başım ağrıyor, *tam kalbimin üstünde* duran bir yumruk yok olmak bilmiyordu (KK 129).

Kerli ferli adamın kullandığı arabanın ön koltuğuna kurulmuş, emniyet kemerini bağlamıştı (Aİ 163).

Kadınların kendini beğenmesine alışık, kadınlara karşı küstah Aziz Bey bir gün *Maryam'ın tül perdenin arasından bakan, kuyu gibi derin ve kara gözlerine* takıldı (ABH 18).

Garip bir halin içine düştü (ABH 64).

Üşüdüm, *kadınli erkekli grupların hep bir ağızdan şarkılar söyledikleri meyhanelerin önünden* geçtim (KHY 17).

Kurtlar olmasa, *bu sessiz beyazlığın içinde* kendini yok sanacaktı (KY 44).

Yenilmişliğin, geleceksizlikte kaybolmuşluğun hastalıklı duygularına varlığımı teslim etmişim (MKD 63).

Sokak lambasının ışığında göz göze geldik (MKD 64).

Mikail'i *Semiramis'in apartmanının girişinde* buldum (MKD 71).

Annem *televizyonun karşısında* oturuyordu (K 23).

Bir yığın yanık kafatasının önünden geçtim (YT 130).

3.1.4.2.2. Sıfat Tamlamasının Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Elli iki yıllık ömrü boyunca, *birçok aileye, sevgiliye, hayırlı işlerle uğraşanlara, kirlî işlerle uğraşanlara, aydınlık yüzlü insanlara, karanlık yüzlü adamlara* mekân oldu, nice kavgalar, intihar teşebbüsleri, delicesine yaşanan aşklar gördü (MA 28-29).

Bu hazin görünümlü dairede daha fazla duramadı ve hemen üst kata geçti (MA 33).

O sırada Rüstem Efendi *pislikten muşamba gibi olmuş, lime lime bir çarşafı kaplı, soluk yorganına* farkında olmadan sıkıca sarındı (MA 36).

Gece çoktan yarılanmış oluyordu ve biz, *ayrı ayrı balkonlarda* oturuyorduk (ST 51).

Bir gazoz içmeyi özlemiştim *serin bir çay bahçesinde* (CB 81).

Yüksek tavanlı, serin ve pis bir odada, birbirimize sarılıp ağlaştık (CB 90).

Otobüsten indim, *çarpık bacaklı, tahta bir sandalyeye* oturdum (KK 130).

Kocaman bir ocakta odunlar çatırdayarak yanardı (SVŞ 145).

Aziz Bey ardında ne bıraktığını hiç aklına getirmeden, *içinde sevgilisinin de bulunduğu yepyeni bir yurda* tüm iştahı ve gücüyle gitmeye hazırды (ABH 26).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da *dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçük kasabada* tren durmazdı (KY 47).

Yazarımızın aldığı notlara ve yazdığı bölümlere göre, şehrin epeyce dışında, *önünden demiryolu geçen, ürkütücü, büyük ve bakımsız bir evde tek başına* yaşıyordu (KA 77).

Karanlığa baktı, *kapkaranlık denize* (TKM 118).

Işıklı ve gürültülü bir caddeye çıktığımda akşam oluyordu (K 22).

Madamı hatırladığımda renkler kayboluyor, *siyah- beyaz hüznü eski bir ekrana dönüşüyor dünya* (AL 62).

Başım dimdik, oturdum *çarpık ayaklı bir iskemleye*, kollarımı masaya koydum, bir orta kahve söyledim (AB 210).

3.1.4.2.3. Bağlama Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Bir gece, artık *riüzgâra ve soğuşa* dayanamadı (ST 51).

Tuvalet sırasında ve yemekhanede kavga çıkarıyorum (SVŞ 151).

O zaman *ölüme ve sessizliğe* henüz bu kadar yakın değildim (ARG 207).

Babasına veya yakın arkadaşlarına mektup yazıp para istese, gelinceye kadar açlıktan ölürdü (ABH 35).

Sanki *yurdundan uzağa düşmüş, garip bir yabancıya değil, bir İstanbul hatırasına* bakıyordu (ABH 40).

Annesine ve babasına birkaç mektup yazdı, hiçbirine cevap alamadı (ABH 43).

Sevildiğini sanmış ve yanılmış olmaktan çok utanıyordu (ABH 49).

Fidan *soğuktan ve bu vahşi ulumalardan* ürperdi (KY 55).

Sırtını dönmüş insan acı verir, *hem kendine, hem o sırtta bakana* (TKM 126).

3.1.4.2.4. Unvan Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Aziz Bey'den adlarını bile duymadığı arabesk şarkıları okumasını istediler (ABH 63).

Neyyire Hanım'a gitmeden önce çok tartıştık (Y 145).

3.1.4.2.5. İsim-Fiil Grubunun Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Ölümsüzlüğü bedava verseler almaya niyeti yoktu (GŞÇ 102).

Böyle bir soruyu düşünebiliyor olmaktan bile ürktü (GŞÇ 108).

Bir alet çalmaya hiç teşebbüs etmediniz mi? diye sordum (Aİ 197).

3.1.4.2.6. Sıfat-Fiil Grubunun Sıfat Tamlaması Oluşturduğu Unsurların Cümlede Yer Tamlayıcısı Olması

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, o kadınlar bizi anlardı (CB 95).

Yaşlı kadın, göz göze gelmeye korkar gibi bakışlarını *odadaki yillanmış eşyalarda* dolaştırdı ve kendi kendine “Gençlik...” dedi. “Sabah çiyi sanki (GŞÇ 123).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, *yoldan geçen bir arabaya* bindim (KK 130).

Denize bakan odada otururken Peri'yle, camlar buz tutardı kışın (SVŞ 149).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da *dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada* tren durmazdı (KY 47).

Kış konukları, ağır bulutlarla kararmış gökyüzü ve karanlık bir denizin birleştiği bulanıklıktan çıkıp, geldikleri yerlere dönmek için sabırsızlanırlar, işlerini yalan yanlış görürlerken Cafer, *adanın her kış unutulmuşluğuna aykırı düşen iskelesinde / yaza doğru yeniden boyanıp süslenecek bir banka* oturur, gemiden inenleri gözlerdi (S 231).

3.1.5. Zarf

Zarflar cümleye birçok noktada hizmet eden çoğu zaman yardımcı unsur olarak karşımıza çıkan cümle unsurudur. Genellikle fiille ilişkilendirilen zarf kavramının temsil ettiği anlam muhiti çok geniştir. Cümlede yer alan fiili birçok noktadan etkiler.

Korkmaz, “Gramer Terimleri Sözlüğü” nde zarf hakkında şunları söyler: “Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü: dün, bugün, yarın... (1992: 178).

“Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan cümle ögesi, zarftır.” (Karahan 2015: 32).

“Sıfatların, eylemlerin ya da görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını berkiten ya da kısip sınırlayan sözcüklere *belirteç* denir.” (Gencan, 1979: 408).

Ediskun, “Türk Dilbilgisi” adlı çalışmasında zarfı “ Fiilerin ya da fiilimsilerin, sıfatların anlamlarını zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da kısip sınırlayan kelimelere zarf denir.” şeklinde tanımlamıştır (1992: 273).

“Fiillerin, sıfatların, zarfların anlamlarını etkileyen kelimelerdir. *Çok, daha, niçin, nasıl, yukarı, aşağı, ileri geri, şimdi, yarın* vb. Zarfın nicelik-nitelik zarfı, soru, yer, zaman zarfı gibi çeşitleri vardır.” (Kültürel 2009: 41).

N. Atabay, S. Özel, A. Çam “Türkiye Türkçesinin Sözdizimi” adlı eserinde zarftan “belirteç tümleci” olarak bahseder. “Bu tümleç türü, tümcede yüklemi zaman, yer, yön, ölçü, durum , nitelik kimi zaman da gösterme ve soru gibi özellikler yönünden tamamlayan ögelerdir.” (2003: 62).

“Zarf unsurlarının sonuna, beraberlik ve alet, eşitlik, yön ekleri gelebilir. Hal ekleri yerine göre zarf olarak kullanılan cümle ögeleri de yapar.” (Yavuz, Yetiş, Birinci, 2007: 185).

“Cümlede zarf olabilen kelime ya da kelime grupları ekli ya da eksiz olarak zarf yaparlar. Zarf olan unsurlar şu şekilde karşımıza çıkar:

1. Kendisi zarf olan kelimelerden oluşan zarflar
2. Hal ekleri, eşitlik ve vasıta eklerinden birini alarak zarf olanlar
3. Fiillerin zarf-fiil eklerini almasıyla oluşan zarflar
4. Çekim edatlarını alarak oluşan zarflar.” (Ergül, 2015: 232).

Soru zarfları, miktar zarfları, zaman zarfları ve tekrar grupları herhangi bir ek almadan kendiliğinden zarf ifadesi taşımaktadırlar.

3.1.5.1. Ek Almadan Zarf Olan Unsurlar

Sözcüklerin hâl eki almadan zarf olarak kullanıldıkları biçimlerdir.

Onun kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri emrindeydi *artık* (MA 42).

Öğlene doğru rahmetlinin kapısını çaldım yine (CB 81).

Hızlı yürümüş ve yorulmuştu (SGBK 34).

Beni annemle babam *birlikte* götürmüşlerdi okula (TKM 121).

Neyyire Hanım’a gitmeden önce çok tartıştık (Y 145).

Ben annemin başında *hüngür hüngür* ağlıyordum (EO 14).

Dönüp el sallasın diye bekliyorum, *çoğu zaman* unutuyor (K 28).

Madamla tanıştığımız sabahı yazdım *diün akşam* (AL 61).

3.1.5.2. Ek Alarak Zarf Olan Unsurlar

3.1.5.2.1. Eşitlik Hâli Eki Taşıyanlar

Ancak içinde bulunduğu durumu feleğin bir sillesi, büyük bir bahtsızlık olarak değerlendirdiği için Ayyaş Yazar’ın yazdığı hikâyeye birlikte, yedi katlı olmasının bir tesadüf olmadığına, bunun bir anlamı olduğuna kendini *kolayca* inandırdı (MA 13).

Edebiyatçı olarak önemli sayılan bir isim olmadığını anlaması, *epeyce* zamanını almıştı (MA 14).

O sırada Rüstem Efendi pislikten muşamba gibi olmuş, lime lime bir çarşafı kaplı, soluk yorganına farkında olmadan *sıkıca* sarındı (MA 36).

Başını *ümitsizce* iki yana salladı (GŞÇ 103).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal zannediyorlar,” diye mırıldandı *yavaşça* (GŞÇ 109-110).

Sahile indim, *amaçsızca* dolaştım (KK 132).

Lafın belini gene *fazlaca* büktüm, uzatmayalım (Aİ 178).

Birbirlerini tüketerek besleyen, böylece var olanların yaşadığı nokta kadar bir toprak parçası üzerinde kısa sayılabilecek ömrü *hızlıca* tükendi (ABH 12).

Aziz Bey Zeki'nin sözünü *sertçe* kesti (ABH 83).

Fidan ertesi gün evden çıkıp kar altında *öylece* dikildi (KY 53).

Artık hayatının anlamı, ona *zamansızca* gelen bu baharı korumak ve sonsuza kadar elinde tutmaktı (KY 54).

Kurtların *çılginca* artan seslerini duydu (KY 57).

Bir sabah *sessizce* öldü (KK 111).

Kendi el yazımını *defalarca* okudum (K 27).

Gözlerim karanlığa *iyice* alışmış olacak (K 39).

Bu nedenle çok *dostça* başladı ilişkimiz (AL 60).

Tartıldığımı, sınıandığımı düşündüm, rica ederim dedim *nazikçe* (AL 66).

Gözlerini bir yumsa *yüzyıllarca* uyuyabilirdi (MSZ 218).

3.1.5.2.2. Vasıta Hâli Eki Taşıyanlar

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına *tesadüf gözüyle* bakılabilir mi? (MA 11).

Çatıdan şehre bakmaya çalıştı, *kendinden uzun binaların sert ve soğuk yüzleriyle* karşılaştı sadece (MA 35).

Kafası *gördüğü o manidar rüya ile* doluyken, naylon terliklerini giydi (MA 38).

Başkalarının hayat sesleriyle kendimi unutuyordum ya, bu kadarı yetiyordu (ST 50).

Çünkü insanlarla içli dışlı olunca, insanın içi dışı kalmazdı (CB 94).

Bunu vaktiyle birkaç kez denemiştım (CB 94).

Önce Topal'la bakiştık (CB 99).

Akşama kadar Orhan'la konuştuk (KK 133).

Eski lisanla yazmamın ikinci sebebi, hikâyemin muhteviyatıyla alâkalı (Aİ 156).

Aslına bakılırsa, aşk insanın aklını başından alır demek tam mânâsiyle doğru sayılmaz (Aİ 162).

Bilhassa başka kızlarla meşgul oldum (Aİ 164).

Handan hepsiyle tanıştı (Aİ 170).

Gözleri hayretle büyümüş, âdeta yüzümde bir noktaya sabitlenmişti (Aİ 192).

İşte o zaman içi şiddetle sızladı (ABH 10).

Günlerdir gizli bir sevinçle bekliyordu zaten (ABH 11).

Ve yine anladı ki hayatı zaten tümüyle bir yanılgıymış (ABH 12).

O elbiseyi giydikçe babasıyla barıştı, onun suçunu paylaştı (ABH 55).

Aziz Bey soğuk ve küstah bir edayla süzdü Vuslat'ı (ABH 57).

Aziz Bey'i önce kendine doğru hızla çekti sonra çok sert bir hareketle kapıdan dışarı itti (ABH 86).

Babacan tavırlarla gülümsediler, omzuma pat pat vurdular (KHY 14).

Karımın küskün ve kırık sesiyle mırıldanırcasına bir şeyler sorduğunu duydum (KHY 18).

Düriüst, namuslu bir yüzle gülümsedim kadına, sonra bu küçük aksilikten zararsız kurtulmuş olduğu için memnun kadının ağır kalçalarını sağa sola savurarak kalabalığın içine karışmasını seyrettim (KHY 19-20).

Sağına soluna bakınıp sobayı aradı gözleriyle (SGBK 35).

Mikail'in kalbi durdu, dedim fısıltıyla (MKD 59).

O bir türlü beni kalemine almadıkça, var olmaya dair ümitlerim de hızla eriyordu (KA 76).

Yorgun ve perişan adımlarla kaderime doğru yürümeye başladım (KA 82).

Küçücük elleriyle kuyunun içine döşenmiş yosunlu ıslak taşları tutmaya çalışmış, kayıyormuş elleri, taşların soğukluğu içine işliyormuş (H 50).

Madamla tanıştığımız sabahı yazdım dün akşam (AL 61).

Bu kısıntıya uymalıymışım gibi, apartman girişinin geceleri söndürülmeyen ölügözü ışığında *hızla* iki katı tırmandım, tam otomatige basacakken Madam karşıma çıktı (AL 64).

Yönetici *yılışık ve geniş bir ağızla* gülümsedi (AL 70).

Gelip gidenlerle konuştum, *kâğıt oynayanlarla* (HHGKTD, 110).

Derken arazinin dokusu *ansızın* değişti (YT 129).

Göçmeni *oğluyla* bir başına bıraktı (S 164).

Oysa herkes unutmak ister *bir yanıyla* kırık anlarını (YY 182).

Sıcak kollarıyla sarılırdı boynuma, içini çekerdi (AB 208).

3.1.5.2.3. “+DAn” Çıkma Hâli Eki Taşıyanlar

Ablam bu ölmeye hazır bakışın büyüklüğüne yenildi, köpeği *birden* kucakladı (AL 78).

İçi içine sığmıyordu *aşktan* (S 165).

Sonra Mişon’un babasını *birden* tanıyivermişti (Ö 193).

3.2. Cümlelerin Bağlanma Şekilleri

“Anlamı bütün boyutlarıyla yansıtmada tek bir cümlenin yeterli olmadığı durumlarda, cümlelerden meydana gelen dil birliklerine başvurulur. Bu birlikler, çok boyutlu bir anlatım için yan yana gelen cümlelerin bağlama edatlarıyla, ortak cümle öğeleriyle, ortak kip/şahıs ekleriyle ya da çeşitli anlam ilişkileriyle birbirine bağlanmalarından oluşurlar.” (Karahan 2015:85).

3.2.1. Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler

Edatlar; benzetme, açıklama, sebep, sıralama, karşılaştırma vb. gibi anlamlar açısından iki veya daha fazla cümleyi birbirine bağlar.

“Türkçede cümleler arasında bağlantıyı sağlayan çok sayıda bağlama edatı vardır. Bu edatlar yardımıyla aralarında anlam ilişkisi olan iki ya da daha fazla cümleyi

birbirine bağlamak mümkündür. Edatların görevi sıralama, karşılaştırma, benzetme, açıklama, sebep, sonuç, amaç, karşıtlık, eşitlik, beraberlik vb. anlamlarla cümleleri birbirine bağlamak, aralarındaki ilişkiyi vurgulamak ve ilişkinin yönünü belirlemektir (Karahan, 2009: 85).

Sev, “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi?” adlı makalesinde konuya farklı açıdan yaklaşmıştır. İsim ve isim unsurlarını birbirine bağlayan bağlama edatlı yapılar bağlama grubu oluşturuyorsa aynı bağlama edatları cümleleri de bağladığına göre bunlara da bağlama grubu denilebilir mi? sorusunu çalışmasının ana noktası olarak belirlemiştir. Sev, çeşitli dilcilerin bu konu hakkındaki görüşlerine, konuyla ilgili örnek cümlelere yer vermiştir. “Bağlama gruplarını, bağlama edatlarıyla birbirine bağlanmış isim veya isim soylu kelimelerle, cümlelerin oluşturduğu kelime grubu olarak değerlendirmek, kelime grubuyla ilgili mevcut tanımlamayı da irdeleyerek, belki de yeniden ele almak Türkçemizin söz dizimi açısından bu konu üzerinde düşünmeyi gerektirmektedir” şeklinde makalesini sonuçlandırmıştır (2012:121).

3.2.1.1. “ve” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Türkçenin en çok kullanılan bağlaçlarından olan “ve” edatı iki veya daha fazla kelimeyi birbirine bağladığı gibi aynı zamanda cümleleri de bağlamaktadır.

Bir hafta yedi gündür *ve* yedi kez okunup üflenir insan (MA 11).

Ama bir süre sonra, Ayyaş Yazar’ın bizzat kendisinin bir itibar sorunu olduğunu anlayınca, bütün ümitleri kırılmış, onun sayesinde kurtulmayı beklediği çıkmaza sessiz sedasız geri dönmüş, kaderine boyun eğmiş *ve* Ayyaş Yazar’ a ümitlerini boşa çıkardığı için küsmüştü (MA 14).

Ben kalın hırkalar giyiyor *ve* titrediğimi unutuyordum (ST 51).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi *ve* sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Ona da sıra gelecekti. Ama bir türlü sıra gelmedikçe ıstırabı artıyor *ve* bu hal hiçbir şeyi değiştirmiyordu (GŞÇ 103).

Ama ölü çoktan ulaşılmaz bir yere ulaşmış ve sonsuz huzura varmak için hesaplaşmaya girişmiş olurdu (GSÇ 112).

Bu arada yaşlı kadın bir kahve yapmış ve ona çocukluğunu hatırlatan zarflı fincanlarla ikram etmişti (GSÇ 122).

Handan ağlayarak masadan kalkmış ve kahveyi terk etmişti (Aİ 158).

Tecrübesiz hafiyeler gibi yakalarımı kaldırdım ve Ulvi Efendi'yi takibe başladım (Aİ 167).

Hakikat ile oyun arasındaki hat pek dardır ve herkes biraz aktördür (Aİ 168).

Sonraki acıklı hadiseler bu ilk büyük halkaya eklenmiş ve böylece Aziz Bey'in hayatı kederli zamanlardan örülü upuzun bir zincir olmuştur (ABH 21).

Karmakarışık, buğulu bir dilin kırık dökük kelimeleriyle konuşarak Aziz Bey'in odasının anahtarını aldı ve onu sanki yolu biliyormuş gibi, kendinden emin adımlarla odasına çıkardı (ABH 30).

Gülümsedi ve kâtime bir yağın kelime söyleyip uzaklaştı (ABH 38).

Sevildiğini sanmış ve yanılmış olmaktan çok utanıyordu (ABH 49).

Birkaç gün sonra Turcan beni iki arkadaşıyla tanıştırdı ve akşam yemeğine götürdü (KHY 13).

Hızlı yürümüş ve yorulmuştu (SGBK 34).

Ama ne yazık ki evli değildim ve bu zincirleme uzayan ilişkiler ağının öznesi değil nesnesiydim (KK 94).

Pek eskiden beri bahçelerimize girmiş ve bilhassa havuz kenarlarının süslenmesinde kullanılmıştır (KK 95).

Biz bir uçuruma düştük, bir el bana uzansın ve çıkarsın, Karagül kendi kendine çıkamıyorsa uçurumun dibinde kalsın (TKM 134).

Yürürken gözlerim yerdeydi, sanki etrafımızdaki herkes bize bakıyor ve kazık kadar olduğum halde annem elimden tuttuğu için bana gülüyordu (EO 14).

—Yandın, var oldun ve bir gün kırılacaksın (K 31).

Çok yalnızız ve mutluyuz (YY 187).

Böyle zamanlarda merdivenleri silen kapıcı kadına, her sabah gazete aldığı bakkalın Boşnak karısına, yazıhanedeki sekretere kendine modellik yapmalarını teklif eder ve reddedilirdi (Ö 190).

3.2.1.2. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

“*ki* tipik bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Sonuna geldiği unsuru kendisinden sonra gelen bir unsura bağlar. Bu bağlama izah ve netice ifadesi içinde olur. Yani *ki*’ den sonra gelen unsur kendisinden önce gelen unsurun izahı ve neticesi mahiyetindedir. Böylece *ki* sonuna geldiği unsuru bir izaha ve neticeye bağlayarak belirtir. Onun için bu bağlama ve kuvvetlendirme edatına izah edatı adını verebiliriz.” (Ergin 2008:361).

Saadet Çağatay “Türkçede *ki*<*erki*” adlı makalesinde günümüz Türkçesindeki soru cümleleri ve bazı zaman eklerinden sonra gelen *ki* edatının Eski Türkçedeki tahmin, şüphe, kuvvetlendirme bildiren *erki* edatının aynısı olduğunu, Farsça *ki* ile *erki*’den gelen *ki* edatının cümleye kattığı anlamın iyi kavranması gerektiğini belirtmektedir (Çağatay, 1964:249-250).

Leyla Karahan *ki* bağlama edatıyla kurulan cümleleri açıklarken *ki* bağlama edatının cümleler arasında bağlantıyı sağlayan edatlardan en işlek olduğunu belirtmiştir. “*Ki*, bir cümleyi bir cümleye/cümle topluluğuna, bir cümle topluluğunu da bir başka cümleye/cümle topluluğuna bağlayarak bunlar arasında açıklama, sıralama, karşılaştırma, sebep, sonuç, amaç gibi anlamlar çerçevesinde ilişkiler kurarlar.” (Karahan 2015:85). Karahan *ki* edatı ile bağlanan dil birliklerinden bir tanesinin ana cümle olduğunu diğerinin ise ana cümleyi tarz, zaman, nesne vb. bakımlardan tamamlayan yardımcı cümle olduğunu ifade etmiştir. Yazar *ki* ile kurulan cümlelerde ana cümlelerin başta, yardımcı cümlelerin ise sonra bulunmasının Türkçenin söz dizimine aykırı olduğunu bu yapının Farsçanın etkisinden kaynaklandığını bildirmiştir (Karahan 2015: 86).

Şinasi Tekin, bağlama edatlarıyla kurulan cümlelerin Soğd, Tohar ve İran dillerinin etkisiyle Türkçeye girdiğini ve *kim*, *ne*, *kaçan*, *kanyu* gibi kelimelere bağlama edatı görevi yüklenmesiyle bu yapıdaki cümlelerin kullanılmaya başlandığını belirtmiştir (Tekin, 1992). Yazar *ki* edatıyla kurulan cümlelerin Farsçadan Türkçeye çevrilerin yoğun olarak yapıldığı Eski Anadolu Türkçesi döneminde başladığını ifade

eder. ”Bu dönemde Türkçe soru zamiri kim de ki'nin görevini üstlenmiş ve bu dönem metinlerinde her ikisi birlikte 15. yüzyıl sonlarına kadar kullanılmıştır.” (Tekin, 1966: 62).

“Bu cümleler bir temel cümle ile onu çeşitli bakımlardan tamamlayan yardımcı cümleden meydana gelir. Bu yapıdaki cümlelerde temel(asıl) cümle, yardımcı cümleden önce yer alır. Yardımcı cümle ise ya doğrudan doğruya temel cümle yüklemine bağlanarak yüklem tamamlayıcı bir ögesi (özne, nesne, zarf, yer tamlayıcısı, yüklem) ya da temel cümlelerin öğelerinden birine bağlanarak onu belirten, tamamlayan, niteleyen bir öğe olur.” (Özkan-Sevinçli, 2013:204).

Yaptığımız çalışmada “ki” li örneklere bolca rastlanmıştır.

3.2.1.2.1. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Özne Olması

Öyle zamanlar oldu *ki*, bütün bir ömrü yeniden yazdı (ABH 15).

3.2.1.2.2. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Nesne Olması

“Yaşlı biri ne yapabilir *ki* ?” diye mırıldandı sonra (GŞÇ 113) .

Zannetmem *ki* hayat karşıma bir daha böyle enteresan bir adam çıkarsın, diyemem (Aİ 154).

Zannediyor *ki*, öldürüp atacağım (Aİ 195).

Ve yine anladı *ki* hayatı zaten tümüyle bir yanılgıymış (ABH 12).

Ama bilmiyordu *ki* vücudun ruha ihanet etmediği anlar pek azdır (ABH 21).

Ve yine anladı *ki*, babasının onu affetmemiş olmasına hiç aldırılmamış (ABH 55).

3.2.1.2.3. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Yer Tamlayıcısı Olması

İnanınız *ki* makine mühendisiyim (Aİ 154).

3.2.1.2.4. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Zarf Olması

Yatağına uzandı. Ama hava öyle sıcaktı *ki* uyuyamadı (ABH 33).

Duyacaklarından öylesine korkuyordu *ki* açlığını, yorgunluğunu, ambar üstünde kuru bir tahtada geçen uzun yolculuğun bütün eziyetini unutmuştu (ABH 50).

Öyle tuhaf bir yerdir *ki*, kaderi hızlandırır (EO 13).

Annem elimi öyle bir sıktı *ki*, acıdan soluğum kesildi (EO 14).

Öyle çok ağladın *ki*, uyanır uyanmaz eve döndüm (EO 18).

Yenisini bulmak öyle kolay *ki*, herkes yalnız (K 28).

Ama en azından çok bağırmış olmalıyım, öyle çok bağırmışım *ki*, ertesi gün sesim çıkmıyordu, köfteci çocuğa telefonda sipariş veremedim, caddeye kadar yürümek zorunda kaldım (HHGKTD 121).

3.2.1.2.5. “ki” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümlelerin Yüklem Olması

İnsanı gençlik çağlarında hayatından bezdiren, bütün meselelere üstün gelen bir acıdır *ki*, ancak çekenler bilir (Aİ 158).

3.2.1.3. “ama” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

“*ama*” edatı cümleye neden sonuç anlamı katar ve şartlı bir cümleyi başka bir cümleye bağlar.

Korkuyordum *ama* parkı görmeyi de istiyordum (CB 93).

Ona da sıra gelecekti. *Ama* bir türlü sıra gelmedikçe ıstırapı artıyor ve bu hal hiçbir şeyi değiştirmiyordu (GŞÇ 103).

Arkadaşlarımla birlikteydim. *Ama* çok aksiydim, sıkıntılıydım (KK 129).

Hava temizdi, *ama* soğuktu (KK 131).

O yumruk kaybolmuştu, *ama* ben de kaybolmuşum (KK 132).

Bir valizim kalmış. *Ama* uygundur benim yaşımda bir insanın bir tek valizinin kalması. Hatta o müthiş sona doğru giderken, bir valizim bile olmamalıdır (SVŞ 144).

Koşarak gişeye gittim, *ama* nafiyleydi (Aİ 166).

Her şey olup bitti artık. *Ama* hâlâ, şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi büyüyen sokaklarında, o sokakların yerlileri onu arıyor (ABH 10).

Ruh, başına kara bir hale takarak göğe yükselmek için çırpınır *ama* vücut dünyalıdır; yer, içer yaşar (ABH 22).

Kış mevsiminin gelmesiyle serinlemiş *ama* hâlâ baharat ve çiçek kokan havayı içine çekti (ABH 48).

İçine düştüğü bu boşluk, yersizlik duygusu rahatsız ediciydi, garipti, hatta kötüydü *ama* hiç de ümitsiz değildi (ABH 49).

Karısını sevmek istediği zamanı da kendi seçmişti *ama* karısı yatmıştı işte (ABH 69).

“Çok ateşin vardı *ama* düştü, merak etme.” (ABH 70).

Çünkü baktım *ama* görmedim, gözlerimin önünden türlü türlü halleriyle kadınlar geçtiler (KHY 15).

Karısını çok seviyor *ama* hep daha çok sevmek istiyordu (SGBK 38).

Trenin kapısına kadar gelmişti, uzanıp açmayı başardı *ama* bir türlü binemiyordu (KY 56-57).

Gerçi Noter’le ara sıra meşgul oluyordu *ama* Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile yazmıyordu (KA 76).

Safir’in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım *ama* hiçbirini göndermeye cesaret edemedim (KK 89).

Bu mırıltılı ama kıpırtısız tanıklıktan, avlunun taşmaya hazır kininden, delilik sınırında duruşundan, saldırganlığından, öfkeli ve gaddar taşkınlığından, şehvetinden marazi bir zevk aldığımı kendimden hiç gizlemedim *ama* kimseye de anlatamadım (KK 89).

İlçenin doktoru güç bela hastayı görmeye gelmiş *ama* elinden bir şey gelmemiş (KK 99).

Tarifi güç biliyorum *ama* siz beni anlayabilirsiniz (KK 113).

Koskoca çocuktum, *ama* annem elimi sıkı sıkı tutuyordu (EO 14).

Daha tam ahbap olmamıştık, *ama* birbirimizi anlıyorduk (EO 16).

Çalınmış bir şey yoktu, annesinin ölüsü yoktu *ama* annesi de yoktu (H 45).

Garip bir eklenti yaptı eve, mutfığa bitişik, *ama* ne evin bir parçası ne de değil (T 150).

Biraz yaşlanmıştı belki, o gencecik kız değildi *ama* daha da güzelleşmiş, olgun, hoş bir kadın olmuştu (Ö 191).

O da Ester gibi duldur *ama* genç kızlar gibi giyinir (Ö 196).

Adabey yok *ama*, onun gibi içi geniş, duygulu oğlum var (AB 206).

3.2.1.4. “çünkü” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Ergin, çünkü’ yü cümle başı edatları içerisinde değerlendirir. Farsça çûn’ dan geldiğini, çün ve çü’ nün Osmanlıcanın sonlarında ortadan kalktığını, bugün yalnız çünkü’ nün kaldığını söyler. Başına geldiği cümleyi kendisinden öncekilere bağladığını ifade eder (2008: 355).

Korkuyordum, *çünkü* parkta insanlar olabilirdi (CB 93).

Bunu gerçekten söylediler. *Çünkü* çok sevinmiştim (SVŞ 146).

Geldiğimize o kadar sevinmiştim ki. *Çünkü* tavanlar çok yüksekti ve hep dalgalanıyordu bakarken (SVŞ 151).

Yine mi çoraplarını ortada bıraktın diyorsun, ben gülüyorum. *Çünkü* bunlar bizim hayatımız (ARG 217).

Aziz Bey’in dramı Maryam’la başlar. *Çünkü* ona âşık oldu (ABH 17).

Altıncı gece hiç yaşanmadı *çünkü* beni bir daha çağırmadılar (KHY 15).

Oysa Emir, Yüksel abla onu sevsin istermiş *çünkü* ablasını severmiş (TKM 123).

Annem bayılırken çılgık attım, *çünkü* elimi sıkı sıkı tutan eli bir anda boşalmış, yumuşak, soğuk bir ölü eli olmuştu (EO 15).

Bu soruya cevap vermem gerekiyor, *çünkü* müdür, babam ücre bir şehirde savcıyken, uğradığı bir soruşturmada babam canla başla çalışıp onu akladığı ve bu nedenle babama öde öde bitmeyecek kadar minnet borçlu olduğu için, artık çok değişmiş, garip azgın bir yaratığa dönüşmüş olan babamın hatırına görüştürüyor beni Halâs’la, bizzat, odasında (H 46).

Benimle birlikte olanlar, en çok neşemi severler, bilirim. *Çünkü* hüznü suskunluklar, ağlamaklı duruşlar insanlara kendi küçük acılarını hatırlatır (YY 182).

Ester o geceyi hiç unutamaz. *Çünkü* yıllar sonra doya doya ağlamış, ilk kez yalnız olmadığını, bir dosta sığınabildiğini düşünmüştür (Ö 191).

3.2.1.5. “ne...ne” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

“*ne...ne* edatı “hiç biri” ifadesiyle menfilik edatı durumunda olduğu için bulunduğu cümlede fiil umumiyetle müsbet olur: *Ne beni ne seni gördü* misalinde olduğu gibi. Fakat menfi de kullanılmaktadır.” (Ergin 2008: 354).

Yirmi iki yıllık polis memuruyum, şimdiye kadar böyle bir şey *ne* gördüm *ne* duydum (CB 71).

Ne olur *ne* olmaz (CB 93).

Ne doya doya bir kar yağıyordu, *ne* birdenbire akıp giden ve ağaçları pırl pırl yıkayan bir yağmur (GŞÇ 105).

Görünüşi *ne* sevecendi, *ne de* acımasız (KK 134).

Ertesi sabah öyle âşık ve mahzundum ki, evden çıkarken *ne* başıma bir kasket geçirmiştim, *ne de* ellerime eldiven (Aİ 160).

Pazartesi günü kantinde tam karşımda oturduğu halde, *ne* yanına gittim, *ne de* başımı kaldırıp ona baktım (Aİ 163-164).

Bir daha da *ne* gördüm, *ne* adını duydum (Aİ 194).

Bu yurttan *ne* uzayıp *ne* kısalıyordu (ABH 20).

Ne kalabiliyor *ne* dönebiliyordu (ABH 35).

Oysa *ne* sırtımdan bıçaklandım, *ne* ihanete uğradım, *ne de* çocukluğumu örseleyen yakıcı hikâyelerim var (KK, 88).

Ne olur *ne* olmaz (Y 148).

Annem *ne* ağlıyor, *ne* konuşuyordu (EO 14).

Ama sorun şuydu ki, gerçeği *ne* çarpıtılabildi, *ne* dönüştürebildi, sadece yok saydı (SDÇ 155).

Ne hüznü kalmıştı ondan geriye, *ne de* suyun altında iki mavi çakıl taşı gözleri (S 166).

3.2.1.6. “hem...hem” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Ergin, *hem...hem* bağlacını “Türk Dil Bilgisi” eserinde *karşılaştırma edatları* başlığı altında ele alır. “Karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru, dil birliğini birbirine bağlayan edatlar olarak değerlendirmiş ve karşılaştırılan unsurların hepsini ifade etmek

için hem...hem'in kullanıldığını belirtmiştir.” Daha sonra *hem...hem*'in karşılaştırılan unsurların başına; *da (de)...da (de)* ‘nin ise karşılaştırılan unsurların sonuna getirildiğini, ve Farsça asıllı olduğunu ifade eder. “Katmerli edatlar da diyebileceğimiz bu edatlar ikiden başlamak üzere karşılaştırılan unsurların sayısına göre üç, dört vs. defa tekrarlanır. Sonra bu edatların sonda bulunanlarının sonuna *da, de* edatı getirilerek bağlama daha da kuvvetlendirilir: Meselâ *hem ev hem bahçe hem de tarla.*” (2008: 353-354).

Nazi Almanya'sından kaçmış Yahudi mimar motifiyle, yaşadığı mekâna *hem* “enternasyonal” bir hava veriyor, *hem de* bu apartmanı Avrupa kültürüyle yetişmiş bir şahsın ince zevkinin yoğunluğunu belirtmek istiyordu (MA 26).

Arkadaşlar da gelmişler, *hem* sabah çayımızı içiyoruz, *hem de* laflıyoruz (CB, 72).

Hem rahat, *hem* rahatsızdı (GŞÇ 122).

Hem öfkeliydim, *hem* değildim (KK 137).

Leyla'yı *hem* istiyordum, *hem* nefret ediyordum (KK 137).

Hem gülerdim, *hem* acırdım haline (SVŞ 145).

Bana *hem* bak öbür damat ne getirdi, *hem de* geç oldu, kalk git artık demek istiyordu kaynanam kötü kötü bakarak (ARG 213).

Çünkü zaten sarhoş gelen Aziz Bey'i *hem* başkalarının yanında kırmak istemiyor *hem de* nasıl tepki vereceğini tahmin edemiyordu (ABH 77).

Hem küstü, *hem* para istemeye mecburdu (KHY 19).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, *hem* olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada tren durmazdı (KY 47).

Teklifini *hem* gülünç bulmuş, *hem* de ciddiye almıştım (AL 60).

Galiba *hem* konuşmaya çalışıyor, *hem* içimizi dinliyorduk (T 146).

3.2.1.7. “hatta” Bağlama Edatıyla Bağlanan Cümleler

Ergin, “hatta”yı *Netice ve İzah İfade Eden Edatlar* başlığında değerlendirmiştir (2008: 356). *Hatta* edatı başına geldiği cümleyi kendisinden öncekilere bağlar.

Oysa tarih, utanmaz bir sırnaşıktır, bugünün içine sızmak için fırsat kollar ve *hatta* geleceği bile hesap eder (MA 25).

Bir valizim kalmış. Ama uygundur benim yaşımda bir insanın bir tek valizinin kalması. *Hatta* o müthiş sona doğru giderken, bir valizim bile olmamalıdır (SVŞ 144).

Randevumuzu iptal ettiği için Handan'a kızgındım. *Hatta* Cuma akşamı mektepten çıkarken bu sebepten biraz münakaşa ettik (Aİ 173).

Bu sebepten kaçınıcı katta olduğunuzu çoğu vakit karıştırır, *hatta* bazen dış kapıyı bulamaz, arka kapıdan başka bir sokağa çıkıp kayboluverirsiniz (Aİ 180).

Çok gençtim. *Hatta* yaşım küçük diye bir müddet maaşımı açıktan verdiler (Aİ 185).

İçine düştüğü bu boşluk, yersizlik duygusu rahatsız ediciydi, garipti, *hatta* kötüydü ama hiç de ümitsiz değildi (ABH 49).

Üç: Bu gecelerin sabaha yakın saatlerinde, kadın hikâyeleriyle dolu hayallerden uykuya geçmek üzere olduğum anlarda, karanlıkta karımın gözlerini yüzüme diktiğini, turnakları kesik, uçları ateş gibi yanan kemikli parmaklarıyla alınımın terini sildiğini hissediyor, ama rüya gördüğümü sanıyordum. *Hatta*, o güzel kadınlarla dolu hayallerime giren bu kemikli parmaklar beni sinirlendiriyordu ve bu yüzden huzursuz bir uyku uyuyordum (KHY 15-16).

Bu keskin çeliğin pırıltısı benim için sokaktan hızla geçen bir kedinin kuyruğu kadar anlamsızdı. *Hatta* ben, bizzat o bıçağa bir anlam katmak ve onu kalbimde hissetmek arzusuyla yürüdüm (MKD 67).

—Seni çok aradım ama numaran değişmiş, ulaşamadım. *Hatta* babanın oturduğu eve bile gittim, baban ölmüş (TKM 129).

Baban derhal ikisini de kovacağım, *hatta* polise ihbar edeceğim dedi (EO 14).

Canı çok sıkındı, yemek yemedi, erkenden yattı, *hatta* televizyondaki maçı bile izlemedi, ki oğlumla kocam maçları hiç kaçırmazlar (D 126).

3.2.2. Ortak Ögelerle Bağlanan Cümleler

Birbirinin ardınca gelen cümlelerde anlam bütünlüğü sağlamak ve anlam ilişkisi kurmak için cümle içerisindeki ögelerin ortak kullanılmasıdır. Ögelerin ortak kullanılması neticesinde gereksiz ve fazla sözcük kullanımı ortadan kalkar daha yalın ve duru bir anlatım ortaya çıkar.

“Ard arda sıralanan cümleler arasındaki anlam ilişkisi ortak cümle öğeleri ile de sağlanabilir. Bağlantıyı, gerektiğinde başka unsurlar destekler, pekiştirir (Karahan 2009: 91).

3.2.2.1. Ortak Özneli Cümleler

Oysa *tarih*, utanmaz bir sırnaşıktır, (*tarih*) bugünün içine sızmak için fırsat kollar ve hatta (*tarih*) geleceği bile hesap eder (MA 25).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve (*savaş zenginleri*) Ayyıldız Apartmanı’ ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya vermişlerdi (MA 27).

Ben kalın hırkalar giyiyor ve (*ben*) titrediğimi unutuyordum (ST 51).

Benim babam okumuş adammış, (*benim babam*) genç yaşta hastalanmış, kurtaramamışlar (CB 88).

(*O*) Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra (*o*) göçtü dünyadan (CB 89).

Kerim saldıracak yer arıyordu kendine, (*Kerim*) bakınıyor, (*Kerim*) bunları süzüyor, (*Kerim*) ileri geri laflar söylüyor (CB 99).

Ama *ölü* çoktan ulaşılmaz bir yere ulaşmış ve (*ölü*)sonsuz huzura varmak için hesaplaşmaya girişmiş olurdu (GŞÇ 112).

Bu arada *yaşlı kadın* bir kahve yapmış ve (*yaşlı kadın*) ona çocukluğunu hatırlatan zarflı fincanlarla ikram etmişti (GŞÇ 122).

Yaşlı kadın, göz göze gelmeye korkar gibi bakışlarını odadaki yıllanmış eşyalarda dolaştırdı ve (*yaşlı kadın*) kendi kendine “Gençlik...” dedi. “Sabah çiyi sanki (GŞÇ 123).

(*Siz*) İskambil kâğıtlarını çıkarırdınız, (*siz*) pişti yapınca çok sevinirdiniz (SVŞ 147).

O hadisenin olduğu gece *Bahri* iş dönüşü evine gidip yatağına yattı, (*Bahri*) uzun uzun düşündü (ABH 10).

İnce, pis, içe işleyen bir yağmur durup durup yağıyor, (*ince, pis, içe işleyen bir yağmur*) şehrin sokaklarını çamura boyuyordu (ABH 46).

Anlatacağım hikâye yaşanmadan az evvel *ben*; otuzla kırk arasındaydım, (*ben*) evliyle bekâr arasındaydım, (*ben*) sağ ile ölü arasındaydım (KHY 11-12).

Birkaç gün sonra *Turcan* beni iki arkadaşıyla tanıştırdı ve (*Turcan*) akşam yemeğine götürdü (KHY 13).

Kadın içlerinden birini beğendi, (*kadın*) dur lan dedi, bir de arkasını yazayım şunun (KHY 25).

(*O*) Karısını çok seviyor ama (*O*) hep daha çok sevmek istiyordu (SGBK 38).

Kasaba epeyce uzaktaydı, (*Kasaba*) tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada tren durmazdı (KY 47).

Av kazasında vurulan hükümet tabibinin karısı ve kızları bir ay içinde ilçeden taşınmışlar, (*Av kazasında vurulan hükümet tabibinin karısı ve kızları*) memleketlerine dönmüşler (KK 106).

O yaşlı adam babasıymış, (*o yaşlı adam*) yetmiş iki yaşındaymış (TKM 122).

Oysa *Emir*, Yüksel abla onu sevsin istermiş çünkü (*Emir*) ablasını severmiş (TKM 123).

(*Ben*) Sonra tıraş oldum, (*ben*) giyindim, (*ben*) kuşandım (TKM 128).

Beyaz gömlekleli genç bir adam bir kova suyu yola döktü, ortalığa *kirli köpükler* yayıldı, (*kirli köpükler*) çabucak söndü (HHGKTD 108).

(*O*) Böyle zamanlarda merdivenleri silen kapıcı kadına, her sabah gazete aldığı bakkalın Boşnak karısına, yazıhanedeki sekretere kendine modellik yapmalarını teklif eder ve (*o*) reddedilirdi (Ö 190).

Çünkü bu uzak akraba oğlu *Yasef* onun atölyem dediği evinin kirasını veriyor, (*Yasef*) aybaşı gelince cebine para koyuyordu (Ö 192).

Aevli bir suyu *güneş*, (*güneş*) damarlarımızda dolaşır, (*güneş*) bizi uykuya çağırırdı, yenilirdik (S 226).

3.2.2.2. Ortak Nesneli Cümleler

Onun elleri öyle yumuşaktır ki, (*onun elleri*) ancak okşamaya yarar (MA 87).

Birkaç gün sonra *Turcan beni* iki arkadaşıyla tanıştırdı ve (*beni*) akşam yemeğine götürdü (KHY 13).

Kime oynadım *bu oyunu*, niye oynadım (*bu oyunu*) ? Bilmiyorum (KHY 15).

Karısını çok seviyor ama (*karısını*) hep daha çok sevmek istiyordu (SGBK 38).

Artık hayatının anlamı, *ona zamansızca gelen bu baharı* korumak ve (*ona zamansızca gelen bu baharı*) sonsuza kadar elinde tutmaktı (KY 54).

Bu mırıltılı ama kıpırtısız tanıklıktan, avlunun taşmaya hazır kininden, delilik sınırında duruşundan, saldırganlığından, öfkeli ve gaddar taşkınlığından, şehvetinden *marazi bir zevk aldığımı* kendimden hiç gizlemedim ama (*marazi bir zevk aldığımı*) kimseye de anlatamadım (KK 89).

İşte bu nimet *babamın yüzünü* güldürecek ya da (*babamın yüzünü*) acıyla dolduracak bir uğraştı (S 225).

Onun buz gibi ellerini avuçlarına almış, (*onun buz gibi ellerini*) ısıtmıştı (S 232).

3.2.2.3. Ortak Yüklemler

Erkenden kalkarım, beyimi işe *yollarım*, büyük kızımınla oğlumu okula (*yollarım*) (MA 77).

İyi kötü bir dükkânım vardı, iyi kötü bir karım vardı, başımı sokacak bir evim (*vardı*), evde kaynayan bir tencerem (*vardı*), iki çocuğum *vardı* (KHY 12).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri (*geliyordu*), kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları *geliyordu* (KHY 16).

Fidan soğuktan (*ürperdi*) ve bu vahşi ulumalardan *ürperdi* (KY 55).

Kimilerini ölmeye *bıraktık*, kimilerini yeniden dirilmeye (*bıraktık*) (KK 113).

O evin en çok ışığından *nefret ediyordum*, gece gündüz duvarlarda yer değiştiren gölgelerden (*nefret ediyordum*) (K 34).

Kızımızın ikide bir telefon eden o küstah delikanlıyla çıkıyor olabileceğinden korktuğunu *söylüyor* veya sık sık okulu astığından şüphelendiğini (*söylüyor*) (K 35).

Annem otuz beş *yaşındaymış* ben doğduğumda, babam kırk (*yaşındaymış*) (HHGKTD 100).

Gelip gidenlerle *konuştum*, kâğıt oynayanlarla (*konuştum*) (HHGKTD 110).

Ne hüznü *kalmıştı* ondan geriye, ne de suyun altında iki mavi çakıl taşı gözleri (*kalmıştı*) (S 166).

3.2.2.4. Ortak Zarflı Cümleler

Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını (*görünce*) ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu *görünce*, elimde olmadan gülüverdim (MKD 67).

Aklım karışınca sinirlerim altüst oluyor, (*aklım karışınca*) her şeyi baştan alıyorum (K 37).

Neşide beni bıraktı diye kahrolmuştum üzüntüden, evet. (*Neşide beni bıraktı diye*) Depresyona girmiştım, doğru (HHGKTD 91).

Son yabancı da *eski ve solgun gemiye binip, bir dahaki yaza kadar yetecek selamlarıyla uzaklaşırken*; hemen bütün iskemlelerini, masalarını toplar, (*eski ve solgun gemiye binip, bir dahaki yaza kadar yetecek selamlarıyla uzaklaşırken*) porselen tuzluklarını, kaliteli yemek takımlarını dolaplarına kilitler; (*eski ve solgun gemiye binip, bir dahaki yaza kadar yetecek selamlarıyla uzaklaşırken*) kış konukları için kalın bardaklar, adi melamin tabaklar çıkarırdı (S 235).

3.2.3. Ortak Kip/ Şahıs Ekleriyle Bağlanan Cümleler

“Cümleler arası anlam ilişkilerini sağlama da ortak kip / şahıs eklerinin de rolü vardır. Bu ekler her cümlede tekrarlanabilir. Ancak tekrardan gerektiğinde kaçınmak üzere bu eklerin bir kısmı son cümleye kaydırılabilir. Yükleme isim olan cümlelerde kip ekinin, tek kipli fiillerde şahıs ekinin, birden fazla kipli fiillerde ise ikinci veya üçüncü kip eki ile şahıs ekinin son cümlede kullanılması, cümleler arasındaki anlam ilişkisini pekiştirir.” (Karahana 2015:92).

Karahana'nın da tanımında belirttiği gibi dil zaman zaman kendi içerisinde tasarruf yapma yoluna gider. Art arda gelen cümlelerde ortak olan kip ekinin veya şahıs ekinin son cümlede bulundurulması cümlede yaşanacak yoğun tekrardan yazıyı kurtarır. Ayrıca kip ve şahıs eklerinin ortak kullanılması anlam ilişkisini pekiştirir, yazıdaki yalınlığı artırır.

Konu derin(*di*) , hikâye manidardı (MA 21).

Sağına ve soluna dayanmış duran apartmanlar, durumlarından memnun(*dular*), sakindiler (MA 30).

İlişki gittikçe tehlikeli bir hal almıştı, o da yeni sevgilisiyle kaçmıştı (MA 46).

Hızlı yürümüştü ve yorulmuştu (SGBK 34).

Her an onu düşünüyor(du), onunla olmak istiyordu (SGBK 38).

Boş gözlerle televizyona bakıyor(du) , Semavi Bey'in aşk kelimelerini duymuyor gibi davranıyordu (SGBK 39).

Böyle bir sevgilim olsa demeye utanmış(tım), böyle bir annem olsa diye geçirmiştim içimden (EO 17).

Zaten kırık bir şeyler, yıllar önce çatlamıştı, yavaş yavaş dağılmıştı, hepsi tuzla buz oldu (K 24).

Salı, çarşamba, perşembe ümitsiz(di); cumartesi, pazar hareketliydi (HHGKTD 109).

Galiba hem konuşmaya çalışıyor(duk), hem içimizi dinliyorduk (T 146).

3.2.4. Anlam İlişkisiyle Bağlanan Cümleler

“Bir metin art arda sıralanan ve aralarında çeşitli anlam ilişkileri bulunan cümlelerden meydana gelir. Cümleler arasındaki bu ilişkiler sadece bağlama edatları, ortak cümle öğeleri, ortak kip/şahıs ekleri ile sağlanmaz; zaman, mekan, nesne ve harekete ait kavramlarda karşılaştırma, açıklama, büyüklük-küçüklük, azlık-çokluk, genellik-özellik vb. bakımlardan sıralama, dereceleme; zıt veya benzer sözcüklerle oluşturulan anlam paralelizmi, aynı kavram alanına giren kelimeler, iyelik ekleri ve genel olarak bazı içerik özellikleri de cümleler arasındaki ilişkisini sağlamada yeterli olabilmektedir.” (Karahan 2015:94).

Canı çok sıkındı, yemek yemedi, erkenden yattı, hatta televizyondaki maçı bile izlemedi, ki oğlumla kocam maçları hiç kaçırmazlar (D 126).

Ama sorun şuydu ki, gerçeği ne çarpıtılabildi, ne dönüştürebildi, sadece yok saydı (SDÇ 155).

3.3. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

3.3.1. Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiilden oluşmuş cümleler fiil cümlesidir. Türkçede bir fiilin cümlelerin yüklemi olabilmesi için kendi içerisinde fiil çekimine girmesi gerekmektedir. Bir fiilin üzerine gelen şekil / zaman ekleri ve şahıs ekleri neticesinde çekimli bir fiil oluşmaktadır. Genel anlamda ise Türkçede basit çekim ve birleşik çekim olmak üzere iki tür çekimden bahsedilebilir.

“Fiil cümlelerinin yüklemeleri, çekimli bir fiilden veya çekimli bir fiillikten oluşur. Yüklemi oluşturan fiil veya fiillik olumlu veya olumsuz olabilir.” (Özmen 2013:215).

“Fiil ile fiile şahıs, şekil ve zaman ifadesi, anlamı ve tarzı kazandıran ilavelerin birleşiminden oluşan çekimli fiilin sözdizimsel kurgudaki görevi, üstlendiği yüklem olma fonksiyonuyla, içinde bulunduğu cümlelerin son yargısını oluşturmak ve cümlelerin anlamsal bütünlüğünü sona erdirerek ona netice kazandırmaktır.” (Berbercan, 2012:26).

Yüklemi geçişli bir fiil olan cümle, cümlelerin unsurlarının tamamını bünyesinde barındırabilir. Her türlü eylem bildiren yargı fiil cümleleri ile karşılanır.

3.3.1.1. Yüklemi Basit Kipli Olan Fiil Cümleleri

Sonra üst katta küçücük oğluyla oturan, solgun ve gülmeyi unutmuş kadının balkon kapısını açtığını *duydum* (ST 50).

Sonra hep düşlediğim gibi *gülümsedi* (ST 65).

Biz bu yere bileğimizin hakkıyla *geldik* (CB 84).

Şefim sık sık, sen yeni mi başladın diye *sorar* (CB 92).

Buna aldırarak istemeyerek Balık Pazarı'ndan çıkmak ve daha ümitsiz sokaklarda dolaşmak *istedi* (GŞÇ 108).

Akşama kadar Orhan'la *konuştuk* (KK 133).

- Leyla ve İbrahim'in yatmış olduklarını *düşündüm* (KK 137).
- Ayak seslerini *götürdü* halılar onların (SVŞ 147).
- Aşk acısı deyip *geçmeyin* (Aİ 158).
- Biraz tahkikat yapayım diye *düşündüm* (Aİ 174).
- Şamandıraya kadar suyun altından *gidiyorum* (ARG 208).
- İçinde acı çeken ruh süzülerek dışarı *çıkta* (ABH 10).
- O elbiseyi giydikçe babasıyla *barıştı*, onun suçunu *paylaştı* (ABH 55).
- Taksinin kapısını kapatıp lokantaya doğru *yürüdüm* (KHY 14).
- Yine sabaha karşı eve *döndüm* (KHY 19).
- Semavi Bey soba lafını duyunca *irkildi* (SGBK 35).
- Kızını bırakamadığı için ölüm izni bittikten sonra yıllık iznini de *kullanmış* (KK 100-101).
- Sırtını dönmüş insan acı *verir*, hem kendine, hem o sırta bakana (TKM 126).
- Neyyire Hanım'ın evinin kapısını yalanla *açtı* çünkü (Y 146).
- Annem elimi öyle bir sıktı ki, acıdan soluğum *kesildi* (EO 14).
- Kızım bütün renkleri ve umutsuzca eğlenmeyi çok *seviyor* (K 26).
- Nerdeyim? diye *düşüneceğim* önce (K 39).
- Buraya kaçınıcı gelişim, *hatırlamıyorum* artık (H 41).
- Önce bir içki içelim *dedi*, sonra *konusuruz* (AL 66).
- Evi karanlık ve sessizlik *kapladı* (HHGKTD 104).
- Oysa kocam ya da karımı sevecen bir anlam çevreler, sen de *bilirsin* (T 145).
- Göçmeni oğluyla bir başına *bıraktı* (S 164).

3.3.1.2. Yükleme Birleşik Kipli Olan Fiil Cümleleri

- Pencerelerini topladığında yedinin katlarına *ulaşıyordu* (MA 13).
- Oysa başlangıçta ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, yılların kaybettiği itibarını geri getirebileceğini *ummuştu* (MA 14).
- Bütün dairelerinin depo olmasını ya da terk edilmeyi mi *bekleyecekti?* (MA 31).
- Kaçmışım ve gökyüzünün çok küçük bir parçasının görüldüğü köhnemiş bir apartmanın balkonuna kendimi *atmışım* (ST 49).
- Çünkü belediye parkındaki kavakların yaprakları *dökülüyordu* (CB 93).

Oturuşuyla, bakışıyla, duruşuyla buralı olduğu halde, ruhunun başka yerlere yakışacak değerde olduğunu *anlatırdı* (CB 98).

Amaçsız, uzun yürüyüşlerinden birini *yapacaktı* (GŞÇ 103).

Dudaklarında da yüzünün midye kabuğuna benzerliğine bir lezzet getiren, sedefli bir renk *parlıyordu* (GŞÇ 120).

Yabancılarla oturup kalkmış, akranı hatta kendinden çok genç kadınlarla da beraber saatler geçirmiş; bundan zevk almayarak kendi yalnız ve ürpertili âlemini şiddetle *özlemişti* (GŞÇ 125).

Bu köyün en konuşkan adamı olduğunu *düşünüyordum* (KK 133).

Kendini oturduğu koltuğa *bırakıvermişti* (ABH 9).

Yıldızlı, sıcak yaz gecelerinde Aziz Bey'i onun hayat dolu vücudunu düşünmekten uyku *tutmayacaktı* (ABH 19).

Babasının yaptırmak ve dayayıp döşemek için bir ömür verdiği bu evin, inleyerek tükenmesinden doyulmaz bir zevk *alıyordu* (SGBK 31).

Yıllardır derin ama hastalıklı bir sevgi ile ağır bir nefreti içine sığdırmış olan kalbi artık bu hızlı yürüyüşlere dayanamaz *olmuştu* (SGBK 34).

Karısı Semavi Bey'i susarak *cezalandırıyordu* (SGBK 39).

Aynı gün içinde türlü türlü ruh hallerinden *geçiyordu* (KY 50).

Onun eline *düşmüştü*, bu sonsuz beyazlığın hâkimi Eşber'di (KY 53).

Sanırım döndüğünde beni bulacağını *ummuyordu* (MKD 66).

Kızını kucağından indirmeden binbir güçlkle soyup giydiriyor, yemeğini *yediriymiş* (KK 101).

Beni annemle babam birlikte *götürmüşlerdi* okula (TKM 121).

Bir kavga çıksa da, evi terk etsem diye *fırsat kolluyordum* (TKM 127).

Annem ne ağlıyor, ne *konusuyordu* (EO 14).

Karımla kızım televizyon *seyrediyorlardı* (K 24).

Sıklmıştı veya huylanmıştı veya korkmuştu, her neyse (K 25).

Odaya çıktım, perdeleri açtım ardına kadar, masayı pencerenin önüne çektim, *oturdum* (K 26).

El yazısına bakmaya *dayanamıyordum* (K 27).

Bir yığın restoran manzaraya karşı *sıralanmıştı* (HHGKTD 108).

Soru sormadıkça hikâyeyi tek kelime *ilerletmiyordu* Curacı (HHGKTD 111).

Gözlerimde yaş görmek üzere bana baktı, sesim *titremiyordu* oysa (D 127).

Lokantacı *üzülüüyordu* çünkü (T 138).

3.3.2. İsim Cümlesi

Yüklemi bir isim veya isim grubu olan cümlelerdir.

Korkmaz “Türkiye Türkçesi Grameri- Şekil Bilgisi-” adlı çalışmasında ek-fiili “Eski Türkçede er- olmak yardımcı fiilinin er > ir > i değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir.” şeklinde ifade eder. Yazar günümüz Türkçesinde i-mek şeklinde adlandırılan fiilin bir anlam ifade etmediğini, yalnız başına kullanılıp yapım ekleriyle de genişletilemeyeceğini belirtir. Bu ek-fiilin dildeki görevini ise “ad soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zaman oluşturmak” şeklinde ortaya koymuştur (Korkmaz 2003:702). Ek fiilin bildirme niteliğinde yalnızca geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman ve duyulan geçmiş zaman olmak üzere dört kipi vardır (Korkmaz 2003:703).

Özmen, “Türkçenin Sözdizimi” adlı eserinde konuyla ilgili “Yüklemi, bir isim unsuru ile ondan sonra gelen ek-fiilden oluşan cümleler, isim cümlesidir. Yüklemün isim unsuru, *isim*, *isimsi* veya *isimlik*; fiil unsuru ise, ek-fiilin dört çekiminden biri olabilir. İsim cümleleriyle her türlü, birleşik cümle çeşidi oluşturulabilir. İsim cümlelerinde, özne ve yüklemün yanı sıra, dolaylı tümleç, zarf tümleci ve bağımsız tümleç bulunabilir.” şeklinde açıklama yapmıştır.

“İsim veya isim grupları i- ek-fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde, kip eki taşıyan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğer bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere –Dir eki de kullanılır.” (Karahan 2015:96).

Bu şehrin yedi tepeli olmasına bir tesadüf dense bile, plaka numarasının otuz dört, yani dört artı üç, eşittir yedi olması da mı *bir tesadüftür?* (MA 12).

Ayyıldız Apartmanı için, bunlara tesadüf demek mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, *üç veya kırk bir kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, kafasına dank etmesi için verilmiş işaretlerdir* (MA 12).

Müteahhidi *yedi kardeşin en büyüğüdü* (MA 13).

Bulunduğu şehrin plaka numarası zaten *malumdu* (MA 13).

Aşağı yukarı on beş yıldır , Ayyıldız Apartmanı'nın nasıl yapıldığı hakkında mahallelinin bildikleri *bunlardı* (MA 24).

Bu halleri *daha dokunaklı, daha hüznü ve insancıldı* (MA 41).

Onun kemikli, kuru ve hasta bir ruhun bütün debelenmesiyle titreyen elleri *emrindeydi* artık (MA 42).

O kadının yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

Şehrin uzak köşelerinde yaşayan insanların hayat seslerinin içinde kaybolamayacağım için *üzgündüm* (ST 52).

Odanın penceresi *aralıktı* (CB 68).

Müzikalin biletleri tükendiği için gişede kuyruk *yoktu* (Aİ 165).

Bulduğum yerde cumartesi randevularını vermiş kızlı erkekli birçok genç *vardı* (Aİ 166).

Ne kadar beyhûde bir çabaydı! (Aİ 167).

Aziz Bey ise, *dedesiyle babasının karışımı bir adamdı* (ABH 15).

Sanki o an yaşadığı bir aşk değil, *ilahî bir çağrıdır* (ABH 18).

Birbirine benzeyerek geçen günler bütün duygulara *uzak ve tatsızdılar* (SGBK 32).

Bu kadarla kalsa *iyiydi* (KHY 13).

Param *yoktu* oraya verecek (KHY 19).

Evleri nasıl da *sıcaktır* hepsinin... (SGBK 34).

İyi ki kurtlar *vardı* hayatında (KY 43).

Onun eline düşmüştü, bu sonsuz beyazlığın hâkimi *Eşber'di* (KY 53).

Yanlı olan belki de sadece *benimdir* (MKD 61).

Bu çok *gülünçtü* aslında (MKD 69).

Halinde o eski havasından eser *yoktu* (MKD 71).

Oysa ben Noter'le aynı hikâyede var olacağım için *mutsuzdum* (KA 80).

Okulun bahçesinde *ilk fark ettiğim çocuktu* Emir (TKM 121).

Ne aksi, ne huysuz adamdır baban! (EO 13).

Babanın yüzü kâğıt gibi *bembeyazdı* (EO 17).

Madamdan sonra ben *başka biriyim* (AL 61).

Hem şehirli, hem köylü eşyalarla *doluydu* evi (HHGKTD 101).

Elinde zembil, *haftanın yedi günü pazara giden ve boş zembille dönen bir göçmendi* kocası (S 162).

Yakında dönecekti, merak edecek bir şey *yoktu* (S 165).

O *benim sevincimdi* (AB 206).

Kızların hepsi sana *âşıktı* (MSZ 214).

İçinde bir şeylerin parçalanması *yoktu* (YM 244).

3.4. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Türkçe cümle kuruluşunda yüklem sonda bulunur. Fakat bazı cümlelerin yüklemi başta ya da ortada da bulunabilir.

3.4.1. Kurallı Cümle

Bir cümlenin yüklemi, isim veya fiil cümlesi olduğuna bakılmadan o cümlenin sonunda bulunduğu bu kurallı cümle olarak nitelendirilir. Türkiye Türkçesinde cümle ögeleri özne+tümleç+yüklem şeklindedir. Bu sebeple yüklemi sonda olan cümleler kurallı cümledir.

“Yüklemi sonda bulunan cümleler, kurallı (düz) cümlelerdir. Cümlenin ana ögesi olan yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı ögeden ana ögeye doğru diziliş Türk cümle yapısının temel özellikleridir. Yüklemi tamamlayan ögeler, yüklemden önce gelir. Yükleme en yakın öge, genellikle belirtilmek istenin ögedir.” (Karahan 2015:100).

Oysa başlangıçta ona çok güvenmiş, inanmış, bu ilginç kişilikli edebiyat adamının, yılların kaybettirdiği itibarını geri getirebileceğini *ummuştu* (MA 14).

Hikâyenin hem mistik tarafından, hem de sosyo-kültürel göndermelerinden *etkilenmişti* (MA 21-22).

Elektriği, suyu kesilmiş bu daireden gelen toz kokusu burnunun direğini *sızlattı* (MA 32).

Sokak lambasının zayıf ve bulanık ışığında, yağan kara bakarak kendimi unutamadığımı *düşünüyordum* (ST 53).

Yılın son sabahında, kadının tıkrıtlarına *kulak kabarttım* (ST 57).

Çünkü belediye parkındaki kavakların yaprakları *dökülüyordu* (CB 93).

Yatarken sonsuza kadar uyumayı, derin ve huzurlu bir uykudan asla uyanmamayı dilediği halde, yine *uyanmıştı* (GŞÇ 101).

İşte koca gazeteyi, bu sayfa için *alıyordu* (GŞÇ 103).

Onlara not bile bırakmadan otelden çıktım, yoldan geçen bir arabaya *bindim* (KK 130).

Bir saattir gözümün içine bakan simitçiden taze bir simit almayı bile *akıl edememiştim* (Aİ 162).

Konuşmayı fazla uzatmadık ve öğleden sonra sarmaş dolaş mektebi *kırdık* (Aİ 164).

Bir müddet bekledikten sonra, *canım sıkıldı* (Aİ 165).

Müzikalin biletleri tükendiği için gişede kuyruk *yoktu* (Aİ 165).

Arada yaşanan güzel ve mutlu günler bu acıklı havayı hiç *değiştiremedi* (ABH 21).

İçinde incecik bir şey *kırıldı* (ABH 32).

Beni acıklı bir sona götürecek oyunun ilk adımını kapımın önünde *attım* (KHY 14).

Yan taraftan Turcan'ın topuklu ayakkabılarının sesleri, kesme camlardan çıkan çınlamaları andıran kadın kahkahaları *geliyordu* (KHY 16).

Onun kalbinin durduğu ânı ben çok iyi *biliyorum* (MKD 59).

Sanırım döndüğünde beni bulacağını *ummuyordu* (MKD 66).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile *yazmıyordu* (KA 76).

Bir kavga çıksa da, evi terk etsem diye *fırsat kolluyordum* (TKM 127).

Biz bir uçuruma düştük, bir el bana uzansın ve çıkarsın, Karagül kendi kendine çıkamıyorsa uçurumun dibinde *kalsın* (TKM 134).

Sonuçta göğşe takılan her şeref madalyası kana *batırılmıştır* (Y 148).

Sandviçi yedim, üst üste birkaç *sigara içtim* (K 26).

Yönetici yılışık ve geniş bir ağızla *gülümsedi* (AL 70).

Ablam bu ölmeye hazır bakışın büyüklüğüne yenildi, köpeği birden *kucakladı* (AL 78).

Teni yanık olduğu için gür beyaz saçları *göz alıyordu* (YT 135).

Buraya yerleştiğimden beri pek az çalan telefonum çalınca *şaşırdım* (T 139).

Üçü erkek beş genç ruh bir kayık *tutmuştuk* (T 140).

Göçmeni oğluyla bir başına *bıraktı* (S 164).

Bütün bu bir yanı kırık anıları *sakladım* (YY 179).

Kolların iki yanına açık, gözlerin kapalı *miüzik dinliyordun* (MSZ 215).

3.4.2. Devrik Cümle

Yüklemi sonda olmayan cümle türüne devrik cümle adı verilir. Devrik cümleler bazen anlatımı daha etkili kılmak için de başvurulan cümle türüdür ve genellikle söyleyişin daha ön planda olduğu şiirlerde tercih edilir.

Ayfer Tunç, devrik cümleyi hikâyelerinde oldukça sık kullanmıştır.

“Yüklemi sonda bulunan cümleler devrik cümlelerdir. Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer öğelerin olduğu gibi yüklemde yerini değiştirebilmektedir.” (Karahan 2015:100).

“Anlatımdaki yargıyı etkin bir biçimde açıklamak amacıyla yüklemün tümcenin öteki öğelerinden önce kullanıldığı tümcelere *devrik tümce* denir.” (Atabay, Özel ve Çam 2003: 114).

3.4.2.1. Öznenin Yüklemden Sonra Geldiği Devrik Cümle

Nedir *Ayyıldız Apartmanı'nı kedere ve ümitsizliğe sevk edecek kadar acıklı durum?* (MA 11).

Günahlar içinde yüzdüğü halde, bir hareketiyle rabbinin şefaatinı kazanan, bütün günahları affolan, cennetin en kıymetli yerine kabul olunan kişilerin hikâyeleriydi *bunlar* (MA 39).

O kadının yalnızlığının sesleriydi *bunlar* (ST 50).

Bekir Çavuş'a mı yenilmiş diye hayret etti *millet* (CB 83).

Kaba, sefasına düşkün biriydi *Hilmi Bey* (CB 89).

Ne kadar değişmişti *büyüdüğüm şehir* (CB 90).

“On beş sene bitti, “dedi *kadın* (GŞÇ 125).

Bir hayatı özetler gibiydi *duruşum* (SVŞ 143).

Bana hem bak öbür damat ne getirdi, hem de geç oldu, kalk git artık demek istiyordu *kaynanam* kötü kötü bakarak (ARG 213).

Güneşten ağır ağır gölgeye geçilir gibi, pek de anlamadan akşam olur gibi, ışıklı, neşeli bir yüzden kederlere geçti *Aziz Bey* (ABH 12).

Düz, uzun ve ince bir çizgiyi andırırdı *hayatım* (KHY 12).

Uyumamıştı o *kemikli kadın* (KHY 18).

Artık başka biriydi *Noter* (KA 77).

Geber inşallah! diye haykırdı *genç bakıcı kız* (KK 116).

Bu nedenle çok dostça başladı *ilişkimiz* (AL 60).

Soru sormadıkça hikâyeyi tek kelime ilerletmiyordu *Curacı* (HHGKTD 111).

3.4.2.2. Nesnenin Yüklemeden Sonra Geldiği Devrik Cümleler

Fareler ve tahtakuruları ile haşır neşir, daha da düşmüş bir gelecek mi bekliyordu *kendisini*? (MA 31).

Tabur komutanı bile tebrik etti *Bekir Çavuş'u* (CB 83).

Sonra sonra unuttular mı, yahut işleri mi düştü nedir, gelip aradılar *beni* (Aİ 195).

Allah muhafaza, başkanına bir şey olsa, ölüverse bir gün kalpten, ehliyetin de yok, kim alır *seni işe*? (ARG 212).

Aziz Bey soğuk ve küstah bir edayla süzdü *Vuslat'ı* (ABH 57).

Ayaklarım eve sürükledi *beni* (KHY 26).

Birden ortada kalmış gibi hissetti *kendini* (SGBK 33).

Ya hiç var olamazsak korkusu sarıyordu *her yanımızı* (KA 77).

Kendiliğinden çıkmasaymış, kardeşi mahkemeye verecekmış *adamı* (AL 62-63).

Hamallar merdivenli yokuştan taşımışlar *eşyayı* (AL 70).

Korkunç bir ışığı vardı trenin, ölümlere benzetiordu *yolcuları* (HHGKTD 118).
Oysa herkes unutmak ister bir yanıyla *kırık anlarını* (YY 182).

3.4.2.3. Yer Tamlayıcısının Yüklemden Sonra Geldiği Devrik Cümleler

Çalışmamızda devrik cümlelerin en çok bu tarz örneklerine rastlanmıştır. Yüklemden sonra çoğunlukla yer tamlayıcısı gelmiştir.

O, böyle bakımlı bir yaşlılık ummuştu *gelecekte* (MA 35).

Sonra kucağına alıp sallamaya başladı *odanın ortasında* (ST 60).

“Bu defa yardım etmeyeceğim sana!” dedim *içimden* (ST 60).

Bir gazoz içmeyi özlemiştim *serin bir çay bahçesinde* (CB 81).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü *dünyadan* (CB 89).

Hem gülerdim, hem acırdım *haline* (SVŞ 145).

Ne istedin ki *hayattan şimdiye kadar?* (SVŞ 148).

İyi ki girdiniz *hayatıma* Samim Bey (SVŞ 151).

Neyse ki Tahsin Bey gelir giderdi arada bir *mektebe* (Aİ 187).

Son müşterim de gidince müthiş bir sessizlik oldu *burada* (ARG 206).

En büyükleri değilse bile, onların bir altı sanatçılar arkalarında çalması için Aziz Bey'i bizzat telefonla ararlar, bu da yetmezse ricacılar koyarlardı *araya* (ABH 13).

Akasya ağaçları altında, tahta iskemleli kır kahvelerinde buluşup buluşup ayrılırdı *kadınlardan* (ABH 13).

Oyun olsun diye yayı sürter dururdu *tambura* (ABH 14).

Ama bir sarhoş horultusu *çıkıyordu ağızından* (KHY 18).

Dürüst, namuslu bir yüzle *gülümsedim* kadına, sonra bu küçük aksilikten zararsız kurtulmuş olduğu için memnun kadının ağır kalçalarını sağa sola savurarak kalabalığın içine karışmasını seyrettim (KHY 19-20).

Beni annemle babam birlikte *götürmüşlerdi* okula (TKM 121).

Neden sonra *baktı* yüzüme (TKM 129).

Siyaha yakın koyulukta, yoğun bulutlar *vardı* gökyüzünde (K 27).

Ama yine de gırtlığımı yakan bir ses *dolacak* içime (K 39).

3.4.2.4. Zarfın Yüklemeden Sonra Geldiği Devrik Cümleler

Tam masasına otururken birer birer, sanki biri tutup tek tek çekiyormuş gibi pencereden çıktığını ve uçmakta olduklarını gördü, çok içtiğini düşündü *önce* (MA 44).

Yazar, kâğıtları gösterdi *hıçkırıklar içinde* (MA 45).

Küçük balkonumda oturup sigara içerdim *durmada* (ST 49).

Bir şehir böyle yaşardı, *mutsuz ve inleyerek* (ST 49).

O benden habersiz, her akşam olduğu gibi, içini çekiyordu *sık sık* (ST 50-51).

Kapının önünde kalakaldım *bir süre* (ST 58).

Koskoca patron olduk, adama iki ağır laf edemedik *bunca senedir* (CB 76).

Komşusu beyefendi, ufak bir meseleyi değil de bir ölüm kalım meselesini halletmişçesine sevindiği, parlayan gözlerinden belli olan yaşlı kadın “Yaşlıları aptal zannediyorlar,” diye mırıldandı *yavaşça* (GSÇ 109-110).

Üç masa bırakılmıştı *benim gibi gecikmiş tatilciler için* (KK 132).

Güzel de oynar hani, dedi *içini çekerek* (KK 139).

Büyük ve harap bir bahçeyi ortadan bölüyordu *belli belirsiz* (SVŞ 143).

İşte odam da öyleydi *siz gelmeden önce* (SVŞ 144).

Denize bakan odada otururken Peri’yle, camlar buz tutardı *kışın* (SVŞ 149).

Öyle görünüyor ki Behiç, buraya son gelişim, dedi *giderken* (ARG 206).

Bana hem bak öbür damat ne getirdi, hem de geç oldu, kalk git artık demek istiyordu kaynanam *kötü kötü bakarak* (ARG 213).

“Nasılsın Zeki?” diye sordu *üstten bir tavırla* (ABH 81).

İpin ucunda öylece sallanan hali karşıdaki apartmanın penceresine *yanşıyormuş* güneş vurdukça (KHY 27).

Aslında mevsimlerin bir önemi *yoktu* Semavi Bey için (SGBK 29).

Sağına soluna bakınıp sobayı *aradı* gözleriyle (SGBK 35).

Mikail’in kalbi durdu, *dedim* fısıltıyla (MKD 59).

Süsen’i uyurken *bıraktım* bir sabah (KK 113).

Genç kız oldu *diyorum* arkasından bakarken (K 28).

Madamla tanıştığımız sabahı *yazdım* dün akşam (AL 61).

Çınara *yaslanmışız* yine yan yana (YY 182).

3.5. Anlamlarına Göre Cümleler

Bütün cümle yapılarının herhangi bir anlam yönüne sahip olmaları gerekmektedir. Cümle faaliyeti bir haber verme veya bilgi aktarma işi olduğundan aktarılan her türlü bilginin de sağlam bir anlam yapısına sahip olması gerekmektedir. Araştırmacıların çoğu cümlede anlamı genel olarak sınıfladıkları zaman “olumlu, olumsuz ve soru.” (Karahan 2015: 103). cümleleri şeklinde bir açıklama yapmışlardır.

“Cümleler anlamlarına göre olumlu cümle, olumsuz cümle, soru cümlesi olarak üç grupta toplanabilir.” (Kültürel 2009: 66).

“Cümle ile ifade edilen haber veya temenni tarzındaki hüküm ya müspet ya menfi olur. Haber cümlelerinde, verilen haberin sübut bulunduğu, sabit olduğu; tasarlama cümlelerinde ise sübut bulmasının istendiği cümlelere müspet cümle denir. Haberinin sabit olmadığı veya temenninin sübut bulunmasının istenmediği cümlelere ise menfi cümle denir.”(Cemiloğlu 1994:80).

3.5.1. Olumlu Cümle

Yüklem anlatmak istediği işin veya eylemin gerçekleştiğini bildiren cümleler olumlu cümle olarak anılmaktadır. “Yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru taşıyan cümleler değil edatı veya yok ismi ile birleşince olumlu bir anlam kazanırlar İki olumsuz unsur, bir cümlenin anlamını olumlu yapar” (Karahan 2015:104.) Yine yazar, –dan başka kalıbının *değil* edatı ile veya bir soru kelimesiyle birlikte kullanıldığında cümleyi olumlu yapacağını belirtir (2015:104).

Renk çarkında yedi renk *vardır* (MA 11).

Pencerelerini topladığında yedinin katlarına *ulaşıyordu* (MA 13).

Savaş zenginleri o sıralarda eski İstanbulluların yok pahasına elden çıkardıkları konaklarına yerleşmişler ve Ayyıldız Apartmanı’ ndaki dairelerini yabancılara, hali vakti yerinde memurlara kiraya *vermişlerdi* (MA 27).

Yüzünden birkaç mozaik daha yere düşerken, elli iki yıllık sokağına *baktı* (MA 30).

Elbette ki bu bilinçsiz el, kendinden birinin *olacaktı*, sakinlerinden birinin (MA 31).

Baba ile oğulu birlikte idare ediyor, hepsi gül gibi *geçinip gidiyorlardı* (MA 32).

Rüstem Efendi ki, gözlerini bir sağır, kulaklarını bir kör gibi eğitmiş, ağzını gerekmedikçe açmamayı, buna karşılık olup biteni hiç kaçırmadan izlemeyi çok iyi *öğrenmişti* (MA 37).

Küçük balkonumda oturup *sigara içerdim* durmadan (ST 49).

Bütün ışıklar sönmeden, şehir büyük bir sessizlik ve yalnızlığa gömülmeden kalktı, sandalyesini alıp içeri *girdi* (ST 51).

Yılın son sabahında, kadının tıkrıtlarına *kulak kabarttım* (ST 57).

Odadaki ses *yükseldi* (ST 63).

Sonra hep düşlediğim gibi *gülümsedi* (ST 65).

Odanın penceresi *aralıktı* (CB 68).

Bu cümleler dikkatle incelendiğinde, cinayeti işlediğini itiraf ettiği, ancak bunu yapması için, geçerli bir neden bulunmadığı ortaya *çıktı* (CB 69).

Ben utandıkça üstüme üstüme *gelirdi* (CB 78).

Verdiği parayı aldım, sonra da oturup *ağladım* (CB 79).

Tahta sıralar boyalıydı, yollar *düzgündü* (CB 94).

Düşlerimizde yaşayan kadınlardan konuşurduk mesela, o kadınlar bizi *anlardı* (CB 95).

Nereye gideceğini bilemeden *yürüdü* (GŞÇ 105).

Kadın birçok konudan, kâh iştahla, kâh öfkeyle, kâh neşeyle adeta yaşarcasına *bahsetti* (GŞÇ 111).

Sokağın hayat sesleri yükseldi ve kafasındaki düşüncelerinden *sıyrıldı* (GŞÇ 107).

Bu eşyalarda, uzun sürmüş olan hayatına girmiş yüzlerce insanın kokusu, izi, gölgesi *vardı* (GŞÇ 119).

Hadiseden birkaç saat sonra, Aziz Bey evine *gitti* (ABH 9).

Yere çömelip uzun bir süre yola *baktı* (ABH 31).

O elbiseyi giydikçe babasıyla barıştı, onun suçunu *paylaştı* (ABH 55).

Aziz Bey' den adlarını bile duymadığı arabesk şarkıları okumasını *istediler* (ABH 63).

Yine bir hırsız gibi süzülerek dükkânımdan, evime *gittim* (KHY 18).

Kadın çıkar çıkmaz çantasını *kariştirdim* (KHY 19).

Bana tek kelime etmeden *yattı* (KHY 22).

Kırık dökük boş saksılar karla *dolmuştu* (SGBK 32).

Yıkana yıkana çekmiş pantolon paçalarının örtemediği beyaz çoraplarını ve bu halinin o fiyakalı duruşu nasıl bozduğunu görünce, elimde olmadan *gülüverdim* (MKD 67).

Mikail’i Semiramis’in apartmanının girişinde *buldum* (MKD 71).

Bardağı başına dikti, titreyen elinin tersiyle ağzını *sildi* (MKD 73).

O bir türlü beni kalemine almadıkça, var olmaya dair ümitlerim de hızla *eriyordu* (KA 76).

Trenin altında kaldığımı sanmıştı, yamaçtan düşe kalka *iniyordu* (KA 85).

Sıkıntıdan öleyim mi istiyorsun evin içinde! diye *bağırdım* (KK 114).

Işıklı ve gürültülü bir caddeye çıktığımda *akşam oluyordu* (K 22).

Lobide siyah saçlı genç bir gitaracı El Amor Brujo’dan bir şeyler *çalıyordu* (K 25-26).

Genç, güzel bir kız içeri *girdi* (H 52).

Elindeki oltutaşı tespihi sağa sola *sallıyor* yürürken (H 55).

Madamla tanıştığımız sabahı *yazdım* dün akşam (AL 61).

Bunak Burhan amca İndigo Palas’ın apartman aidatı tutarındaki kirayı ödediğimi her seferinde *unutuyordu* (HHGKTD 93).

Selva hanımla tanışınca *sevinmiştim* (HHGKTD 99).

Retorik bey by-pass olunca *vazgeçmişler* (T 145).

3.5.2. Olumsuz Cümle

Cümlede bildirilen yargının gerçekleşmediğini, engellendiğini ifade eden cümle yapısıdır. Türkçede yerleşmiş “-ma/-me” olumsuzluk eki fiilin sonuna eklenerek çekimlenir ve o yargıya olumsuzluk anlamı katar. Yine; “*yok, değil*” kelimeleri ve “*ne...ne*” edatı da olumsuzluk ifadesi taşıyan kelime ve edatlardır.

3.5.2.1. “-ma/-me” Ekiyle Kurulan Olumsuz Cümleler

Bir tek kişi bile yeşil mozaiklerle kaplı yüzüne bakıp, vay be! *demedi* (MA 28).

Zaten onları oldum olası *sevmemişti* (MA 30).

Ayyaş Yazar tuvaletten çıkınca salonun soğumuş olmasına bir anlam *veremedi* (MA 44).

Bir dakika bile lak lak ederken *yakalamadım* (CB 75).

İçim kıpır kıpırdı, kulağım telefodaydı, *çalmadı* (CB 77).

Benim adım sanım var, dedi Hilmi Bey, hem öz kızım da değil, mesuliyetini *alamam* (CB 88).

Çiğnedikçe lokmalar ağızında büyüyor, bir türlü *yutamıyordu* (GŞÇ 102).

Ağızımı açıp of, *demedi* (SVŞ 148).

Aşk acısı deyip *geçmeyin* (Aİ 158).

Burada yine eski muharrirlerin bir kısmı gibi bir çift laf etmeden *geçemeyeceğim* (Aİ 168).

Çayı görünce nasıl sevindim *anlatamam* (Aİ 182).

Cemiyette bir mevki sahibi olmak için gayret etmeyi, aklıma bile *getirmedim* (Aİ 197).

Adalara bakarken içim *sızlamıyor* nedense (ARG 205).

Aziz Bey'e kalırsa sevdiğini *alamamış* (ABH 15).

Aziz Bey yanlışı yakalamak istedikçe, rüzgârın durmaksızın ileriye doğru savurduğu sarı bir yaprağa yürür gibi, yanlışa yürüdü, onu bir türlü *tutamadı* (ABH 18).

Araya girer de babasıyla barıştırır diye çok sevdiği halasına bile hiç *uğramadı* (ABH 27).

Altıncı gece hiç yaşanmadı çünkü beni bir daha *çağırmadılar* (KHY 15).

Çantanızı unuttunuz! diye koştuğumu *bilemiyorum* (KHY 19).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında değildi, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada tren *durmazdı* (KY 47).

Neden kesintisiz, tatlı ve huzurlu bir uyku *uyuyamıyorum?* diye sordum kendime (MKD 60).

Gerçi Noter'le ara sıra meşgul oluyordu ama Delikanlı ile beni çoğu zaman unutuyor, özellikle beni ilgilendirecek tek bir kelime bile *yazmıyordu* (KA 76).

Sürekli yazıldığı halde bir türlü son şeklini alamıyor, ya da özellikle *almıyordu* (KA 76).

Safir'in gelip kapımı çaldığı güne kadar polise bir yığın imzasız mektup yazdım ama hiçbirini göndermeye cesaret *edemedim* (KK 89).

Bu mırıltılı ama kıpırtısız tanıklıktan, avlunun taşmaya hazır kininden, delilik sınırında duruşundan, saldırganlığından, öfkeli ve gaddar taşkınlığından, şehvetinden marazi bir zevk aldığımı kendimden hiç gizlemedim ama kimseye de *anlatamadım* (KK 89).

Şeref madalyaları belgeseli *yapmıyoruz* sonuçta (Y 145).

Akıl vereceksen bir daha *gelme!* (H 47).

Çocukların gözlerini yemyeşil erikleriyle *kamaştırmayacaktı* (S 166).

Belki yarın da *gelmeyecek*, öbür gün de (AB 201).

Programım bitince bağlasalar *durmam* (MSZ 221).

3.5.2.2. “Değil” Edatıyla Kurulan Olumsuz Cümleler

Elbette ki, Ayyıldız Apartmanı'nın Pythagoras felsefesinden haberli olduğunu ve bu felsefeye dayanarak yedi sayısına taktığını söylemek mümkün *değildir* (MA 11).

Bunun bir tür “aritmomani” yani rakamlarla kafayı bozma olduğunun bilincinde *değildi*, hiçbir zaman da böyle düşünmedi (MA 13).

Edebiyattan anladığından *değil*, Ayyaş Yazar'ın başarı derecesini gördüğünden dolayı (MA 14).

Gerçi Ayyıldız Apartmanı kadın hastaneye kaldırılınca ve daha sonra da huzurevine gönderilince, bundan bir vicdan azabı duymamış *değildi* (MA 27).

Başka türlü *mümkün değildi* (MA 31).

Bu kadar pisliğin içinden her gün temiz bir kıyafetle çıkması inanılır gibi *değildi* (MA 43).

Bunak İhtiyar için bu, hiç sorun *değildi* (MA 46).

Benim için önemli *değildi* (ST 63).

Yürüyüşlerinin sebebi, sadece dört duvar içinde, kımıltısız perdelere bakarak çıldırma raddesine gelmesi *değildi* (GŞÇ 105).

Hem öfkeliydim, hem *değildim* (KK 137).

Ben aşkı acıklı *değil*, güzel bulanlar nev'indenim (Aİ 173).

Sanki o an yaşadığı bir aşk *değil*, ilahî bir çağrıdır (ABH 18).

Ancak yaşadığına kader dememek elde *değil* (ABH 18).

İçine düştüğü bu boşluk, yersizlik duygusu rahatsız ediciydi, garipti, hatta kötüydü ama hiç de ümitsiz *değildi* (ABH 49).

Aşktan utandığından *değil*, babası ilk defa ona böyle bir şey söylediği için kıpkırmızı olmuş, gerisini bir rüya görür gibi yaşamıştı (SGBK 38).

Bahar bir rüya *değildi* (KY 42).

Kasaba epeyce uzaktaydı, tren yolunun yakınında *değildi*, hem olsa da dağlar arasında kendi hayatını sessizce yaşayan küçücük kasabada tren durmazdı (KY 47).

“Olmaz, mümkün *değil*, gidemezsin.” (KY 52).

Ses *değil*, canhıraş bir feryattı bu (KY 56).

Birbirlerini *değil* çocuklarını görmek istiyorlarmış sadece (TKM 133) .

Az buz *değil*, kadın seksen üç yaşında (Y 148).

Pis, sinsi bir yağmur yağıyordu, ıslanmışım, annem hiç *farkında değildi* (EO 14).

Gerçi olsa ne olur, hikâyemin konusu o *değil* ki (EO 15).

Jipi kullanan sarışın genç kadının umurunda *değildi* (K 24).

Onu *değil*, seni seviyorum demek istedi (K 26).

Açıklaması hiç kolay *değil* (K 30).

Oysa unutamadığım şey ev sahibimin ölümü *değil*, Madamın kendisi (AL 59).

Garip bir eklenti yaptı eve, mutfığa bitişik, ama ne evin bir parçası ne de *değil* (T 150).

Şimdi sık sık gördüğüm, yaşlı, tombul, mızımız yine de beyaz kadını *değil* ama (YY 181).

Biraz yaşlanmıştı belki, o gencecik kız *değildi* ama daha da güzelleşmiş, olgun, hoş bir kadın olmuştu (Ö 191).

Şebnem, yıllar öncesinin o duru, heyecanlı, on yedi yaşındaki kızını *değildi* artık (MSZ 213).

3.5.2.3. “Yok” İsmiyle Kurulan Olumsuz Cümleler

Ansiklopedilerde bununla ilgili bir bilgi *yoktu*, uzun boylu araştırma yapmak da tembel ve hazırlapçı ruhuna uygun *değildi* (MA 21).

Doğaldır ki, bu rivayetin gerçeğe yakından uzaktan ilgisi *yoktu* (MA 24).

Daire muhtemelen devlet hazinesine kalmıştı ama Ayyıldız Apartmanı'nın dūřüncesine göre, hazinenin dairenin kendisine kaldığından haberi *yoktu* (MA 34).

Benim öyle küçük bir tūpüm *yoktu* (ST 62) .

Ölümsüzlüğü bedava verseler almaya niyeti *yoktu* (GSC 102).

Aslında ne kendisi için, ne de karşısında dikilen ve yorgun kalbindeki sızı gözlerine vurduğu için hazin bir manzara haline gelen bu yaşlı kadın için böyle bir temennisi *yoktu* (GSC 114).

Az çığnenmişti, belli ki fazla yolcusu *yoktu* (SVŞ 143).

Siz *yoktunuz* Samim Bey (SVŞ 146).

Eğer gelirse beni biraz olsun seviyor demektir. Gelmezse hiç ümit *yok* (Aİ 159).

Müzikalin biletleri tükendiği için gişede kuyruk *yoktu* (Aİ 165).

Ulvi Efendi'nin takip edildiğinden şüphelenmesi için hiçbir sebebi *yoktu* (Aİ 168).

Bekâr evimizde telefon *yoktu* (Aİ 169).

Daire kapılarının birinin üstünde bile, Ulvi Efendi'ye ait olduğunu gösterecek bir emare *yoktu* (Aİ 180).

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten *yoktu* (ABH 9).

Aslına bakılırsa “Ben tamburi olayım,” filan diye bir derdi *yoktu* gençliğinde (ABH 13).

Neyse ki sütunları boydan boya kaplayan kırık aynalarda kendisini görmesine yetecek kadar ışık *yoktu* (ABH 39).

Gurbet elde iken bir sebebi vardı, hayatta kalmasının başka yolu *yoktu* (ABH 52).

Param *yoktu* oraya verecek (KHY 19).

Aslında mevsimlerin bir önemi *yoktu* Semavi Bey için (SGBK 29).

Halinde o eski havasından eser *yoktu* (MKD 71).

Halâs bir çift gözden ibaret, başka hiçbir şeyi *yok*, bedeni yokluğa eş (H 42).

Çalınmış bir şey *yoktu*, annesinin ölüsü *yoktu* ama annesi de *yoktu* (H 45).

Bu hikâyeyi neden kurcaladığımı hiç merak eden *yoktu* (HHGKTD 113).

Yakında dönecekti, merak edecek bir şey *yoktu* (S 165).

Adabey *yok* ama onun gibi içi geniş, duygulu oğlum var (AB 206).

İçinde bir şeylerin parçalanması *yoktu* (YM 244).

3.5.3. Soru Cümlesi

Soru cümlesinde öğrenme ve bilme kaygısı kendini gösterir. Türkçe de genellikle soru cümleleri *-mi* soru ekiyle yapılır. Bunun yanında *ne, nasıl, ne zaman, hangi, niçin, kaç* gibi soru kelimeleriyle de soru cümlesi kurulabilmektedir.

“ İçinde soru anlamı bulunan cümlelerdir. Soru cümleleri soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru eki ile kurulmuş cümlelerdir.” (Kültürel 2009:67).

3.5.3.1. “-mi” İle Kurulan Soru Cümleleri

Bir, üç, yedi, on, kırk bir gibi sayılara, her biri kendine göre bir kutsallık atfetmiş olan üç büyük dinin, vaktiyle bulunduğu İstanbul şehrinin yedi tepeli olmasına, Ayyıldız Apartmanı'nın da bu tepelerden birinde bulunmasına tesadüf gözüyle bakılabilir *mi?* (MA 11).

Bütün dairelerinin depo olmasını ya da terk edilmeyi *mi* bekleyecekti? (MA 31).

Acaba yöneteceği el, Ayyaş Yazar'ın eli olabilir *miydi?* (MA 35).

Buna hakkı var *miydi?* (MA 42).

Onu da *mu* uyutmalıydı? (MA 44).

Yoksa yorgun ve bulanık zihnimin uydurmaları *miydi?* (MA 53).

Aklı başında olan biri cinayet işlediye kaçır değil *mi?* (CB 72).

Bazen de severdim iyi *mi?* (CB 74).

Ama bir arkadaşı da *mu* yoktu? (CB 80).

Bozulmasa adı çıkmış bir karıyı gelin diye alır *mu?* (CB 84).

Peki öyle *mi?* (CB 86).

Suçlu *mu* hissetti kendini kimbilir?(CB 89).

Ama sarhoş adam laftan anlar *mi?* (CB 99).

Hiç yirmi yaşında oldum *mu* ben? diye düşündü (GŞÇ 123).

Hep neşe içinde *mi* geçirdiniz bu ömrü? (SVŞ 146).

Acaba bu âlimler ve muharrirler, meseleye biraz da müsbet tarafından bakamazlar *mi?* (Aİ 155).

Düşünmesine düşündüm de, yapabildim *mi*? (Aİ 174).

Yoksa aksi *mi* görüyorum? (ARG 204).

Kendi babası böyle yapmamıştı; yumuşak, ahenkli ama sadece kendine ait bir âlemde kaybolmuştu da iyi *mi* olmuştu? (ABH 24).

Boynuna *mi* atılacaktı sevinçten? (ABH 27).

Sürse Aziz Bey için daha hayırlı olur *mu*du? (ABH 29).

“Beni sevdiğine pişman oldu *mu*?” (ABH 72).

Sıkıntıdan öleyim *mi* istiyorsun evin içinde! diye bağırdım. (KK 114).

O anda *mi* karar verdi? (Y 149).

Eli kolu tutmayan ihtiyarları da *mi*? (Y 152).

— Evvel Otel burası *mi*? (EO 13).

Anlayamıyorum Madam dedim, onu yıllarca *mi* beklediniz? (AL 77).

Göl adamı yutar *mi*? (HHGKTD 121).

Canım hatırladın *mi*? dedi retorik beye beni göstererek. (T 140).

3.5.3.2. Soru Kelimeleri İle Kurulan Soru Cümleleri

Nedir Ayyıldız Apartmanı'nı kedere ve ümitsizliğe sevk edecek kadar acıklı olan durum? (MA 11).

Niye sekiz veya altı etmez o plaka numarasındaki sayıların toplamı da, yedi eder? (MA 12).

Bu “Entelektüel Yedi Uyuyanlar” da, aynı dinî hikâyede olduğu gibi, çaresizliğin verdiği derin bir uykuya dalıyorlardı, ama *ne zaman* uyanıyorlardı ve uyandıklarında *ne* oluyordu? (MA 20).

Daha evden yeni çıkmıştı, *ne diye* dönmüştü durup dururken? (MA 45).

Neden böyleydi bu hayat? (ST 62).

Niye ayrı ayrı odalarda, aynı şeyi yapıyorduk biz? (ST 62).

Neden onun gözlerinin içine bakamıyordum? (ST 62).

Be adam *ne zaman* aldın gazeteyi, *ne zaman* gördün ilanı da, koştun geldin? (CB 73).

Evde oturup *ne* yapayım? (CB 75).

Yoksa *ne diye* onu alsın da meyhaneye gelsin? (CB 85).

Ulan sen *kim*, erkek gibi rakı içmek *kim* be?(CB 85).

İçi ölmüş bir insan, bir insanı *nasıl* öldürebilir? (CB 91).

Kendisiyle böyle gaddar bir oyun oynamak, delilikten başka *ne* olabilirdi ki? (GSÇ 118).

“Aşk dediğin *nedir* ki Peri?” derdim (SVŞ 145).

Ne istedin ki hayattan şimdiye kadar? (SVŞ 148).

Hiç âşık olmadım. Sanki olsam *ne* çıkardı? (SVŞ 149).

Yahut aynalar, eş dost, basküller bize değiştiğimizi hatırlatmazsa, *ne* diye giden gençliğimizin arkasından ağlayalım? (Aİ 160).

Ne zaman gördüm o çiyi? (GSÇ 123).

Ne kadar kalacaksınız? diye sordu (KK 133).

Sesim *nasıl* geliyor bir başkasına? (ARG 204).

Bütün bunları bilmeden *kim* bilebilir, kim haklı, kim haksız? (ABH 12).

Maryam *ne* yapıyor olacaktı? (ABH 27).

Ne düşünüp duruyorsun? (ABH 52).

Kime oynadım bu oyunu, *niye* oynadım? Bilmiyorum (KHY 15).

Şimdi *nereye* gidecekti? (SGBK 33).

Batı *ne* taraftaydı, kasabaya *nasıl* gidebilirdi? (KY 53).

Nerede bende o yürek? (KK 89).

Neden bebekleri öldürdünüz? (Y 152).

Bunca saksıyı yazın *kim* suluyor? (EO 14).

Nereye gideceksin? dedim. (EO 15).

Sen geldiğinde kıştı bir kere, *nereden* bileceksin? (EO 16).

İyi de *neden* düğümü çözüme dönüştürdü? (SDÇ 153).

3.6. Kesik Cümleler

Bir cümlenin oluşabilmesi için özneye ve yükleme ihtiyaç vardır. Eğer cümlenin unsurlarından bir veya birden fazla ögesi cümlede bulunmazsa cümle kesik yapılı veya eksik yapılıdır. Kesik cümleler çoğunlukla şiir dili ve konuşma dilinde karşımıza çıkar. Özellikle karşılıklı konuşma cümlelerinde kesik yapılara çok sık rastlanır. Bazı

araştırmacılar bu yapılar için “kesik cümle” tanımını kullanırken bazıları ise “eksiltili cümleler” tanımını tercih etmiştir.

Leyla Karahan “Türkçede Söz Dizimi” adlı çalışmasında “Cümlelerin Ögeleri” başlığında bu konuya değinmiştir. Yazar bazı cümlelerde yüklem kelime veya kelime grubu olarak cümlede yer almayacağını böyle durumda ise cümlelerin anlamının bağlamdan ve okuyanın muhayyilesinde tamamlanması gerektiğini belirtmiştir. Karahan bu tür cümleleri “kesik cümle” olarak adlandırmıştır (Karahan 2015: 15).

Delice , “ Eksiltili cümle, cümlede zorunlu olarak bulunması gereken ögelerden birinin eksiltilmesi yoluyla ortaya çıkmaktadır.” diyerek eksiltili cümleyi “Cümle Türleri” gruplandırmasında “Cümlede Eksiltme” başlığıyla vermiştir (2007:169).

Zuhal Kültürel “Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi” adlı çalışmasında, eksiltili cümleler ile ilgili şunları söylemiştir: “ Genellikle şiir dilinde ve konuşmalarda görülen bazı cümlelerde yüklem bulunmaz. Yüklem okuyan veya dinleyen tarafından anlaşılır. Bu tür cümlelere eksiltili cümle veya kesik cümle denmektedir.” Tanımını yaptıktan sonra konuyla ilgili farklı araştırmacıların görüşlerine yer verir (2009: 68).

Mehmet Özmen kesik cümleyi, “Eksilti, dilde, en az çaba kuralına bağlı olarak, bir kelimenin, bir kelime grubunun veya cümlelerin, herhangi bir ögesinin, herhangi bir anlam karışıklığına yol açmayacak şekilde, düşürülmesi, eksiltilmesi olayıdır.” şeklinde ifade etmiştir. Yazar kesik cümle yerine eksiltili cümle terimini kullanmıştır. Özmen bu tür cümlelerin kendisinden önce gelen ilgili cümlelerin ögelerinden birinin veya birkaçının cümle dışına taşınmasıyla oluştuğunu, düşürülen yüklemde genellikle bir önceki cümlelerin yüklemiyle aynı olduğunu ifade etmiştir (Özmen 1996:71-72).

Günay Karağaç, kesik cümleleri yapılarına göre cümleler başlığında ele almıştır. Yazar kesik cümleyi, genellikle sözlü dil kullanımında yer alan ve bazı ögeleri eksiltilerek söylenen anlamı dinleyenin anlayışına bırakılan veya yüklemi kullanılmadan yargı bildiren cümleler şeklinde ifade etmiştir (Karağaç 2012:242).

“Türkçede türlü nedenlerle tümcenin ögelerinden birinin, genellikle yüklem in kullanılmadığı görülür. Bu tür tümcelere *kesik tümce* denir.” (Atabay, Özel ve Çam 2003: 116).

Ayfer Tunç’un öykülerinde, kesik cümlelerin fazlalığı dikkatimizi çekmiştir. Bunu, yazarın bir üslûp özelliği olarak da değerlendirebiliriz. Pek çok araştırmacının da dile getirdiği gibi kesik cümleler de yazar cümlelerinin gidişâtını okuyucunun tahayyülüne bırakır. Ayfer Tunç da genellikle, öykülerinde tercih ettiği sevgisizlik, yalnızlık, ölüm gibi konuları okuyucuya daha iyi hissettirebilmek, bu duyguları onların tahayyülüne bırakmak için kesik cümlelere çok fazla yer vermiş olabilir.

Romanlardaki anlatım tekniklerinden biri de tasvir dir. Tasvir, anlatılanların somutlaştırılması ve okuyucunun zihninde daha iyi anlaşılabilmesi için izlenen bir yoldur. Ayfer Tunç, hikâyelerinde mekân, kişi ve madde tasvirlerinde eksilti kullanmıştır.

Bu sebeple biz de çalışmamızın bu bölümünde, Nilgün Şen Ertürk’ ün “Dokuzuncu Hariciye Koğuşunda Söz Dizimi” adlı yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasındaki son bölüm olan “Eksilteli Yapılar” başlığına göre bir sınıflandırma yapmayı uygun bulduk:

3.6.1. Mekân Tasvirlerinde Yapılan Eksilti

Sakin, insansız...(KK 133).

Biri sağa biri sola giden iki koridor...(SVŞ 149).

Kepenler indirilmiş, ışıklar söndürülmüş, alelacele, topluca bir yere gidilmiş gibi...(ABH 33-34).

Büyük köy evinde oğlum ve ben...(AB 203).

3.6.2. Kişi Tasvirlerinde Yapılan Eksilti

Baltayla hasmının kellesini uçuranlar, cesedin kalbini çıkarıp yiyenler, ciğerini sökenler, öldürdükten sonra affedersin tecavüz edenler...(CB 71).

Olmayan insanlar üstelik, belki de içinizde azar azar yaşayan, azar azar öldürdüğünüz...(CB 95).

Devamlı çatık kaşlar, yemek tuzlu diye, gömlek ütüsüz diye, ekmek bayat diye durmadan masaya inen bir yumruk, her vesileyle azarlayan davudi bir ses...(ABH 14).

Ömrünü pişmanlıkların damgaladığı bir yığın insan gibi...(ABH 33).

Adeta kemiksiz, tenleri parlak, konuşkan, cıvıltılı kadınlar...(KHY 16).

Yanında çok yaşlı ama dinç bir adam (TKM 121-122).

Zembilli göçmenin ikinci karısı...(S 161).

Kadınların soluk yüzlerinde renk (S 227).

3.6.3. Madde Tasvirlerinde Yapılan Eksilti

Şarkılar mı içimizde böylesine uğuldayan, sevda şarkıları, mehtap şarkıları, gül şarkıları...(CB 91).

Bir bardak düşerdi elimden, daha yere varmadan bardak, henüz kırılmadan önce, kadınların ince, toz gibi kahkahaları...(ARG ve CG 207).

Ayakkabılarımın içine kat kat koyduğum mukavvalardı eski yaralarım, ezildikçe yenilediğim... Pazar günleri evde...gizlice (KHY 11).

Kanı andıran kırmızısını, yumuşaklığını...(KHY 20).

Yüzümü, saçlarımı ıslatan, beni üşüten yağmur bile (MKD 71).

Aşağıdaki örnekler de eksilteli yapılar hep isim cümlesi olarak tamamlanabilecek niteliktedir:

Başlangıçta, var olan geçmişinin hakir görülmesine ve başka rivayetler uydurulmasına kızdıysa da sonradan onu daha da yaralayan bir durumla karşı karşıya kaldı. Ciddiye alınmamak (*durumu*) (MA 28).

Dikkate almadığı, hiç düşünmediği, akli, duyguları olduğunu hiç hatırlamadığı Kıtırmir (*vardı*) (MA 36).

Bu sefer işin yoksa çoluk çocuk, torun torba hasreti...(var)(CB 97).

Sonra denizim, deniz kabuklarım...(var) (YY 181).

Çalışmamızda tek kelimedenden oluşan eksiltili yapılara da rastlanmıştır:

“Çocuk...” dedim (ST 54).

“Hayır...” (GSÇ 103).

Kafasını topladı, yaşlı kadına biraz da ilgisizce baktı “Hiç...” dedi (GSÇ 112).

Yaşlı kadın, göz göze gelmeye korkar gibi bakışlarını odadaki yıllanmış eşyalarda dolaştırdı ve kendi kendine “Gençlik...” dedi (GSÇ 122-123).

Perdelerim...(SVŞ 150).

“Âşıklık... En büyük yalnızlık,” derdi Peri (SVŞ 150).

Bitmemiş sıralamalardan oluşan eksiltili cümleler görülmüştür:

Seksen beş, seksen altı, seksen yedi... (SVŞ 149).

Bir gün, iki gün, üç gün...(KK 100).

Anlatım tekniklerinden biri olan bilinç akışı tekniği de, hikâyelerde eksiltili yapılara zemin hazırlamıştır. Şöyle ki; “Bilinç akışı tekniği, modern psikolojinin bilinçaltını keşfetmesinden sonra ortaya çıkmış bir tekniktir. Bu teknik, kişilerin iç dünyalarını aracısız olarak okura iletme imkânı sağlar. Bireyin duygu ve düşüncelerinin doğal olarak yansıtıldığı bilinç akışında “kahramanın kafasından geçenler düzensiz bir şekilde, çağrışımlarla, zıplamalarla farklı yönlere gider. Burada, roman karakterlerinin anlattıklarının çoğunda geçmişle şimdiki zaman, gerçekle hayal, kendi iç hesaplaşmaları ön plandadır. Bu teknikte dil bilgisinde sapmalar, duygu ve düşüncelerdeki karmaşıklık dikkati çeker.” (Karabulut 2012, 1378). Ayfer Tunç da bilinç akışı tekniğini hikâyelerinde başarılı bir şekilde uygulamıştır. Ve bu teknik de heyecan cümleleri ile kesik cümlelere zemin hazırlamıştır:

Elbette ki bu bilinçsiz el, kendinden birinin olacaktı, sakınlarından birinin (MA 31).

Yanlarında Kıtırmir de olacaktı. Kıtırmir! (MA 36).

Tuhaf bir şeydi bu, çok tuhaf...(ST 51).

Ne bileyim... İnsanın aklına böylesi de gelmiyor (CB 72).

Aslında izin vermeyecektim. Ama öyle bakınca...(CB 76).

Ne yapabilir halbuki, ama...(CB 76).

Bir de yanında... tövbe tövbe...(CB 85).

İnsan bir kez yaşlanmaya görsün, seneler o kadar ucuzluyor ki...On beşken, yirmi çok uzakta (CB 87).

“Siz yukarıda, ben aşağıda yalnız yalnız oturacağımıza... Yalnızlık mı ? Cevap veremedi. Üzerindeki ağırlık arttı. Sanki yer çekimi kuvvetlenmişti, başını yukarıda tutamaz olmuştu. Yalnızlık...(GŞÇ 115).

—İtiyad delikanlı, dedi. İflah olmaz bir itiyad...(Aİ 184).

Gümüş gibiymiş vücudu. Hele ay ışığında... Hep öyle söylerler...(KK 140).

Hani bazen insan kendi adını garipser ya, hani kendine söyler de bazı anlamsız seslerdir, insanın kendi adı bile... İşte odam da öyleydi siz gelmeden önce. Sürahiye uzanan buruşuk, çilli elim bile bir yabancıydı sanki. Sürahi ise dokunursam kırılıverecekmiş gibi korktuğum garip bir eşya (SVŞ 144-145).

Hikâyemi başkalarına da anlatmış En başta muhtara, sonra postacıya, mandıracıya, gazete bayiiine. Önüne gelene yani (EO 13).

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Bu çalışmamızda günümüzde adından sıkça söz ettiren ve çağdaş yazarlar içinde kalıcı olmaya aday gösterilen Ayfer Tunç'un bütün hikâye kitapları, söz dizimi açısından incelenmiştir. Toplam dört kitaptan oluşan bu hikâyelerden, *Aziz Bey Hadisesi* kitabı hariç diğer kitapların içerisinde çok sayıda bağımsız hikâye mevcuttur. (*Mağara Arkadaşları*' nda sekiz, *Evvlotel-Saklı*' da on beş, *Kırmızı Azap* kitabında ise dokuz hikâye mevcuttur.) Bu hikâyelerin söz dizimini oluşturan kelime grupları ve cümle yapıları çalışmamızın temelini oluşturur. Çalışmamızın ilk bölümünde Ayfer Tunç'un biyografisi ve edebî yönü ile ilgili bilgilere, araştırmalara yer verilmiştir. Sonrasında söz dizimi bölümünü oluşturan kelime grupları ve cümle şeklinde çalışmamız devam etmiştir.

Çalışmamızın “kelime grupları” başlığı altında pek çok dilcinin bu konudaki görüşlerine yer verilmekle birlikte ana kaynak olarak Leyla Karahan'ın görüşleri temel alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda dört eser ayrı ayrı incelenmiş ve kelime grupları; isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil ve kısaltma grupları olmak üzere on dört başlıkta irdelenmiştir.

Çalışmamızın “cümle başlığı” kısmında ise eserlerdeki cümle yapıları tek tek ele alınmış ve yan başlıklar altında cümleler örneklendirilmiştir. Cümle ana başlığı altında incelenen hususlar şunlardır: Cümlelerin ögeleri, yüklemine göre cümleler (isim cümleleri, fiil cümleleri), yüklem yerine göre cümleler (kurallı cümle, düz cümle), anlamına göre cümleler (olumlu ve olumsuz cümle, soru cümleleri), cümlelerin

bağlanma şekilleri (bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler, ortak cümle ögeleriyle bağlanan cümleler, ortak kip / şahıs ekleriyle bağlanan cümleler), Kesik cümle yapıları.

Edebiyatımızda söz dizimi çalışmaları çoğunlukla tanınmış yazarların eserleri üzerinde yapılmıştır. Çağdaş yazarların kaleme aldığı eserlerle ilgili ise daha çok edebî çalışmalar dikkati çekmektedir. Biz bu çalışma ile Türkçeyi akıcı, estetik ve bir o kadar da esnek kullanan bir yazar olan Ayfer Tunç'un hikâyeleri üzerinde, söz dizimi çalışması yaparak onun dili, üslubu ve dili kullanım şekilleri hakkında bilgi vermeyi amaçladık.

Yaptığımız çalışma sonucunda yazarın bütün hikâye kitaplarındaki kelime grupları ve cümle bilgisi ile ilgili dikkatimizi çeken ortak hususlar şunlar olmuştur:

1) Hikâyelerde isim cümleleri de fiil cümleleri kadar çok kullanılmıştır. İsim cümleleri çoğunlukla sadece yüklem şeklinde, yüklem ise genellikle isim tamlaması ya da sıfat tamlaması olarak yer almıştır:

Ayyıldız Apartmanı için, bunlara tesadüf demek mümkün olmadığı gibi, bütün bunların arka arkaya gelmesi, *üç veya kırk bir kadar ulvi bir sayı olan yedinin kutsallığının, kafasına dank etmesi için verilmiş işaretlerdir* (MA 12).

Müteahhidi *yedi kardeşin en büyüğüydü* (MA 13).

Buhara Uzakdoğu Sporları Kulübünün sahibiyim (CB 83).

Hayatımın en büyük alışkanlığıdır (CB 93).

Ufak tefek , geçkin, solgun bir kızdı, ürkekti (ABH 57).

Annen çok güzel bir kadındı (EO 17).

Yaşlanmış, yorgun ve kırk bir Şebnem'di bu (MSZ 219).

2) Yazar hikâyelerinde diyaloglara neredeyse hiç yer vermemiştir. Nadir yer verdiği konuşma cümleleri de anlatıcı ağızdan aktarıldığı için tırnak içerisinde gösterilmiştir.

Hiç üşümezdim o zamanlar. Sonra Peri vardı. “Ah abla, bulamadım izini!” derdi. “Beni bıraktı gitti.” Hem gülerdim, hem acırdım haline. Gözleri deniz gibi hırçın “Bilsem ki şu karlı dağların tepesindedir, böylece düşerdim dağın yoluna!” derdi, ince

pazen elbisesini tutarak. “Aşk dediğin nedir ki Peri?” derdim. “Geçer, gider...” Yüzüme bakardı. “Geçmiyor abla, “ derdi. “Benim başımdaki ateş geçmiyor.” (SVŞ 145).

“Hastalanmışsın Vuslat,” diyebildi. “Çok ateşin vardı ama düştü, merak etme.” (ABH 70).

Bu karşılaşmalardan bir anlam çıkaran babası bir gün ilk kez öfkeli olmayan ama yine de otoriter bir sesle “Bu kız sana alalım mı?” diye sormuştu (SGBK 38).

3) Kurallı cümle yapısı hâkim olmakla birlikte devrik cümleler de oldukça bol kullanılmıştır. Devrik cümlelerde ise, yüklemden sonra yer tamlayıcısının diğer öğelere oranla daha fazla kullanılması dikkati çekmektedir:

O kadının yalnızlığının sesleriydi bunlar (ST 50).

Aziz Bey soğuk ve küstah bir edayla süzdü Vuslat’ı (ABH 57).

Ama bir sarhoş horultusu çıkıyordu ağzımdan (KHY 18).

Ama yine de gırtlığımı yakan bir ses dolacak içime (K 39).

4) Kesik cümlelere fazlaca yer verilmiştir. Yazarın ele aldığı temalar, bunun sebebi olarak gösterilebilir. Genellikle sevgisizlik, yalnızlık, ölüm gibi temaları işleyen yazar, kesik cümleler ile ifadenin devamını okuyucunun tahayyülüne bırakmak istemiş olabilir:

Ömrünü pişmanlıkların damgaladığı bir yığın insan gibi...(ABH 33).

Adeta kemiksiz, tenleri parlak, konuşkan, cıvıltılı kadınlar...(KHY 16).

Yanında çok yaşlı ama dinç bir adam. (TKM 121-122).

5) “Hatta, ama, fakat, ve” bağlaçları sıkça kullanılmıştır. Bazı cümleler bağlaçla başlamış. (Oysa, ancak, ama gibi). Sadece Kırmızı Azap’ta diğer hikâyelerde oldukça sık kullanılan “hatta” bağlacı yalnızca beş yerde geçmiştir. Ve bunlardan üçü cümleleri bağlamak için kullanılmıştır:

Üç: Bu gecelerin sabaha yakın saatlerinde, kadın hikâyeleriyle dolu hayallerden uykuya geçmek üzere olduğum anlarda, karanlıkta karımın gözlerini yüzüme diktiğini, tırnakları kesik, uçları ateş gibi yanan kemikli parmaklarıyla alnımın terini sildiğini hissediyor, ama rüya gördüğümü sanıyordum. *Hatta*, o güzel kadınlarla dolu

hayallerime giren bu kemikli parmaklar beni sinirlendiriyordu ve bu yüzden huzursuz bir uyku uyuyordum (KHY 15-16).

Bu keskin çeliğin pırlıltısı benim için sokaktan hızla geçen bir kedinin kuyruğu kadar anlamsızdı. *Hatta* ben, bizzat o bıçağa bir anlam katmak ve onu kalbimde hissetmek arzusuyla yürüdüm (MKD 67).

Ben de avlunun diğer insanları gibi hiçbir müdahale arzusu duymadan, yaşananları değiştirmeye ilişkin en ufak bir kaygı taşımadan, *hatta* fikir bile yürütmeden öylece izledim olup bitenleri (KK 89).

—Seni çok aradım ama numaran değişmiş, ulaşamadım. *Hatta* babanın oturduğu eve bile gittim, baban ölmüş (TKM 129).

Dürüst olalım, harekâta katılan subaylardan biri olan babanızın elli binden fazla kadın, erkek, çocuk, yaşlı *hatta* bebeğin katlinin sorumlularından olup olmadığı hakkında ne düşünüyorsunuz, diye doğrudan soralım diye konuştuk (Y 145).

6) “Gibi” edatı çoğunlukla benzetme ilgisi kurmak için kullanılmış. Ve yüklem olarak çok yer almıştır.

Bir hayatı özetler gibiydi duruşum (SVŞ 143).

Etrafindan geçip giden insanların hepsini tanıyor gibiydi (ABH 49).

Kendi hallerine bıraktığı ağaçlar, *yas tutuyor gibiydiler* (SGBK 32).

Beyaz ve üzerinde hiçbir işaret olmayan bir labirente düşmüş gibiydi (KY 53).

Sözünü tutan bir tren gibi, beni aldığı yere getirdi ve sonra göçtü dünyadan (CB 89).

Bütün yaşlılar gibi erken kalkıyorlardı ve genç kapıcı tatlı uykusuna bir türlü kanamadığı için, ancak sekize doğru kaloriferler yanıyordu (GŞÇ 122).

Kasveti başına çöken evde, *tıpkı bahçedeki ağaçlar gibi* kuruyor, Boğaz’a bakan pencerenin önünde, göçmüş bir koltukta öylece oturup, saatlerce uzak bir noktaya bakıyor, ağlıyor, üşüyor, sık sık karısını hatırlıyordu (SGBK 32).

7) Sıfat tamlamaları çoğunlukla sıfat-fiil grubu şeklindedir. Ve sıfat tamlamalarının sıfat bölümleri, genellikle birden fazla sözcükten oluşmuştur.

Ayrıca bunun bir mesajı daha olacaktı ki, Ayyaş Yazar'ı asıl heyecanlandıran da buydu: “*Aydınların, sanatçıların, bilim adamlarının olmadığı / bir dünya, yok olmaya, uygarlıklar çökmeye mahkûmdur* (MA 21).

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, *zemine gayet sağlam oturttuğu / sandalye* devrilivermişti nedense (MA 26-27).

8) İki cümleyi bağlayan “ki” li cümleler çoğunlukla “ama” bağlacı kullanılarak başlamıştır.

Ama bilmiyordu *ki* vücudun ruha ihanet etmediği anlar pek azdır (ABH 21).

Yatağına uzandı. Ama hava öyle sıcaktı *ki* uyuyamadı (ABH 33).

9) Soru kelimelerinin çeşitliliği dikkati çekmektedir.

Bu “Entelektüel Yedi Uyuyanlar” da, aynı dinî hikayede olduğu gibi, çaresizliğin verdiği derin bir uykuya dalıyorlardı, ama *ne zaman* uyanıyorlardı ve uyandıklarında *ne* oluyordu? (MA 20).

Daha evden yeni çıkmıştı, *ne diye* dönmüştü durup dururken? (MA 45).

Neden böyleydi bu hayat? (ST 62) .

10) Tekrar gruplarının fazlalığı ve grupların oluşum çeşitliliği dikkati çekmektedir. Fakat çoğunlukla aynı kelimenin tekrarından oluşan tekrar grupları kullanılmıştır.

Oyalana oyalana otele doğru yürüdüm (KK 131).

Birlikte yeriz içeriz, hesabımızı *ayrı ayrı* öderiz (KK 134).

Konuşmayı fazla uzatmadık ve öğleden sonra *sarmaş dolaş* mektebi kırdık (Aİ 164).

Karlara *bata çıka* koşmaya başladı (KY 56).

11) Hikâyelerin tümünde, devrik cümlelerdeki yüklem, tamlayan ve tamlananı yer değiştirmiş belirtili isim tamlamalarının arasında yer aldığı örneklere sıkça rastlanmıştır:

Yüzünü görmeden evlendim ama, *hamuru* iyi çıktı *rahmetlinin* (CB 89).

İçim kurudu *benim* (CB 91).

Ayak seslerini götürdü halılar onların (SVŞ 147).

Kadın içlerinden birini beğendi, dur lan dedi, bir de *arkasını yazayım şunun* (KHY 25).

Evlere nasıl da sıcaktır hepsinin... (SGBK 34).

-Bazı devrik cümle örneklerinde de yüklemden sonra açıklayıcı yapılara yer verilmiştir:

Evlilik denince, büyük bir ağaç gelirdi aklıma nedense verimli, sevecen, köklü bir ağaç (CB 78).

Gizli bahçelerimizi açardık, üstünden sert adımların geçmediği (CB 95).

Yaşlı kadın, göz göze gelmeye korkar gibi bakışlarını odadaki yıllanmış eşyalarda dolaştırdı ve kendi kendine “*Gençlik...*” dedi. “*Sabah çiyi sanki (GŞÇ 123).*

Üç masa bırakılmıştı benim gibi gecikmiş tatilciler için (KK 132).

- Devrik cümlelerde yüklemden sonra cümle dışı unsurlara da sıkça rastlanmıştır:

Kadıncağız, dolaptan tencere alayım derken, zemine gayet sağlam oturttuğu sandalye devrilivermişti *nedense (MA 26-27).*

Uzun zamandır açılmamış bir kapıydı *belki de (ST 50).*

İdare edip gidiyoruz *yani (CB 72).*

Valla, çok bekledim bir gün geç kalsın da fırçamı atayım diye, gelmedi *be kardeşim! (CB 74).*

Yoklar diye kulak vermedim *belki de (CB 82).*

Eee, insan otuz seneyi İstanbul’da geçirince, oralı oluyor *demek ki (CB 97)*

Hacı hoca takımından da az çekmedik *laf aramızda (CB 97).*

Orkestra heyetinde vazifeli bir hanıma âşık olmasın *sakın? (Aİ 175).*

Kendisiyle böyle gaddar bir oyun oynamak, delilikten başka ne olabilirdi *ki? (GŞÇ 118).*

Bu gördüğünün, son yılbaşı olacağını ümit ediyordu *hâlbuki (GŞÇ 124).*

Sonbaharın tadını çıkartmak için gelmiştik *sözde (KK 129).*

Siz yoktunuz *Samim Bey (SVŞ 146).*

Adalara bakarken içim sızlamıyor *nedense (ARG 205).*

Şoföre söyleyiver *bir zahmet* (ARG 211)

İpe sapa gelmez bir atasözü müyüm *acaba?* (ARG 213)

12) Çağdaş roman ve hikâyelerde çok fazla rastlanmamakla birlikte Ayfer Tunç hikâyelerinde “bey, hanım” şeklindeki kelimelerle unvan grupları oluşturulmuştur:

Oysa bodrum katta *Rüstem Efendi* oturuyordu (MA 36).

Siz yoktunuz *Samim Bey* (SVŞ 146).

Ulvi Efendi de kuyruğa girdi, sırasını beklemeye başladı (Aİ 161).

Hadiseden birkaç saat sonra, *Aziz Bey* evine gitti (ABH 9).

Macide Hanım Aziz Bey’in üstündeki kostümü inceledi, sağına soluna baktı (ABH 56).

Semavi Bey soba lafını duyunca irkildi (SGBK 35).

Serap Hanım pervane oluyordu çevremizde (Y 148).

Yaptığımız çalışmada, hikâyelerin birbirinden farklı olan yönlerine de rastlanmıştır. Bu farklılıkları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Yazarın ilk hikâye kitabı olan Saklı ve Evvelotel’in birleşimi Evvelotel-Saklı kitabı ile son hikâye kitabı olan Mağara Arkadaşları arasında dil ve anlatım yönünden farklılıklar bulunmaktadır. Yazar, zaman içerisinde kullandığı cümle yapısında ve üslûbunda değişim ve gelişim yaşamıştır. İlk hikâye kitabında daha basit cümle yapıları karşımıza çıkarken, Mağara Arkadaşları’nda daha kompleks yapılar, iç içe geçmiş girişik cümleler karşımıza çıkmaktadır. Zaten yazar kendisi de edebiyatının anlamlı başlangıcının Mağara Arkadaşları kitabı olduğunu söylemektedir. “ *Saklı*’nın naifliğinden huzursuzdum, şiirsel söyleyişe fazlaca yaslanan hali beni rahatsız ediyordu. Yazıldığı dönem için fena değildi ama eskimiş görünüyordu gözüme. Eski bir edebiyat lezzetine uygun düşüyordu. Ama beni yazmaya iten asıl şey, *Saklı*’nın hikâyelerinin taşıdığı potansiyeldi. Farklı uçlara götürülebilir, kuvvetli bir malzemesi var ama işlememişim. Tek boyutlu, tek bir kanaldan yürüyen, biraz aksak öyküler. Oysa malzemesi çoğullaştırmaya, katmanlaştırmaya çok uygun. Bu nedenle edebiyatının anlamlı başlangıcının *Mağara Arkadaşları* olduğunu söylüyorum.” (İnci 2014: 246).

⇒ *Mağara Arkadaşları* adlı hikâye kitabında toplam sekiz hikâye bulunmaktadır. Bunlardan en uzun olanı Alafranga İhtiyar olmakla birlikte uzun cümleler yönünden en bol olanı Mağara Arkadaşları hikâyesidir.

-Bu kitabın içerisindeki hikâyelerin neredeyse tamamında birleşik kipli fiiller kullanılmıştır. Basit kipli fiiller daha azdır.

Pencerelerini topladığında yedinin katlarına *ulaşıyordu* (MA 13).

Elli yılın sonunda tanıştığı bu büyük yenilgi ve düşüş karşısında, hazin bir ifade *takınmıştı* (MA 29).

Elbette ki bu bilinçsiz el, kendinden birinin *olacaktı*, sakinlerinden birinin (MA 31).

Bir mendil yırtılırdı eski, ipek bir mendil uzaklarda; bir kadının içi kan *ağlardı* (ST 49).

Sokak lambasının zayıf ve bulanık ışığında, yağan kara bakarak kendimi unutamadığımı *düşünüyordum* (ST 53).

- Mağara Arkadaşları içerisinde yer alan Alafranga İhtiyar hikâyesinde “ne...ne” bağlacı çok kullanılmıştır.

Ertesi sabah öyle âşık ve mahzundum ki, evden çıkarken *ne* başıma bir kasket geçirmiştim, *ne de* ellerime eldiven (Aİ 160).

Pazartesi günü kantinde tam karşımda oturduğu halde, *ne* yanına gittim, *ne de* başımı kaldırıp ona baktım (Aİ 163-164).

Ben ise *ne mâzimi saklayıp utanmak, ne de büyütmek* istedim (Aİ 197).

- “Bile” edatı oldukça fazla kullanılmıştır.

Bir tek kişi *bile* yeşil mozaiklerle kaplı yüzüne bakıp, vay be! demedi (MA 28).

Bir dakika *bile* lak lak ederken yakalamadım (CB 75).

- İçinde çok fazla iç içe geçmiş isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil grubu bulunduran uzun cümleler kullanılmıştır. Bir cümlede birden fazla isim tamlaması ve sıfat tamlaması bulunmaktadır.

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısı, kendisinin yedi katlı oluşu arasında, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından hareket ederek, epeydir içinde bulunduğu, kendisini kedere ve ümitsizliğe sevk eden acıklı durumdan kendisini kurtaracak köklü bir kurtuluş arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Görünen tek çözüm yolu, “Yedi Uyuyanlar”ın bu uyuma süreci içinde daha da bilgeleşmeleri –bunun nasıl olacağını bilmiyordu, ama mistik bir hikâyeyi kaynak aldığı için, bunu açıklaması da gerekmiyordu- uykuya yattıklarında var olan uygarlığın yok olmuş olduğunu görmeleri, bu yok oluşun ardından yeni yeni filizlenen ilkel bir uygarlıkla karşılaşmaları, bu ilkel topluluğa, binlerce yılın süzölmüş bilgeliğiyle, yepyeni bir yol göstermeleri idi (MA 20-21).

Birkaç aydır, özellikle uykusuz ve kâbuslu gecelerin sabahında, kendini Balık Pazarı’nda buluyor, oraya ne zaman ve neden geldiğini, hangi yolu takip ettiğini, yolda ne gördüğünü, ne düşündüğünü bilemiyor, sanki içindeki bir başka “ben” in, yaşamaya azimli, hayatı seven bir varlığın onu buraya sürüklediğini düşünüyor ve buna canı sıkılıyordu (GSÇ 107).

- Özellikle “ancak” ve “oysa” bağlaçları çok kullanılmış, cümleler hep neden-sonuç ilişkisiyle arka arkaya sıralanmıştır.

Bütün yaşlılar gibi erken kalkıyorlardı ve genç kapıcı tatlı uykusuna bir türlü kanamadığı için, *ancak* sekize doğru kaloriferler yanıyordu (GSÇ 122).

Oysa bir hayatı hayat diye, sorgusuz sualsiz yaşayanlar için akşam saatlerinde böyle bir felaket ve sıkıntı karışımı duygu olamazdı (ST 55).

Gözlerimde yaş görmek üzere bana baktı, sesim titremiyordu *oysa* (D 127).

- Özellikle et- ve ol- yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiil çok fazladır.

Ayyıldız Apartmanı, çeşitli vesilelerle karşısına çıkan yedi sayısı, kendisinin yedi katlı oluşu arasında, tamamen tesadüfi olarak bir bağıntı bulmuş, bunda bir hikmet olduğu varsayımından *hareket ederek*, epeydir içinde bulunduğu, kendisini kedere ve

ümitsizliğe *sevk eden* acıklı durumdan kendisini kurtaracak köklü bir kurtuluş arama, daha doğrusu bekleme dönemine girmiştir (MA 11).

Yahudi Mimar da bu olayın ardından, önce kendini içkiye vermiş sonra da ortadan *kaybolmuştu* (MA 24).

⇒ *Evvelotel-Saklı* kitabında yazar diğer hikâyeye kitaplarında olduğu gibi uzun cümlelere ve iç içe geçmiş tamlamalara çok fazla yer vermemiştir. Daha kısa ve basit cümleler yer almıştır.

Hikâyemi başkalarına da anlatmış (EO 13).

Abimin bu hikâyeyi niye yazmış olduğunu düşündüm (K 27).

Kadın evli mi dedi (AL 82).

İki ayda bir tuvalini yeniliyordu Nesim (Ö 194).

Yazar *Saklı* öyküsünde geriye dönüş tekniğini kullanmıştır. Kahramanın on iki yaşında yaşadıklarını hatırlatmaya başlayarak geçmişe götürmüştür. Bunu hikâyenin alt tarafında notlar şeklinde yapmış ve hikâyeye paralel olarak ilerletmiştir.

⇒ *Aziz Bey Hadisesi*'nde bağlama grubu oldukça sık kullanılmıştır.

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Bunun *Aziz Bey ya da bir başkası olması* hiç önemli değildi (ABH 30).

- Cümleler birbirlerine sıklıkla “ve, ama, ki” gibi bağlaçlar kullanılarak bağlanmıştır.

Gülümsedi ve kâtibe bir yığın kelime söyleyip uzaklaştı (ABH 38).

Ruh, başına kara bir hale takarak göğe yükselmek için çırpırır *ama* vücut dünyalıdır; yer, içer yaşar (ABH 22).

Ve yine anladı *ki* hayatı zaten tümüyle bir yanılgıymış (ABH 12).

-Yazar iç konuşmalara çok fazla yer vermiştir.

Vuslat'ın nefesinin hafiflediği, ölüme yaklaştığı her an, aklından hep aynı soru geçiyordu:

“Beni sevdiğine pişman oldu mu?”

Sonra Maryam'ı hatırlıyor, bir davetiyle hayatının yolunu değiştiren, unutmak için tarifsiz acılar çektiği duyguları yaşatan Maryam'ı sevdiğine ne yazık ki hiç pişman olmadığını düşünüyor ve Vuslat'ın da bu tek taraflı, kırgın aşktan pişmanlık duymadığını anlıyordu (ABH 72).

- Ünlem grubu yok denecek kadar azdır.

-Sayı grubu sadece iki yerde yer almıştır.

Tamı tamına on bir gün, belki gelir ümidiyle otelde Maryam'ı bekledi (ABH 35).

Sanki yirmi beş yaşındaki Aziz Bey'di, dünyayı avucuna almıştı da sıkıp suyunu çıkarmaya hazırlanıyordu (ABH 82).

- İsim tamlamalarının tamlayan ve tamlanan kısımları çoğunlukla sıfat tamlaması ya da iç içe geçmiş isim tamlaması şeklindedir. Özellikle tamlayan ve tamlanan kısımların sıfat tamlaması şeklinde olan örnekler dikkat çekmektedir. Bazen de isim tamlamasında tamlayan bağlama grubu olmuştur.

O soğuk ve yağmurlu gecenin sabaha uzanan saatlerinde, onun fersiz gözlerini usulca örten yoktu (ABH 9).

Pek az kalpte sevgiyle yâd edilecek bir iz bırakmış, *çirpıntılı bir ömrün sonuna* geldi, huzura kavuştu (ABH 10).

- Kısaltma grupları genellikle ayrılma grubu şeklinde kullanılmıştır.

Sonraki acıklı hadiseler bu ilk büyük halkaya eklenmiş ve böylece Aziz Bey'in hayatı *kederli zamanlardan örülü* upuzun bir zincir olmuştur (ABH 21).

Kendisini böyle tutkuyla öpen ve üç gün boyunca *aşkından sarhoş* bir halde yaşayan kızın, nasıl olup da bir günde bu kadar değişebildiğini kendine açıklayamadı (ABH 30).

- Edat grubu çok kullanılmıştır. “Gibi” edatı özellikle benzerlik fonksiyonunda oldukça fazla kullanılmıştır. “Kadar” edatına da çok yer verilmiştir. Çoğu yerde de eşitlik, benzerlik anlamı katmıştır.

Her şey olup bitti artık. Ama hâlâ, *şehrin gece olunca uyanan bir dev gibi* büyüyen sokaklarında, o sokakların yerlileri onu arıyor (ABH 10).

Birbirlerini tüketerek besleyen, *böylece var olanların yaşadığı nokta kadar* bir toprak parçası üzerinde kısa sayılabilecek ömrü hızlıca tükendi (ABH 12).

Ne çoğu zaman olduğu kadar sert, *ne de kendinden beklenmeyecek kadar* yumuşak tarzla koltuğuna oturdu (ABH 25).

-Soru kelimelerindeki çeşitlilik diğer eserlere göre daha azdır. Bunda hikâyenin kısa olmasının da etkisi vardır.

⇒ *Kırmızı Azap* adlı hikâye kitabında, vasıta hâl eki çok kullanılmıştır.

Birinde kurtlar vardı; çelik ışıltılı gözleri, güçlü çeneleri ve sivri pençeleriyle, *içini ürperten ulumalarıyla kurtlar*, diğerinde Eşber (KY 55).

Terasın üstü sonbahar gelince kızaran, çok güzel, seyrek bir *sarmaşıkla örtülüydü* (KK 93).

-Eşitlik hâl eki çok kullanılmıştır.

Artık hayatının anlamı, ona *zamansızca* gelen bu baharı korumak ve sonsuza kadar elinde tutmaktı (KY 54).

Kurtların *çılginca* artan seslerini duydu (KY 57).

-“Değil” edatı özellikle yüklem olarak çok kullanılmıştır.

Birbirlerini değil çocuklarını görmek istiyorlarmış sadece (TKM 133).

-İsim tamlamalarında tamlayan kısım çoğunlukla bağlama grubu şeklindedir.

Dükkânların ve evlerin çöpleri sokağın ortasına yığıldı (KHY 17).

Bahçe öyle olağanüstü, öyle güzel olmuş, yazın ilk aylarında *yaseminlerin, sarmaşık güllerinin ve hanumellerinin kokusu* ilçeye öyle bir dağılmış ki; o hazin hikâye yine hafızaların diplerine doğru çekilmiş (KK 110).

-Bazı hikâyelerde yazar, parantez içinde iç monologlara yer vermiştir.

Önce hiç orali olmadım; birçok lüzumsuz arkadaşım vardır, gelip gevezelik ederler, duyulmuş fıkralar anlatırlar, içkilerimi bitirirler, canımı sıkıp giderler; yine

onlardan biridir diye aldırış etmedim. (Hayatımda kapıyı açmaktan sevinç duyacağım kimse yok.) (KK 87).

O uyanmadan dönerim sandım. (Bunu ara sıra yapardım. Biraz dolaşırdım, ekmek alırdım, çiçeksiz ve yeşilsiz apartmanlarda, çöp yığınları ile dolu, dar, kirli sokaklarda yaşanan hayatı anlamaya çalışırdım, başaramazdım. Süsen uyanmadan dönerdim. Sonra ona anlatırdım: cam, beton, çöp, tahta, çelik tuğla, asfalt, taş, plastik, karton, kirli su, pas, sıva, naylon, alüminyum, kağıt, fayans, kırık, çatlak, çatı, demir var bu şehirde.) (KK 113).

-Sayı grubu az kullanılmıştır.

Kızını kucağından indirmeden *binbir* güçlkle soyup giydiriyor, yemeğini yediriymiş (KK 101).

O yaşlı adam babasıymış, *yetmiş iki* yaşındaymış (TKM 122).

Az buz değil, kadın *seksen üç* yaşında (Y 148).

- Romancılar -özelliklede modern ve postmodern olanlar- eserlerinde farklı anlatım tekniklerine başvurmaktadır. Özellikle bilinç akışı ve iç monolog tekniği yazarların dikkatini çeken bir anlatım tarzı olarak ön plana çıkmıştır. Berna Moran, modern ve postmodern yazarların en çok başvurduğu tekniklerden olan iç monolog ve bilinç akışı tekniğini şöyle kıyaslamıştır: “...iç konuşma gramer bakımından düzgün, sentaks kurallarına uygun cümlelerle yapılan sessiz bir konuşmadır. Ve düşünceler arasında mantıksal bir bağ vardır. Bilinç akımında ise karakterlerin zihninden akıp giden düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur. Daha çok çağrışım ilkesine göre akarlar. Ayrıca gramer kuralları da gözetilmez.” (Moran, 1983: 67).

“Fehime” adlı öyküde Moran’ın ifadesi tam olarak kendini bulmuştur. Cümle başında ve özel isimlerde büyük harf kullanılmamıştır. Yazım ve noktalama işaretlerine yer verilmemiştir. Öykü konuşma diliyle yazılmıştır. Gramer kuralları çoğunlukla yok sayılmıştır. Aşağıda Fehime hikâyesinden bir bölüm örneklendirilmiştir:

ben kübrayla ip atlıyodum teyzem geldi fehime dedi kuşadasına gemi gelmiş gene dedi yarın benle gel de kitap satalım turistlere dedi ben istemiyom dedim daha önce gittim çok yoruldum gel bak gelirsen sana lokma alcam dondurma alcam dedi

istemem dedim ama öbürsü gün cep telefonumu vercem akşama kadar sende kalcak dedi o zaman peki dedim çok istiyodum bende kalsın cep telefonu... (F 137).

Bir milletin dili; o milletin gelişmişliği, kültürü, maddî ve manevî değerleri gibi pek çok özelliğini içinde barındırır. Özellikle o milletin içinden çıkan güçlü yazarlar, dilin gelişmesine ve zenginliğinin ortaya çıkarılmasına büyük katkı sağlamaktadırlar. Bu yazarların dilini incelemek, eserleri üzerinde söz dizimi çalışmaları yapmak ise dilimizin zenginliğini ortaya koymak açısından çok önemlidir. Günümüzde söz dizimi çalışmaları yavaş yavaş artmaktadır. Ancak çağdaş eserler üzerinde yapılan söz dizimi çalışmaları hâlâ yeterli değildir. Çağdaş yazarların eserleri üzerinde yapılan söz dizimi çalışmalarının artması hem dilimizin gelişmesine katkı sağlayacak hem de dilimizin zenginliğini ortaya koyacaktır. Ayfer Tunç, dili akıcı, esnek ve anlaşılır bir şekilde kullanan yazarlarımızdan biridir. Onun eserleri üzerinde yaptığımız söz dizimi çalışması da yazarın kelime hazinesinin ne kadar zengin olduğunu ve dile hâkimiyetini ortaya koymuştur. Günümüz eserleri üzerinde yapılacak söz dizimi çalışmalarının tümü şüphesiz ki dilimizin gelişmesine katkı sağlayacak ve bu yazarların dile katkıları tespit edilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Alibekiroğlu, Sertan (2015). “Ol- Fiilinin Türkiye Türkçesi Standart Dilindeki Kullanımları”. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 14: 193-206.
- Aktan, Bilâl (2009). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*. Ankara: ÖzBaran Ofset Matbaacılık.
- Atabay, Neşe; Özel, Sevgi ve Çam, Ayfer (2003). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Ay, Özgür (2011). “Ol- Fiili ile Yapılan Birleşik Çekimler ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine”. *Turkish Studies* 6/1: 659-671.
- Banguoğlu, Tahsin (2000). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.
- Baydar, Turgut (2013). “İsim + Yardımcı Fiil Şeklinde Oluşan Birleşik Filler Üzerine”. *TAED* 49: 55-66.
- Berbercan, M. Turgut (2012). “Türkçede Fiil Çekiminin Kuruluşu Üzerine Değerlendirmeler.” *JASSS* 5: 25-36.
- Bilgegil, M. Kaya (1963). *Türkçe Dil Bilgisi*. Ankara: Dergah Yay.
- Çağatay, Saadet (1964). “Türkçede ki<erki.” *TDAYBelleten* 249-250.
- Çatıkkaş, Ata (2001). *Türk Dili Kılavuzu*. İstanbul: Alfa Yay.
- Delice, İbrahim (2007). *Türkçe Söz Dizimi*. İstanbul, Bayrak Matbaası.

- Demir, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2014). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yay.
- Doğan, Enfel (2013). *Türkçe Cümle Bilgisi*. Anadolu Üniversitesi Yay.
- Ediskun, Haydar (1993). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Eker, Süer (2005). *Çağdaş Türk Dili*. İstanbul: Grafik Yay.
- Erdal, Marcel (2013). “Tezlik Fiilinin Kaynağı”. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Semih Tezcan’a Armağan* 169-173.
- Ergin, Muharrem (1985). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yay.
- Ergün, Canan (2018). “Ayfer Tunç’un Hikâye ve Romanlarında Kadın.” Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gahramanlı, Nergiz (2017). “Mağara Arkadaşları Öyküsündeki Metinlerarası İlişkiler”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* c.10 s. 48: 68-73
- Gamsız, Hüseyin (2017). “Orhan Pamuk’un Cevdet Bey ve Oğulları İle Kırmızı Saçlı Kadın Romanlarının Karşılaştırmalı Söz Dizimi Çalışması.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gencan, T. Nejat (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tekağaç Yay.
- Gülsevin, Gürer (1990). “Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine”. *Türk Dili Dergisi* 467: 277-279
- Gülsevin, Gürer (1999). “Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” . İstanbul: VII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1974). *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: MEB Basımevi.

- Hacıeminoğlu, Necmettin (1996). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yay.
- Harmancı, Abdullah ve Solak, Ömer (2010). “Ayfer Tunç Öykülerinde Sevgisizlik Teması.” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 87-95.
- Hatipoğlu, Vecihe (1971). *İkileme*. Ankara: TDK yay.
- Hatipoğlu, Vecihe (1982). *Türkçenin Söz Dizimi*. Ankara: DTCF Yay.
- İnci, Handan (2014). *Ayfer Tunç’la Karanlıkta Kelimeler*. İstanbul: Can Sanat Yay.
- Kara, Funda (2011). “Bil- Tasviri Fiilinin İşlevleri.” *Turkish Studies* 6/1: 1381-1397.
- Karaağaç, Günay (2012). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yay.
- Karahan, Leyla (1990). “Türkçede –DAn Biri Yapılı Kelime Grupları”. *Dil Araştırmaları* 1: 9-12.
- Karahan, Leyla (1990). “Görülen Geçmiş Zaman Eki -DI/-Dİ’nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonuna Dair.” *Türk Kültürü Araştırmaları*, Muharrem Ergin Armağanı 335-34.
- Karahan, Leyla (1994). “-sa/-se Eki Hakkında”. *Türk Dili Dergisi* 467: 471-474.
- Karahan, Leyla (1994). “Türkçede Birleşik Cümle Problemi.” *Türk Dili Dergisi*, TDK 505.
- Karahan, Leyla (1999). *Türkçede Söz Dizimi –Cümle Tahlilleri-*, Ankara: Akçağ Yay.
- Karahan, Leyla (2007). “Sonra, Önce Kelimelerinin Edat Kategorisi İçindeki Durumu.” *Dil Araştırmaları* 1: 39-48.
- Karahan, Leyla (2015). *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ Yay.

- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Zeynep (1995). “Türkçedeki -arak/-erek Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine.” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar* 128-132.
- Korkmaz, Zeynep (1995). “Türkiye Türkçesindeki -madan/-meden—madın/medin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine. *Türk Dili Araştırmaları*151-159
- Korkmaz, Zeynep (1995). “uçun-üçün-için vb. Edatların Yapısı Üzerine.”*Türk Dili Üzerine Araştırmalar* 94-97
- Korkmaz, Zeynep (2000).“Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki Oluşumları. *Türk Dili Dergisi*, 638
- Korkmaz, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri- Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.
- Korkmaz, Zeynep (2014). *Türk Dili ve Kompozisyon*, Bursa: Ekin Yay.
- Kültürel, Zuhâl (2009). *Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi*. İstanbul: Simurg Kitapçılık, Yayıncılık ve Dağıtım.
- Leontiç, Mariya (2017). “ Türkçede Fiilimsiler.” *Hikmet* 29: 68-81.
- Mansuroğlu, Mecdut (1955). *Türkçe Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları*. Ankara: TDAY Belleten.
- Moran, Berna (1983). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özalan, Uluhan (2014). “Türk Dilinin Çağdaş Diyalektlerinde Cevheri Ek Fiil Olarak +(B)O(1)-”. *TÜRÜK* 2/3: 6-31
- Özer Hafçı, Havva (2017). “Ayfer Tunç’tan Bir Yeniden Yazım Örneği Olarak Evvelotel” *Monograf Edebiyat Eleştiri Dergisi*. 2017/7: 179-193.

- Özezen, Muna (2002). “Yapmak Neden Etmek Yerine Kullanılıyor –Tarihsel Bir Bakış-.” *Hendrik Boeschoten A Festschrift to Lars Johanson / Lars Johanson Armağanı*(Grafik Yay. Ankara)
- Özkan, Mustafa ve Sevinçli, Veysi (2013). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. İstanbul: Akademik Kitaplar Yay.
- Özmen, Mehmet (1996). “Bir Eksilteli Cümle Tipi Üzerine.” *Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi* 4: 71-82
- Özmen, Mehmet (2000). “Türkçede Değil Kelimesi ve Kullanımları.” *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 189-244.
- Özmen, Mehmet (2013). *Türkçenin Sözdizimi*. Adana: Karahan Kitabevi
- Sev, İ. Gülsel (2001). *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sev, İ. Gülsel (2002). “+Dan - +A Yapısına İlişkin.” Dil ve Edebiyat Araştırmaları Derneği Yay. *Türkoloji Dergisi* 15/1: 247-259.
- Sev, İ. Gülsel (2006). “Dede Korkut Hikâyelerinde Unvan Grupları.” *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri* 21: 167- 182.
- Sev, İ. Gülsel (2006). “-r/-Ar...mAz Zarf-Fiil Ekinin Kalıplaşmış Kullanımları” *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü* 13: 110-118.
- Sev, İ. Gülsel (2012). “Bağlama Edatlarıyla Bağlanan Cümleler Bağlama Grubu Oluşturabilir mi?” *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12: 109-124.
- Sev, İ. Gülsel (2012). “Türkiye Türkçesinde Gibi Edatıyla Kurulan Benzetmeli Anlatımlar.” *Turkish Studies* 7/4: 499-512

- Şarklı Güvercin, Gonca (2017). *Ayfer Tunç'un Romanlarında Şahıslar Dünyası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şen Ertürk, Nilgün (2014). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nda Söz Dizimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Şimşek, Rasim (1987). *Örneklerle Türkçe Söz Dizimi*. İstanbul: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık
- Tekin, Şinasi (1966). "Uygurcada Yardımcı Cümleler Üzerine Bir Deneme." *TDAYBTDK Yay.* 62
- Tekin, Şinasi (1992). *Eski Türkçe*, Türk Dünyası El Kitabı Ankara: TKAE Yay.
- Tunç, Ayfer (2014). *Kırmızı Azap*. İstanbul: Can Sanat Yay.
- Tunç, Ayfer (2017). *Mağara Arkadaşları*. İstanbul: Can Sanat Yay.
- Tunç, Ayfer (2018). *Aziz Bey Hadisesi*. İstanbul: Can Sanat Yay.
- Tunç, Ayfer (2018). *Evvelotel-Saklı*. İstanbul: Can Sanat Yay.
- Üstünova, Kerime (2006). "Ama'nın işlevleri." *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 79-92
- Yavuz, Kemal, Kazım Yetiş ve Necati Birinci (2007). *Türk Dili ve Kompozisyon*, İstanbul: Beşir Kitapevi.
- Zülfikar, Hamza (2014). *Türk Dili ve Kompozisyon*, Bursa: Ekin Yay.

ÖZ GEÇMİŞ

- Adı ve Soyadı** : Tuğba AKÇAY
- Doğum Tarihi** : 24.03.1989
- Doğum Yeri** : Afyonkarahisar
- Eğitim Durumu** : 2012-2019 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türk Dili Yüksek Lisans Eğitimi.
- 2012-2013 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Eğitimi.
- 2007-2012 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Lisans Eğitimi.
- 2003-2006 Atatürk Anadolu Lisesi (Afyonkarahisar)
- Çalışma Hayatı** : 2013-2015 Uydukent Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi (Afyonkarahisar)
- 2015-2019 Bolu Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği (devam ediyor).